

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM
ANABİLİM DALI

16873

TÜRK SANAT EĞİTİMİNİN
TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ İÇİNDE
ORTAOKUL RESİM EĞİTİMİ VE
RESİM ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME
(1923-1950)

DOKTÖRA TEZİ

Y. G.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

SERAP ETİKE

DANIŞMAN: PROF.DR. İNCİ SAN

ANKARA-1991

ÖNSÖZ

Uygarlığın gelişmesinde, sanatın ve sanat eğitiminin gerekliliği bugün tartışmasız benimsenen bir olgudur. Toplumların uygarlık yarışında sonucu etkileyecek en önemli öge, belki de insanın yaratıcılık yönünün eğitimi ve geliştirilmesidir. İnsanın yaratma eyleminin özgür koşullarını sağlayan resim sanatı ise bu bağlamda etkin bir görev üstlenmekte, resim eğitimi kendine özgü yapısı ve olanakları ile yaratıcılık eğitiminde önemli olmaktadır.

Bugünün ve geleceğin başarısı adına geçmişin öğrenilmesi zorunluluğu bilinciyle bu araştırmada resim eğitimi tarihsel bir bakış açısı ile incelendi.

Yedi ana bölümden oluşan tezde, sanat eğitimi ve resim eğitiminin gerekliliği ve nitelikleri açıklanarak Türk resim eğitiminde etkili olan kişiler ve kurumlar tanıtılmış, daha sonra Türkiye'de ortaokulda resim eğitimi ve resim öğretmeni yetiştirme konusu Cumhuriyet öncesinden başlayarak ve Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünde yoğunlaşarak verilmiştir.

Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünden yetişen bir grup öğretmene uygulanan anketle, öğretmenlerin hem öğretmenlik hem öğrencilik yaşantıları bulgulanmış ve böylece bir dönemin ortaokul resim eğitimi ile ortaokula resim öğretmeni yetiştirme görünümü belgelenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonunda geçmişten edinilen deneyimle-

re ve birikimlere dayalı bugüne ve geleceğe dönük öneriler geliştirilmiştir.

Serap Etike

Şubat 1991

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Araştırmanın Konusu.....	1
1.2.Araştırmanın Kapsamı.....	4
1.3.Araştırmanın Yöntemi.....	4
1.4.Tanımlar.....	7
2.EĞİTİM VE SANAT İLİŞKİLERİ.....	9
2.1.Sanat Eğitimi.....	9
2.2.Resim Eğitimi.....	16
2.3.Değerlendirme.....	20
3.TÜRK RESİM EĞİTİMİNDE ETKİLİ OLAN İLK KURUMLAR.....	21
3.1.Resim Eğitiminde Etkili Olan İlk Kurumlar.....	21
3.2.Batılı Anlamda Resmin Türkiye'de Okul Programlarına Girişi ve Askeri Okullar.....	23
3.3.İstanbul Erkek Öğretmen Okulu.....	27
3.4.Güzel Sanatlar Akademisi.....	29
3.5.Değerlendirme.....	35
4.TÜRK RESİM EĞİTİMİNDE ETKİLİ OLAN DÜŞÜNCELER.....	37
4.1.Atatürk ve Güzel Sanatlar Eğitimi.....	37
4.2.İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Resim Eğitimi.....	46
4.3.Mustafa Necati ve Güzel Sanatlar Eğitimine Katkıları.....	67
4.3.1.Mektep Müzesi.....	69
4.3.2.Sanayi-i Nefise Encümeni.....	70
4.3.3.İş Prensiplerine Müstenit Tedrisat Kursu.....	73
4.4.İsmail Hakkı Tonguç ve Resim Eğitimi.....	74

4.5.Yabancı Eğitimciler ve Güzel Sanatlar Eğitimine Katkıları.....	82
4.5.1.Dewey.....	83
4.5.2.Frey.....	86
4.5.3.Stiehler.....	89
4.6.Değerlendirme.....	93
5.TÜRKİYE'DE RESİM EĞİTİMİ VE RESİM ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME.....	98
5.1.1908-1930 Arasında Resim Eğitimi ve Resim Öğretmeni Yetiştirme Düşüncesinin Gelişimi.....	98
5.2.Gazi Eğitim Enstitüsü 1931 Programında Resim ve Elisheri Dersleri ve Resim-İş Bölümünün Açılışı.....	111
5.3.Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nün 1941,1944, 1946,1947 Programları.....	115
5.4.1930,1938,1949 Ortaokul Programlarında Resim Dersleri.....	125
5.4.1.1930 Ortaokul Programında Resim Dersi.....	128
5.4.2.1938 Ortaokul Programında Resim Dersi.....	129
5.4.3.1949 Ortaokul Programında Resim Dersi.....	133
5.5.1947 Resim Semineri Deneyimi.....	140
5.6.GEE-RİB'nden Yetişen Öğretmenlerin Başarılarına Birkaç Örnek.....	142
5.6.1.GEE-RİB Öğrenci Sergileri.....	142
5.6.2.Cemal Bingöl ve Yozgat Ortaokulu Öğrencileri.....	145
5.6.3.Doğan Kardeş Dergisi Çocuk Resimleri Yarışması....	147
5.7.Değerlendirme.....	149
6.GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ RESİM-İŞ BÖLÜMÜNDEN YETİŞEN ÖĞRETMENLERİN ÖĞRETMENLİK VE ÖĞRENCİLİK YAŞANTILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	156
6.1.Anket Uygulanan Öğretmenlerin Tanıtımları.....	157
6.1.1.Kimlik ve Mesleki Durumları.....	157
6.1.2.Sanatsal ve Bilimsel Etkinlikleri.....	164

6.1.3.Etkilendikleri Eğitimciler.....	167
6.2.GEE-RİB'nden Yetişen Öğretmenlerin Ortaokullarda Resim Öğretimine İlişkin Görüşleri.....	168
6.2.1.Temel İlkeler.....	169
6.2.2.Program.....	175
6.2.3.Öğretim Süreç ve Koşulları.....	180
6.2.4.Öğretimin Değerlendirilmesi.....	183
6.2.5.Ortaokulda Resim Öğretimine İlişkin Ek Görüş ve Öneriler.....	185
6.2.5.1. Program.....	185
6.2.5.2. Öğretmen.....	187
6.2.5.3. Öğretim Süreç ve Koşulları.....	188
6.2.5.4. Yönetici.....	189
6.3.GEE-RİB'nden Yetişen Öğretmenlerin GEE-RİB'nde Aldıkları Eğitime İlişkin Görüşleri.....	190
6.3.1.Temel İlkeler.....	190
6.3.2.Program.....	194
6.3.3.Öğretim Süreç ve Koşulları ve Öğretmenin Rolü.....	
6.3.4.Öğretim Yöntemleri ve Öğretimin Değerlendirilmesi....	212
6.3.5.Resim Öğretmeni Yetiştiren Programlara İlişkin Ek Görüş ve Öneriler	219
6.3.5.1. Öğrenci.....	219
6.3.5.2. Program.....	220
6.3.5.3. Öğretim Süreç ve Koşulları.....	223
6.3.5.4. Öğretmen.....	228
6.3.5.5. GEE-RİB'ne İlişkin Açıklamalar.....	224
6.4.Değerlendirme.....	225

7.ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	236
7.1.Özet.....	236
7.2.Sonuç.....	255
7.3.Öneriler.....	259
EKLER.....	266
A. Türk Resim Eğitimi Zamandizini.....	266
B. Anket Örneği.....	274
C. 1949 Ortaokul Resim Dersi Programı.....	288
D. 1941 G.E.E.Resim-İş Bölümü Programı.....	293
KAYNAKÇA.....	312

E K L E R

<u>EK</u>	<u>Sayfa</u>
A- TÜRK RESİM EĞİTİMİ ZAMANDIZINI.....	266
B- ANKET ÖRNEĞİ.....	274
C- 1949 ORTAOKUL RESİM DERSİ PROGRAMI.....	288
D- 1941 G.E.E. RESİM-İŞ BÖLÜMÜ PROGRAMI.....	293

ÇİZELGELER LİSTESİ

ÇİZELGE	Sayfa
1-Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü 1931 Programında İhzarî ve Mesleki Sınıfların Resim ve Elishleri Derslerinin Dağılımı.....	112
2-Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü 1941,1944,1946,1947 Programlarında Ders Gruplarının Üç Yıllık Toplam Saat Oranları.....	119
3-1923-1950 Dönemi Ortaokul Programlarında Resim Derslerinin Diğer Derslere Oranla Sayısal Dağılımı.....	126
4-Anket Uygulanan Öğretmenlerin GEE-RİB Resim Dersleri Atölye Öğretmenleri.....	159
5-Anket Uygulanan Öğretmenlerin GEE-RİB'nü Bitirme Yılları.....	160
6-Anket Uygulanan Öğretmenlerin Lisans Üstü Eğitim Durumları...	161
7-Anket Uygulanan Öğretmenlerin Çalıştıkları Okullar.....	162
8-Anket Uygulanan Öğretmenlerin Emekli Oldukları Yıllar.....	163
9-Anket Uygulanan Öğretmenlerin Sanat Çalışmalarını Sürdürme Durumları.....	164
10-Anket Uygulanan Öğretmenlerin Sanatın Hangi Dalı İle Uğraştıkları.....	164
11-Anket Uygulanan Öğretmenlerin Sanat Uğraşlarında Eğilimleri..	165
12-Anket Uygulanan Öğretmenlerin Yayın Türleri ve Sayıları.....	166
13-Anket Uygulanan Öğretmenleri Etkileyen Eğitimciler.....	167
14-Ortaokul Resim Öğretiminde Ussallık ve Duygusallığın Etkililiği.....	169
15-Ortaokulda Resim Öğretimini Etkileyen Öğelerin Sıralanışı....	170
16-Ortaokulda Resim Öğretmeninin Tavrı.....	172
17-İlkokul, Ortaokul ve Lise Düzeyinde Önerilen Disiplinler.....	173
18-Ortaokul Resim Öğretiminde Yeteneğin Önemi.....	174

19-Ortaokulda Resim Dersinde Programın Uygulanışı.....	175
20-İlkokul, Ortaokul ve Lise Düzeyinde Önerilen Disiplinler.....	177
21-Ortaokulda İş Eğitiminin Niteliği.....	178
22-Ortaokul Resim Dersleri İçin Önerilen Sınıf Atmosferi.....	180
23-İlkokul, Ortaokul, Lise ve Yüksekokul Düzeyinde Seviyeye Uygun Kuramsal Bilgi Verilmesi.....	181
24-Ortaokulda Resmin Plastik Sorunlarının Öğretilmesinde İzlenecek Yol.....	182
25-Ortaokulda Resim Öğretiminin Değerlendirilmesi.....	183
26-GEE-RİB, Resim Öğretiminde Ussallık ve Duygusallığın Yeri....	190
27-GEE-RİB'nde Resim Öğretiminde Benimsenen Anlayış.....	191
28-Resim Öğretiminde Kişilik Geliştirme.....	192
29-GEE-RİB, Resim Öğretiminde Resim Kişiliğinin Geliştirilmesi..	193
30-GEE-RİB'nde Resim Dersi Programının Uygulanışı.....	194
31-GEE-RİB Resim Derslerinde Yer Verilen Konuların Sıralanışı...	195
32-GEE-RİB Resim Derslerinde Yer Verilen Tekniklerin Sıralanışı..	198
33-GEE-RİB Resim Derslerinde Kullanılacak Araç-Gereci Öğrencinin Hazırlama Durumu.....	200
34-GEE-RİB Resim Derslerinde Atölye Düzenlemede Öğrencinin Görev Durumu.....	202
35-GEE-RİB Resim Derslerinde Eğitim Atmosferi Durumu.....	203
36-GEE-RİB Resim Derslerinde Çalışmaya Hazırlayıcı Motivasyona Yer Verilmesi Durumu.....	204
37-GEE-RİB Resim Derslerinde Kullanılan Öğretim Araçları Durumu..	205
38-GEE-RİB Resmin Plastik Sorunlarının Öğretilmesi Durumu.....	206
39-GEE-RİB Resim Derslerinde Öğretmenin, Öğrenciyi Kendi Resim Anlayışı Doğrultusunda Yönlendirme Durumu.....	207
40-GEE-RİB Resim Çalışmalarında Önem Verilen Öğelerin Sıralanışı..	208

41-GEE-RİB Resim Derslerinde Deformasyon, Soyutlama vb. Anlatım Biçimlerine Yer Verme Durumu.....	210
42-GEE-RİB Resim Derslerinde Beğenilmeyen Resimlerde İzlenen Yol.	211
43-GEE-RİB Resim Derslerinde Kuramsal Bilgilerin Anlatma Tekniği ile Verilişinde İzlenen Yol.....	212
44-GEE-RİB'de Desen Eğitiminde İzlenen Yol.....	213
45-GEE-RİB Resim Derslerinde "Kısa Süreli Desen", "Hareketli Modelden Desen" Çalışmalarına Yer Verilme Durumu.....	214
46-GEE-RİB, Resim Derslerinde Doğadan-Modelden Etüt Çalışmalarına Yer Verilme Durumu.....	215
47-GEE-RİB Resim Derslerinde Gezi ve Gözleme Yer Verilme Durumu.	216
48-GEE-RİB Resim Derslerinde Müzik Denetleme Durumu.....	216
49-GEE-RİB Resim Derslerinde Eleştiriye Yer Verilme Durumu.....	217
50-GEE-RİB Resim Derslerinde Değerlendirmede İzlenen Yol.....	218

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Bireye yaşamı boyunca gerekli olacak davranışları kazandırma görevini üstlenen eğitim, ulusların siyasalarını da ilgilendiren önemli bir konudur.

Bir ulusun eğitiminde izleyeceği yolu ve hedefi belirleyen ekonomik, siyasal, toplumsal, kültürel ve teknolojik koşullar her ülkede farklıdır. Eğitim bir üstyapı kurumudur, doğal olarak altyapıdaki oluşum ve değişimlerden etkilenir.

Geleceğin başarısı büyük ölçüde geçmişin doğru kavranmış olmasına bağlıdır. Bugünü, insanlık adına bilinçli ve doğru yaşamak, geleceğin başarısına önemli bir katkı olmaktadır. Geçmişteki düşünce ve uygulamaların bugüne ve geleceğe bir basamak oluşturması, geçmişin doğru tanınmasını gerektirmektedir. Bu aşamada tarih bilinci kazanılmasının önemi yadsınamaz biçimde ortaya çıkar.

Toplumların uygarlık tarihinin büyük ölçüde sanat tarihinden öğrenildiği gerçeğini Kavcar, Enver Karal'dan yaptığı alıntı ile şöyle dile getirmektedir;

İnsanın siyasal varlık olarak düşüncelerinin ürününü devlet, uygar ve yaratıcı yönünü ise sanat simgeler. Bundan dolayı tarihle uğraşanlar, tarihte gelmiş geçmiş devletler üzerinde bir yargıya varırken, onların siyasal örgütlerinden ve hareketlerinden çok, sanat ürünlerini göz önünde tutarlar.

Çünkü sanat, gerçeklerini ve özelliklerini toplumdan alır. Toplumla bağlantısını yitirmeden onu yüceltmeye çalışır¹.

Bu saptamanın dışında, uygarlığın geçirdiği evrimde sanatın önemli bir yeri olduğu, sanata yüklenen rollerin tarih sürecinde değiştiği ancak her çağ ve dönemde var olduğu ve gerekli olduğu da bilinmektedir.

Uygarlığın gelişimine koşturucu olarak eğitim-bilimlerinde ulaşılan noktalarda sanata bir görev daha yüklenir. Sanatın bu yeni görevi eğitmektir ya da eğitimin yeni boyutu sanat eğitimi boyutu olmakta, sanat, bu önemli görevi özyapısındaki "yaratma" olgusundan dolayı almaktadır. 20. yüzyılın insanlığı korkutan tehlikesi -makinalaşmanın uzantısı- makinalaşan insan, sanat eğitimi yoluyla robotlaşmaktan kurtulacaktır. Çünkü yaratıcılığın eğitilmesi yoluyla insanın yaratıcı yapıcı nitelik kazanması ve bu niteliğin davranışa dönüşmesi, insanın yaşamın her keskinde olumlu şeyler yapmasını sağlayacaktır. Bu anlayışın yüzyılımızda etkili olduğunu İnci San şöyle belirtmektedir;

... öğretilirliğiyle çocuk ve genci yalnız duyarak değil, düşünerek, tartıp biçerek eleştirerek; yaşayarak yapmanın yanısıra, yapılanın üzerinde düşünerek, kendini gerçekleştirmek, çevresiyle ilişki kurmak ve bu çevreyi düzenleyebilmek için neler gerektiğini hesaplayarak; dış dünyadan koparak değil, tersine onunla bağdaşarak ve bilim ve teknolojiyi de içermek üzere insanın her alanda yaratıcı, tasarımcı, düşünce üreten yanını pekiştiren bir sanat eğitimi anlayışı giderek egemen olmaktadır².

(1) Cahit Kavcar. "Güzel Sanatlar Eğitimi". Cumhuriyet Döneminde Eğitim. (İstanbul: MEB, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, Atatürk Kitapları, 1983), s.506.

(2) İnci San. Sanat Eğitimi Kuramları. (Ankara: Tan Yay., 1983), s.29.

Eğitimde ve sanatta ulaşılan doğrulara koşut olarak sanat eğitimi de değişik görünümler alır. Çeşitli felsefe ve ilkelere dayanarak sanat eğitimi biçimlendirilir.

Türkiye'de sanat eğitimi Cumhuriyet düşüncesinde somutlaşır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile yeni devletin eğitim ve sanat eğitimi felsefesini, ilkelerini, yöntemlerini belirlemek üzere çalışmalar yapılır.

Öncelikle önemli olan ülkenin ekonomik sorunlarını çözümlenmek, çağdaş uygarlık düzeyine çıkmaktadır. Sanat eğitimi de bu amaca yönelik olmalı, ülke kalkınmasına katkıda bulunmalıdır. Bu anlayışla Türkiye'de sanat eğitimi ve bu kapsamda resim eğitimi biçimlenmeye başlar.

Türkiye'de resim eğitiminde Atatürk'ün ilke ve devrimleri ışığında; İsmail Hakkı Baltacıoğlu, İsmail Hakkı Tonguç ve John Dewey'nin etkili olduğu görülür. Türk resim eğitimi tarihinde yer alan kurumlar ise başlangıçta Güzel Sanatlar Akademisi, daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü-Resim İş Bölümü (GEE-RİB) olmuştur.

1932-1933 öğretim yılında açılan GEE-RİB'nün amacı; ortaokullara Resim-İş Öğretmeni yetiştirmektir. Bu bölümden yetişen öğretmenler Türkiye'nin her yerinde öğretmenlik yapmışlar, sanatı öğretmişler, sevdirmişler, yapıcı ve yaratıcı kuşaklar yetiştirilmesine katkıda bulunmuşlardır.

Türk Resim Eğitimi Tarihi'nin araştırılması; geçmişin bilinmesi, kavranması ve geleceğe ışık tutması açısından önemli görülmektedir. Bu nedenle bu konunun araştırılması gerekli bulundu ve günümüz resim öğretimine yol gösterici olabileceği düşünüldü.

1.2.Araştırmanın Kapsamı

"Türk Sanat Eğitiminin Tarihsel Gelişim Süreci içinde Ortaokul Resim Eğitimi ve Resim Öğretmeni Yetiştirme, 1923-1950" konulu bu araştırmada amaca ulaşmak için aşağıda belirtilen sorular yanıtlanmaya çalışıldı.

- 1.Sanat Eğitimi ve Resim Eğitimi niçin gereklidir?
- 2.Türk resim eğitiminde etkili olan kurumlar hangileridir?
- 3.Türk resim eğitiminde etkili olan düşünceler nelerdir?
- 4.Türkiye'de ortaokullarda resim eğitiminin başlangıcı ve gelişimi nasıl olmuştur?
- 5.Türkiye'de ortaokul programlarında resim derslerinin durumu nedir?
- 6.Türkiye'de ortaokullara resim öğretmeni yetiştirmenin başlangıcı ve gelişimi nasıl olmuştur?
- 7.Türkiye'de ortaokullarda resim öğretiminde kullanılan yöntemler nelerdir?
- 8.Türkiye'de resim öğretimi için neler önerilebilir?

1.3.Araştırma Yöntemi

Bu araştırma; 1923-1950 dönemi ortaokullarda resim eğitimi ve resim öğretmeni yetiştirme konusu ile sınırlı tarama modelinde tarihsel bir araştırmadır. Araştırma probleminin ilgi alanına giren, ancak sınırlandırma gereksinimi ile kapsamdan çıkarılan konular;

1. Milli Eğitim Şûralarında Sanat Eğitimi: Bu konu Murat Katoğlu'nun Doktora Tezinde³, Ayşe Çakır'ın Yüksek Lisans Tezinde⁴ yeterince incelendiği ve buna ek olarak Cahit Kavcar'ın bir yazısında da belirttiği gibi⁵ 1961'e dek şûralarda kültür ve sanat sorunlarının geniş olarak ele alınmadığı,

2. Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi: Köy Enstitüleri daha çok ilköğretimle ve köyle ilgili bir konu olduğu, Köy Enstitülerindeki sanat eğitiminin de ayrı bir doktora tezi oluşturacak önemde bulunduğu,

3. Halkevlerinde Sanat Eğitimi: Bu konunun yaygın eğitimi ilgilendirdiği,

4. Ressamların Yurt Gezileri: Bu konunun Resim Sanatı ile ilgili araştırma yapanlarca incelendiği ve yaygın eğitimi ilgilendirdiği,

gereçekleri ile araştırma problemi dışında tutuldu.

Araştırma verilerinin toplanmasında; yazışma, görüşme ve belgesel tarama teknikleri kullanıldı.

Yazışma kapsamında, 50 sorudan oluşan bir anket hazırlandı ve 40 kişiye uygulandı. Önce, Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim-İş Bölümünü 1950 öncesinde bitiren 40 kişi hedeflendi. Ancak bu gruba yeterli sayıda ulaşılamayacağı anlaşılınca, bu sınır 1950 öncesi GEE-RİB'nde öğretmen olanların öğrencisi olmak koşulu ile 1966'ya dek uzatıldı. Böylece GEE-RİB'nü 1935-1966 dönemlerinde bitiren 40 kişiye anket uygulanmış oldu. İstanbul'da yaşayan bir grup öğretmene anket uygulamak için İstanbul'a gidildi. Diğer illerde yaşayan öğretmenlere posta ile ulaşıldı. Ankara'da

(3)Murat Katoğlu."Cumhuriyet Devrinde Güzel Sanatlar Eğitimi ve Sanat Kurumları".(A.Ü. Eğitim Fakültesi,1974,Doktora Tezi).

(4)Ayşe Çakır."Temeleğitim İkinci Basamağında (Ortaokullarda) Plastik Sanatlar Eğitimi" (A.Ü.Eğt.Bil.Fak.,1985,Y.Lisans Tezi).

(5)Kavcar,1983,ün.ver.,s.509.

bulunanlara ise büyük ölçüde görüşme beraberinde anket uygulandı. Anketteki sorular; kişisel tanıtım, ortaokulda resim öğretimi ve GEE-RİB'de alınan eğitime ilişkin görüşlerin sorulduğu üç bölümde toplandı.

Görüşme, özellikle yaşlı kuşaktan eğitimcilerle yapılarak ankette soruların dışında veri toplandı ve geçmişle ilgili dökümanlar sağlandı.

Belgesel tarama yoluyla konu ile ilgili yazılı kaynaklar tarandı. Bu araştırmada Milli Kütüphane, MEB Talim ve Terbiye Dairesi Kitaplığı, Türk Tarih Kurumu Kitaplığı, G.Ü.Gazi Eğitim Fakültesi, G.Ü.Mesleki Eğitim Fakültesi, A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi, A.Ü.Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kitaplıklarından ve özel kitaplıklardan yararlanıldı.

Belgesel taramada, kaynak fişi, not fişi ile veriler kaydedildi.

Elde edilen veriler anlamlı bir sonuca ulaştıracak biçimde çözümlendi ve yorumlandı. İlk bölümde eğitim, sanat eğitimi ve resim eğitimi ile ilgili açıklamalarla araştırma konusuna genel giriş yapıldı ve ardından Türkiye'de Resim Eğitimi ile ilgili kurumlar, düşünceler ve uygulamalar ayrı bölümlerde verildi. Araştırma konusu ile doğrudan ilgili önemli bir kurum olan Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim İş Bölümünden yetişen öğretmenlere uygulanan anket ayrı bir bölümde değerlendirildi.

Araştırma yedi bölümden oluştu. Giriş ve Sonuç bölümlerinin dışındaki ana bölümlerin sonunda, o bölümün kısa değerlendirilmesi yapıldı.

Son bölümde, girişten başlayarak tüm bölümlerin özeti verilerek genel yorum yapıldı, sonuç belirtildi, öneriler sunuldu.

Araştırmayı destekleyecek eklerle, yararlanılan kaynaklar arka bölümde verilerek araştırma raporu tamamlandı.

1.4.Tanımlar

Atölye:Uygulamalı sanat eğitiminin yapıldığı, gerekli araç-gereç donanımlı yer, işlik.

Desen: Resimde renk kaygısı olmaksızın konunun çizgisel ya da lekesele anlatımı.

Duygusalılık: Duyuşsal alan (Duyu, duyum, duygu, sezgi vb.ni kapsayan alan).

İş Eğitimi: İş yoluyla eğitim.

Kuramsal dersler: Programda ağırlıklı olarak kuramsal konu ve sorunları öğretim amacı bulunan dersler.

Model: Görsel sanatlarda sanatçının yapıtında bakarak kullandığı konu, nesne ya da kişi.

Ortaokul: İlkokul üzerine üç yıl genel eğitim veren orta dereceli okul.

Öğretim yöntemi: Öğretimde amaca ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve izlenen yol.

Program: Okullarda verilecek derslerin amaç, içerik, yöntem ve değerlendirme açısından nasıl yürütüleceğini açıklayan, önceden belirlenmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca onaylanmış belge.

Resim: İki boyutlu yüzeyde çizgi, leke, renk gibi resim öğeleri ile yapılan estetik düzen.

Resim Eğitimi: Resim yoluyla eğitim.

Sanat eğitimi: Sanatın tüm alanlarını kapsayan yaratıcı estetik eğitim.

Ussallık: Bilişsel, usa dayanan, ölçülebilir, usavurulabilir, us ve mantıkla ilgili alan.

Uygulamalı dersler: Programında ağırlıklı olarak uygulamalı konu ve sorunları öğretim amacı bulunan dersler.

Yaratıcılık: "Bilinen şeylerden yepyeni birşey çıkarmak, yeni, özgün bir birleşime varmak, birtakım sorunlara yeni çözüm yolları bulmak"⁶.

Yetenek: Herhangi bir alanda bir şeyi yapabilme yatkınlığı gösterme, bir şeyi yapabilme gücü.

(6)İnci San. Sanat ve Eğitim.(Ankara:A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi,1985),s.10.

BÖLÜM I I

2. EĞİTİM VE SANAT İLİŞKİLERİ

2.1. Sanat Eğitimi

Toplumların uygarlık tarihi, sanatın da tarihidir. Sanat evrende insanın varoluşu ile başlar. İnsanlığın geçirdiği çeşitli aşamalarda sanata yüklenen roller de değişik olur.

Sanat, bazen bir büyüleme aracı, bazen bir süs, bazen kalıcılığı sağlayan bir dil ya da dini, düşünceyi, bilimi, tekniği yayan bir iletişim aracı, bazen para ya da bir yatırım alanı, bazen de yalnızca kendisi bir gereksinim olarak insanlık tarihinde hep varolmuştur. Fischer'in deyimiyile "...dün de, bugün de gerekli olduğu yarın da gerekli olacağı"¹ açıktır.

Uygarlık geliştikçe sanat çok önemli bir görevi daha üstlenir. Bu, sanatın eğitim boyutudur. Eğitim kavramlarına bir yenisi eklenmiştir. Sanat Eğitimi Kavramı. Nedir sanat eğitimi?

20.yy.ın başından bu yana sanat eğitimi kavramı, kapsamsal ve genel anlamda, güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi tanımlamaktadır. Dar anlamda ise okullardaki ilgili bölüm ve sınıflarda bu alana ilişkin olarak verilen dersleri tanımlar².

(1)Ernest Fischer.Sanatın Gerekliliği (Istanbul: Özgür Yay.,1984), s.6.

(2)İnci San.Sanat Eğitimi Kuramları (Ankara:Tan Yay.,1983),s.19.

Tanımda verildiği gibi, sanat eğitiminin önemi yapısındaki yaratıcılık ögesinde yatmaktadır. Yaratıcılık ise insanın yaşam savaşında sürekli geliştirdiği bir yetisidir ve yaşamda "çok aranan ve gittikçe daha çok değer verilen bir yetenek"³ olarak da açıklanmaktadır. Çünkü yaratıcı davranışlar toplumların gelişmesi ve çağdaşlaşma ile doğrudan ilişkilidir.

Alev Arık'ın, C.W.Taylor'dan yaptığı alıntıya göre; "zamanımızda insanlık, bir zihinler arası rekabetin içindedir. Bu yarışın sonuçlarını tayin edecek en önemli zihinsel faktörlerden biri yaratıcılıktır"⁴. Sanat eğitiminin belki en önemli yönü budur. Toplumlar arası yarışta sonucu etkileyecek en önemli ögenin yaratıcılık olduğu kabul edilmiştir.

Sanat eğitiminin önemli kılan yaratıcılık, "yalın tanımlamalara sığmayan karmaşık bir süreç"⁵ olarak belirlendikten sonra, genel ve geniş bir yaklaşım ile "bilinen şeylerden yepyeni birşey çıkarmak, yeni, özgün bir birleşime (sentez) varmak, birtakım sorunlara yeni çözüm yolları bulmak"⁶ olarak tanımlanmaktadır.

Çağımızda en çok gereksinim duyulan insanca özellik bu olsa gerektir. Çünkü çağımız bir yarış çağıdır. Bu yarışta sürekli yeni nesnelere, yeni biçimler üretilmektedir. Daha çok üretim, daha çok biçimi gerektirir. Bu da

(3) Feriha Baymur, Genel Psikoloji (7. baskı, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1985), s.250.

(4) Alev Arık, Yaratıcılık (Ankara: Kültür ve Turizm Bak. Yay., 1987), s.4.

(5) İnci San, Sanat ve Eğitim (Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay., 1985), s.9.

(6) Aynı, s.10.

özgün olanı arayan, yaratıcı bir yeti ile olasıdır. Ayrıca endüstriyel ve teknolojik gelişmeler, daha çok üretimi hedeflerken buna bağlı olarak makinalaşan ya da robotlaşan insan tehlikesini getirmektedir. "Her şeyin ekonomik güçle ölçüldüğü, insanın sadece bir üretim aracı olarak görüldüğü"⁷ dünyamızda sanat eğitime daha çok gereksinim vardır. Hatta bu bir zorunluluktur. Bu gerçeği yakından kavramış endüstri ülkeleri sanat eğitime yönelmişlerdir. Neden sanat eğitimi önem kazanmıştır? Sanat eğitiminden beklenen nedir?

Kagan, sanatın eğitsel işlevini belirtirken; "sanat, aslında bilincin bütün mekanizmalarının 'açılıp çalışması'-nın en etkin bir aracı olarak karşımıza çıkmaktadır"⁸ açıklamasıyla sanatın duyu eğitiminde olduğu denli us eğitiminde de önemli bulunduğunu vurgular. "Bilincin bütün mekanizmalarının" gelişmesinde önemli bir araç olarak ele alınan Sanat Eğitimi, insanın bir bütün olarak us ve duyu varlığı ile eğitilmesinde tartışmasız yerini alır. Böylece sanat, insanın iki temel özelliği olan us ve duygularının eğitiminde önemli bir görevi üstlenmiş olmaktadır.

Eski eğitim anlayışında yalnızca usun eğitimi önemli bulunmuş, duyu eğitimi hiç düşünülmemiştir. Bilim ve endüstrideki değişim ve gelişmeler duyguların da eğitimini gündeme getirdi. "19.yy.ın yarısından başlayarak önce endüstrileşme sürecinde başta giden ülkelerde olmak üzere

(7)Zafer Gençaydın. "Temel Sanat Eğitiminin Düşünsel Temelleri".Güzel Sanatlar Fakültesinde Temel Sanat Eğitimi Semineri (Ankara:H.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi Yay.,1989), s.32.

(8)Moissej Kagan. Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat (Çev:Aziz Çalışlar,Altın Kitaplar Yay.,1982),s.465.

geniş kitlelerde sanat eğitime ilginin arttığı ya da artırıldığı bir gerçektir"⁹ Sanat eğitimi endüstri devrimi ile başlamış, makinalaşmanın yaygınlaşmasıyla, yaratıcılık ve özgünlüğe verilen önem artmıştır.

Sanat Eğitimi, gelişmiş ülkelerde bir eğitim akımı olarak ortaya çıkar. Çağdaş eğitim akımlarının önemle ele alındığı ülkelerden biri de özellikle 1900-1933 yılları arasında Almanya'dır. "Almanya'da 1887'lerden başlatılabilen bir akım, Alman literatüründe 'sanat eğitimi hareketi' adını almış, özellikle genel eğitim düzeyindeki bir reform hareketi olarak anlaşılmıştır"¹⁰. Bu akıma göre çağın tek yanlı kıldığı insan yaratıcı bir eğitimle bundan kurtulabilecektir. Sanat Eğitimi akımına ilişkin San'ın görüşü şöyledir;

Genel Eğitim reformunun, "kültürel çöküş ve insanın kendine yabancılaşması" olgusuna karşı bir önlemler hareketi olduğunu ve bu kapsam içinde en başta güzel sanatlar, edebiyat, yaratıcı etkinlikler ile estetik zevkin eğitime gerekli önemin verilmesine ve tüm bu dalların eğitim ve öğretimin öz alanı haline gelmesine yöneldiğini görmekteyiz¹¹.

Sanat Eğitimi yeni bir çağda, yeni bir insan anlayışı ile eğitime girmiştir.

Almanya'da başlayan sanat eğitimi akımı koşutunda düzenlenen uluslararası kongreler de bu akımın güçlenmesinde etkin olur. Paris ve Bern'de düzenlenen kongreler resim öğretimine ayrılmıştır. 1901'de Dresden'deki kongre ise

(9)San, 1983, Ön.ver., s.63.

(10)Ayn1, s.63-64.

(11)Ayn1, s.64.

görsel-yoğrumsal (plastik) sanatlara ilişkin düzenlenmiştir¹².

Almanya'da sanat eğitimi açısından belirginleşen düşünce çocuk ve sanat çevresinde gelişir. Dresden Sanat Kongresi'nde Konrad Lange; 'çocuğun estetik haz alma yetisinin eğitilmesini, gevezelik etmeden asıl sanatı görme ve ondan zevk almayı öğrenmelerini ancak hayranlık duyarak kendinden geçme tehlikesine karşı sanat eğitiminin ussal yanının da pekiştirilmesini' ister¹³. Sorun, sanat duygusunu geliştirmek, elleri gözlerin ve düşünlemlerin hizmetine vermektir. Lange'nin isteği 'çocuk duyarlılığının eğitilmesidir'¹⁴.

Çocuktan yola çıkan sanat eğitimi anlayışını destekleyen Hamburglu resim öğretmeni Carl Götze, 1901 Dresden Kongresi konuşmacılarından. Götze, şu üç konu üzerinde önemle durmaktadır; resim dersleri her okulun ana dersidir, öğrenci doğayı ve nesnelere gözlemlemeli ve gözlemlerini resimlemeyi öğrenmelidir, her öğretmen resim yapabilmeli ve gelişmiş sanat görüşü ve sanatsal ilgileri bulunmalıdır¹⁵.

Götze'ye göre; okul çocuğun yaratıcı tasarımlama yetisini boğmakta ve çocuğu soyut düşünceye götürmektedir ki bu tür düşünce yaşamla ilişki açısından en verimsiz araçtır. Bütün sorun sezgi ve düşünme ile, tanıma ve bilme-yi birbiriyle canlı bir ilişkiye sokmaktır. Resim çalışma-

(12) San, 1983, Ön.ver., s.63-65.

(13) Aynı, s.65.

(14) Aynı, s.66-67.

(15) Aynı, s.68.

larında önemli olan sanat için eğitim değil, sanat yoluyla eğitimidir¹⁶.

Götze bu görüşleri ile sanat soyut dilini eğitim açısından sakıncalı görmekte, sanatın somut dilini savunmaktadır¹⁷.

Sanat eğitiminin, endüstri devrimi ile gündeme gelişini anlamlıdır. Sanatın özündeki yaratıcılık ve özgürlük ögesi, makinalaşma ve tekdüze olma sorununa çözüm olarak görülmüştür. İnci San'ın Hans Elzer'den yaptığı alıntıya göre bunun nedeni şöyle açıklanmaktadır;

...Çünkü ekonomi, politika ve uygarlık, bu yaratıcılıktan uzak dönemin insanını tek yanlı kılıyordu. Böylece zamanın kültürel eleştirisinden çıkan bu akım çöküşten kurtulmayı insanın ve toplumun eğitiminde görüyordu. Sanat, yazın, bedensel kültür; giyimde, oturlan evlerde ve kullanılan araç gereçte bile zevkli ve belli bir üsluba uygun kullanım, bu teknolojik çağda insanı eğitecek etkenleri oluşturacaktı. Bu düşünceler aynı zamanda tümel, bütüncül ve yaratıcı bir eğitimi gerektiriyordu¹⁸.

Bu gerekçelerle sanat eğitimi ya da estetik eğitimi 19. yüzyılın sonlarından başlayarak gittikçe artan bir gereklilikle yaşama girer. Estetik eğitiminden yoksun bırakılan insan tipinin gelecekte toplum için tehlike oluşturacağını belirten Gençaydın, bu tek boyutlu insanı şöyle tanımlamıştır;

Yaşamın zenginliklerini tanımayan, doğaya uzak, doğa-insan arasındaki ve doğanın kendi içindeki çok yönlü ilişkileri tanımada yetersiz, yeni kültür değerleri üretemeyen, ilişki ve

(16)San, 1983, Ön.ver., s.68-73.

(17)Daha ayrıntılı bilgi için başvurulacak kaynak: İnci San. Sanat Eğitimi Kuramları, Ankara:Tan Yay., 1983.

(18)San, 1983, Ön.ver., s.64.

çelişkileri öğrenmeyen, bulduğu ile yetinen, eleştiriyi unutmmuş, yaşamın başka alanlarına ilgisiz, mesleğiyle ilgili bilgi ve beceriden başka sermayesi olmayan, yaşamın anlamını kavrayamadığı için yaşamdan haz duymayan, umutsuz ve mutsuz bir varlıktır¹⁹.

Sanat eğitime çok önemli bir görev yüklenmiştir. Çağımız sorunlarının yarattığı "mutsuz ve umutsuz varlık" olan insan nasıl mutlu ve umutlu olacaktır? Bu sorunun çözümü sanat eğitiminde bulunmuştur. Bu insan, sanatın belirtilen özellikleri ile eğitilerek "hem kendisini tanıyacak ve kendisiyle barışık olacaktır, hem de dış dünyayı tanıyacak ve dünyayla barışık olacaktır"²⁰.

Bu denli yaşamsal bir görev yüklenen sanat eğitiminin, amacına ulaşması için temel ilkesinin çok iyi belirlenmesi gerekir. Bu temel ilke taklit değil yaratma ilkesidir. Eski sanat eğitimi anlayışları doğanın, görünenin taklidine dayanmaktaydı. Bugün ise "insanın doğasında bulunan taklit içtepisinin sanatla hiçbir ilgisinin bulunmadığı"²¹ bilimsel olarak bulgulanmıştır. Doğayı bilinçsizce taklit etmenin yaratıcılığı geliştirici hiçbir etkisi bulunmamakta, doğa ancak bir çıkış noktası olabilmektedir. "Önemli olan, görsel düşünmenin mantığının, doğayı tanıma süreci içerisinde, sezinleme yoluyla ortaya çıkarılarak kavranmasını sağlamaktır"²². Böylece sanat eğitimi yoluyla görsel düşünme ve bilinçli algı gerçekleşmiş olacaktır. Çağımız insanının da en çok buna gereksinimi vardır.

(19)Gençaydın, 1989, Ön.ver., s.33.

(20)Serap Etike. "Gençliğin Sanat Eğitimine Kimi Değerler", Sanat ve Gençlik Sempozyumu (İstanbul:M.S.Ü.,1985), s.60.

(21)Wilhelm Worringer.Soyutlama ve Özdeşleşim. (Çev:İsmail Tunalı, İstanbul:Remzi Kitabevi, 1985), s.19.

(22)Gençaydın, 1989, Ön.ver., s.35.

2.2. Resim Eğitimi

Resim; "...güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan"²³ sanat eğitiminin önemli bir alanı olarak kendine özgü yapısı ve olanakları ile genel eğitim sisteminde yer almaktadır. Resim, görsel-yoğrumsal (plastik) bir sanattır, gözle algılanır ve biçimlendirme niteliği vardır.

Tarih sürecinde sanatlar incelendiğinde belli çağ ve dönemlerde kimi sanatlara daha çok değer verilirken kimilerinin önemsiz bulunduğu görülür. Bu ayrım o dönemlerin koşullarından kaynaklanmaktadır²⁴. Sanat türlerinin birbirine üstünlüğü gibi bir yargı yoktur, ancak "sanat türleri ve tarzlarının eşitsiz gelişmesi"²⁵ vardır. Kagan'a göre bu da değişmez bir yasa gibi görülmemeli, "ileriki dönemlerde bütün sanat yaratımları dallarının eşit gelişmesi zorunluluğu yasası"²⁶ ile eşitsiz gelişme yasasının da aşılabileceği düşünülmelidir.

Bu açıklamalardan sanat tür ve tarzlarının çeşitli dönemlerde eşit olmayan bir gelişme ya da gerileme gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu saptama ile resim'e diğer sanatlardan daha önemli ya da özel bir yer verilmediği belirtilmek istendi. Sanat eğitiminde resim, bir sanat türü olarak değil daha çok bir anlatım aracı, bir dil olarak önem kaza-

(23)San, 1983, Ön.ver., s.19.

(24)Daha ayrıntılı bilgi için başvurulacak kaynak:Moissej Kagan, Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat (Çev:Aziz Çalışlar, Altın Kitaplar,1982) s.635-664.

(25)Aynı, s.664.

(26)Aynı, s.664.

nır. Duygu ve düşüncelerin biçim ve renklerle anlatıldığı ya da soyutun somuta dönüştürüldüğü bir anlatım yoludur resim. Resmin sanat eğitimi açısından önemli özellikleri vardır.

Resim, isteyen herkesin yapabileceği bir sanattır, okuma-yazma bilmeyenler, akıl hastaları, çocuklar gibi her yaş ve düzeyde insanın resim yapma olanağı vardır. Resim, bilinçaltının, ruhsal sorunların dışa vurulmasında kolaylık sağlar ve terapi görevini üstlenir. Resim, bireysel bir eylemdir, ekip gerektirmez. Resimde kullanılan araç-gerecin, fırçanın, boyanın kullanımı kolaydır. Resim araçlarının, örneğin, müzik araçlarının kullanımındaki gibi öğrenilmesi gereken, özel beceri isteyen bir yapısı yoktur. Resim özgür bir eylemdir, zorunlu yasaları, kuralları yoktur, varsa da bu sezgilerle öğretilir. Resimde bir üretim sözkonusudur, ortaya kalıcı bir ürün çıkar, resim uçup gitmez, bitmez, hep vardır. Resmin, sanat eğitimi açısından çok önemli bir özelliği de yaratıcılıktır. Resim yoluyla soyut duygu ve düşünceler somuta dönüşürken varolmayan yeni biçimler, yeni ilişkilerle ortaya çıkar. Resmin anlatım olanakları kullanılarak yeni biçim ve düzenleme arayışlarına girilir, bu da yaratıcılığı geliştiren bir etkinliktir. Bu etkinliğe us ve duygu eşit katılımdadır. Böylece resim, usun ve duyguların eğitiminin önemli bir aracı olmaktadır.

Resim eğitiminin önemine 1910'larda inanan Baltacıoğlu bu konuyu Resim ve Terbiye (1931) kitabında ayrıntılı bir biçimde irdeler. Bu kitapta, "eğitimin hedefi sosyal bir kişiliğin oluşmasıdır" diyen Baltacıoğlu, kişi-

liğin çeşitli yönlerini sayarken estetik kişiliği önemle ele alır, estetik kişiliğin oluşmasında da resme çok önemli bir yer verir²⁷.

Türk resim eğitiminde etkili olmuş diğer eğitimci Tonguç, 1932'de "...okullarımızın çok acınacak derslerinden biri de resim dersidir"²⁸ açıklamasıyla eğitsel bir endişesini dile getirirken, ülkemizde resim eğitiminin gelişmesini içtenlikle ve inançla istenmektedir. Bu sorunu çözümlenmede önemli çabaları olan Tonguç, Resim dersi öğretmenlerinin yararlanmaları için çeviri ağırlıklı bir de kitap yayımlar. Tonguç, resim eğitimi ile iş eğitimini bir bütün olarak görmektedir.

Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim-İş Bölümünü (GEE-RİB), 1936'da bitiren Cemal Bingöl, yılların deneyimi ile yazdığı kitabında "Resim yapma... çocuğun yaratma ihtiyacını karşılıyor ve izlenimlerini yeniden yaşama olanağını veriyor"²⁹ bunun içindir ki resim yapma çabası çocuğa kıvanç veriyor, der. Suut Kemal Yetkin'in, Bingöl'ü değerlendirmesi ise şöyledir: "Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: 'Öğretim sanat eğitimini temel almalıdır' görüşünü kuvvetle savunan bu kitap, ...ile sorunlara belki de ülkemizde şimdiye dek ilk kez olarak başka açıdan bakılmakta, yeni yöntemler getirilmektedir."³⁰

(27) İsmail Hakkı Baltacıoğlu. Resim ve Terbiye. (İstanbul: Kanaat Kütüphanesi, 1931), s. 11-24.

(28) İsmail Hakkı Tonguç. Resim, Elişleri ve Sanat Terbiyesi (İstanbul: A. Halit Kütüphanesi 1932), s. VI.

(29) Cemal Bingöl. Resim Nedir, Nasıl Yapılır, Nasıl Öğrenilir (İstanbul: M. E. B. Yay., 1975), s. 18.

(30) Aynı, s. 66.

Hidayet Telli, "Resim-İş dersi, genel eğitimin önemli bir parçasıdır"³¹ anlayışı ile "sanat eğitimi, genel eğitimin bütünleyici ve birleştirici bir ögesidir" saptamasını yapar. GEE,RİB'nü 1946'da bitiren Telli, görüşlerini şöyle özetlemektedir:

Kısaca özetlenirse, sanat ve iş eğitimi, çocuğun yaratıcılığını, gelişimini, duyarlılığını, deneyimini, bilgisini, iletişim kurma alışkanlığını, sorumluluk alma duygusunu kazanması bakımından eğitimimizde önemli bir yer almaktadır.³²

Görüldüğü gibi sanat eğitimcilerinin birleştikleri düşünce; resim öğretimi yoluyla çocukta yaratıcı, yapıcı ve estetik kişiliğin geliştirilmesidir.

İnci San'ın görsel yögrumsal alandaki dersler için yaptığı açıklama resim derslerini de kapsar. San, bu derslerle ilgili olarak şöyle düşünmektedir:

Öğrenme süreçlerinin en iyi biçimde düzenlenip örgütlendiği ve yönlendirilebildiği bu yaratıcı etkinlikler sürecinin sonunda, katılanlar, dolaysız olarak yaşadıklarının ve denediklerinin birer yaratıcı anlatım'a kavuştuğunu, "kendini ifade" "kendini gerçekleştirme" olgularının gerçekleştiğini görürler.³³

Böylece, kişisel yaşantı ve deneyimlerin yaratıcı anlatımla bütünleşerek dolaysız kendini anlatma'ya dönüştüğü bir disiplin olan resim eğitimi, çağdaş veyetkin bir kişilik geliştirme aracı olmaktadır.

(31)Hidayet Telli. "Sanat ve İş Eğitiminin Eğitimdeki Yeri",Milli Eğitim (Sayı:59,Ekim-Kasım-Aralık 1982), s.65.

(32)Aynı, s.66.

(33)San, 1983, Ön.ver., s.27.

2.3. Değerlendirme

Tarih boyunca sanata yüklenen anlam ve görevlere 20. yüzyılda bir yenisi eklenir ve sanat eğitimi kavramı, sanatın yeni bir boyutu olarak karşımıza çıkar.

Sanatın özündeki yaratma niteliği bu yeni boyutun temel ögesidir. Sanat eğitimi yoluyla insanın yaratıcı yetilerinin geliştirilmesi, çağın koşulları açısından önem kazanmaktadır. "Toplumlararası yarışta sonucu etkileyecek en önemli ögenin yaratıcılık olduğu", (Taylor) sanatın "bilincin bütün mekanizmalarının açılıp çalışmasının en etkin bir aracı olduğu" (Kagan) bilimsel olarak da kanıtlanmıştır. Bunun yanında 20. yüzyıl koşullarının "tek yanlı" (H. Elzer) kılarak robotlaştırıldığı insan ancak estetik bir eğitimle insanlaşabilecektir. Doğru bir sanat eğitimi yoluyla görsel düşünme ve bilinçli algı kazanan insan ise çağının mutlu, yapıcı, yaratıcı ve üretici insanı olacaktır.

Sanat eğitiminde resim, eğitsel yönü baskın olan bir daldır. Resim, kendine özgü niteliksel özellikleriyle, usun ve duyguların eğitiminde önemli bir görev üstlenir. Soyut duygu ve düşünceler somuta dönüşürken varolmayan yeni biçimler, yeni ilişkilerle ortaya çıkar. Bu da, yukarıda belirtilen sanat eğitimine yüklenen görevlerin gerçekleşmesinde Resim Eğitiminin gerekliliğini zorunlu kılmaktadır.

BÖLÜM I I I

3. TÜRK RESİM EĞİTİMİNDE ETKİLİ OLAN İLK KURUMLAR

3.1. Resim Eğitiminde Etkili Olan İlk Kurumlar

Cumhuriyet Döneminde (1923-1950) Resim öğretmeni yetiştiren iki önemli eğitim kurumu; Güzel Sanatlar Akademisi ile Gazi Eğitim Enstitüsü'dür.

1883'te Sanayi-i Nefise Mektebi adıyla kurulan 1926'da adı Güzel Sanatlar Akademisi olan sanat eğitimi kurumumuz; 1932'de Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü'nde açılan Resim-İş Şubesi'nin, mezun vermesine kadar, Türkiye'de resim öğretmeni yetiştiren en önemli eğitim kurumu durumundadır. Ancak, Türkiye'de ilk resim öğretmenlerinin daha başka kaynaklardan da yetiştiği görülür.

1944 yılında Maarif Vekaleti'nce yayınlanan bir araştırmada¹, ortaokullarda öğretmenlik yapmakta olan öğretmenlerin hangi kaynaklardan sağlandığı şöyle açıklanmıştır:

"Orta okullarda 160 resim öğretmeni vardır. Bunların menşeleri şunlardır:

(1)Orta Öğretimin Gelişmesi Hakkında Öntasar (Ankara:Maarif Vekâleti, 1944), s.63.

	f	%
Gazi Terbiye Enstitüsü	54	.34
Güzel Sanatlar Akademisi	32	.20
Resim Öğretmenliği ehliyetnamesini haiz olanlar	44	.28
Ecnebi memleketler Resim Akademileri	14	.9
Harbiye	3	.2
Hususi tahsil	2	.2
İmalatı Harbiye	1	-
İdadî	1	-
Öğretmen Okulu	3	.2
Rüştiye	1	-
Darüşşafaka noksan tahsil	1	-
Lisede noksan tahsil	1	-
Harbiyede noksan tahsil	1	-
Üniversitede noksan tahsil	1	"

Bu sayılara göre, 1944 yılında, orta okullarda çalışmakta olan resim öğretmenlerinin .34'ü Gazi Terbiye Enstitüsü, .20'si Güzel Sanatlar Akademisi mezunudur. Ayrıca .28'inin resim öğretmenliği belgesi vardır, .9'u yabancı ülkelerdeki Resim Akademileri, .2'si Harbiye, .2'si Öğretmen Okulu çıkışlıdır. Bunların dışında sekiz değişik kaynaktan birer öğretmen, resim öğretmeni olarak orta okullarda çalışmışlardır.

Bu bilgilerden 1923-1950 yılları arasında Türkiye'de Resim Öğretmenlerinin çoğunun Devlet Güzel Sanatlar Akade-

misi ile Gazi Eğitim Enstitüsü²'nden yetiştikleri anlaşıl-
makta, ayrıca Harp Okulu ve İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'-
nu (İstanbul Darülmüallimîni) bitirenlerin de resim öğret-
meni olarak görev yaptıkları görülmektedir.

3.2. Batılı Anlamda Resmin Türkiye'de Okul Programlarına Girişi ve Askeri Okullar

Osmanlı'da resim alanında yapılan çalışmalar Minya-
tür ve Tezhip sanatları idi. Minyatür ve tezhip sanatçıları
usta-çırak geleneğine göre yetiştirilirdi ve o dönemin ge-
reksinimleri doğrultusunda az sayıda olurdu. Bu sanatlar
kitap süsleme amacı ile yapıldıkları ve teknik özellikleri
gereği bir yüzey sanatları durumunda ve üçüncü boyuttan
yoksun oldukları için öğretim alanına girememiştir³. Derin-
lik, ışık, gölge ve değer öğeleri olmayan bu sanatlar öğre-
time girse bile nesneyi, doğayı doğru anlatamazdı. Oysa,
"Batı Tarzı Resim" yalnızca sanat için değil, nesneyi ve
doğayı doğru olarak göstermek, öğretmek için bir anlatım
aracı durumundaydı, bu nedenle öğretimin ayrılmaz parçasıy-
dı.

(2) Bu iki eğitim kurumu daha sonra 2547 Sayılı Yasa ile ad ve nitelik değiştirmiş, Dev-
let Güzel Sanatlar Akademisi, Mimar Sinan Üniversitesi'ne; Gazi Eğitim Enstitüsü ise,
Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi'ne dönüştürülmüştür.

"6.11.1981 tarih ve 17506 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 2547 sayılı Yüksek Öğre-
tim Kanunu uyarınca, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bütün yüksek öğretim kurumları,
ilgili üniversitelerin bünyelerinde toplanmıştır. Bu kanunla ayrıca yeni üniversite,
fakülte ve yüksek okullar açılmıştır." (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı(1923-1983)
Ankara:M.E.B.Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 1983, s.25).

(3) Mustafa Cezar, Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi. (İstanbul: Türkiye İş Bankası
Kültür Yay., 1971), s.321.

18. yüzyılın sonlarında yenileşme hareketleri ve Batıya açılma ile Batılı anlamda resim Türkiye'ye bu yoldan girmiştir.

Batılılaşma hareketlerinin amacı askeri alanda gelişmek ve güçlenmektir. Zayıflayan ordusunu güçlendirmek için Osmanlı Devleti batıya kapılarını açarken bilim ve teknikle birlikte batılı anlamda resmi de özellikle asker ve tekniker yetiştiren okul programlarına almıştır. Böylece Türkiye'ye resmin girişi ordu kanalıyla gerçekleşir. "Bizde birçok medeni hareketlere ordu ve asker önder olmuştur" diyen H.A.Yücel, batılı anlamda pozitif bilimler gibi güzel sanatlar "...hele resim askerlerin eliyle kültür hayatımıza girmiştir. Bizim çocukluğumuzda ekseri resim hocalarımız subaylardı" diye açıklar⁴.

Osmanlı devlet adamları bu tür resmi, sanat açısından değil, askeri alanda teknik gelişmeler açısından gerekli görmüştür.

Ordunun teknik alanda gelişimini sağlayacak bir araç görevini üstlenerek Türkiye'ye giren resim, 1795'te öğretim başlanan Mühendishane-i Berrî-i Hümayun'un programlarına da ders olarak konulur⁵.

Mustafa Cezar, daha önce 1773'te eğitime başlayan

(4)Hasan Ali Yücel. Kültür Üzerine Düşünceler (Ankara: Türkiye İşbankası Kültür Yay., 1974), s.122.

(5)Mustafa Cezar. "Güzel Sanatlar Akademisi'nden 100.Yılda Mimar Sinan Üniversitesine". Güzel Sanatlar Eğitiminde 100.Yıl (İstanbul: M.S.U.Yay., 1983), s.6. (Mühendishane-i Berrî Hümayun'un kuruluş tarihi; Y.Akyüz'e göre 1793, H.Ali Koçer'e göre 1796'dır.Harp Okulu Tarihçesi adlı kitapta ise 1794 olarak geçmektedir).

"Mühendishane-i Bahri-i Hümâyun'un programında resim dersinin mevcut olup olmadığını bilmiyorsak da, buradaki öğrencilerin resimle karşı karşıya bulduklarına ve bazı teknik şeylerin gösterilmesinde resimden faydalandıklarına dair bazı işaretlere sahibiz"⁶ açıklamasıyla resimle ilişkilerin daha önce başladığını belirtir. Bu okulun o dönem programlarında resim dersi yoktur ancak geometri ve haritacılık konularında resimden yararlanıldığı sanılmaktadır. Ancak, yazılı belgelerde programında resim dersleri bulunan ilk eğitim kurumu, Mühendishane-i Berri-i Hümâyun olarak geçmektedir.

Yukarıda belirtilen okullar, ordunun deniz mühendisi ve kara mühendisi elemanlarını yetiştiren askeri okullardır. "1826'da Yeniçeri Ocağını kaldıran II.Mahmut, ordunun eğitimine ve yenileşmesine özel bir önem"⁷ vermektedir. Onun isteği ile önemli bir askeri okul daha açılmasına karar verilir. 1834'te Mekteb-i Harbiye (Harp Okulu) kurulur. Harbiye'nin programlarında da resim dersleri vardır. Sultan II.Mahmut'un kendi resmini yaptırıp devlet dairelerine astırması da insan resmine karşı duyulan tutuculuğun kırılmasında önemli bir adım olmuştur⁸.

II.Mahmut döneminden sonra başlayan Tanzimat Dönemi padişahlarından Abdülaziz döneminde (1861-1876) de yenileşme hareketleri sürer. Batılı anlamda resim sanatının

(6)Cezar, 1971, Ön.ver., s.322.

(7)Yahya Akyüz. Türk Eğitim Tarihi (Genişletilmiş ikinci basım.Ankara:Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay., 1985), s.126.

(8)Cezar, 1983, Ön.ver., s.6.

Türkiye'ye gelmesinde etkili olmuş iki devlet adamı II. Mahmut ve Abdülaziz'dir⁹.

Harp Okulu, batıdaki okullar örnek alınarak kurulur ve programları düzenlenir. Yeni programlar bilgili öğretmenleri, kitapları, ders araç ve gereçlerini gerektirmektedir. "Harp okulunun kurulması, Batılılaşma yolunda önemli bir adımın daha atılması"dır¹⁰. Programındaki Resim dersi, bazı diğer derslerle birlikte ancak 1847'lerde okutulmaya başlanır¹¹. Dersin adı Perspektif ve Resim'dir.

Tanzimat döneminde açılan Harp Okulu bilim, sanat, kültür alanlarında yenilikçi hareketleri ile etkili olduğu gibi, uzun yıllar öğretmen yetiştirme işlevini de sürdürmüş, çağına göre oldukça gelişmiş bir öğretim kurumu niteliğini korumuştur.

İlk Türk ressamı da Mühendishane ve Harbiye'de öğrenim görmüş subaylar arasından çıkmıştır. Bu okullar aynı zamanda Türkiye'de Resim Öğretimi veren ilk kurumlar olmaları ve mezunlarının Resim Öğretmeni olarak görevlendirilmeleri açılarından Resim Eğitim ve Öğretiminde etkili olmuş önemli eğitim kurumlarıdır. Güzel Sanatlar Akademisi kurulana dek ve sonraki yıllarda bir süre daha, okullarda resim dersleri bu öğretmenlerce yürütülmüştür.

(9) Cezar, 1971, ön.ver., s.422.

(10) Aynı, s.354.

(11) Akyüz, 1985, ön.ver., s.127.

3.3. İstanbul Erkek Öğretmen Okulu

Resim eğitimi ile dolaylı bağıntısı olan İstanbul Darülmuallimini (İstanbul Erkek Öğretmen Okulu), 1909 yılında Satı Bey'in müdür olarak atanmasına değin konumuz açısından önemli bir etkinlik göstermez. 1908'de Meşrutiyet'in ilânından sonra, 1909'da bu okula müdür olarak atanan Satı Bey köklü yeniliklere girişir¹². Nicelikten çok niteliğe önem veren Satı Bey, 900 olan öğrenci sayısını 150'ye indirir. Ayrıca öğretmenlik dışında bir uğraşı olup da okulda işi biter bitmez işine koşan, okula, eğitime yeterli zaman ayırmayan öğretmenlerin işine son verir, "...yalnız üç öğretmen hariç olmak -İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu Bey, Ressam Samim Bey, Sıraceddin Bey- üzere hepsinin görevine son verip yerlerine yeni, faal ve çalışkan genç öğretmenler tayin"¹³ eder. Satı Bey'in gerçekleştirdiği yenilikler arasında konumuz açısından önemli olan Resim ve Elishleri derslerine verdiği önemdir. Satı Bey, "Darülmuallimin ve çeşitli düzeylerdeki okulların programlarında...Resim, Elishi...derslerinin yer alması ve bu derslerin gelişmesinde büyük çaba göstermiştir"¹⁴. Ayrıca okullarda, okul müzesi kurulmasını gerçekleştirmiş, okulunun öğretmen kadrosuyla birlikte Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası adlı önemli bir dergi çıkarmıştır. Bu dergide

(12)Akyüz, 1985, Ön.ver., s.256.

(13)Hasan Ali Koçer. Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923) (İkinci basım, İstanbul:İlâhî Terbiye Dairesi Yay., 1974),s.204,205.

(14)Akyüz, 1985, Ön.ver., s.280.

kendisi ve Baltacıoğlu, Resim ve Elişleri'ne ilişkin yazılar yazmıştır.

İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nun resim eğitimi açısından diğer bir önemi, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun bu kurumda yıllarca öğretmenlik yapması ve daha sonraki yıllarda GEE-RİB'nü kuracak olan öğretmenlerin bu kurumdan yetişmiş olmalarıdır. Okulun programlarında Elişleri Dersi ve Resim Dersi vardır ve bu derslerin öğretmenleri Baltacıoğlu ve Ressam Şevket Dağ gibi önemli adlardır.

Baltacıoğlu, Elişleri dersinin önemine o denli inanmaktadır ki, "Eliş dersi nasıl devlet işi haline gelebilir?"¹⁵ düşüncesinden yola çıkarak, elişleri öğretmenleri yetiştirmek ve Eliş Öğretmen Okulu kurmak düşüncesine ulaşır. Bu tasarımını gerçekleştirmek isterse de I.Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileriyle sonuçlandıramaz¹⁶. Ancak bu düşünce onun bu okuldan öğrencisi olan İsmail Hakkı Tonguç'u etkilemiş olmalıdır ki, 1918'de Darülmuallimini bitiren Tonguç, çeşitli deneyim ve birikimlerinden sonra 1932'de GEE-RİB'nün kuruluşunda etkili olacaktır. GEE-RİB'nün kuruluşunda görevlendirilmek üzere Almanya'ya gönderilen beş öğretmen de yine bu okuldan yetişmişlerdir.

İstanbul Darülmuallimini bu etkinliklerine karşın yeterince gelişme gösteremez. Meşrutiyet dönemi sonların-

(15)İsmail Hakkı Baltacıoğlu, "Hayatım", Yeni Adam, 248 (28 Eylül 1939), s.18.

(16)İsmail Hakkı Baltacıoğlu, "Hayatım", Yeni Adam, 249 (5 Teşrinievel 1939),s.18.

da, Maarif Nezareti'ne verdiği bir raporda, Baltacıoğlu; "Sekiz dokuz seneden beri Darülmuallimin teşkilatından aldığımız tecrübe şudur: Darülmualliminler ya Darülmuallimin kalarak gelişemiyorlar ya da gelişince Darülmuallimin kalamıyorlar. Başka deyişle eski Darülmualliminler iyi muallim yetiştiremediği gibi, yenilerin yetiştirdiği talebe de mesleğe bağlı olamıyor."¹⁷, değerlendirmesi ile bunun nedenlerini açıklar.

1924-1925 öğretim yılında okulun adı Muallim Mektebi, 1935'te Öğretmen Okulu olur.

3.4. Güzel Sanatlar Akademisi

II.Mahmut döneminde başlayan yenileşme hareketleri ile Mühendishane ve Harb Okulu programlarına resim derslerinin girmesi, daha sonraki yıllarda Sultan Abdülâziz'in resim sanatına ilgi ve sevgi duyması gibi oluşumlar, ülkede resmî bir akademinin kurulmasına ortam hazırlar. 19.yüzyılın sonlarında, askeri okullar gibi batılılaşma ve yenileşme gereksinimiyle açılan "Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi, Batıdaki akademilerin bir benzeri olarak kurulurken eğitiminde de bu akademilerin atölye eğitimini örnek alır"¹⁸. O dönemin koşulları içinde, böyle bir kuru-

(17)Akyüz, 1985, Ön.ver., s.260.

(18)Devrim Erbil. "Devrim Erbil Atölyesi", Sanat Çevresi, 53 (Mart 1983), s.78.

mun ortaya çıkması çok önemlidir. Osmanlı döneminde "saray ve paşa konaklarının kitaplıklarında uyuklayan halkın gözünden uzaktaki minyatür dışında resim geleneği olmayan bir ülkede resim öğretimi yapacak"¹⁹ bir okulun açılması çağdaşlaşma açısından önemli bir adımdır. Bu okulda yapılacak resimler de "...ancak zenginlerin sahip olabileceği cinsten kitaplar içindeki minyatürler gibi hapis kalmayacak"tır, halka sunulacaktır. Bu işlevi ile "toplumun çağdaşlaşmasına yatkınlığı artıracak ortamı hazırlamada"²⁰ önemli bir görev yapmış olacaktır.

Sanayi-i Nefise Mektebi Âlisi, Osman Hamdi'nin çabalarıyla "2 Mart 1883'te" açılarak öğretime başlar²¹.

Osman Hamdi Bey, önce 11 Eylül 1881'de Müze-i Hümayun Müdürlüğü'ne atanmıştır. Ondan önceki müze müdürleri hep yabancıdır ve başarısız olmuşlardır. Bu kez de bu işte bir Türk'ün denenmesi düşünülür ve Sultan II. Abdülhamit'e, Osman Hamdi önerilir²². Müze müdürlüğüne atanan Osman Hamdi, Sanayi-i Nefise Mektebi'nin kuruluşu için dönemin yetkili kişilerinden destek alır ve okulun kuruluşu kararlaştırıldıktan sonra "...eski eserler müzesi olan Çinili Köşk yakınında bir okulun küçük de olsa yapımına hemen başlanır"²³. Böylece, artık Türkiye, akademik resim eğitimi yapan bir kuruma kesin olarak kavuşmuş olur.

(19)Cezar, 1983, ün.ver., s.6.

(20) Aynı, s.6

(21) Aynı, s.11

(22)Refik Epikman. Osman Hamdi (İstanbul:M.E.B.Devlet Kit.Md.,1967), s.5.

(23)Aynı, s.5.

Güzel Sanatlar Akademisi başlangıçta; "Resim, Hakkâklık, Mimari ve Oymacılık (heykel)"²⁴ bölümlerini kapsayan dört bölümle kurulmak istenir. Ancak Hakkâklık bölümü için öğretmen kadrosu sağlanamamış, okul diğer üç bölümle ve yirmi öğrenci ile öğretime başlamıştır. Daha sonra bu sayı altmış olur, 1894 yılında ise Akademi'de yüzyirmi öğrenci vardır²⁵.

İlk yıllarda eğitim, kuramsal ve uygulamalıdır. Atölye dersleri, Rönesans geleneğindeki usta-çırak ilişkisi ile yürütülmektedir. Hocaların çoğu yabancısıdır. Programda, insan vücudu ve tabiat resmi ile perspektif ve yağlıboya ağırlık verilir²⁶. Ancak, Osman Hamdi Bey'in yirmiyedi yıl süren müdürlüğü döneminde, okul, varlığını pek duyuramaz, o dönemlerin diğer okulları Mülkiye, Tıbbiye, Ticaret Mektebi, ekonomik, toplumsal ve siyasal yaşamda etkili olurken Sanayi-i Nefise Mektebi etkili olamaz. Bunun başka nedenleri varsa bile M.Cezar en önemli nedeni yabancı hocaların ve yabancı öğrencilerin çokluğuna bağlamaktadır²⁷.

Osman Hamdi Bey'den sonra bu durgunluk bir süre daha değişmez, ancak Hamdi Bey'in son yıllarında Avrupa'ya giden birkaç kişi, yurda dönüşlerinde eğitimde etkili olacak ve yenilik getireceklerdir.

(24)Cezar, 1971, Ön.ver., s.454.

(25) Aynı, s.466.

(26)Murat Katoğlu. "Cumhuriyet Devrinde Güzel Sanatlar Eğitimi ve Sanat Kurumları", (Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü.Eğitim Fakültesi,1974), s.136.

(27)Cezar, 1971, Ön.ver., s.469.

Osman Hamdi 1910 yılında ölünce, onun yerine kardeşi Halil Ethem Bey hem müzeye, hem akademiye müdür olur. Bu dönemde de bazı gelişmeler görülür. "Akademi, H. Ethem Bey zamanında da gelişmesini sürdürür ve müze müdürlüğünden ayrılarak bağımsızlığına onun devrinde erişir."²⁸ Bu dönemde, 1911'de bir yönetmelik çıkarılır. Buna göre atölye dersleri çeşitlenir, Batı akademilerindeki alçı heykelden, canlı modelden çalışmalar, karakalem, yağlıboya, insan vücudu çalışmaları, ışık-gölge, perspektif konuları programlarda yer alır²⁹.

1914'te Halil Ethem Bey'in müdürlüğünde, Avrupa'dan dönen genç Türk ressamaları okula atanır. Resim Bölümünün ilk Türk atölye hocaları İbrahim Çallı, Hikmet Onat, Nazmi Ziya, Feyhaman Duran'dır.

1883'te açılan Sanayi-i Nefise Mektebi, bir erkek okuludur. Toplumsal gelişmeler doğrultusunda kızların eğitimi önem kazanır ve 1914'te Kız Sanayi-i Nefise Mektebi (İnas Sanayi-i Nefise Mektebi) kurulur. Bu okulun Resim ve Heykel Bölümleri vardır. 1925 yılında ise kız ve erkek okulları birleşir.

1922'de GSA programlarına Resim Pedagojisi dersi konur ve bu dersi vermekle Baltacıoğlu görevlendirilir. Yaklaşık 1930 yılında bu dersin programdan çıkarıldığını öğrenmekteyiz³⁰.

(28)Katoğlu, 1974, Ön.ver.,s.137.

(29)Aynı, s.139.

(30)İsmail Hakkı Baltacıoğlu, "Hayatım", Yeni Adam, 254 (9 Teşrinisani 1939),s.18.

1924'te düzenlenen bir yönetmelikte GSA'de bir Resim Öğretmen Okulu'nun açıldığı ancak etkinliğe geçemediği bilinmektedir³¹.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında adı Sanayi-i Nefise Mektebi olan okul 1927'de Devlet Güzel Sanatlar Akademisi adını alır³². Ülkenin içinde bulunduğu koşullar nedeniyle ortaokul mezunlarını kabul eden bölümler olduğu gibi, 1926-1927 ders yılında Resim, Heykel ve Tezyinat bölümlerini bitirenler, orta dereceli okul mezunu sayılır. Bu olumsuz değişikliklere karşın, Akademi; Cumhuriyetin ilk yıllarında gelişme sürecine girmiş, kendilerinden beklenen verim alınamayan yabancı hocaların yerini alan genç Türk öğretmenleri, yeni bilgi ve ulusal coşkuları ile işe koyulmuşlardır.³³

1930 ile 1940 arasındaki yıllar Türkiye'de mevcut yüksek öğretim kurumlarında esaslı reformların yapıldığı yıllardır. O yıllarda Almanya'da Hitler'in baskı rejimi vardır, 1933'de, Nasyonal Sosyalist Parti, yönetime geçince siyasal yönden beğenmediği sanatçı ve bilim adamlarına baskı ve haksız uygulamalar başlatmıştır. Türkiye, bu değerli insanlara kapılarını açar ve bunun yararlı sonuçlarını alır.

1933 üniversite reformunda birçok yabancı eğitimci, Türk Eğitim kurumlarında görev alır ve üniversitenin medrese niteliğinden uzaklaşıp yerine bilimsel niteliğin yerleşmesini de katkıda bulunurlar.³⁴

1936 yılında Akademi, reform olarak nitelendirilecek gelişmeler gösterir. Sanatçı ve eğitici kimlikleri güçlü yabancı hocalar, bölüm başkanı olarak görevlendirir-

(31)Cezar, 1983, Ön.ver., s.20.

(32)Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 1983, s.16. "İstanbul Sanayi Nefise Mektebi Alisi; 1927 yılında okulun adı Devlet Güzel Sanatlar Akademisi olarak değiştirilmiş ve teşkilâtlandırılmıştır."

(33)Cezar, 1983, Ön.ver., s.23.

(34)Aynı, s.26

ilir. "Bunların çalışmalarıyla Akademi eğitimine yeni bir nefes, yeni bir enerji geldi. Bu reformlarla Akademi Türk sanatının gelişme çizgisinde daha derin izler bırakarak adını ve ağırlığını duyurur hale geldi"³⁵. Ayrıca Avrupa-da öğrenim görmüş Türk ressam ve heykeltıraşları da eğitimin düzeyini yükselten katkılarda bulunmuşlardır. 1940-1941 öğretim yılında Resim ve Heykel Bölümlerinin yüksek devreleri eğitime girer. 1959 yılında kabul edilen yönetmeliklerle Akademinin bütün bölümlerine liseyi bitirenler seçme sınavları ile alınmaya başlanır, Akademi'deki bütün bölümlerin öğretim süreleri beş yıl olarak eşitlenmiş olur ve hepsinin başında "yüksek" sözcüğü bulunmaktadır.³⁶

Güzel Sanatlar Akademisi, Cumhuriyet'in ilk oniki yılında, ortaokul ve liselere resim öğretmeni yetiştiren tek kaynak durumundadır³⁷. Güzel Sanatlar Akademisinin programlarında öğretmen yetiştirmeye yönelik bir amaç bulunmamasına karşın, mezunları öğretmenlik yapmışlardır. Ali Karsan, Kenan Yontunç, Zeki Kocamemi, Cemal Tollu, Şeref Akdik, Mahmut Cüda, Ali A. Çelebi, Eşref Üren, Hamit Görele, Salih Urallı, Ercüment Kalmık ve birçok GSA mezunu 1923-1936 yılları arasında ve daha sonraki yıllarda Türkiye'nin çeşitli illerindeki orta öğretim kurumlarında resim öğretmeni olarak çalışmışlardır³⁸.

(35)Mustafa Cezar, "Yüzyıllık Bir Sanat Eğitimi Kurumu", Sanat Çevresi, 53 (Mart 1983), s.13.

(36)Cezar, 1983, Ön.ver., s.32.

(37)Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü, ancak 1932-33 öğretim yılında açılmış ve ilk mezunlarını 1935'te vermiştir.

(38)Gültekin Elibal. Atatürk ve Resim Heykel. (İstanbul:İş Bankası Kültür Yay.,1973)

Ali Avni Çelebi, 1927-1931 yılları arasında Konya Kız ve Erkek Muallim Mekteplerinde öğretmenlik yapmıştır. O yıllara ilişkin anımsadıkları şöyledir: "Heyecan vardı ama malzeme yoktu, atölye yoktu. Beden Terbiyesi için nasıl salon lazımsa bize de atölye lâzımdı. Bu şartlarda öğrenciye ne yararım oldu ne zararım.³⁸

Ali Çelebi, bu görüşmede, Çallı'nın çok değerli resim öğretmenleri yetiştirdiğini de vurgulamış, Çallı'nın yetiştirdiği öğrencilerin hem başarılı sanatçı, hem de başarılı öğretmen olduklarını söylemiştir.

3.5. Değerlendirme

Türkiye'de resim öğretmeni kaynağı olan ilk eğitim kurumları Askeri Mühendis Okullarıdır. Resim bu okulların programlarına teknik ve askeri amaçlarla girmiştir. Eğitimde makina, arazi, araç, silah vb. konuların daha iyi öğretilmesi anlayışı ile bu okulların eğitiminde yer alan Resim, Perspektif, Desen, Teknik Resim gibi dersler aynı zamanda Batılı anlamda resmin okullara girmesini de sağlamıştır. Daha sonra açılan Güzel Sanatlar Akademisi (1883) ile resim sanatı gelişimini daha sağlam temellere dayamıştır. Türkiye'de ortaöğretim kurumlarının ilk resim öğretmenleri de bu okullardan yetişen öğretmenler arasından çıkmıştır.

(39)Ressam Ali Avni Çelebi ile yapılan "Öğretmenlik Yaşantıları" konulu görüşme (İstanbul: 30 Ocak 1990).

Ancak gerek Askeri Mühendis Okullarının, gerekse Güzel Sanatlar Akademisinin, resim öğretmeni yetiştirme hedefi olmadığı gibi öğretmen niteliği kazandıran dersleri de bulunmamaktadır. GSA'de Cumhuriyet'in ilanından sonra bir ara "Pedagoji" dersi konmuşsa da bu uzun süreli olmamıştır.

İstanbul Erkek Öğretmen Okulu ise 1909'da Satı Bey'in müdürlüğü ve Baltacıoğlu'nun öğretmenliği döneminde resim eğitimi açısından etkililik gösterir. Bu dönemde Resim ve Elishleri dersi önem kazanır, bu konularda yazılar yayınlanır. Okulun yetiştirdiği öğretmenler resim ve eliş öğretmeni de yapmaktadırlar. İsmail Hakkı Tonguç, Malik Aksel, Hayrullah Örs, İsmail Hakkı Uludağ, Şinasi Barutçu da bu kurumdan yetişmişlerdir ki bu eğitimciler ileriki yıllarda GEE-RİB'nün kurucuları olacaklardır.

BÖLÜM IV

4.TÜRK RESİM EĞİTİMİNDE ETKİLİ OLAN DÜŞÜNCELER

4.1. Atatürk ve Güzel Sanatlar Eğitimi

1923-1950 dönemi, her alanda olduğu gibi eğitim ve güzel sanatlar eğitimi alanında da Türkiye'nin çağdaşlaşma ve batılılaşma adına attığı ilk ve önemli adımları kapsayan bir dönemdir.

"18. yüzyılın sonlarında başlayan Osmanlı batılılaşması, Osmanlı devleti için herşeyin bittiği bir anda yeni Türk devletini, Türkiye Cumhuriyeti'ni ortaya çıkarır"¹. 18.yüzyıl sonlarında Tanzimatla başlayan Meşrutiyetle sürdürülen ancak belirli ölçü ve sınırlar içinde kalan yenileşme hareketleri, Cumhuriyetle birlikte kesin kimliklerini kazanarak uygulama alanına girer.

Cumhuriyet düşüncesini biçimlendiren ve ülkeyi "çağdaş uygarlık düzeyine" çıkarmayı hedefleyen Atatürk, temel ilkeyi şöyle belirler: "Temel ilke, Türk ulusunun onurlu ve şerefli bir ulus olarak yaşamasıdır. Bu ancak tam bağımsız olmakla sağlanabilir"². Bu temel ilke doğrul-

(1)Mustafa Ergün. Atatürk Devri Türk Eğitimi (Ankara: A.Ü.Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yay., 1982), s.10.

(2)M.Kemal Atatürk. Söylev I (Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1966), s.10.

tusunda Atatürk devrimleri ard arda gerçekleştirilir. Cumhuriyet'in sağlam temellere dayandırılması, onu koruyacak ve güçlendirecek kuşakların yetiştirilmesi gereklidir. Cumhuriyet'in yapacağı ilk ve önemli görev bu yeni insan modelini yetiştirmek olacaktır. Bu bağlamda eğitim, Türkiye Cumhuriyeti'nin önemli bir sorunu olarak önem kazanır.

"Atatürk, siyasette, ekonomide, sosyal hayatta, kültür hayatında, kısacası her alanda, girişilmesine gerek duyduğu büyük atılımların ve yeniliklerin eğitimden geçtiğini görüyordu"³. Ulusal bağımsızlık temel ilkesine dayalı, çağdaşlaşma yolunda yeni bir toplumun kurulması, belirlenen amaca ulaştıracak eğitim ilkelerinin saptanmasıyla olasıydı.

Atatürk'ün kurmak istediği yeni toplum'u ve onun yeni insan'ını yaratmak için öngördüğü eğitim politikasının temel ilkeleri şu üç noktada toplanır. 1.Ulusal, 2.La-ik, 3.Pozitivist eğitim⁴. Atatürk bu temel ilkelere dayalı olarak görüşlerini çeşitli dönemlerde yapmış olduğu konuşmalarda dile getirir.

Atatürk eğitimle ilgili görüşlerinde bilimi temel alır. "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir" sözüyle, gençlere tek ve gerçek yol göstericinin bilim olduğunu söyler. Uygulamaların bilime dayanmasını isterken geçmişi eleştiri-

(3)Turhan Oğuzkan "Atatürk'ün Eğitimci Kişiliği", Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri (Ankara: Unesco Türkiye Millî Komisyonu, 1987), s.16.

(4)Bülent Dâver. "Atatürk ve Sosyo-Politik Sistem Görüşü", Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk (İstanbul: Dr.Nejat Eczacıbaşı Vakfı Yayınları, 1983), s.271.

rir ve ulaşılabacak hedefi 15 Mart 1921'de Ankara'da toplanan Maarif Kongresinde şöyle açıklar:

Bugüne dek izlenen eğitim ve öğretim yöntemlerinin ulusumuzun gerileme tarihinde en önemli etken olduğu inancındayım. Onun için bir milli eğitim programından söz ederken, geçmişin boş inançlarından ve yaradılışımızın nitelikleriyle hiç ilgisi olmayan yabancı düşüncelerden, Doğu'dan ve Batı'dan gelen tüm etkilerden büsbütün uzak, ulusal yaradılış ve tarihimize uygun bir kültür düşünüyorum⁵.

O, bu sözleriyle hem geçmişin bilimsel olmayan boş inançlarına hem de Doğu'dan ya da Batı'dan gelecek yabancı etkilere karşı olduğunu belirtmiştir.

Cumhuriyet düşüncesinin ulusal, laik ve pozitivist bir eğitimle tüm ülkede halka benimsetilmesi, yaygınlaştırılması için yapılacak en önemli atılımlar eğitim yoluyla yapılacaktır.

"Ordularla kazanılan bir zafer ancak yol açıcıdır, yalnız bir araçtır. Gerçek zafer ise öğretmenlerin oluşmasına aracı olacakları uygarlık yolundaki başarılarıdır. Gerçeğin sırlarını çözmek, yasalarını ortaya çıkarmak, insanlığın bilim ve sanattaki yaratıcılığına yolları açmaktır; ülkeler fethetmek değil"⁶.

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet kabul edilir ve Mustafa Kemâl oybirliği ile Cumhurbaşkanı seçilir. O gün yaptığı konuşmada; "Türkiye Cumhuriyeti dünya devletleri arasındaki yerine yaraşır olduğunu, başaracağı işlerle kanıtlaya-

(5) Hüseyin Hüsnü Tekişik. "Atatürk ve Milli Eğitim", Çağdaş Eğitim, 28 (Kasım 1978), s.1.

(6) Macit Gökberk. "Aydınlanma Felsefesi, Devrimler ve Atatürk", Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk (İstanbul: Dr. Nejat Eczacıbaşı Vakfı Yayınları, 1983), s.311.

caktır"⁷ sözleri ile bu inancını açıklıkla dile getirir.

Atatürk, Ağustos 1924'te, Öğretmenler Birliği Kongresi'nde yaptığı konuşmasını, Tevfik Fikret'in dizelerinden çıkardığı şu deyişle bitirir; "Hiçbir zaman aklınızdan çıkmasın ki Cumhuriyet sizden 'fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür' nesiller ister"⁸. Atatürk bu sözleriyle öğretmenlere hedefi göstermiştir. Hedef, özgür kuşaklar yetiştirmektir. Düşüncede, duyguda, anlayışta özgür kuşakların yetişmesi ile Cumhuriyet sonsuza dek yaşayabilecektir. Güçlü bir anlatımla vurgulanan 'özgür kuşaklar' ise, eğitimde kullanılacak çağdaş yöntemlerle yetiştirilebilir. Burada, temelleri özgür yaratıcılığa ve buluşa dayalı sanat eğitimi önem kazanır. Atatürk eğitimde kullanılan yöntemlere ve güzel sanatlar eğitimine dikkatleri çekmektedir.

Atatürk, eğitim ve öğretimde kullanılan eski yöntemleri eleştirerek "kullanılacak yöntemler; bilgiyi insan için bir süs, bir baskı aracı ya da uygar bir zevk gibi ele almamalı, bilgi, çağdaş eğitim yöntemleri ile maddi yaşamda başarıyı sağlayan uygulamalı ve kullanışlı bir araca dönüşmelidir" der⁹. O, bu düşünceyle eğitimde kullanılacak yöntemlerin işlevsel ve yaşama dönük olması gerek-

(7)M.Kemal Atatürk. Söylev I,II. Cilt (Altıncı basım. Basıma hazırlayan: Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, İstanbul: Çağdaş Yay., 1981), s.424.

(8)Gökberk, 1983, Ön.ver., s.332.

(9)M.Rauf İnan. "Atatürk'ün Eğitimci Kişiliği", Cumhuriyet Döneminde Eğitim (İstanbul: M.E.B.Devlet Kitapları, 1983), s.13.

tiğini vurgulamıştır. O'na göre; bilgi yararsız ve gereksiz bir süs değildir, bilgi başkalarına egemen olma aracı değildir ve yine bilgi bir uygarlık lüksü, gösteriş aracı değildir. Atatürk; okullarda eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntemler yoluyla bilgi, yaşamda başarılı olmayı sağlayan bir araç olmalıdır, görüşündedir. Bu eğitim görüşü "eğitim tarihinde 16. ve 17. yüzyıllardan beri gelişen ve yer yer, zaman zaman savunulagelen öğretim yöntemlerinin en ileride olanıdır."¹⁰

Atatürk, 1 Mart 1923'te TBMM'de yapmış olduğu konuşmada;

Yaparak öğrenmeye dayanan ve yaygın bir eğitim öğretim için yurdun önemli merkezlerinde yeni kitaplıklar, konservatuarlar, çeşitli bitki ve hayvanları içine alan bahçeler, iş yerleri, müzeler, galeriler, sergi salonları kurmak gerekli olduğu gibi ilçe merkezlerine kadar bütün yurdun basımevleriyle donatılması gerekmektedir.¹¹

açıklaması ile işlevsel, yaşama ve yarara dönük eğitim görüşünü savunmuş ve "Alman filozof ve eğitimcilerinden Herbart'ın 'her bilimden birer parça öğretmek yerine, çocuğu hayata hazırlamak usulü (pragmatizm), temel esas olarak kabul edilmiştir"¹².

Atatürk, eğitimde pragmatizmin kurucularından olan John Dewey'i çok önceden tanımakta ve onun eğitim bilim anla-

(10)Cavit Binbaşıoğlu. "Atatürk'te Öğretim Yöntemi Anlayışı", Milli Eğitim, Atatürk Özel Sayısı (19 Mayıs 1981), s.58.

(11)Mustafa Rahmi Balaban, "Gazi Paşa Hazretlerinin Maarif Umdesi", Asri Terbiye ve Maarif, 1923, Milli Eğitim, 3 (Haziran 1973), s.3.

(12)Aynı, s.5.

yışını benimsemektedir. John Dewey, 1924'te Türkiye'ye Eğitim Bakanlığı'nın çağrılısı olarak gelir, iki ay süre okullarımızda gözlem ve inceleme yaparak ayrıntılı bir rapor hazırlar. Bu rapor daha sonra Mustafa Necati döneminde uygulamaya konulacak ve yararlı sonuçları alınacaktır¹³.

Atatürk, Cumhuriyet'i kültürel temeller üstüne kurmuştur. Cumhuriyet'in yeni insanı geçmişin olumsuz etkilerinden arınıp, olumlu değerlerini sürdürürken çağdaş ve uygar dünyanın verilerinden de yararlanacaktır. "O'na göre toplumların varlığı kültüre dayanır. Hele ulusal bir devlet kurmanın en önde gelen ögesi ulusal kültürdür.... Birlik hedef olarak gösterdiği 'çağdaş uygarlık düzeyi'ne ulaşmanın temel aracı da kültürdür"¹⁴.

Afet İnan'a yazdırdığı notlarda Atatürk, kültürü şöyle anlatır: "Kültür, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden mâna çıkarmak, intibah almak, düşünmek, zekâyı terbiye etmektir.... Kültür, tabiatın yüksek feyzleriyle mesut olmaktadır."¹⁵ Atatürk'ün önceki görüşleri, bu sözleri ile daha da güçlenmektedir. O, kültürlenmenin yalnızca beyine bilgi depolamak olmadığını, okuduğunu anlamak, aydınlanmak, düşünmek, görebilmek ve gördüğünden anlam

(13)M.Rauf İnan, Mustafa Necati(Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 1980), s.39.

(14)Cahit Kavar, "Güzel Sanatlar Eğitimi", Cumhuriyet Döneminde Eğitim (İstanbul: M.E.B.Devlet Kitapları, 1983), s.505.

(15)Afetinan, Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler. (Dördüncü basım. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1984), s.272.

çıkarmak gibi özellikleri de içerdığını anlatmaktadır.

"İnsanların yaşamına ve faaliyetine egemen olan güç, buluş ve yaratıcılık yeteneğidir, buluş ve yaratıcılığı yapabilen insanların ise kültürlü olmaları zorunludur",

sözleriyle de sanatçının kültürlenme zorunluluğunu, bu yolla buluş ve yaratıcılık yetilerinin gelişebileceğini ifade etmiştir.¹⁶

Atatürk, Afet İnan'a bu açıklamaları not ettirdikten sonra, Avrupa kültür ve yöntemlerinden yararlanmanın zorunlu olduğunu ve bunun için de Türk aydınlarının bu uygar ülkelerle ilişkiye geçerek kültür alış-verişinde bulunmaları gerektiğini söyler.

Atatürk, 'çağdaş uygarlık düzeyi' hedefini çizerken bu düzeye ulaşmış ülkelere yararlanmak gerektiğine inanıyordu. "Amacı, yaşayışımızı Batı anlayışına yöneltmek Türk toplumunu Avrupa toplumlarının seviyesine çıkarmaktı"¹⁷. Bu doğrultuda yapılan uygulamalar güzel sanatları da kapsar. Atatürk Devrimleri'nin toplumda benimsenip yaygınlaştırılması için bilim ve teknik alanlarında olduğu gibi sanat alanında da atılımlar gerçekleştirilir. Avrupa'ya sanat eğitimi görmek üzere öğrenci gönderilmeye başlanır.

Atatürk, dinin etkisi ile Osmanlı döneminden yanlış

(16) Aynı, s.272.

(17) Melahat Özgü. "Atatürk'ün Edebiyat ve Sanat Anlayışı ", Atatürk Konferansları I, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1984), s.36.

bir inanışla gelen resim ve heykel yasağına karşı çıkar. Daha 1923'te Bursa'da kendisine yöneltilen bir soru üzerine, güzel sanatlar konusundaki düşüncelerini şu sözlerle dile getirmiştir:

İnsanlar müttekâmil olmak için bazı şeylere muhtaçtır. Bir millet ki resim yapmaz, bir millet ki heykel yapmaz, itiraf etmeli ki o milletin tarik-i terakkide yeri yoktur. Halbuki bizim milletimiz, evzaf-ı hakikiyesiyle mütemeddin ve müterakki olmaya layıktır ve olacaktır¹⁸.

O, bu sözleri ile 'çağdaş uygarlık düzeyi'ne ulaşmada güzel sanatların önemine dikkatleri çeker. Resim ve heykel yapmayan ulusların ilerleme yolunda yeri olmadığını, oysa bizim ulusumuzun gerçek nitelikleriyle uygar ve gelişmiş olmaya değer bir ulus olduğunu belirtir. O'na göre, resim ve heykel sanatında verilecek yapıtlar uygarlık için bir ölçüttür. Bu, o koşullarda bir halk önderi için çok önemli ve ileri düzeyde bir tavidir.

Atatürk; "10.Yıl Nutku"nda güzel sanatları önemle ele alır ve ulusuna şöyle seslenir:

Şunu da ehemmiyetle tebarüz ettirmeliyim ki, yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihi bir vasfı da güzel san'atları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki, milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fıtrî zekâsını, ilme bağlılığını, güzel san'atlara sevgisini, milli birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirle besliyerek inkişaf ettirmek, millî ülkümüzdür¹⁹.

(18)Ergün, 1982, Ön.ver., s.137.

(19)M.Kemal Atatürk. "Onuncu Yıl Nutku", Kültür ve Sanat , 50.Yıl sayısı,2 (Ekim 1973) s.12.

Onun her sözünde olduğu gibi bu sözlerinde de, öncelikle Türk ulusunun yüce bir toplum olduğu düşüncesi vurgulanmış, geçmişten gelen bir özelliğinin de güzel sanatları sevmek ve onda yükselmek olduğu belirtilmiştir. Burada geçmişten gelen güzel sanatlar sevgisi anlatımında yılların birikimi ve sürekliliği ile yaratılan geleneksel Türk sanatlarımız işaret edilmektedir. Bu örnekten yola çıkarak çağdaş anlamda güzel sanatlarda; resimde, heykelerde, mimarlıkta da Türk sanatçılarının üstün sanat ürünleri yaratacakları anlatılmıştır. Bunun için de ulusun güzel sanatlar sevgisi sürekli, her türlü araç ve yöntemlerle beslenerek geliştirilmelidir, denilmiş ve bu görüş, 'ulusal ülkü' gibi önemli bir deyimle nitelendirilerek belirtilmiştir. Dünya tarihinde bu güçlülükte güzel sanatlara inanan ve savunan lider pek azdır.

Atatürk, güzel sanatları uygarlaşma yolunda gerekli ve zorunlu bir çözüm gibi önermektedir. "Geçmişin karanlığından uygarlığın aydınlığına geçmenin nedenlerini ekonomik, sosyal ve kültürel sorunların çözümünde gören ve çağdaş bir devlet anlayışıyla güzel sanatların önemine işaret eden tek öncü Atatürk olmuştur"²⁰.

Atatürk döneminde eğitimde, sanatta ve sanat eğitiminde önemli yenilikler gerçekleşir. Güzel sanatların her dalı desteklenir, geliştirilmeye çalışılır, devlet yardımı sağlanır, müzeler, kitaplıklar, belgelikler düzen-

(20)Refik Epikman "50.Yılda Sanatımız", Kültür ve Sanat, 50.yıl sayısı, 2 (Ekim 1973), s.153.

lenir. Öğretmenlik mesleği onurlandırılır, saygın bir kimlik kazanır.

4.2.İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Resim Eğitimi

Türk eğitim tarihinde çok önemli yeri olan Baltacıoğlu, 1886 yılında İstanbul'da doğmuş, 1978 yılında Ankara'da ölmüştür. 92 yıllık ömrünün her anını eğitim ve kültür adına değerlendirmiş, Türk literatürüne sayısız kitaplar ve makaleler kazandırmıştır. Ayrıca "Yeni Adam" adıyla yıllarca yayınladığı dergi, döneminin kültür yaşamında etkin ve eğitici olmuştur.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, İstanbul Darülfünunu, Ulûmu Tabiiye Şubesi'ni (Tabiat Bilgileri) bitirmiştir. "Resmi olarak ilk hocalığı, 1908'de Darülmuallimin-i İptidaiye'ye Hat hocası olarak girmesiyle başlar. Daha sonra bu okulun "Öğretim Metodu, Öğretmenliğine" atanır. 1910'da Milli Eğitim Bakanlığı tarafından pedagoji ve elişleri öğretimi konularında incelemeler yapmak üzere Avrupa'ya gönderilir. Birçok Avrupa ülkesini dolaşır, okulları, programlarını, eğitim yöntemlerini inceler. 1912'de yurda döner ve getirdiği yenilikleri ülke çapında yaymak üzere konferanslar verir, kitap ve makaleler yazar, sergiler açar²¹.

Baltacıoğlu, yaşamı boyunca gerek üniversitede ve

(21) Kemal Aytaç. "Baltacıoğlu'nun Eğitim Sisteminin Ana Gelişimi", Yeni Adam, 921 (Mayıs 1978), s.4.

gerekse Milli Eğitim Bakanlığı'nda önemli görevler, yöneticilikler üstlenir, iki dönem milletvekilliği yapar, 1950'de emekli olur, Yeni Adam dergisini yayınlamayı, konferanslar vermeyi, kitap ve makalelerini yazmayı yaşamının sonuna dek sürdürür.

Baltacıoğlu'nun yayınları; Eğitim, Sanat, Sanat Eğitimi, Resim, Resim Eğitimi, Öğretim Yöntemleri, Eğitim bilim Tarihi, Yazı (Hat), Din ve Ahlak, Sosyoloji, Tarih, Felsefe, Tiyatro ve Çocuk Eğitimi konularını kapsamaktadır. Bu aynı zamanda Baltacıoğlu'nun sanat eğitimini felsefesi ve uygulamasıyla bir bütün olarak ele aldığını ve konuyu geniş bir perspektif içinde değerlendirdiğini ortaya koymaktadır.

Baltacıoğlu, resim, mimarlık, yazı, mobilya, bahçevanlık ve süsleme sanatlarının hayatta en çok değer verdiği, en çok uğraştığı şeyler olduğunu belirtir ve şöyle açıklar: "Ben bunlarla herkes gibi gelişigüzel uğraşmadım. Hayatî ve beşerî konularla uğraşır gibi uğraştım. Ben zannediyorum ki iyi kötü kafamın oluşumunda onların sorumluluk payları büyüktür"²².

Baltacıoğlu, eğitim ilkelerini, yaşayan, somut koşullara, gereksinimlere dayandırmaktadır. İnsanı bütün olarak anlamaktan yanadır. Geçmişten bugüne gelen eğitim anlayışlarını, eğitimin tarihini irdelerken benimsediği

(22)İ.Hakkı Baltacıoğlu. Resim ve Terbiye (İstanbul:Kanaat Kütüphanesi, 1931), s.7.

görüşleri seçer, benimsemediklerini eleştirir ve sonunda kendi önerilerini ortaya koyar.

Baltacıoğlu, eğitim tarihine ilişkin şöyle bir yorum yapmaktadır: Rönesans'tan beri gelen bir pedagoji geleneği var, eğitimciler insan eğitiminin daha çok insani olmasına çalışmış ve her biri insan eğitimi kavramını kendilerine göre daha çok insanlaştırmıştır. Fakat bugün elde kalan ve yaşayan yöntem ve kuralların tümüyle insani ya da insanın gerçek gereksinimlerine tümüyle uygun olduğunu kimse ileri süremez. Bence pedagojinin yarını için yapılacak işlerin başında insanı daha iyi ve daha bütün olarak anlamak vardır. Yapılacak iş; zihni kitabî klişelerden sıyrılıp insan eğitimi gerçeğine en uygun olarak aydınlatmaktır. İnsan eğitiminin ölümsüz ilkeleri nelerdir ve bu ilkelerin eksiksiz uygulanma olanakları nelerdir?²³

Baltacıoğlu bu saptamadan sonra eğitim sorununu, gerçeklik karşısında gelişigüzel alınan belirsiz duygular ve solgun düşlerle değil, bu gerçekliğin yakından incelenmesiyle elde edilen nesnel fikirlerle anlatmak gerektiğini belirtir. Soyut kavram ve imgelerle eğitimde başarıya ulaşılmayacağını, eğitimin yaşam gerçekliği üstüne kurulması gerektiğini vurgular. Ona göre eğitimin amacı, genci gerçek toplumsal yaşama hazırlamaktır.

Baltacıoğlu, eğitime ilişkin düşüncelerini açıkla-

(23)İ.Hakkı Baltacıoğlu. Öğretmen (Öğretmen Kitapları, 1944), s.94.

dığı birçok kitap yazmıştır. Bu konudaki son kitabı 1964'te yayınlanan "Pedagojide İhtilâl" adlı kitaptır. Bu kitapta önceden beri savunarak geliştirdiği eğitim görüşlerini son kez yinelemiş ve bu kitabının öncekilerin bir devamı olduğunu belirtmiştir.

Baltacıoğlu, Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Yeni Türkiye'nin yeni ve en önemli görevinin yeni bir gençlik yetiştirmek olduğunu, bunun da eski yöntemleri bırakıp yeni yöntemlerle yepyeni insanlar yetiştirerek gerçekleştirileceğini belirtmiştir.

Yaşamı boyu sürekli eğitim, ülke kalkınmasında eğitim, toplumsal yaşama insan yetiştirmek için eğitim gibi önemli eğitim sorunları üzerinde düşünen, tartışan, öneren Baltacıoğlu, Pedagojide İhtilal kitabında, Tanzimat ve Meşrutiyetle birlikte Cumhuriyet dönemi eğitimini de eleştirir, önerdiği eğitim tezinin hiç anlaşılmadığından yakınır ve şöyle ekler; "Benim aradığım pedagoji, atom devrine yakışan yaratıcı insanı yaratıcı Türk'ü yetiştiren yaratıcı pedagojidir. 'Pedagojide İhtilâl', pedagoji tezinin nasıl uygulanacağını gösteriyor"²⁴.

Baltacıoğlu, her düzeyde eğitimi önerdiği beş ilkeye dayandırır. Bu beş ilkeyi yılların birikimiyle oluşan düşüncelerinin kısaltılmış anlatımı ya da özeti olarak belirtmektedir. Bu beş ilkeyi zamanda "İçtimai Mektep"

(24)İ.Hakkı Baltacıoğlu. Pedagojide İhtilal (İstanbul:1964), s.6.

(Toplumsal Okul) ilkeleri olarak nitelendirir, eğitimin ana işlevinin toplumsal adamı yetiştirmek olduğunu vurgular. Bu toplumsal okul konusunu, 1924'te "İçtimaiyat Nokta-i Nazarından Terbiye", 1932'de "İçtimai Mektep Nazariyesi ve Prensipleri", 1942'de "İçtimai Mektep" adlı kitaplarında ayrıntılarıyla açıklar.

Baltacıoğlu'nun ilkeleri şunlardır:

1. Kişilik ilkesi
2. Çevre ilkesi
3. Çalışma ilkesi
4. Verim ilkesi
5. Başlatma ilkesi

Kişilik İlkesi ve Sanat Eğitimi: Eğitimin amacı, acemi adamı toplumsal yaşama hazırlamaktır, ona meslekî bir kişilik kazandırmaktır, diye düşünür Baltacıoğlu. Okul, bütün meslekleri birer hedef olarak almalıdır. Yani, ziraat eğitiminden amaç çiftçi yetiştirmek, dil eğitiminden yazar, resim eğitiminden ressam, tıp eğitiminden doktor yetiştirmektir amaç. Genci toplum yaşamına hazırlamak için verilen eğitim, gençte belli bir mesleğin tüm kişiliğini yaratmalıdır. Bu; son derece toplumsal, gerçek ve tümel bir yaklaşımdır. Baltacıoğlu'nun eğitim dizgesindeki ilk yaratıcı ilkesi budur.

Baltacıoğlu'na göre; "sanat eğitiminin amacı... sanat duygusunu, sanat düşüncesini vermek değil, doğrudan doğruya sanatçı kişiliğini yaratmaktır. Herkes sanatçı

olamaz ki denemez. Olabildiği kadar olur"²⁵. Baltacıoğlu bu ilkeyle, herkes sanatçı olabilir, demek de istememiştir. Ancak, her toplumsal insanın estetik kişiliğine sahip olması gerektiğini, eğitimin görevinin de bu kişiliği sağlamak olduğunu belirtir. Bu kişilikte olan insana, zevk sahibi insan dendiğini ve böyle insanın güzel giyinmesini, güzel konuşmasını, güzel yürümesini, güzel yaşamasını bileceğini ekler ve yaşamın her boyutunda estetik kişiliğin önemli olduğunu vurgular.

Cevre ilkesi ve Sanat Eğitimi: Baltacıoğlu, insan ve eğitim çevresini gerçek bir insan topluluğunun gerçek yaşamında bulmaktadır. Ona göre eğitim çevresi; herhangi bir ev ya da sınıf değildir, eğitim çevresi toprak, deniz, hava, marangozhane, atölye, sahne, laboratuvar, gazete, matbaa gibi gerçek yaşama çevresidir. İnsan yavrusunun doğal çevresi, olsa olsa yine bir insan topluluğu, bu topluluğun gerçek meslek ortamı olabilir.

Sanat eğitiminin oluşturmak istediği sanat kişiliği de bir çevre içinde oluşacaktır. Bu eğitim de ancak o sanatın kendi gerçek çevresinde alınabilir, eğitilecek kişinin böyle bir sanat çevresinde yaşaması gerekir. Bu koşullar eğitimde sağlanmak zorundadır.

Baltacıoğlu, bu düşünceye nasıl ulaştığını şöyle açıklar. "Bütün gördüklerim, çabalamalarım bana bitkiler gibi insanların da ancak kendi doğal çevrelerinde yetişse-

(25) Aynı, s.96.

bileceğini göstermiştir"26.

Okul eğer yüzmeyi öğretecekse iyi bir yüzme havuzuna sahip olmalı, resim öğretecekse sanatçı atölyesi koşullarına yakın nitelikte resim atölyesi olmalıdır. Yaratma eylemi dışsal ve somut bazı koşulları gerektirir. Sanatçı için estetik imge gücünün gelişmesine uygun bir atölye gereklidir. Bu atölyede boyalar, fırçalar, kalemler, şövaleler, alçı modeller, ustalardan reprodüksiyonlar bulunacaktır. Atölye uygun büyüklükte, ısıda ve ışık düzeyinde olacaktır. Okulun binası, mimarî özellikleri, duvarları, bahçesi, eşyaları, tiyatro salonu hatta tuvaleti bile eğitimin amacına uygun koşullarda olmalıdır.

Okul, öğreteceği meslekle ilgili çevreyi en zengin biçimde düzenlemeli, konferans, sergi, film gibi etkinliklerle o mesleği yaşatmalıdır.

Çalışma İlkesi ve Sanat Eğitimi: Bu ilkenin anlamı şudur: Çocuk, toplumsal ve gerçek çevre içinde izleyici kalmayacak, gerçek toplumsal etkinliğe katılacaktır. Çocuk, toplumdaki gerçek bir mesleğin, gerçek etkinliklerinde bulunacak ve gerçek tekniklerle çalışacaktır.

Çocuk, tarlada çalışmanı gözlemez, tarlada çalışır, okutarak, dinleterek hiçbir meslek öğretilemez, çocuk gerçek koşulları yaşayacak ve katılacaktır. Çocuk gerçek yapıcı ve yaratıcıdır. Çocuğa kağıttan fener, tenekeden kürek yaptırılmaz, yaptırılan işler yaşamda kullanılabilecek gerçek araç-gereçlerle yaptırılır.

Çalışma; öğretilecek işte, sanatta çocuğun bizzat aktif olmasıdır. Bilmediğimiz bir işi önce anlamadan, bocalıyarak yaparız. Sonra giderek çalışmalar bir düzene girer, iyice öğrendiğimizde ise yaratma gerçekleşir²⁷. Demek ki çalışma ilkesi bir üretim ilkesidir. İnsan eğitilemez, kendi kendini eğitir. Eğitim, bir üretim, bir yaratmadır. Acemi gençler kişiliklerini, o işte en baştan başlayarak bizzat kendileri yaratacaklardır.

Baltacıoğlu, çalışma ilkesini tiyatro eğitimine şöyle örnekler. Tiyatro sanatının özellikleri, kapsamı, işleri, işlemleri nedir? Acemi genç tüm bunlarda deneyim kazanmalıdır: "İnsan bir dereceye kadar oyun yazarı, aktör rejisör olmadıkça tiyatro eğitimi almış olamaz. Onun için tiyatro eğitimi veriyorum diye yalnız seyrettirmek yetmez. Oyun yazarlığı, rejisörlük, aktörlük işlerini de gördürmek gerekir"²⁸.

Verim İlkesi ve Sanat Eğitimi: Baltacıoğlu'na göre eğitimde üretilen ürünlerin ekonomik bir işlevi olmalıdır. Çocuk; arı, tavuk, çiçek yetiştiriyor ancak bunları ne yiyor, ne giyiniyor, ne de satıyor. Çocuk, yaptığı işlerle topluma bağlanmıyor. Bu durum gerçek yaşamın isteklerine uygun değildir. Eğitim adına yapılan her iş toplumsal bir verim vermelidir; bu verim yoksa eğitim eğreti, yalancı demektir. Çocuğun gerçek yaşama alışması için yaptığı işin

(27) Aynı, s.113.

(28) Aynı, s.114.

yenebilir, satılabilir, piyasaya çıkabilir olması gerekir.

Baltacıoğlu'nun dördüncü ilkesi olan verim ilkesi, verilmek istenen eğitimin bir sonuca ulaşması anlamındadır. Eğer eğitim; kendinden beklenen kişiliği sağlayabiliyorsa verimli, sağlayamıyorsa verimsizdir. Örneğin, dil eğitimi verildiğinde, çocuk açık, öz, kesin, anlaşılır okuyup yazabilmeli, konuşabilmelidir. Dil eğitiminin verimi budur. Ya da çocuk, arı, tavuk, çiçek yetiştiriyor, ancak bunları satmıyorsa, yaptığı çalışmaların tepkisini, ekonomik karşılığını almıyorsa, işiyle topluma bağlanmış olmuyor. Bu verim her zaman ekonomik anlamda olmaz. Bilim ve sanatta da olabilir; yeter ki toplumsal değeri olsun. Resim eğitimi alan çocuk iyi resimler, tiyatro eğitimi alan, iyi oyunlar yaratabilmelidir²⁹.

Çocuğun aldığı eğitim o sanatın kişiliğini kazandıracak, o kişiliği kazanmak için o sanatın gerçek koşullarına sahip ortamda bizzat kendisi o sanatın en başından başlayarak çalışacak ve sonunda bir üretim yapacaktır.

Ressam kendisi için, resim yapmak için resim yapmaz, bir toplum için yapar. Eski eğitim, resmi, resim için yaptırırdı. Bu yanlıştır. Yapılan resimlerin asılması gerekir. Okul sergilerinde, okul koridorlarında, daha geniş olarak her il-ilçe-bucakların merkez okullarında, en az yılda iki kez resim sergileri açılmalıdır.

(29) Aynı, s.126.

Başlatma İlkesi ve Sanat Eğitimi: Baltacıoğlu bu ilkeyi, acemi insanı yeni bir işe başlatma anlamında önerir.

Çocuğa toplumsal bir kişilik kazandırmak için ilk önce yaptırılacak ana çalışmalar nelerdir? Çocuktan isteyeceğimiz toplumsal verim nelerden oluşmaktadır? Baltacıoğlu böyle düşünerek, eğitimin görevini gerçek yaşamın sürekli etkilerinden ayırır ve burada eğitim herşey değildir, der. Eğitim çocuğa toplumsal bir adamın tüm alışkanlıklarını kazandıramaz, toplumsal yaşama yalnızca başlatır. Örneğin, marangozluk eğitiminin işe başlatması, rendelemek ve diş açmak, söylev ve konuşma eğitiminin ise doğaçlama yoluyla konuşmaktır.

Eğitim, çocuğa bütün yaşama yollarını öğretmez, bütün çalışmaları yaptıramaz, yalnızca "sosyal çevre içinde, sosyal çalışmalarla, sosyal verim sağlayarak, sosyal kişilik edinmeye başlatır"³⁰.

"Hangi tür çalışmalar ki istenilen kişilikleri yaratmanın başlangıcı olacaktır? Bu çalışmalara ana çalışmalar, başlatıcı, alıştırmacı çalışmalar diyebiliriz"³¹
Bu çalışmalar her eğitim alanında bilimde, teknikte, sanatta başka türlü olacaktır.

"insanı sosyalleştirecek olan ilk çalışmaları tanı-

(30) Aynı, s.131.

(31) Aynı, s.126.

mak, sonra bunları sağlamak gerekir³². Bu ilke sanat eğitimi de geçerlidir. Örneğin Resim eğitimi, çocukta sanat kişiliğini, ressam kişiliğini yaratmak için gerekli olanla başlatmak durumundadır. Okul ressam yetiştiremez, yalnızca ressamlığa ilk adım olan temel bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandırmak yoluyla ressam kişiliğinin oluşması için ilk başlatmayı yapar.

Baltacıoğlu'nun önerdiği ilkeler tanımlanıp sanat eğitimi ile bağlantıları kuruldu. Baltacıoğlu'nun öğretmene ilişkin görüşleri ise şöyledir: İsmail Hakkı Baltacıoğlu, eğitim görüşlerinde, öğretmene, öğretmenin yaratıcı kişiliğine çok önem vermektedir. Öğretmenlik mesleğinin çok özel bir kişilik yapısını gerektirdiğini, herkesin öğretmenlik yapamayacağını belirtir.

Ona göre; öğretmenliğe yetenekli olan insanlar "artist kabiliyetli, artist yaratılışlı" insanlardır. "Çünkü öğretmenliğin en büyük özelliği yaratıcılıktır. Yaratıcı öğretmenlerde sezme gücü vardır. Bu gibiler ruhlara, şuuraltına kadar inmesini bilir"³³. Öğretmen olarak yaratılmış olanlar asla öğretmen olmamalıdır.

Baltacıoğlu, yaratıcı öğretmene verdiği önemi daha da artırarak, ulusların kalkınmasının yalnızca yaratıcı, sanatçı ve kendine göre düşünür, eğitimci olan

(32) Aynı, s.128.

(33) Aynı, s.134.

öğretmenlerle gerçekleşeceğini savunur. Öğretmen olarak yaratılmamış kişinin, eğitim yoluyla da öğretmen yapılamayacağı görüşündedir.

Baltacıoğlu, öğretmenleri çeşitli tiplere ayırmaktadır. Ona göre; insan gerçeğini tanıma açısından üç tip öğretmen vardır. İlk iki olumsuz tipi belirttikten sonra savunduğu üçüncü tip öğretmen şu özelliklerdedir; Çocuk ruhunun, yapısının özelliklerini bilen, tüm davranışlarında psikanaliz, sosyoloji, istatistik verilerine dayanan, öğrenci kişiliğini geliştirmede çevre, çalışma, verim ve başlatma ilkelerine başvuran yeni yetiştirici tipi³⁴.

Öğretmeni bilgi verici olması açısından da üç tipe ayırır. Burada da iki olumsuz tipten sonra önerdiği üçüncü tip öğretmeni şöyle açıklamaktadır: "Öğretmen vardır, bilgisi, görgüsü ne olursa olsun insan ruhunu sezmek, çocuğu anlamak için yaratılmıştır. Okuttuğunu ezberletmez,... bilgiyi öğretmez üretirir, vermez buldurur, öğrencilerini birer plâk olmaktan kurtarır, kendi çaplarında birer bulucu, yapıcı, yaratıcı yapar. Beğenilen, sevilen öğretmen tipi işte bu yaratıcı öğretmendir"³⁵.

Ona göre; ülkelerin kalkınması için üçüncü tip öğretmenleri tanımak, onları işbaşına getirmek gerekir. Ancak o zaman yasayla, kitapla, buyrukla, denetimle yapmak isteyip de yapamadıklarımızı bu tip öğretmenler kendiliklerinden yapacaklardır.

(34) Aynı, s.134.

(35) Aynı, s.135.

"Yaratıcı olanların gözü açık, kulağı delik olur" diyerek onların yetiştirilmeleri için gereken koşul ve olanakların sağlanmasını, onlara özgürlük sağlanmasını ister. Öğretmenin özgürlüğü konusunda son derece duyarlıdır, öğretmenin makina gibi çalışacak bir memur olmadığını, insan yetiştiren bir sanatçı olduğunu, öğretmenin eğitimde kullanacağı program, yöntem ve tekniklerin seçiminde özgür bırakılması gerektiğini ileri sürer³⁶.

Baltacıoğlu, okulların merkezden yönetilmesi göreneğinin hemen terkedilmesini ister. Görenekçi olmayan yaratıcı öğretmen, çocukların aynı yaşta olmakla birlikte aynı yaradılıştaki olmadıklarını bilir ve vereceğini de alacağını da buna göre ayarlar, diyerek farklı yaratılıştaki öğrencilere farklı yaklaşılması gerektiğini önerir. Bu görüşü ile eğitimde tek tip uygulamalara karşı çıkar, sanat eğitiminde çok önemli olan bu ilkeyi tüm eğitim alanlarında zorunlu görür.

Baltacıoğlu'nun resim eğitimine ilişkin düşünceleri 1931'de yayınlanan Resim ve Terbiye adlı kitabında toplu halde bulunmaktadır. Baltacıoğlu'nun Resim Eğitimi ile ilgili görüşleri bu kitaptan incelendi.

Baltacıoğlu, Resim ve Kişilik üzerine şunları düşünmektedir: Eğitimin amacı toplumsal bir kişiliğin oluşturulmasıdır. Kişiliğin çeşitli yönleri vardır. Bedenî ahlâkî, estetik, meslekî... kişilikler gibi. Eğitim görmüş

(36) Aynı, s.136.

adam, bedeni, ahlaki, estetik... kişilikleri oluşturmuş adamdır. Her kişilik birtakım alışkanlıkların, huyların bileşimidir. O halde eğitim görmüş adam bedeni, ahlaki, estetik... alışkanlıklarla donanmış adam demektir³⁷.

Bedeni kişiliğin oluşumunda resim de bir görev üstlenir. Resim yoluyla ellerle parmakların ve kolun ne derece eğitildiğini görmek için çocukla ressamı karşılaştırmak yeterlidir. Çocuk resim etkinliği yoluyla en ince, en nazik ve en doğru hareketleri yapabilecek bir duruma gelir.

Resmin akli kişilik yani ussal kişilik üzerine etkisi önemlidir. Bu önemi değerlendirmek için zeka ile dış dünyanın ilişkisini düşünmek gerekir. İnsanın gözü, kulağı, eli, burnu, ağzı dış dünyayı öğrenmek içindir. Bu organlar dış dünya ile ne kadar çok ilişkide bulunursa insanın nesnel zekası için o derece çok malzeme hazırlanmış olur. Köyde ve şehirde yetişmiş iki insan arasındaki fark bunu daha iyi açıklamaktadır³⁸.

Göz de el ve kulak gibi bir öğrenme aracıdır. Gözün de bilim ve düşünce yaşamıyla ilgisi vardır ve önemlidir. Gözün Eğitimi gereklidir. Bu eğitim nasıl olur? Gözün dış dünyanın biçimlerinden bilgi alması, eşyanın uzaklığını, yakınlığını, rengini, durumunu görmesi yoluyla. Yani resim dışımızdaki konuları tanımak, anlamak için bir araçtır. Bu yolla hem bu nesnelere dünyasının resimle ilgili yönlerini

(37) Baltacıoğlu, 1931, Ön.ver., s.11

(38) Aynı, s.12,13.

anlar ve yorumları, hem de eski yorumlarımızın yanlışlarını düzeltme fırsatı buluruz; kendi kontrolümüzü yaparız. Resim, hem görmeye hem de gördüklerini tekrar görmeye ve kontrol etmeye zorlar³⁹.

Ussal kişiliğin ruhsal görünülerinden biri de yaratıcılıktır. Yaratmayan zekâ, soylu ve gerçek bir zekâ değildir. Bu yaratıcılık özellikle doğanın değiştirilmesinden, yeniden düzenlenmesinden ibaret olan hayali resimlerde eserin asıl yapıcı ve organize edici ögesidir. Çocuk ya da sanatçı bu işte uzun uzadıya düşünmek zorundadır. Bu kolay değildir. Böyle bir iş insanda en üst dereceye kadar etkinlik, inat, izleme, deneyim, esin ister; yoksa başarılı olunamaz. Doğadan resimde de bu durum vardır. Burada doğa özel bir açıdan yakalanıyor, seçiliyor, yani doğa değişime uğruyor. Doğadan resim de yaratıcılığın bir türüdür. İşte resim yaparak kendi kendimizi arıyoruz, kendi kendimizi büyütüyoruz, kişiliğimizin gelişimini sağlıyoruz. Böylece resim yaparken bir tür ve bir biçimde organize edici, kurucu, yapıcı yani yaratıcı bireyleriz⁴⁰. Aynı zamanda resim bizim bilim, fen, estetik ya da yüce uygarlık eserleriyle ilişkimizi ve bu kişilik nedeniyle toplumsal çevrede kolay yaşamamızı sağlayan bir araçtır.

Estetik kişiliğimiz yalnızca sanat eseri yoluyla oluşmaz. Bunda toplumsal çevrenin en önemli rolü oynadığı gerçektir. Ancak bu oluşumu gelişmiş bir varlık, yani etkin ve yaratıcı bir kişilik haline getiren kültürlerden biri resimdir. Resim, güzellik dünyasını, bu gizli değer-

(39) Aynı, s.13.

(40) Aynı, s.16.

ler, samimi duygular dünyasını bize haber verir.

Resmin ahlakî kişilik üzerinde de etkisi dikkate değerdir. Ahlak, görev ideali, sanat, güzel ideali için çalışır. Bunlarda bencillik ve çıkarıcılık yoktur. Sanat yapan insan adi ve bencil hazların dışındadır. Ayrıca sanat, bilinçli, belirli ve yaratıcı bir etkinlik olduğundan istemli, iradeye bağlı bir karakterdedir. İradenin gelişimi ve kişiliğin oluşumunda da yine resim etkili olmaktadır⁴¹.

Uygulamalı sanatlar da resimle beslenir. Resim tüm sanatların dili ve yazısıdır. Resim belirli mesleki kişiliklerin kazanılmasında da etkilidir. Mimarlık, terzilik, ayakkabıcılık, dokumacılık gibi sanatlarda yeterli resim tekniği olmadıkça başarı ve uzmanlaşma olamaz. Bütün diğer derslerde de resimden yararlanılmaktadır. Bir şeyi sözle anlatmak en kolay ve etkisiz yoldur, örneğini ve resmini yaptırmak ise en etkin yoldur, burada öğrencinin katılımı en üst dereceyi bulur.

Bu açıklamalarla, resim tüm kişiliğin yaratıcısıdır demiyoruz. Ancak kişiliğin bütün yönleri gelişip de estetik kişilik gelişmezse çağdaş insanın kişiliği eksik kalmış olur. Sanat eğitimi almamış olan büyük adamlar saf-satadan başka birşey değildirler⁴².

Baltacıoğlu'nun Resim ve Çocuk hakkındaki düşünceleri ise şöyledir: Çocuk niçin resim yapar? Bu soru çocuk

(41)Baltacıoğlu,1931, Ön.ver., s.19.

(42)Aynı, s.24.

niçin kımıldar, niçin ses çıkarır soruları gibidir. Çocuk ne görür ne düşünürse onun resmini yapar. Çocuk için resim bir oyundur, resim oyunu da tüm diğer oyunlar gibi ciddi bir uğraştır. Sanatçı, çocuğun en yüksek anlatımda beliren bir durumudur. Çocuk ise sanatçının en ilksel durumudur. Bu nicelik farkı sayılmazsa çocukla sanatçının etkinliğini nitelik bakımından ayıracak hiçbir fark yoktur⁴³.

Çocuğu , toplumsal çevrenin zenginliklerinden yararlandırmanın yolu yalnızca yaptırmak ve öğretmek değil bizzat bu toplumsalçevre ile olan samimi ilişkilerini kolaylaştırmak, güven altına almaktır. Çocuğun çevresinde hep çalışan insanlar, zevk ve tekniği taşıyan sanatçılar ya da bunların yapıtları bulunur. Çocuk uygarlığın bu gibi ürünleriyle serbestçe ilişki kurabilirse estetik kişiliği hemen, kendi kendine, kolayca, doğal ve zorunlu olarak oluşacaktır⁴⁴.

Çocuğun estetik gelişimine insanın doğrudan etkisi de ayrıca önemlidir. Çünkü büyükler çocuğa hiç karışmasaydı çocuk içinde dönüp dolaştığı basit dünyasından ve basmakalıp sanatından kurtulamıyacaktı. Çocukta yaratıcılığın oluşmasında yetişkinlerin oynadığı rol çok önemlidir⁴⁵.

Resim etkinliği çocuğun en yaşamsal, en olumlu etkinliğidir. Çünkü gelişmenin ve çevreye uyumun bir aracı-

(43)Baltacıoğlu, 1931, Ön.ver., s.83-90.

(44)Aynı, s.90.

(45)Aynı, s.90.

dır. Çocuk, resim yaparak çevresini olabildiğince çabuk öğrenmektedir. Onun için resim, bir süs ya da enerji fazlasının harcanacağı herhangi bir fizyolojik görev değildir. İç dünyanın gelişimi için bir araçtır. Bu yolla çocuğun kişiliği yetkinleşmektedir.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Resim ve Toplum konusunda da önemli açıklamalar getirmektedir. Eğitim, soyut ve değişmez bir düşünce değil yaşamın kendisidir. Eğitim bir toplum içindir. Eğitimcinin görevi, günlük zorunluluklara, içinde yaşanacak kurumların gereklerine göre belli ve somut bir insan yani toplumsal bir kişilik oluşturmaktır⁴⁶.

Yeni bir eğitim biliminin görevi yeni adamı oluşturmaktır. Çağdaş resim eğitiminin görevi de çağdaş resim hayatına hazırlamaktır. Resim, yeni demokrasilerde sanatın önemli bir kolu olarak vardır. Okulun işi sanatçı yetiştirmek değil, acemileri sanatçıya yaklaştırmak, hazırlama görevini yapmaktır. Çocuğu sanat ve sanatçı yaşamına hazırlamak için sanat ve sanatçı yaşamını ona yaşatmak gerekir. Bunun sonucunda çocuk sanatçı olmaz, fakat sanatın yolu üzerindedir. Yani okul, eğitimini vermek istediği kurumların toplumsal ve ruhsal koşullarına ne kadar yaklaşırsa o derece gerçek bir okul olur⁴⁷.

Sanat eğitiminin amacını 'sanatçı yetiştirmek' olarak kabul etmenin dikkate değer sonuçları vardır. Bu üç öge ve üç koşul sanatçının etkinliğini belirliyor ve

(46)Baltacıoğlu, 1931, Ön.ver., s.105.

(47)Aynı, s.107,108.

sınırlıyor. İdeal, teknik ve atölye⁴⁸. Birincisi, sanatçının belirli bir amacı, ideali, anlatmak istediği bir şey vardır. Yapılan eserin bir işe yaraması gereklidir. Onun için sanatçı son derece toplumsal bir varlıktır. Eski resim eğitiminin en büyük yanlışı "hayat ve toplum için resim" tezi yerine "resim için resim" tezini koymuş olmasıdır. Sanat toplumsal kaynaklı bir konudur ve toplum içindir. Halbuki eski öğretim, resmi resim için yaptırır, yaptırmak için yaptırır, bu alışılmış ve mekanik alıştırmaların yaşama, kişilikle hiçbir ilişkisi yoktur. Manevi disiplinin bir aracı olan resim, bu yolla kargaşaya yol açar. Bundan kurtulmanın çaresi, öğrencinin çalışma koşullarını ressamın çalışma koşullarına yaklaştırmak, öğretimden kesin, değişmez, havada kalan işleri kaldırmak yerine açık, belirli, somut etkinlikleri koymaktır. Toplumun gereksinim duyduğu insanlar, kuru, hayalperest değil, değerleri yaratıcı insanlardır.

İkinci öge teknik ögesidir. Teknik maddenin cansızlığını yenmek, maddeyi söyles hale getirmek, ona kişilik vermek için başvurulan yolların toplamıdır. Çocuğa bu değerleri cisimlendirme gücünü verecek olan sanat tekniğini kazandırmak gerekir. Yenilik için, yaratma için aramak, çabalamak, denemek gerekir. Bunun için de çağın toplumsal gereklerini, değerlerini ve tekniğini bilmek gerekmektedir. Eğer eğitimci, yetişen bireyi toplumun maddi ve manevi

(48)Baltacıoğlu, 1931, Ön.ver., s.110,111.

verilerinden habersiz yetiştiriyorsa görevini yapmıyor demektir⁴⁹.

Sanatçıyı belirleyen ve sınırlayan üçüncü koşul çalışma ortamı yani atölye'dir. Çocuğu, toplumla kendisi arasında bir tanışma yeri görevi yapacak olan gerçek bir atölye içerisinde çalıştırmak gerekir. Atölye, konumu, durumu, eşyası, düzeni, kuralları ile bütün bir psikolojidir. Atölyenin bir sanatçı atölyesine yakın koşulları taşınması gerekir⁵⁰.

Ne yapmalıyız ki eski eğitim yerini gerçekçi bir eğitim kültürü ortaya koyabilelim. Toplumda büyük değişimler olduğu zaman, bizzat o toplumun kurumlarında yerleşmiş bulunan eski ve ölü değerler büyük toplumun yaşamına musallat olur, bu okulları da etkiler. Yeni idealin istediği düşünce ve uygulama yöntemlerini gelişmelerinde ve kurumlaşmalarında serbest bırakmaz. O zaman okulun yetiştirdiği adamla toplumun beklediği adam arasında bir fark oluşur. Okulun görevi yeni ideale uygun yeni insanlar yetiştirmektir. Bunun için okulun yenileşmesi gerekir. Bu olmayınca eğitimde bunalım ortaya çıkar. Okul, çocuğu bu toplumda yaşamaya hazırlamalıdır. Ancak okul yeni yaşama hazırlarken, onu yaşatması da gerekmektedir. Okul eğer yüzmeyi öğretecekse iyi bir yüzme havuzuna sahip olacaktır⁵¹.

(49) Baltacıoğlu, 1931, Ön.ver., s.114,115.

(50) Aynı, s.116.

(51) Aynı, s.118-120.

Okulun resimle ilgili görevi ne olabilir. Okul estetik özellikleri olan bir topluluktur. Binası, duvarları, eşyaları, bahçesi, tiyatro salonu, tuvaleti ve kuralları vardır. Okul, kendisini güzelleştirmek zorundadır. Duvarlar boyanmalı, mobilya cilalanmalı, bahçe düzenlenmelidir. Okul bunları çocukların eğitimi için çocuklara yaptıracaktır. Böyle olunca eğitim gerçek ve toplumsal bir karakter kazanır. Sonuç olarak **y e t k i n** bir eğitbilim, okulun tam anlamıyla toplumsallaşması sonucunda gerçekleşecektir.

Baltacıoğlu, Resim ve Eğitici hakkında şöyle düşünür: Eğitici, herşeyden önce çocuğun zihinsel doğasını tanımak zorundadır. Asıl eğitim sorunu bu ham ve acemi varlığı toplumsallaştırmak girişimi ile birlikte başlıyor⁵². Çocuk, yararlı bir birey olarak topluma kazandırılmalıdır. Her çeşit kişiliğin gelişiminde olduğu gibi estetik kişiliğin gelişiminde de sorun herşeyden önce, Baltacıoğlu'nun anlatımıyla "hürriyete, teşebbüse, tecrübe ve faaliyete muhtaç olan" bir yaratma sorunudur. Çocuğun içgüdülerinin gelişimine engel olmamak gerekir. Böyle olunca eğiticinin rolü aşağı yukarı bir gözetim ve oldukça sevecen bir denetim olmalıdır.

Sonuç olarak, Baltacıoğlu, eğitimi soyut ve değişmez bir düşünce olarak değil, yaşanan gerçek bir olgu olarak ele alır. Ona göre; eğitimin amacı, toplumun içinde yaşayacak toplumsal bir kişiliğin oluşturulması olmalıdır.

(52)Baltacıoğlu, 1931, Ön.ver., s.125-126.

Eğitimcinin görevi de günlük zorunluluklara, içinde yaşanacak kurumların gereklerine göre belli ve somut bir insan yani toplumsal bir kişilik oluşturmaktır. Resim eğitiminin görevi ise çağdaş resim yaşamına hazırlamak olmalıdır. Eğitim bu hazırlama görevini yaparken en azından gerçek koşullara yakın koşullarda bir eğitim ortamını sağlayarak bunu öğrenciye yaşatmalıdır.

4.3. Mustafa Necati ve Güzel Sanatlar Eğitimi-ne Katkıları

Cumhuriyetin kuruluşunu izleyen 1925-1929 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı yapan Mustafa Necati'nin Güzel Sanatlar Eğitiminin gelişmesine önemli katkıları olmuştur.

Cumhuriyetin kuruluşunu izleyen yıllarda görev alan Milli Eğitim Bakanları, birbuçuk ay ile bir yıl arasında değişen sürelerde görev yaparlarken Mustafa Necati, üç yıl bu görevi sürdürmüştür⁵³. Bu üç yıl süresince, Atatürk dönemi ve Cumhuriyet coşkusu ile eğitimde önemli adımlar atılmış, gelişmeler sağlanmıştır.

Necati'nin Milli Eğitim Bakanı oluşu, John Dewey'in Türkiye'ye gelişinden 17 ay sonra gerçekleşmiştir⁵⁴. Necati'nin bakanlık döneminde, Dewey Raporu'ndaki önerilerin kısa sürede uygulanması tüm eğitim topluluğunun amacı olur.

(53)"Milli Eğitim Bakanları", Cumhuriyet Döneminde Eğitim (İstanbul:M.E.B.Yay.,1983), s.676.

(54)İnan, 1980, Ön.ver.,s.39.

M. Necati, eğitim sistemini, kurumlarını, yöntemlerini incelemek üzere Avrupa'ya gitmiş, dönüşte 3 Şubat 1927'de İstanbul gazetecilerine bir demeç vermiştir. Bu demecin güzel sanatlara ilişkin bölümü şu kapsamdadır: "... güzel sanatlar konusunda yurdumuz zengindir. Güzel sanatlar yalnız bir süs değil, bir gereksinmedir. Bu gereksinme... bütün halkça duyulmalı ki, bizde de yüksek sanatçı yetişecek ortam doğsun"⁵⁵.

Necati, bu konuda üç öneri getirmiştir: Sanat beğenisinin gelişmesi için Batı'daki yöntemler olduğu gibi benimsenecek, sanat gereksinmesinin uyanması için Batı'nın ilkeleri olduğu gibi uygulanacak ve güzel sanatın eşya üzerindeki uygulaması demek olan süsleme sanatına önem verilecektir⁵⁶.

Necati, Avrupa gezisinde Batı'nın güzel sanatlara verdiği önemi kavramış ve uygulamalarında bundan yararlanmıştı. Necati, resim ve yontu'ya ilişkin gözlemlerini şöyle dile getirir; "Yontu ve resim işi de başlıca uğraşacağımız bir konu olmalıdır. Yontunun ve resmin Batı dünyasında oynadığı rol gerçekten ve özenle, herkesin dikkatini çekecek kadar belirgindir"⁵⁷.

M. Necati; TBMM, 1928 Bütçe görüşmeleri sırasında nasıl bir gençlik yetiştirmek istediklerini açıklar. Gençlerde araştırma, inceleme özleminin uyanmasını, soruşturma

(55)İnan, 1980, Ön.ver., s.122.

(56)Aynı, s.122.

(57)Aynı, s.123.

ve denemeye alışmalarını, okumanın tadını almalarını, çözümlene ve eleştirme yeteneklerinin gelişmesini istemektedir⁵⁸. Kısaca, edilgin bir öğretim yöntemi yerine etkin bir öğretim biçimini, eğitim ve öğretimin tüm alan ve düzeylerine uygulamayı hedeflemiştir. Bunun için de öğretmen yetiştirme işine önem ve hız verir. Bu genel siyasa içinde Resim ve İş Dersleri öğretmeni yetiştirmek de oldukça önemli bir sorun olarak ele alınmıştır.

Necati döneminde Güzel Sanatlar Eğitimi alanında gerçekleştirilen en önemli uygulamalar arasında Mektep Müzesi, Sanayi-i Nefise Encümeni ve İş Prensiplerine Müstenit Tedrisat Kursu bulunmaktadır.

4.3.1. Mektep Müzesi

Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleştirilen güzel bir uygulama da "Mektep Müzesi" uygulamasıdır. Mektep Müzesi, 1926'da "Levazım ve Ders Araçları Müzesi" adıyla kurulmuş ve müdürlüğüne İsmail Hakkı Tonguç getirilmiştir. Tonguç, bu görevi 1935 yılına değin sürdürmüştür⁵⁹.

Rauf İnan'ın anlatımıyla "1926'da öğretmenlerin kitap gereksinmelerini karşılamak için Maarif Vekâleti içinde bir Gezici Öğretmen Kitaplığı, ayrıca bir de geniş ve

(58)İnan, 1980, Ön.ver., s.166.

(59)Engin Tonguç. Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç (İstanbul:Ant Yay., 1970), s.50.

zengin öğretim araçları derlemesi kuruldu. İki bir arada olan bu kuruluşa (Mektep Müzesi) denmişti"⁶⁰. Bu müzede, bütün illerden seçilen öğrenci çalışmalarını sergilenir. Bu çalışmalar arasında öğrenci resimleri, elişleri, matematik ve yabancı dil gibi derslerin ödev defterleri, öğrencinin kültürel ve sanatsal etkinliklerini gösteren fotoğraflar bulunmaktadır⁶¹.

Mektep Müzesinde sergilenecek öğrenci resimleri her ilden en çok 200 parça olacak ve bir öğrencinin en çok üç resmi seçilecektir. Resimler okul programlarındaki konulara uygun olacaktır. Örneğin, bir ezber resim, bir doğadan resim, bir de hayali resim gibi⁶². Ayrıca resim öğretmenlerinin kendi yaptıkları en az üç resim de istenmekte ve bu resimlerin öğretim programlarındaki konulara uygun olması belirtilmektedir. Bütün derslerle ilgili her türlü ders araç-gereç ve ürünleri bu müzede sergilenmektedir.

Mektep Müzesi, 1947 yılında Bakanlık binası ile birlikte yanmış ve yerine bir daha yenisi konmamıştır⁶³.

4.3.2.Sanayi-i Nefise Encümeni

Güzel sanatlar eğitimi alanında önemli atılımların yapıldığı Mustafa Necati döneminde, Milli Eğitim Bakanlığı'-

(60)Rauf İnan. "Cumhuriyet'in İlk On Yılında Eğitimimizin Durumu ve Belirgin Özellikleri", Atatürk ve Eğitim (Ankara:T.E.D.Yay.,1981), s.172.

(61)Maarif Vekaleti Tebliğler Dergisi, 3 (15 Nisan 1926), s.18-19. (Eski harf Türkçe'den çeviren:Niyazi Altunya)

(62)Aynı, s.18

(63)İnan, 1981, Onver s.172

nda bir Güzel Sanatlar Kurulu (Sanayi-i Nefise Encümeni) ile bir Güzel Sanatlar Müdürlüğü (Sanayi-i Nefise Müdürlüğü) kurulur.

Mustafa Necati, 1926'da İstanbul Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmada; "orta basamaktaki okullar gençlerimizin yalnızca us güçleri üzerinde işleyen kurumlar değildir. Okullarımızda... karakterin ve yüreğin oluşturulması ve eğitimi de zorunludur"⁶⁴, diyerek ortaöğretimde sanat eğitiminin önemine dikkatleri çeker. Ulusumuzun güzellik eğitimi üzerinde etki yapacak kurumları pekiştireceğini de belirtir⁶⁵.

Bu görüşlere koştur olarak 2 Nisan 1926'da Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Güzel Sanatlar Kurulu (Sanayi-i Nefise Encümeni) kurulur⁶⁶. "Sanayi-i Nefise Encümeni'nin Teşkilat ve Vesaiti Hakkında Talimatname"nin birinci maddesinde, kurulun güzel sanatları kapsayan tüm çalışmalarla uğraşacağı ve bu çalışmalar süresinde Eğitim Bakanlığı'nın Danışma Kurulu olacağı belirtilir⁶⁷.

Güzel Sanatlar Kurulu iki bölümden oluşmaktadır. Birincisi; Resim, Süsleme Sanatları, Mimarlık, Heykel ve Hakkaklık (Oymacılık) Bölümü, ikincisi Müzik ve Gösteri Bölümüdür. Kurul bilgi, yetki ve yapıtlarıyla tanınmış oniki kişiden oluşacaktır. Bunların ikisi resim, ikisi mimar, biri heykeltıraş, biri süsleme sanatlarında uzman, ikisi müzisyen, ikisi oyun yazarı, tiyatro ve opera uzmanı

(64)İnan, 1980, Ön.ver., s.102.

(65)Aynı, s.104.

(66)Maarif Vekâleti Mecmuası, 7 (1 Mayıs 1926), s.52.(Eski harf Türkçe'den çeviren: Niyazi Altunya)

(67)Aynı, s.52

ve ikisi genel güzel sanatlar ilgilisi olacaktır.

Güzel Sanatlar Kurulu'nun görevleri arasında, ülkede güzel sanatlar öğretiminin yenilenme ve gelişmesinin sağlanması, şehirlerin düzenlenmesi ve yenilenmesinde, anıt ve resmi binaların yapımı ve genelde güzellikle ilgili konularda Kurul Üyelerinin oyları ve görüşlerinin alınması, halkın beğenilerini etkileyecek yapıtların (para, pul, arma gibi) yarışma programlarının hazırlanması ve seçici kurulların belirlenmesi, her yıl açılan Güzel Sanatlar Sergisinde verilecek ödüllerin belirlenmesi ve hükümet adına satın alınacak yapıtların uzman kurul yoluyla seçilmesi gibi işler bulunmaktadır⁶⁸.

Güzel Sanatlar Kurulu, ülke düzeyinde etkinlik gösteren bir yapıda oluşturulmuştur. 1926'da uygulamaya konulan bir yasaya göre ülke eğitim örgütü bakımından bölgelere ayrılmıştır. "Bir veya birkaç ilden meydana gelen her 'Maarif Mıntıkası'nda bir 'Maarif Emni' bulunacaktır"⁶⁹.

"Maarif Eminleri" bölgelerindeki Güzel Sanatlar Etkinliklerini bu kurula danışarak düzenleyeceklerdir.

Güzel Sanatlar Müdürlüğü, bölgelere 7.7.1927 tarihli "Maarif Eminlerinin Sanayi-i Nefise Encümeni Faaliyetine Ait Vazifeleri"⁷⁰ni belirten bir genelge gönderir. Bu genelgede, Maarif Eminlerinin kendi bölgelerindeki güzel sanatlarla ilgili her konuyu Kurul'a danışmaları gerektiği ayrıntılarıyla açıklanmıştır.

(68) Aynı, s.52-54.

(69) Ergün, 1982, Ön.ver., s.41,42.

(70) Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası, 19 (15 Ağustos 1927), s.30. (Eski harf Türkçe'den çeviren: Niyazi Altunya)

4.3.3. İş Prensiplerine Müstenit Tedrisat Kursu

Mustafa Necati'nin Milli Eğitim Bakanlığı döneminde, Resim Eğitimi açısından önemli bir uygulama da "İş Prensiplerine Müstenit Tedrisat Kursu" nun düzenlenmesidir. Bu kursun öğreticileri Alman Eğitimcileri Frey ve Stiehler'dir. "İş İlkelerine Dayalı Öğretim Kursu" 1 Temmuz-1 Eylül 1926 tarihleri arasında Ankara'da Resim ve El işleri öğretmenlerine yönelik olarak düzenlenmiştir. Bu kursa katılanların büyük çoğunluğu İstanbul Erkek Öğretmen Okulu çıkışlı öğretmenlerdir.

Maarif Vekaleti Mecmuası'nda bu kursa kimlerin katıldığı şöyle açıklanmaktadır:

Muhtelif vilayetlerimizdeki mekteplerden bu kursa altmıştan fazla muallim iştirak etmiştir. Muallim mekteplerinden davet edilen resim ve el işleri muallimlerinin harcırahları, iâşe ve ibateleri tamamen Vekalet tarafından temin edilmiştir.⁷¹

Kurs öğreticilerinden Prof.Frey, "İş Okulu" akımının tanınmış yandaşlarından olup, tabiat, matematik ve fen derslerinin iş ilkelerine dayandırılarak öğretilmesi konusunda, Prof.Stiehler ise, çeşitli dersleri resim ve modelaj aracılığıyla öğretmek ve özellikle resim öğretimine yenilik getirmek konusunda uzmandır ve kursta bu konuları işlerler⁷².

Kurs programı, ilkokul birinci sınıftan, ortaokul son sınıfına dek süren çeşitli yaş ve yetenekteki çocukla-

(71)"Maarif Vekâletince Açılan İş Prensiplerine Müstenit Tedrisat Kursu",Maarif Vekâleti Mecmuası, 9 (Eylül 1926) s.106.(Eski harf Türkçe'den çeviren:Niyazi Altunya)

(72)Aynı, s.106-112.

rın eğitimine yöneliktir.

Bu kurs, resim-iş öğretmenlerinin yetiştirilmesi düşüncesinde önemli bir adım olmuştur.

4.4. İsmail Hakkı Tonguç ve Resim Eğitimi

Türkiye'de resim eğitimine ve resim öğretmeni yetiştirme işine önemli katkıları bulunan İsmail Hakkı Tonguç 1897 (?) yılında Tuna kıyısındaki Silistre ilinin bir köyünde doğmuştur. Kendi olanakları ile geçinmeye çalışan bir köylü ailesinin çocuğudur⁷³. Okumak için köyünden İstanbul'a dek yürümüş, dönemin Milli Eğitim Bakanı Şükrü Bey'i bulmuş ve onun yardımı ile Kastamonu Öğretmen Okulu'na öğrenci olmuştur. Daha sonra İstanbul Öğretmen Okulu'na geçerek 1918'de burayı bitirmiştir.

İ.H.Tonguç, öğrenimini sürdürmek için Almanya'ya gönderilir. Ancak gerek I.Dünya Savaşı'nın etkileri, gerekse Türk Kurtuluş Savaşı'nın sürüyor olması, öğrenimini sık sık kesintiye uğratar. Bu nedenle klasik bir eğitim öğrenimi yapamaz. Resim-Elişleri, Beden Eğitimi ve İş eğitimi konusunda kısa süreli seminer ve kurslara katılır. Almanya dönüşü Kurtuluş Savaşı yıllarında ve savaştan sonra çeşitli illerdeki öğretmen okullarında Resim-Elişleri ve Beden Eğitimi öğretmenliği yapar. 1926'dan sonra Maarif Vekâleti Levazım ve Alâtı Dersiye Müzesi Müdürlüğü görevinde bulunur. Bu görevi yürütürken 1932 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü

(73)E.Tonguç, 1970, Ön.ver., s.48-49.

Resim-iş Bölümünü kurar ve 1935'te İlköğretim Genel Müdürü oluncaya değin bu görevini sürdürür. 1935-1946 yılları arasında İlköğretim Genel Müdürü, 1946-1949 arasında Talm Terbiye Kurulu üyesidir. 1949'dan sonra Ankara Atatürk Lisesi'nde Resim Öğretmenliği yapar, 1950'de nedeni bildirilmeden bakanlık emrine alınır, 1954'te Danıştay bu emri kaldırır. 27.2.1954'te emekli olur ve 23.6.1960'da Ankara'da ölür⁷⁴.

İ.Hakkı Tonguç'un kişiliğini oluşturan etkenler çeşitlidir. Onun sanat ve iş eğitimcisi olarak geliştirdiği kimlikte etkili olan öğeler, köylü oluşu, ülke gerçeklerini biliyor oluşu, Öğretmen Okulunun etkisi, yerli ve yabancı eğitimciler ve düşünürler ile Bulgaristan, Almanya ve Sovyetler Birliği'nin eğitim uygulamalarıdır.

Tonguç'un gelişiminde etkili olan yerli eğitimci ve düşünürler arasında; Namık Kemal, Mithat Paşa, Emrullah Efendi, Satı Bey, Ziya Gökalp, İsmail Hakkı Baltacıoğlu; yabancılardan ise Pestalozzi, Kerschensteiner ve Dewey bulunmaktadır. Ancak oğlu Engin Tonguç'a göre, babasının gelişimi üzerinde en büyük etkiyi yapmış olan etken, onun köyünden, köylülüğünden kopmamış olması ve ömrü boyunca Türkiye gerçeklerini kavrayabilme ve tasarılarını bu gerçeklere uydurabilme çabası içinde bulunmasıdır⁷⁵.

(74)E.Tonguç, 1970, Ön.ver.,s.50.

(75)Aynı, s.51-111.

Türk güzel sanatlar eğitimine önemli katkıları olan İsmail Hakkı Tonguç; 1926-1935 arasında M.E.B.Levazım ve Ders Araçları Müzesi Müdürlüğü (Mektep Müzesi Md.) sırasında iş ve sanat eğitiminin geliştirilmesinde, 1932'de GEE, Resim-İş Bölümünün kurulması ve programlarının hazırlanmasında, Mustafa Necati'nin Milli Eğitim Bakanlığı döneminde sanat eğitimi ile ilgili önemli atılımların yapılması ve etkinliklerin gerçekleştirilmesinde (Sanayii Nefise Encümeni, Sanayii Nefise Sergileri, okullarda Elişi Atölyelerinin kurulması gibi) İlköğretim Genel Müdürlüğü döneminde Köy Enstitülerini kurarken, eğitim yoluyla yapıcı-yaratıcı-üretici tipte insan yetiştirme modelinin gerçekleştirilmesinde, ülke düzeyinde Resim ve Elişleri derslerinin yaygınlaştırılması ve önemsenmesinde etkili olmuştur.

İ.H.Tonguç, bu çabalarının yanısıra yayın etkinliklerini de sürdürmüş daha çok Köy Enstitüleri ve İlköğretim konularında yazmıştır.

Tonguç'un, Sanat Eğitimi ile ilgili olarak, 1927'de Elişleri Rehberi, 1932'de Resim-Elişleri ve Sanat Terbiyesi, 1933'te İş ve Meslek Eğitimi kitapları yayımlanmıştır.

Elişleri Rehberi (1927), Harf Devrimi'nden önce yayımlandığı için eski harf Türkçe ile yazılmıştır. Tonguç, İstanbul Öğretmen Okulu'nu bitirdikten sonra (1918) Almanya'ya giderek öğrenimini savaş yıllarının güç koşullarında sürdürmüş, yurda dönüşünde çeşitli yörelerde Öğretmen Okullarında Resim, Elişleri ve İş Eğitimi öğretmenliği

yapmış, 1926'da M.E.B.Mektep Müzesi Müdürlüğüne atanmış ve bu yaşantılarından edindiği deneyimlerle Elishleri Rehberi kitabını yazmıştır.

Tonguç, iki önemli nedenle kitabı yayınlamaya karar verdiğini önsözde şöyle belirtir. Birincisi 1926'da "İş İlkelerine Dayalı Öğretim Kursu"na katılan Öğretmen Okulu ve ilkokullarda Elishi dersini veren öğretmenler bu kitap-taki bilgileri uygulayabilecek duruma gelmişlerdir; ikincisi bu yıl değişen ilkokul programını uygulayabilmek için öğretmenlerin böyle bir rehber gereksinimleri vardır"⁷⁶. Bu kitapta Leipzig Elishleri Okulunun öğretim üyelerinden Frey ve Stiehler'in çevirileri de bulunmaktadır.

Tonguç'un diğer kitabı Resim-Elishleri ve Sanat Terbiyesi (1932), daha çok ilkokullarda resim konusuna yöneliktir. Bu kitap "Başlangıç" yazısı dışında tümüyle Alman Sanat Eğitbilimcilerinin çevirilerinden oluşmuştur. Tonguç, kitabın "Türkiye'de Resim Öğretiminin Tarihçesi Bölümü"nü 1926'ya dek İ.H.Baltacıoğlu'nun Resim ve Terbiye (1931)⁷⁷ kitabından alır; sonraki yılları kendisi anlatarak 1930 yılına değin getirir. Resim-Elishleri ve Sanat Terbiyesi kitabında çevirisi bulunan Alman Sanat Eğitbilimcileri arasında Stiehler ve Richard Rothe de bulunmaktadır. Bu eğitimcilerden Stiehler, 1926'da Türkiye'ye gelerek "İş İlkelerine Dayalı Öğretim Kursu"nda öğretmenlik yaptığı gibi, Türk Eğitim Bakanlığı'na Sanat Terbiyesi ve Resim-İş

(76) İsmail Hakkı Tonguç. Elishleri Rehberi (Maarif Vekâleti Muallim Kitapları, 1927).

(77) Bu kitabın tanıtımı "İ.H.Baltacıoğlu ve Resim Eğitimi" alt bölümünde verildi.

Eğitimi" konulu bir rapor sunmuştur⁷⁸.

Viyana Pedagoji Enstitüsü öğretim üyelerinden Richard Rothe ise Tonguç'un Avusturya'da tanıdığı⁷⁹ "Resim iş öğretiminde araştırmaları, buluşları ve özgün yöntemleri olan"⁸⁰ bir eğitimcidir.

Tonguç; "Resim-Elişleri ve Sanat Terbiyesi" kitabının "Başlangıç" yazısında önce ülke genelinde resim derslerini, sonra Resim ve Resim Eğitimi ile ilgili görüşlerini açıklar.

Tonguç, 1932 yılında, okullarımızdaki resim derslerinin çok acınacak durumda ve Avrupa'dan yaklaşık elli yıl geride olduğunu yazar⁸¹. Okullarımızda bu dersleri öğrencilerin sevmediğini, öğretmenlerin de resimden bir eğitim aracı olarak yararlanmayı bilmediklerini belirtir.

Avrupa'da o dönemde iş Eğitimi ve Sanat Eğitimi Akımları etkindir. Bu iki büyük akımın etkileri ile Avrupa'da resim öğretiminde önemli değişiklikler gerçekleşmiş, yeni amaç ve yöntemler bulunmuştur. Ancak, bu gelişmeler henüz Türkiye'ye gelmemiştir.

Tonguç, Avrupa gözlem ve incelemeleri ışığında, Resim Eğitimi iki yaklaşımla açıklar; görsel etkinliği, yaratıcı düşünceyi geliştiren resim eğitimi ile iş okulu ilkelerine göre resim eğitimi.

(78)Bu raporun tanıtımı "Yabancı Eğitilimciler ve Güzel Sanatlar Eğitime Katkıları" alt bölümünde verildi.

(79)E.Tonguç, 1970, Ön.ver., s.85.

(80)Rauf İnan. Bir Ömrün Öyküsü I.(Ankara:Öğretmen Yay.,1986),s.109 (Değerli eğitimci Rauf İnan da Rothe'den etkilenmiş ve onun derslerinde öğrendiklerini Çocuğa Göre Eğitim -1952- adlı kitabında yazmıştır).

(81)İsmail Hakkı Tonguç. Resim-Elişleri ve Sanat Terbiyesi (Tercüme ve tertip eden: İ.Hakkı,İstanbul:Muallim A.Halit Kütüphanesi,1932), s.VI.

Tonguç, Avrupa'daki geliřmeler sonucu biçimlenen yeni Resim Dersi amaçlarına iliřkin řunları dūřunmektedir:

Resim derslerinin amacı, görme etkinliğini sürekli kılarak öğrencinin bir konuyu resimle anlatabilecek yeteneklerini geliştirmek, imgelemine, yaratıcılığını geliştirmeye yönelik çalışmalar yaptırmak, sanatla ilgili konularda yargı-lama yapabilecek yetilerini duyarlı kılmak, öğrenciyi doğanın güzelliklerini duyumsayacak glerle donatmak, onlarda biçimlendirme yetilerini güçlendirmek, öğrenciyi güzel sanat yapıtlarıyla karşı karşıya getirerek estetik kişiliklerini oluřturmaktadır⁸².

Bu yaklaşımda resim dersleri; yalnızca kendi amaçları doğrultusunda resim konuları ve yöntemleri ile sonuca ulaşır.

Diđer yaklaşımda ise resim, bir yöntem olarak tüm diğer derslere yardım götürmektedir. İř Okulu ilkelerine göre programlanan bu uygulamalarda, soyut tüm dūřnce ve kavramları somuta dönüştürmek için resimden yararlanılır. Bu anlayışta resim, öğrenciyi -insanın tüm özellikleriyle- bir bütün olarak kabul eder. Bu anlayıştaki çalışmalar arasında imgelem, bellek, tasarlama ve dūřnceye dayanan resimlerle, konuya bağlı kalınarak yapılan resimler ve çocuğu düzenleme dūřncesine götüren manzara, endüstriyel ve süsleme resim bulunmaktadır. Yeni resim derslerinde teknikler de yenilenmiş, çeşitli baskılar, modelaj, fırça ile sslemecilik gibi teknikler uygulamaya girmiştir. Öđrenci çok çeşitli araç-gereç tekniklerle tanışmakta ve

(82) Aynı, s.VI.

çok çeşitli konularda resimler yapmaktadır. Bu derslerde, çocuğun psikolojisi de göz ardı edilmemektedir. Bu da bir zorunluluktur. Çünkü ancak bu yolla biz çocuğun gerçek gereksinimlerini öğrenip ona göre çözüm bulma yoluna gidebiliriz⁸³.

Tonguç, bu düşüncelerle kitabını düzenler. Tonguç'un 15.8.1932'de önsözünü yazdığı bu kitap, ilkokul 3.4.5. sınıflar ve ortaokul Resim dersi programını içerir. Bu tarihlerde GEE, Resim-İş Bölümünün kuruluşu da tasarı aşamasından uygulama aşamasına geçmiştir. O yıl (1932-1933 öğretim yılı) bölüm kurulunca program düzenleme çalışmalarında Tonguç'un bu kitabından büyük ölçüde yararlanılır.

Tonguç'un sanat eğitimini ilgilendiren diğer kitabı ilk baskısı 1933'te yapılan "İş ve Meslek Eğitimi"dir. Tonguç'un belirgin eğitimci kimliğinde İş Eğitimi daha ağır basmaktadır. Bu da doğaldır. Ülkenin içinde bulunduğu yoksulluğu, olumsuz ekonomik koşulları çocukluk ve gençlik yıllarında derinden yaşamış bir köy insanı olması, onu üretici insan tipi yetiştirme modeline yöneltmiştir. Tonguç, Almanya'da yaptığı eğitim sırasında orada Endüstri çağı eğitimini ve Bauhaus modelini incelemiş ve etkilenmiştir. Ayrıca yurt gerçekleri ile benzer koşulları yaşayan diğer ülkelerde gördüğü uygulamalar ve Batıda sürmekte olan İş Eğitimi Akımı'nın etkileriyle Tonguç'un bu tavrının somutlaştığı söylenebilir.

(83) Aynı, s.VII.

Tonguç'un İş ve Meslek Eğitimi kitabı onun GEE-RİB'nde okuttuğu İş Eğitimi ve Tarihi dersinin kitabıdır. Kitabın içeriğinde; iş kavramı, meslek kavramı, iş ve meslek eğitiminin amacı ve niteliği başlıkları altında iş ve meslek eğitiminin tanımı, nitelikleri, dünyada ve Türkiye'de geçmişi ve bugünü verilmiştir. Tonguç, kitabının önsözünde; İş ve Meslek Eğitimi konusunda daha kapsamlı araştırmalar yapılması gerektiğini belirterek; "...şimdiye kadar bizde bu soruna değgin -küçük ölçüde de olsa- bir inceleme yapılarak yayınlanmadığını düşünerek ve bu alanın henüz işlenmemiş olmasından cesaret alarak bu denemeyi yayınlıyorum"⁸⁴ demektedir. Bu kitapta resim eğitime ilişkin herhangi bir açıklama yoktur. Eğitim açısından; eğitsel ve mesleksel iş olarak iki tür iş eğitimi verilmiş, en değerli olan iş kendiliğinden ya da özgür etkinliklerle yapılan iştir"⁸⁵ denilmiştir.

İ.H.Tonguç yaşadığı, yetkili görevlerde bulunduğu, öğretmenlik yaptığı tüm yaşam kesitlerinde yapıcı ve yaratıcı olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye gerçeklerini görmüş, gereksinim duyulan eğitimin ne olduğunu ve nasıl olması gerektiğini derinliğine düşünmüş ve başarıyla uygulamış bir eğitimcidir. Onun öğretmenliğini, öğrencisi değerli eğitimci yazar Talip Apaydın şöyle anlatır:

(84)İsmail Hakkı Tonguç. İş ve Meslek Eğitimi (Ankara: Töb-Der Yay., 1974), s.7.

(85)Aynı, s.32.

Hasanoğlan'da son iki yıl İş Eğitimi ve Eğitbilim Tarihi öğretmenimizdi. Ağır ve oturmuş bir kişiliği vardı. Konuşur, konuşturur, arar buldururdu. Her dersi bir forum gibiydi. Ezberletmez, dikte ettirmez ama konuya her açıdan bakmayı sağlardı. Özellikle bilgilerin iş haline gelmesi, insanın üretici olması... sık sık yinelediği konulardı⁸⁶.

İsmail Hakkı Tonguç'un Resim Eğitimi Tarihi açısından en önemli işlevi Türkiye'de ilk kez Resim Öğretmeni Yetiştirme sorununu sanatçı eğitiminden bağımsız olarak gündeme getirip bu konuda bilinçli ve düzenli bir çaba harcaması ve bunu gerçekteştirmiş olmasıdır.

4.5. Yabancı Eğitbilimciler ve Güzel Sanatlar Eğitimine Katkıları

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yeni bir toplum, yeni bir insan yaratma düşünçesi eğitimi çok önemli bir konuma getirir. Ülkenin temel sorunları arasında sayılan eğitim sorunları çözümlenmeye çalışılırken gelişmiş Batı ülkeleri örnek alınır. Ülke kalkınmasında üretici ve yaratıcı nitelikte insana gereksinim vardır.

Batı, endüstri devrimini yapmış, gelişen endüstri ve teknoloji ile artan üretim Avrupa ülkelerinin kalkınmasını ve gelişmesini sağlamıştır. Bu koşullarda etkin olan eğitim anlayışı, İş Okulu anlayışıdır.

Batı'nın İş Okulu akımının önde gelen eğitbilimcileri arasında bulunan Amerikalı John Dewey 1924'te Alman Frey ve Stiehler, 1926'da Türkiye'ye çağrılarak, kendile-

(86) Talip Apaydın, "Unutamadığım Öğretmenlerim", Unutulmayan Öğretmenler (Ankara: Öğretmen Yay., 1984), s.15.

rinden ve görüşlerinden yararlanılır.

Türk eğitim siyasalarının belirlenmesinde; ülke gerçekleri ve koşullarının yanısıra bu değerli eğitimcilerin görüş ve önerileri de etkili olmuştur.

4.5.1. Dewey

1924'te Türk Eğitim Bakanlığının çağrılısı olarak Türkiye'ye gelen Amerikalı eğitim bilimci Dewey, iki ay süren incelemelerde bulunur, görüş ve önerilerini ayrıntılı bir raporla Eğitim Bakanlığı'na sunar.

Dewey'in raporuna geçmeden önce, savunduğu İş Okulu Akımı'nın özelliklerini kısaca belirtmek yararlı olacaktır.

İş eğitimi sistemi, çocuğun etkin eğilimlerinden yola çıkar. Okulda etkinlik eğilimlerinin özellikle dört yönü geliştirilmelidir. Bunlar; araştırma, yaratma, anlatım ve estetik yönlerdir. Öğretim, hiçbir ilgi uyandırmayan okuma, yazma ve aritmetik gibi konularla değil, yaratıcı etkinliklerle başlamalıdır⁸⁷.

İş eğitiminde tüm öğretim işin çevresinde döner, örneğin yemek pişirme dersinden kimyaya, ısı konusuna, atölye işlerinden geometriye, aritmetiğe, mekanik ve elektriğe geçilmektedir. Konular arası bağlantılar kurularak geçişler yapılmaktadır. İlkokullara yönelik iş eğiti-

(87)Eduard Burger. İş Pedagojisi (İkinci basım. Çev: H.Fikret Kanad, Ankara: M.E.B. Devlet Kitapları, 1976), s.58.

minin öğretim etkinlikleri insanlığın kültür evrimine koşut uygulamaları içerir. Önce ilkel yaşamın yani avcılık ve balıkçılık dönemi, sonra çobanlık ve tarım dönemi eşyaları, daha sonra fabrika eşyası yapımına dek uygulamalar sürdürülür. Bu çalışmalarda estetik duyguların gelişmesine ve yaratıcılığa çok önem verilir, resim ve iş sıkı sıkıya birbirine bağlı yürütülür⁸⁸. John Dewey, iş Okulu akımının önemli bir temsilcisidir.

Dewey'e göre düşünce, faal hayatı beraberinde getiren yaşantıdan meydana çıkar. Düşünmek ve bilmek tepisini veren şeyler, ihtiyaçlar ve zorunluluklar gibi pratik ilgililerdir. Bilgiler soyut anlama yoluyla kavranılmaz, faal haldeyken öğrenilir....Faal halde edinilen yaşantılar, daha sonraki faaliyetlere temel teşkil ederler. Dewey, bundan şu temel ilkeyi çıkarır: Yapararak öğrenme.⁸⁹

Dewey, bu görüşleri ile ülkemizde yaptığı inceleme ve gözlemlerinden çıkardığı sonuçları değerlendirerek raporunu hazırlar. Bu rapor, Cumhuriyetin ilk yıllarında ve sonraki yıllarda eğitimde etkili olacaktır.

Dewey'e göre ilk ve en önemli iş Türk okullarının amaçlarını saptamaktır. "Amaç, Türkiye'nin uygar uluslar arasında yetkin bir organ olarak canlı, özgür, bağımsız ve laik bir cumhuriyet olarak gelişmesidir"⁹⁰. Bu amaca ulaşmak için okullar, ulus bireylerine öncelikle doğru siyasal alışkanlıklar ve düşünceler vermeli, ekonomik değer ve yetenekleri güdülemeli, ulusal egemenliğe,

(88) Aynı, s.58.

(89) Kemal Aytaç. Çağdaş Eğitim Akımları (Yabancı Ülkelerde), (ikinci baskı, Ankara:A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yay., 1981), s.96.

(90) John Dewey. Türkiye Maarifi Hakkında Rapor. (İstanbul: T.C.Maarif Vekilliği, 1939), s.8.

ekonomik bağımsızlığa ve sanatta ilerlemeye yöneltecek düşünsel ve ahlaksal kişiliği geliştirmelidir⁹¹. Dewey, bu kişiliğin ; ulus bireylerini girişimcilik ve yaratıcılığa, bilimsel düşünmeye, toplum için çalışmaya alıştırmakla gerçekleşeceğini belirtir.

Dewey, raporunda öğretmen yetiştirme işine ayrı bir önem verir, özellikle öğretmen okullarında çalışan öğretmenlerin çok iyi yetiştirilmelerini, beş-altı yılda bir yurt dışına bir yıl süreli gönderilmelerini ister. Ona göre; öğretmen okulları binası, bahçesi, donanımı ile örnek olmalı, eğitimde en gelişmiş yöntemleri kullanmalıdır.

Dewey, raporunda bazı öğretmen okullarında resim öğretmeni yetiştirecek özel dersler açılmasını önerir⁹². Çeşitli türden açılacak olan öğretmen okullarının öğretim süre ve koşullarının ayrı ayrı olabileceğini belirtir.

John Dewey, raporunun son bölümünde güzel sanatlara değinir. Bu konudaki düşünceleri şöyledir: "Türk gençliği olağanın çok üstünde güzel sanatlar yeti ve yeteneklerine sahiptir ve bunun geliştirilmesi gerekir. Bu, ulusun uygarlıktaki yerini korumak ve güzellik kültürü kazandırmak için de önemlidir. Ayrıca resimden yararlanan diğer sanatların canlandırılması ve geliştirilmesinin ekonomik bir değeri vardır"⁹³.

(91) Aynı, s.8.

(92) Aynı, s.20.

(93) Aynı, s.28,29.

Daha sonraki yıllarda Türk eğitim yaşamında gerçekleştirilen Gezici Sergiler, Gezici Kitaplıklar, Okuma Kurulları, Söyleşi ve Tartışma Grupları, Uygulama Okulları gibi etkinlikler de John Dewey'nin önerileri arasındadır.

John Dewey, bu görüş ve önerileri ile Türk Eğitim Sistemi'nin oluşumunu etkilemiş, özellikle öğretmen yetiştirme sorununda yol gösterici olmuştur. Onun önerileri ile Resim ve İş Öğretmeni yetiştirme düşüncesi gelişmeye başlamıştır.

4.5.2. Frey

Eğitim Bakanlığınca 1926 yaz aylarında, öğretmen okulları Resim ve Elishleri öğretmenlerinin katılacağı "İş Prensiplerine Müstenit Tedrisat Kursu" düzenlenir. Bu kursta, Avrupa'dan çağrılı olarak gelen eğitimci Profesör Frey ve Stiehler, öğretmenlik yaparlar.

Frey, Leipzig Pedagoji Enstitüsü ve onun bir kolu olan El İşleri Öğretmen Okulu profesörlerindedir. Almanya'da "İş Okulu akımının savunucularından olan Frey, özellikle Matematik ve Doğa Bilimleri derslerini iş ilkelere dayanarak öğretmekle ünlüdür, müzeler konusunda da birçok yayını bulunmaktadır"⁹⁴.

Prof. Frey bu kursta; Matematik, Doğa Bilimleri ve Fen Bilimleri derslerinin ilkokuldan ortaokulun son sını-

(94)"Maarif Vekaletince Açılan İş Prensiplerine Müstenit Tedrisat Kursu", 1926, Ön.ver., s.106-112. (Eski harf Türkçe'den çeviren:Niyazi Altunya)

fına değin iş niteliğinde nasıl ve hangi yolla öğretil-
bileceğini gösterir. Öğrenciye iş ve eşyayı inceleme
alışkanlığı ve sevgisi nasıl verilebilir, ezbere,
korkuya, rastlantıya dayanan alışkanlıkları vermekten
başka bir iş yapmayan o günkü okul, hangi yolla toplumu
mutlu edecek bireyler yetiştirebilen bir iş ve eğitim
yuvasına dönüştürülebilir, İş Okulu ilkelerine dayalı
öğretim yapabilecek öğretmenler hangi tür yeteneklerle
donatılmalıdır, çok pahalı gibi görünen iş dersleri ve
hatta iş okulu, hangi yolla çevre kaynaklarından yararla-
narak masrafsız bir okula dönüştürülebilir, ilkokul birin-
ci sınıftan ortaokul son sınıflarına dek çeşitli yaşta ve
yetenekteki çocuklar için yararlı ve eğitici ne tür araç-
gereç ve çalışmalar okula kazandırılabilir, sorularına
çözümler aranır.

Frey, bu temel sorunlara koşut olarak tüm öğreti-
mini işlere, ürünlere dayandırır, uygulamalarını coğrafya,
aritmetik, tabiat bilgisi, fizik, matematik gibi dersle-
rin konularından örnekleyerek yaptırır.

Prof.Frey, Türk Eğitim Bakanlığına 20 Ağustos 1926
tarihli iki rapor sunar. Bu raporlardan birisi, "Mektep
Müzesi Hakkında Rapor" başlığını taşır⁹⁵. Bu raporda;
"Mektep Müzesinin tarihe karışan değerleri barındıran bir
kurum olması, okul yaşamına ilişkin herşeyi sergilemesi
gerektiği belirtilir. Böylece Mektep Müzesi hem eğitimci-

(95)Frey. "Mektep Müzesi Hakkında Rapor", Maarif Vekâleti Mecmuası, (1 Eylül 1926),s.
45-49, (Eski harf Türkçe'den çeviren:Niyazi Altunya).

leri hem de aileleri ilgilendirerek yaygın eğitim için de bir araç olacaktır"⁹⁶.

Raporun alt bölümlerinde Mektep Müzesinin nitelik, görev ve işlevleri ayrıntılarıyla açıklanır. Bu açıklamalar arasında; düzenli olarak değişen sergiler, öğretim araçları ile ilgili işyerleriyle iletişim kurulması, sürekli olarak sergilenecek eğitim araçları, deneysel psikoloji ders araçları, okul donanımı, sıralar, sıhhi tesisat, okul sağlık kuralları konusunda yayınlar, konferanslar, yol gösterme ve danışma bürosu gibi konular bulunmaktadır⁹⁷.

Frey; ikinci raporunda "İş Okulu" akımına dayanan öneriler getirir. Raporun girişinde, okul yönetimlerinden çoğunun "iş prensiplerine müstenit" uygulamaları ilerletmek istedikleri belirtilir. Raporun tümünde, iş ilkelere dayalı eğitimin okullarda oluşturulması için gerekenler açıklanmıştır. İlk önerilen "Tecrübe Sınıfları"dır. Tecrübe Sınıflarında; kendi istekleriyle başvuran öğretmenlere belli bir sınır içerisinde, resmî öğretim programlarının uygulanması sırasında özgürlük tanınır. Bu yolla ilkokulda "Toplu Tedrisat"⁹⁸ diye adlandırılan ders verme olanağı sağlanmış olur⁹⁹.

(96) Aynı, s.45.

(97) Aynı, s.45-49.

(98) Toplu Tedris (Toplu Öğretim): Öğretimde önce bütünün bilinmesi ve anlaşılması, sonra ayrıntılara gidilmesini öneren, tüm ders konularının birbiri ile organik olarak bağlantılı olduğu düşüncesine dayanan öğretim.

(99) Frey, "İş Mektebi Cereyanı Hakkında Rapor", Maarif Vekâleti Mecmuası, 9 (1 Eylül 1926), s.50-52 (Eski harf Türkçe'den çeviren: Niyazi Altunya).

Deneme sınıflarını yöneten öğretmenler sürekli değişmelidir. Elde edilen sonuçlar ve yeni düzenlemeler konusundan her hafta düzenlenecek gözlem, tartışma ve konferanslar yoluyla bilgi edinilir. "Deneme okulları bir yerde eğitimde yenileşmenin (öğretim programları, okul binası inşaatı, öğretmenlerin hukuku) temelini oluşturur", denilmekte ve "herşeyden önce yeni yetiştirilecek olan öğretmen okulu öğrencisinin yeni anlayıştaki öğretimle tanışarak hazırlanması"¹⁰⁰ istenmektedir. Atölye (iş) öğretiminin çok özel bir özen istediği ve atölyenin iyi donatılması gerektiği de belirtilir.

Raporun sonunda şu açıklamalar vardır: "Bir gelecek oluşturmak amacıyla mevcut binalardan yararlanmak ve akıllı-uyanık öğretmenleri Almanya'ya göndererek, dönüşlerinde bunlara atölyeleri emanet ederek çalıştırmak önemle önerilir"¹⁰¹. Bu öneri GEE-RİB'nin kuruluşunda dikkate alınmıştır.

4.5.3. Stiehler

Prof.Stiehler de, Prof.Frey gibi Leipzig Pedagoji Enstitüsü ve onun bir kolu olan "El İşleri Öğretmen Okulu" öğretim üyesidir. "İş Prensiplerine Müstenit Tedrisat Kursu" için o da Türkiye'ye çağrılmıştır. İş Okulu akımının etkin yandaşlarından ve Alman Resim Öğretmenleri

(100) Aynı, s.50-52.

(101) Aynı, s.50-52.

Derneğinin başkanı olan Stiehler, çeşitli dersleri resim ve modelaj yoluyla öğreterek ve özellikle resim öğretimi- ne yeni bir biçim vererek sanat eğitiminde yenilikler yaratmış bir eğitimcidir¹⁰².

Prof.Stiehler de 30 Ağustos 1926 tarihli bir raporu Türk Eğitim Bakanlığına sunmuştur. Bu rapor, okul eğitiminin genel programı içindeki "Sanat Eğitimi" konu- sunda temel bilgileri kapsar.

Raporun ilk maddesinde sanat eğitiminin, öğretim yaşa- mındaki yeri ve hedefi şöyle açıklanır: "Resim ve el işleri yoluyla öğrencinin yaratıcılığı ve buluş yeteneği gelişt- tirilmeli ve sanat eserlerinin değerini anlayabilecek düşünce ve duyguları artırılmalıdır. Bu, sanatın kendisi değildir. Belki herkesi sanata doğru eğitmektir. Gerçek sanat, ancak yaratma gücüne sahip sınırlı sayıda kimse- lerin hakkıdır"¹⁰³

Stiehler, resim ve el işleri derslerine dikkatleri çekmektedir. Bu dersler yoluyla öğrenci, hem dış dünyaya ilişkin izlenimlerini, gözlemlerini hem de iç dünyasında yaşadıklarını renk ve biçim yoluyla anlatma gücünü kaza- nacaktır. Öğrenci çalışmalarını, öğretmen denetiminde, araç-gereç ve işin gereklerine göre gerçekleştirilecek- tir. Bu arada öğrenci ellerini kullanmada da beceri kazanmış olacaktır.

(102)Stiehler, "Sanat Terbiyesi Hakkında Rapor", Maarif Vekaleti Mecmuası, 9 (1 Eylül 1926), s.50-52 (Eski harf Türkçe'den çeviren:Niyazi Altunya).

(103)Aynı, s.53-56.

Stiehler, resim ve elişleri alıştırmalarının, tüm diğer derslere katkısı olacağını, ayrıca okul ve ev yaşamının gerektirdiği kimi araçların yapımı ve onarımı konusunda etkin ve işlevsel olacağını belirtir¹⁰⁴.

Stiehler'e göre; eğitimin her döneminde, "Resim Öğretimi ile İş Öğretimine yer verilmelidir. Çocuk ilkokulun ilk sınıflarında oyunlar, okul şenlikleri ve toplu öğretim sırasında, boyalı ve boyasız resimler yaparak renkler ve biçimler dünyasını zenginleştirir"¹⁰⁵.

Daha ilerki yaşlarda ortaokul ve lisede, çocukların buluş ve yaratıcılık yetenekleri geliştirilmekle birlikte, resim, modelcilik ve atölye öğretimi için özel saatler ayrılmalıdır. Bu derslerin; resim ve iş öğretimi ile ilgilenmiş, eğitim görmüş öğretmenlerce yürütülmesi gerekir. Başlangıçta basit işlerle yetinmeli, örneğin; mukavva, kolay ağaç işleri gösterilmelidir. Bu alanlarda yetişmiş ustalardan da bir süre yararlanılmalıdır.

"Orta okulların özellikle eşya tedrisatında resim ve iş eğitimi bir temel kuraldır. Tüm sınıfların programlarına alınması gereken resim ve özel atölye öğretiminde yaptırılan ödevlerin estetik, bilimsel ve teknik temellere uygun olması gerekir"¹⁰⁶

Stiehler; başlangıçta, değişmez bir öğretim programı önermez, hangi yönde başarılı çalışılabileceğini,

(104) Aynı, s.53-56,

(105) Aynı, s.53-56.

(106) Aynı, s.53-56.

işin gelişimi gösterecektir, yetkili öğretmenler bunu çözümlerler demektedir.

Stiehler'in raporunda, ortaokul öğrencisinin resim-iş eğitimine ilişkin açıklamalar ayrıntılarıyla verilirken, öğretmen yetiştirme konusu da belirtilir. Onun bu konudaki görüşleri şöyledir: Orta okulların resim ve iş dersi öğretmenleri için özel bir eğitim ve öğretim gereklidir. Bu eğitim ve öğretimin düzeyi, bilimsel bir eğitim görmüş olan öğretmenlerin eğitim ve öğretimi ile eşit olmalıdır. Tüm ilkokul öğretmenleri ise bu dersler için gereken bilgileri ya öğretmen okundayken ya da sonradan düzenlenen kurslarla almalıdırlar.

Stiehler'in raporu, Resim ve İş Eğitiminin genel eğitim içindeki önemini ve Sanat eğitimindeki yerini açıklayarak bu alanda yetişmiş öğretmenlerin gerekliliğini belirtmektedir. Bu dersler hem matematik, coğrafya, tarih vb. gibi tüm diğer derslere yardım götürecektir, hem de ev ve okul yaşamında kullanılan kimi araç ve gereçlerin yapımı ve onarımında iş görecektir. Bu da konunun ekonomik değerini vurgulamaktadır.

Yabancı uzmanların raporlarında belirttikleri görüş ve öneriler, ileride Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim-iş Bölümü'nün kurulmasında ve eğitim programlarının hazırlanmasında etkili olacaktır. Bu durum GEE-ŞİB'nün 1950 yılında düzenlemiş olduğu sergi broşüründe de belirtilmiştir.

Tanınmış yerli ve yabancı pedagogların raporlarına dayanılarak Gazi Eğitim Enstitüsüne bağlı Resim-İş Bölümü kurulması 1926 yılında kararlaştırılmış ve bu maksatla 1928 yılında öğretmen okulu mezunları arasından imtihanla dört kişi seçilerek Almanya ve İsveç'te tahsil ettirilmiştir. 1932 yılında bu öğretmenlerin memlekete dönmesini müteakip Resim-İş Şubesi açılmıştır.¹⁰⁷

Bu alıntıda belirtildiği gibi "yerli ve yabancı" uzmanların görüş ve önerilerine dayanarak Resim-İş Öğretmeni yetiştirilmesi 1926 yılında kararlaştırılmıştır. 1928'de ise sınavla seçilen beş¹⁰⁸ öğretmen (Hayrullah Örs, Malik Aksel, Şinasi Barutçu, İsmail Hakkı Ulu- dağ ve Mehmet Ali Akademir)¹⁰⁹, Resim ve İş Öğretimi'nde yetiştirilmek üzere Avrupa'ya gönderilmişlerdir.

4.6.Değerlendirme

Türkiye'de resim eğitiminde etkili olan düşünceler Cumhuriyet bilinci çerçevesinde gelişmiştir. Baltacıoğlu, Tonguç ve yabancı uzmanlar, resim eğitimini yönlendirip, biçimlendirirken dayandıkları temel anlayış, Atatürk'ün düşünceleri ışığında Cumhuriyet'in gerektirdiği insan tipini yetiştirmek ve ülke kalkınmasına katkıda bulunmak" olmuş, Mustafa Necati ise bakanlığı döne-

(107)Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim-İş Bölümü Öğrenci Sergisi Broşürü, 1950.

(108)Bir önceki alıntıda 'dört öğretmen' olarak geçmektedir. Sn.Hidayet Telli'den sözlü alınan bilgiye göre; 'beş öğretmen' Avrupa'ya gönderilmiş ve dönüşlerinde GEE-RİB'de görevlendirilmiş ancak M.Ali Akademir birkaç ay çalıştıktan sonra görevinden ayrılmış ve bu nedenle o kaynakta 'dört öğretmen' olarak geçmiştir.

(109)Nevide Gökaydın-Hidayet Telli, "Hayrullah Örs", Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri (Ankara: Unesco Milli Komisyonu, 1987), s.376.

minde bu anlayışa koşut uygulamalarıyla Resim Eğitimi'ne önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Atatürk'ün hedefi Türkiye'yi "çağdaş uygarlık düzeyi"ne "tam bağımsız" olarak çıkarmaktır. Bu hedefe ulaşmada eğitime düşen görev, ulusal, laik ve bilime dayalı olarak çocuk, genç ve yetişkinleri eğitmektir. Atatürk, T.Fikret'in dizeleriyle öğretmenlere gidecekleri yolu göstermiştir. Cumhuriyet'in öğretmenlerden beklediği "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür" kuşaklar yetiştirmektir. Atatürk'ün güzel sanatlara verdiği değerle birlikte bu ilkeler bütünleşerek "güzel sanatlar eğitimi"nde önemli uygulamalar gerçekleştirilir.

Türkiye Cumhuriyeti Güzel Sanatlar Eğitimi'nde en çok düşünce üreten ve yazan eğitimci İsmail Hakkı Baltacıoğlu; 1908'lerden başlayarak resim eğitimi konusunda etkinlik gösterir. Baltacıoğlu, her düzeyde ve her alanda eğitimi, önerdiği beş ilkeye dayandırmaktadır. Bu ilkeler doğrultusunda eğitilen öğrenci, toplumsal yaşama hazırlanmış olacaktır. Eğitim, soyut kavram ve imgeler üstüne değil yaşam gerçekliği üstüne kurulmalıdır.

Baltacıoğlu'nun "Kişilik İlkesi"; öğrenciye mesleki kişilik kazandırmalıdır, örneğin; ressam kişiliği, "çevre ilkesi"; hedeflenen mesleğin çevre koşulları gerçek yaşamdaki gibi düzenlenmelidir, "Çalışma İlkesi"; öğrenci o mesleğin koşullarını yaşamalı, çalışmalıdır, "Verim İlkesi"; öğrenilenler ürüne dönüşmelidir, "Baş-

latma ilkesi"; eğitim mesleğın bütününu öğretmez, yalnızca o mesleğe başlatır, düşüncelerini içerir.

Baltacıoğlu, İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nda 1909'de başlayan öğretmenliği ile de Türk Resim Eğitimi'nde etkili olmuştur.¹¹⁰ Onun yetiştirdiği öğrenciler Türkiye'de Resim Eğitiminin oluşumunda ve gelişiminde önemli görevleri üstlenmişlerdir.

Mustafa Necati, Milli Eğitim Bakanlığı döneminde Türk Güzel Sanatlar Eğitimi geliştirci uygulamalar gerçekleştiren değerli bir eğitimcidir. Atatürk dönemi ve Cumhuriyet inancı ile yapılan bu uygulamalar arasında, yurt dışına öğrenci gönderme, Mektep Müzesi ve Sana-yi-i Nefise Encümeni kurulması, "İş Prensiplerine Müstenit Tedrisat Kursu" düzenlenmesi güzel sanatlar eğitimi açısından önemli bulunmaktadır.

İsmail Hakkı Tonguç, İstanbul Erkek Öğretmen Okulunda, Baltacıoğlu'nun öğrencisi olmuş, daha sonra Resim-İş ve Elishleri eğitimi için Almanya'da bulunmuş, Mustafa Necati döneminde Mektep Müzesi Müdürlüğü yapmış ve 1932'de GEE-RİB'nü kurmuştur. Köy Enstitüleri'nin de kurucusu olan Tonguç, iş ve sanat eğitimine inanmış bir kişi idi. Gerek yönetici gerekse eğitimci olarak her çabasında bu inancının etkileri açıktır. M.Necati ile gerçekleştirdikleri uygulamalarla birlikte GEE-RİB'nün açılışı Türkiye'de resim öğretmeni yetiştirme işinin kurumlaştırılması açısından çok önemlidir. O, uygulamalarını yazılarıyla da desteklemiş ve büyük bir olasılık-

(110) K.Aytaç'ta bu tarih 1908 olarak geçmekte, diğer tüm kaynaklar ise 1909 tarihini vermektedir.

la GEE'nde ve RİB'nde edindiği deneyimlerden Köy Enstitüleri ve İlköğretim konusunda çok yararlanmıştı.

Birçok alanda Batı'yı model alarak girişilen yenilikler, Batı'dan çağrılan uzmanların ülke koşullarını inceleyen gezi ve gözlemleri sonucunda hazırladıkları raporlara dayanılarak gerçekleştirilmiştir. 1924'de Türkiye'ye gelen Dewey, Türk eğitimi ile ilgili görüş ve önerilerinin yer aldığı raporunda, resim ve iş öğretmeni yetiştirilmesi gerektiğine ve Türk gençliğinin güzel sanatlarda üstün yetenekleri olduğuna ve bunun geliştirilmesi gerektiğine dikkatleri çeker. Dewey, eğitimde yaratıcı etkinliklere dayanan, yaparak, yaşayarak öğrenme yöntemini önermekte ve İş Eğitimi anlayışını savunmaktadır. Dewey'in raporu Türk Eğitimi önemli ölçüde etkilemiştir.

Stiehler ve Frey, 1926 yaz aylarında resim ve el işi öğretmenlerine açılan kurs için ülkeye çağrılmışlardır. Bu süre içinde Frey; Mektep Müzesi ve İş Okulu Akımı, Stiehler ise; Sanat Eğitimi konularında raporlar hazırlayıp Maarif Vekaletine sunmuşlardır.

Her iki bilim adamı da İş ve Sanat Eğitimi Akımı anlayışı doğrultusunda öğretmenleri ve yönetimi bilgilendirmişlerdir.

İş İlkelerine Dayalı Eğitim Kursu'nda Frey; matematik, doğa bilimleri ve fen bilimleri derslerinin ilkokuldan, ortaokulun son sınıfına değin iş içinde nasıl ve hangi yolla öğretilceğini, Stiehler ise çeşitli derslerin resim, el işleri ve modelaj çalışmaları

yoluyla nasıl öğretilceğini vermişlerdir.

Her üç yabancı uzmanın da görüş ve önerileri, Türk Resim Eğitimi'nde etkili olmuş, uygulamaya dönüştürerek olumlu sonuçları alınmıştır. Özellikle Mustafa Necati'nin bakan olduğu dönemde gerçekleştirilen kimi uygulamalar yıllarca ve hatta bugüne dek etkisini sürdürmüştür.

BÖLÜM V

5. TÜRKİYE'DE RESİM EĞİTİMİ VE RESİM ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME

5.1. 1908-1930 Arasında Resim Eğitimi ve Resim Öğretmeni Yetiştirme Düşüncesinin Gelişimi

Baltacıoğlu'nun Resim ve Terbiye kitabındaki açıklamalarına göre Türkiye'de resim eğitimi, 1908'de II. Meşrutiyet'le gündeme gelir. Bu tarihten önce bilindiği gibi dinin etkisi güçlüdür. Daha önce değinilmiş olan Askeri Kara Mühendis Okulu, Askeri Deniz Mühendis Okulu, Kara Harp Okulu ve Güzel Sanatlar Akademisi programlarında resim dersleri bulunmaktaydı. Güzel Sanatlar Akademisinde batılı anlamda resim yapılmakta fakat diğer okullarda canlı yaratık resimleri ve portreye karşı bir tutum yer almaktaydı.

Meşrutiyet'ten önce resim öğretiminde iki amaç vardır. Birincisi, eğitimsel amaç; diğeri, mesleki ve endüstriyel amaçtır. Mesleki ve endüstriyel resim İstanbul Sanayi Mektebinde uygulanmakta, matematik, geometri temeline dayanmaktadır. Diğer okullarda da öğretmenin tahtaya çizdiği birtakım geometrik çizimler kopya ettirilmekte, renkli kartpostallardan çalışmalar yapılmaktadır. Baltacıoğlu, bu dönemi şöyle özetler:

Kısacası, Meşrutiyetten önceki genel ve mesleki eğitim kurumlarında geçerli ve egemen olan yöntemin temeli kopye ile matematik kurallarına dayanan doğadan çalışmalardı. Öğrenciyi doğrudan doğruya doğa karşısına koyan yeni düşüncenin uygulamalarına rastlanmıyordu.

Türkiye'de doğadan çalışmalar uygulamasının çıkış kaynağı Güzel Sanatlar Akademisi olmuştur.²

(1) İ. Hakkı Baltacıoğlu. Resim ve Terbiye (İstanbul: Kanaat Kütüphanesi, 1931), s.40.

(2) Aynı, s.40.

Baltacıoğlu, bu açıklamaları yaptıktan sonra sanat eğitimi açısından önemli bir noktaya dikkatleri çeker. Baltacıoğlu; konu edilen tüm okullarla birlikte G.S.A'nde yapılan öğretimin eğitbilimsel bir yaklaşımla ele alınmadığı için Batı anlayışı ile yetişen sanatçıların öğretim mesleğine geçtikten sonra, doğru ve doğal yöntemi bırakıp bunun yerine eski kopyecilik geleneğini sürdürdüklerini ve bunu bir yöntem kaygısı ile yaptıklarını belirtir; ancak, yine de doğadan çalışmaların kaynağı bu sanatçılar olmuştur, diyerek G.S.A.'nin önemli bir görevi de üstlendiğini açıklar. O dönemlerde G.S.A'ni bitirenlerin sayıca az oluşu nedeniyle Resim Öğretiminin "Harbiye ve Bahriye mektepleri mezunları elinde kalması eski an'änenin devamında bir amil olmuştur"³ açıklaması ile Baltacıoğlu, askeri okul çıkışlı kişilerin resim öğretmenliği yapmalarının olumsuz etkilerini de dile getirmiştir.

O dönemin tanığı Baltacıoğlu, resim eğitiminde Darülmuallimin (İstanbul Erkek Öğretmen Okulu)'in katkılarına değinir. Darülmuallimin, 1919'da bir yenileme hareketine girmiştir. Bunun temeli; "terbiyede hürriyetçilik, tedrisat sahasında serbest münakaşa ve müşahede"dir⁴. Ayrıca eğitbilim öğretimi deneysel gözlem ve uygulamalara dayandırılarak bir "uygulama okulu" açılmış, bir de "Tedrisatı İptidaiye Mecmuası" adıyla dergi yayınlanmıştır. Baltacıoğlu'na göre, Türkiye'de resim öğretiminin yenilenmesi konusunda atılan adımda işte bu gelişmelerin payı büyük olmuştur. İlk yıllar geleneksel yöntemler sürer. Bu arada, Tedrisatı İptidaiye Mecmuası'nda resim öğretim yöntemlerine ilişkin iki makale yayınlanır. Bunlardan birini Baltacıoğlu,

(3) Aynı, s.41.

diğerini Satı Bey yazmıştır. Satı Bey bu yazısında "Yalından karmaşığa" ve "somuttan soyuta" ilkelerini resme uygulamıştır. Ancak yine kolay ve sınırlı bir yol önermektedir. Resim ve eğitimde çağdaş düşünce henüz Darülmualimin'e gelmemiştir.

1909 Yılında Darülmuallimini İptidaiye'de Yazı Öğretmeni olan Baltacıoğlu, 1910'da Okul Müdürü Satı Bey'in önerisi ile Maarif Nazırı Emrullah Efendi tarafından Elişi Eğitimi ile ilgili incelemelerde bulunmak amacıyla Avrupa'ya gönderilir. Baltacıoğlu, birçok Avrupa ülkesinde çeşitli okullarda resim ve elişi öğretimini inceler, eğitimcileri tanıma şansı olur. 1912'de yurda döner, kazandığı bilgi ve deneyimlerle yeni yöntem ve resim eğitimi anlayışı konusunda sürekli etkinlikte bulunur, konferanslar verir 5) 1915'te "Resmin Usulü Tedrisi" adlı resimli kitabı yayınlanır. Bu kitap hükümetçe basılır ve okullara gönderilir. İlkokul programındaki resim ve elişi dersi programlarını da Baltacıoğlu hazırlar. Ayrıca Darülmuallimin'in "Uygulama Okulu"nda öğretmen adaylarına, örnek dersler vererek, yeni yöntemlerin uygulamalarını gösterir.

II.Meşrutiyeti (1908) izleyen çeşitli tarihlerde ilkokul öğretmenlerine yaz aylarında iki aylık sürelerle gelişme kursları açılmış ve bu kurslarda resim öğretim yöntemlerine ilişkin bazı konferanslar verilmiştir.

Bu arada Baltacıoğlu'nun bir Elişi Öğretmen Okulu açma girişimi olmuştur(1916 ?). Maarif Nazırı Şükrü Bey ilke olarak bu öneriyi benimser, arsa bulunur, para ayrı-

(5) Aynı, s.44.

ılır, fakat I.Dünya Savaşının uzaması nedeniyle bu tasarı gerçekleşmez ⁶.

Murat Katoğlu'nun bir alıntısına göre, 1923'te hazırlanan Sanayi Nefise Mektebi Yönetmeliği'nde, orta öğretimde resim öğretmenliği yapacaklar için koşullar bulunmaktadır. "Buna göre, 'resim öğretmenliği yapmak için Sanayi-i Nefise Ehliyetnamesi almak şarttır ve bunun için her yıl Şubat ve Temmuz aylarında imtihan açılır. İmtihana dışardan da girmek mümkündür" ⁷.

Yine bu yıllarda, Baltacıoğlu'nun "Resim Pedagojisi" derslerini okuttuğunu öğreniyoruz.

Baltacıoğlu, Yeni Adam dergisinde sürekli yayınladığı "Hayatım" dizisinde, Sanayi Nefise Mektebi'nde verdiği Resim Pedagojisi dersine değinir. Baltacıoğlu'nun belirttiğine göre; "İstanbul'un Milli Devlet'e ilhakından sonra Maarif Vekâleti, mektebin ders programına, Resim Pedagojisi diye bir ders" ⁸ koyar ve bu dersi okutmak üzere Baltacıoğlu görevlendirilir. Belirtilen tarih, "İstanbul'un Milli Devlete ilhaki" ⁹ olarak saptanacak olursa, bu tarih 1 Kasım 1922, Halifelik ve padişahlığın ayrıldığı tarihtir. Bu tarihte "İstanbul, Saltanat-ı Milliye olarak adlandırdığı Ankara yönetimi sınırlarına katılmıştır" ¹⁰.

(6)İ.H.Baltacıoğlu, "Hayatım", Yeni Adam, 249 (5 Ekim 1939), s.18.

(7)"Sanayi-i Nefise Mektebi Talimatnamesi 1923, Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı, Dosya No:327/11, 1939'da bulunan ve Aziz Berker tarafından yeni harflere aktarılan metin". Murat Katoğlu. "Cumhuriyet, Devrinde Güzel Sanatlar Eğitimi ve Sanat Kurumları" (Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü.Eğitim Fakültesi, 1974), s.136.

(8)İ.H.Baltacıoğlu, "Hayatım", Yeni Adam, 254 (9 Kasım 1939), s.18.

(9)Gazi M.Kemâl Atatürk. Söylev (Altıncı basım, cilt I-II, kısaltarak basıma hazırlayan: Ord.Prof.Dr.Hıfzı Veldet Velidedeoğlu. İstanbul:Çağdaş Yayınları, 1980), s.369.

(10)Yurt Ansiklopedisi, Türkiye Genel. İstanbul: Anadolu Yayıncılık, 1982-1983-1984, s.8246.

Bu açıklamadan, 1922 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi programına Resim Pedagojisi dersinin girdiğini öğrenmekteyiz. Resim öğretmeni yetiştirme açısından önemli olan bu ders hakkındaki düşüncelerini Baltacıoğlu şöyle açıklar:

Benim kanaatimce resim hocaları çok iyi ressam olmalıdır. İkincisi, pedagoji kültürü almış olmalıdırlar. Hele bu kültürün resim öğretimini ilgilendiren kısmı onlar için büsbütün mühimdir. Sanayi Nefise talebesi için resim hocalığının bu iki temelli şartlarını elde etmek mümkündür. Çünkü bir kere ressam olarak yetişiyorlardı, sonra pedagoji kültürü alıyorlardı.¹¹

Baltacıoğlu, resim öğretmenin önce ressam olmasını, sonra eğitim kültürü almış olmasını önemli bulmakta, alınan eğitim kültürünün resim öğretimi ile ilgili yönlerinin daha da önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Sanayi Nefise Mektebi'ni bitirenler ortaokullarda resim öğretmenliği yapmaktadırlar. Baltacıoğlu'nun anlatımına göre bu öğretmenler, ortaokullarda "Eski resim ana-sesini büsbütün yıktılar, yerine asil anlayışı, natürel öğretimi koydular"¹², ortaokul öğrencisini doğadan, ezberden, hayali ve tezyini resme, harekete, kompozisyona alıştırdılar.

Baltacıoğlu, sonraki yıllarda, Balıkesir Necati Bey Öğretmen Okulu öğrencilerinin resim çalışmalarını görecektir. Bu okulun resim öğretmeni, Sanayi-i Nefise'den kendi öğrencisidir. Baltacıoğlu, çocukların resimlerini çok beğenmiştir. Bu beğenisini şöyle dile getirir. "Bu talebe resimleri arasında öyleleri vardı ki, bazan Cezanne'ın sanıyor ve şaşırıyorduk. Sonsuz bir renk ve şekil müziği bu

(11) Baltacıoğlu, Yeni Adam, 254, s.18.

(12) Aynı, s.18.

gençlerin ruhunu doldurmuştu. Bu hürriyet ve samimiyeti görmek benim için ne büyük saadettir." 13

Baltacıoğlu, yaklaşık 1930 yılında Resim ve Pedagoji dersinin programdan kaldırıldığını belirtir. Ona göre; Eğitim Bakanlığının bu dersi programlardan çıkarması doğru olmamıştır. Baltacıoğlu bu durumu şöyle değerlendirir:

Maarif Vekâleti resim pedagojisi dersini Akademi'den niçin çıkarmıştı? Çünkü şu üç kanaati taşıyordu: 1.Akademi yalnız ressam yetiştirir. 2.Resim öğretmeni ancak öğretmen okullarında yetişebilir. 3.Resim öğretmeni için ressam olmak lâzım değildir; biraz resim bilmek ve pedagoji bilmek bu işi sağlar. İşte bu inancın tesiriyledir ki Akademiden dışarı çıkardığı resim öğretimi teşkilâtını Gazi Terbiye Enstitüsü'nün Resim-İş Bölümü'ne koydu. Fakat netice sönüktür" 14

Baltacıoğlu'nun bu açıklamasından "Resim öğretmeni, Güzel Sanatlar Akademisinden yetişmelidir" düşüncesini savunduğu anlaşılmaktadır.

Buraya dek büyük ölçüde yararlandığımız Baltacıoğlu'nun, "Resim ve Terbiye" kitabında 1927'lere dek getirdiği, Türkiye'de Resim Öğretiminin tarihine ilişkin açıklamaları, İ.Hakkı Tonguç, kısa bir değerlendirme yaparak 1930'lara ulaştırır.

Tonguç'a göre, Türkiye'de 1925 tarihine dek resim öğretimine değgin harcanan çaba, kişilerin bu alanda bazı yenilik girişimleriyle sınırlıdır¹⁵. Bu tarihe dek yapılan işlerden önemli sayılabilecek olanlar; Meşrutiyet dönemi öğretim programlarında yapılan değişikliklerle resim öğretim yöntemlerine yönelik kimi yayınlardır.

(13)Aynı, s.18.

(14)Aynı, s.18.

(15)İ.H.Tonguç. Resim-Elişleri ve Sanat Terbiyesi (Tercüme ve tertip eden:İ.Hakkı İstanbul:Muallim A.Halit Küt.,1932), s.11.

Tonguç'un açıklamaları arasında, Amerikalı eğitimci John Dewey'nin 1924'te Türkiye'ye gelişi ve düzenlediği rapor da vardır. 1926'dan sonra, bu rapor temel alınarak eğitimde çok önemli sayılabilecek bazı atılımlar yapılmıştır. Bu gelişmeler resim öğretimi ve sanat eğitimi de kapsamaktadır. Dönemin Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin ve kurduğu ekibin çaba ve özverileriyle sanat eğitimi de gerçekleştirilen yenilikler şunlardır¹⁶.

13 Mart 1924 tarihli "Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu" yayınlanıncaya dek resim öğretmenlerinin gezici öğretmen (seyyar muallim) sayılmaları, hem öğretmenlerin kişiliğine hem de resim öğretimine devletçe önem verilmediğini gösterir. Belirtilen yasayı düzenleyen eğitimciler bu anlayışı görmüşler ve yasada bu yanlışlığı biraz olsun düzeltmişlerdir¹⁷. Yasanın 10.maddesine, öğretmenler, "sabit ve mevkut"(kalıcı ve geçici) olarak iki gruba ayrılmış, bir okulda haftada yedi saatten az derse girenler geçici sayılmıştır. Böylece resim öğretmenleri "seyyar muallim" tanımlamasının dışına çıkmış bu madde tüm resim öğretmenlerine eşitlik getirerek gelişmelerini önleyen yasal engelleri ortadan kaldırmıştır.

Tonguç'un belirttiği diğer gelişme, 1926'da ilköğretim programlarının yeni ve çağdaş eğitim ilkeleriyle yeniden düzenlenmesidir. ilköğretim programlarındaki resim ve el işleri ile ilgili yeniliklerin uygulanabilmesi için öğretmenlerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla Avrupa'dan tanınmış

(16) Aynı, s.11.

(17) Aynı, s.11.

profesörler çağrılır ve 1926 yazında Ankara'da "iş ilkelere Dayalı Öğretim Kursu" düzenlenir¹⁸.

Bu dönemde resim öğretimi ile ilgili olarak gerçekleştirilen bir uygulama da öğretmen okulları binalarında yaptırılan resim ve elişleri atölyeleridir.

İş ilkelere Dayalı Öğretim Kursu, Alman öğreticilerce sürdürülürken, Milli Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Genel Müdürlüğü, okullara 24 Ağustos 1926 tarihli ve "Okullarda Elişi Atelyesi Kurulması" konulu bir genelge gönderir. Bu genelgeye göre, Elişi dersleri için her okul gelişigüzel araç-gereçlerle atölyeler kurmaya kalkışmamalı, bunun yerine her kazada durumu elverişli okullardan birinde tüm araç-gereç ve donatımı tam olmak koşuluyla bir atölye kurulmalı, bu atölye tüm okulların hizmetine sunulmalıdır¹⁹.

Bu genelge ile sanat eğitiminin atölye koşullarında daha verimli olacağı görüşünün benimsendiği ve yurt çapında uygulamaya konulduğu görülmektedir. Elişi atölyeleri Resim Eğitiminin gelişmesi için önemli bir eğitim ortamı oluşturmuştur.

Bu arada Gazi Orta Muallim Mektebi (sonradan Gazi Eğitim Enstitüsü olacaktır) binasında en çağdaş nitelikte resim ve iş atölyeleri kurulur. Bu okulda henüz özel bir Resim ve Elişleri Bölümü yoktur, ancak böyle bir işe giresilecek olursa bu atölyeler üst düzeyde hizmet verebilecek niteliktedir.

(18) Aynı, s.12.

(19) "Okullarda Elişi Atelyesi Kurulması Konulu Genelge" Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası, 8 (15 Eylül 1926), s.20,21 (Eski harf Türkçe'den çeviren: Niyazi Altunya).

Tonguç'un bu açıklamasından GEE-RİB'nü açma tasarımlarını o günlerde geliştirdiği ve yerini hazırladığı anlaşılmaktadır.

Resim öğretimi ve sanat eğitiminin gelişimine katkıda bulunacak olan etkinliklerden bir diğeri de müzelerin çoğaltılması ve geliştirilmesidir.

Tonguç bu açıklamalarının sonunda şu saptamayı yapar: 1926 yılından başlayarak resim öğretimi ve sanat eğitimi sorunlarının çözümünde ciddi, kapsamlı ve bilinçli bir çaba harcanmıştır. Bu çabalar sonucu ortaya çıkan gerçek, gelişmiş batı ülkelerinin izledikleri yöntemlerin öğrenilmesi ve uygulanması gerekliliğidir. "Resim öğretimi düzeltilmedikçe sanat eğitime uygun kurumlar yaratılmadıkça okullardaki etkinliklerin önemli bir yönü eksik kalacaktır"²⁰.

Bu açıklamalardan anlaşıldığı gibi Resim Eğitimi ile ilgili ciddi çabalar 1926'da başlamış, okullarda Resim ve Erişi derslerine önem verilmiş, resim öğretmeni yetiştirme düşüncesi netleşmiştir. Bu düşünce önceleri İstanbul'da Akademi çatısı altında gerçekleştirilmek istenmiştir. Güzel Sanatlar Akademisininin 1924'te düzenlenen yönetmeliğinde ise resim öğretmeni yetiştirmek için bir okul açılması maddesi yer almaktadır²¹. Büyük bir olasılıkla, Maarif Vekâleti, Baltacıoğlu'dan bu konuda bir çalışma ister. 1927'de Baltacıoğlu, "Resim Muallim Mektebi"nin

(20)Tonguç, 1932, Ön.ver., s.14.

(21)Mustafa Cezar, Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl (İstanbul:M.S.Ü.Yay.,1983),s.20.

programını hazırlar ve bakanlığa sunar²². Programda okul şöyle tanımlanmıştır: "Resim muallim mektebi namıyla Sanayii Nefise Mektebi dahilinde bir muallim mektebi açılmıştır. Bu mektepten maksat ilk mekteplerin yüksek sınıflarıyla orta mekteplerde ve muallim mekteplerinde resim dersi verecek resim muallimleri yetiştirmektir"²³.

Bu okulda, kuramsal dersler için dersaneler, eğitim bilim ve resim eğitim bilimi ile ilgili yapıtlardan oluşan bir kitaplık, çeşitli ülkelerin okullarının resim dersleri ile ilgili örnekleri kapsayan bir de müze açılacaktır²⁴.

Resim Öğretmen Okulunda (Resim Darülmuallimini), Resim Bölümünden biraz farklı bir eğitimle resim öğretmeni yetiştirilmek istenmişse de, bu bölüm kurulup etkinliğe geçememiştir²⁵.

Böyle bir bölümün açılması girişimi, ortaöğretime resim öğretmeni yetiştirmek için ayrı bir eğitim gerektiği düşüncesinin giderek güçlendiğini göstermektedir. Yine 1927'de Maarif Vekâleti, Sanayii Nefise Mektebi bünyesinde bir resim öğretmenliği kursu açar. "Sanayii Nefise resim talebesinden resim muallimi olmak isteyenler"²⁶. Baltacıoğlu'nun verdiği "Resmin Usulü Tedrisi" dersini almak ve bir yıl sonunda sınava girmek zorundadır.

Tüm bu gelişmeler, resim öğretmeni yetiştirme

(22)İ.H.Baltacıoğlu. Terbiye (İstanbul:Semih Lütfü Suhulet Kütüphanesi, 1932),s.260.

(23)Aynı, s.260.

(24)Aynı, s.260.

(25)Cezar, 1983, Ön.ver., s.20.

(26)Baltacıoğlu, 1931, Ön.ver., s.46.

işinin önemli basamaklarını oluşturmuştur. Aynı yılda, gelişmiş Batı ülkelerinden yararlanmak amacıyla o ülkelere gençler gönderilmesi çalışmalarına başlanır. Buna bağlı olarak Maarif Vekâleti'nce yabancı ülkelere gönderilecek öğrencilerle ilgili bir yönetmelik hazırlanır. Bu yönetmeliğe göre; Maarif Vekâleti, kendi kurumları için gerekli gördüğü öğretmen ve uzmanları yetiştirmek ve ülkenin bilimsel düzeyini yükseltmek amacıyla yabancı ülkeler okul ve kurumlarında öğrenim görmek üzere gençler gönderecektir²⁷.

Resim ve İş Eğitiminin temelleri sağlam atılmak istenmektedir. Almanya'da bir süre Resim ve Elini konusunda eğitim alan İ.H.Tonguç, GEE-RİB'nü kurma görevini üstlenince, kurucu ekibin yetiştirilmesi için en uygun ülke olarak Almanya'yı görür.

Tüm bu gelişmelere koşut olarak 1928 yılında "ilkokul öğretmenleri arasında açılan bir sınav sonunda, Hayrullah Örs, Malik Aksel, Şinasi Barutçu, İsmail Hakkı Uludağ ve Mehmet Ali Akademi, sanat ve iş eğiticisi olarak yetiştirilmek üzere Almanya'ya"²⁸ gönderilirler. Almanya, o tarihlerde endüstri devrimini yaşamakta, küçük el sanatları, yerini endüstri ürünlerine bırakmaktadır. Almanya'da endüstri çağının güzel sanatlar okulu olan Bauhaus, etkin bir eğitim kurumudur²⁹. Bauhaus'da eğitim, Alman Mimar Walter Gropius'un yönetiminde yürütülmektedir.

(27)"Eğitim Bakanlığı'nca Yabancı Ülkelere Gönderilecek Öğrenciler Hakkında Yönetmelik", Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası, 20 (15 Eylül 1927),s.74-76.

(28)Nevide Gökaydın-Hidayet Telli, "Hayrullah Örs", Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri (Ankara: UNESCO Milli Komisyonu, 1987), s.376.

(29)İnci San. "Bauhaus"(Yayınlanmamış Doktora Dersi Notları), 1986.

Gropius'un görüşlerine göre "estetik değerlerin rasyonel olarak kavranması"³⁰ gerekir. Sanat, yaşama, yaşamda kullanılan nesnelere girmelidir. "Her pratik eylemde malzemeye form vermek için sanatçı gereklidir"³¹. Şehirleri sanatçı tasarlamalı, evleri, fabrikaları, yapıların içlerini sanatçı planlamalı, mobilyayı, çatalı, bıçağı, kapı kollarını sanatçı tasarlamalıdır. Almanya'da güzel sanatlar eğitiminde bu gelişmeler yaşanırken, Tonguç, bu tip eğitimin ülke kalkınmasında ve çağdaş uygarlık düzeyine yükselmesinde gerekli olduğu inancıyla yukarıda belirtilen beş Türk öğretmenin Almanya'ya gönderilmesinde etkili olmuştur.

1930'da resim ve eliş öğretmeni yetiştirme düşüncesinin biraz daha somutlaştığı görülür. Eğitim Bakanlığı müfettişlerinin yıllık kurultay raporlarının yer aldığı Maarif Vekâleti Mecmuası'nda; "Muallim mektepleri ve diğer orta tahsil mekteplerine resim ve elişleri muallimi yetiştirmek üzere bir resim, bir de elişleri muallim mektebi açılmalıdır. Bu mektep Orta Muallim Mektebinin bir şubesi olabilir"³² denilmektedir.

Yine bu açıklamalar kapsamında; işbaşındaki öğretmen okulları ve orta öğretim okullarındaki öğretmenler için resim ve elişleri kursları açılması, "Resim ve Elişleri Öğretmen Okulları" açılıp bu okullardan ve öğretmen

(30)Herbert Read. Sanat ve Endüstri (Çeviren:Dr.Nigân Bayazıt, İstanbul:İ.T.Ü.Mimarlık Fakültesi Yay., 1973), s.61.

(31)Aynı, s.61.

(32)"Resim ve Elişleri Meselesi", Maarif Vekâleti Mecmuası, 19 (1930), s.49.

okullarından güçlü öğretmenler yetişinceye dek ilk öğretim müfettişlerine de kurslar düzenlenmesi, öğretmen okulları öğretim programlarında şimdiden, iş ilkelerine dayalı öğretim yapılacak biçimde değişiklik yapılması, yine Resim ve Elişleri Öğretmen Okullarından çıkacak öğretmenler yoluyla ilkokul öğretmenlerine kurslar açılması, ilkokul öğretmenleri daha okuldayken bu dersleri iyi öğrenmelerinin sağlanması, hiç olmazsa öğretmen okullarında donatımı çok yeterli resim ve elişleri atölyeleri oluşturulması açıklamaları bulunmaktadır.

Bu açıklamalardan, Resim ve Elişleri eğitiminin çok geniş bir açıdan ülke düzeyinde ve tüm öğretim basamaklarında ele alındığı anlaşılmaktadır. Öncelikle düşünülen "Resim ve Elişleri Öğretmen Okulu"dur (Bu ileri düşünce hiç gerçekleşmemiş, ancak 1932'de Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü'nde Resim-İş Bölümü açılmıştır). Belirtilen diğer bir önemli nokta iş ilkelerine dayalı öğretim'in benimsendiğidir. İlkokul öğretmenlerinin de bu konuda çok iyi yetiştirilmeleri öngörülmüş, hiç değilse öğretmen okullarında yeterli araç-gereçle donatılmış elverişli resim atölyeleri oluşturulması istenmiştir.

Tüm bu uygulamalar, Resim-İş Öğretmeni yetiştirme düşüncesinin nasıl adım adım geliştiğini göstermektedir.

5.2.Gazi Eğitim Enstitüsü 1931 Programında Resim ve Elishleri Dersleri ve Resim-İş Bölümünün Açılışı

Buraya dek elde edilen verilerden, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Resim-İş Bölümünün açılması için gereken düşünsel gelişimin yeterli düzeye geldiği görülmektedir.

Gazi Eğitim Enstitüsü'nün kuruluşu 1926-1927 öğretim yılında gerçekleşmiştir. "Ortaokullara Türkçe öğretmeni yetiştirmek için ilk defa 1926-1927 öğretim yılında Konya'da iki yıl süreli Orta Öğretmen Okulu açılmıştır."³³ Bu okul bir yıl sonra Ankara'ya taşınarak "Pedagoji Şubesi" açılır. 1929-1930 öğretim yılında Orta Öğretmen Okulu'nun adı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü olarak değiştirilmiştir³⁴.

GEE'nin, kısa bir süre müdürlüğünü yapan Baltacıoğlu'nun 1931 programında etkili olduğu görülmektedir; 24.11.1929 ile 9.6.1930 tarihleri³⁵ arasında "Gazi Muallim Mektebi Müdürü" olarak görev yapan Baltacıoğlu'nun bu görevi süresince, belirginleşen eğitim görüşlerini somuta dönüştürme çabaları olmuş ve içtimai Mektep (1932), Toplu Tedris (1938) adlı kitaplarını bu dönemde yazmıştır³⁶. Elishleri ve Resim Derslerine inanan Baltacıoğlu, Gazi Eğitim Enstitüsü'nün tüm bölümlerinin programlarına Elishleri ve Resim derslerinin konulmasında etkili olur. Ancak, Resim-İş

(33) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 1923-1983 (Ankara: 1983), s.15.

(34) Aynı, s.16.

(35) "Baltacıoğlu'nun Bulunduğu Görevler", Yeni Adam, 921 (Mayıs 1978), s.13.

(36) İsmail Hakkı Baltacıoğlu. "İdeal Okul", Yeni Adam, 239 (27 Temmuz 1939), s.10.

Bölümü henüz açılmamıştır.

1931'de yayınlanan programında okul şöyle tanımlanır. "Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü orta mektep muallimi ve ilk tedrisat müfettişi yetiştiren yüksek dereceli bir lise düzeyindedir. Tahsil müddeti üçbuçuk senedir. Bunun iki senesi ihzari ve birbuçuk senesi meslekidir"³⁷

Bu programda hazırlık sınıfı (ihzari sınıf) iki yıldır. Birinci sınıfta dersler ortaktır. Öğrenciye ilk iki yılda lise düzeyinde genel kültür vermek ve öğrenciyi meslek sınıflarının yüksek öğretimini izleyecek düzeye çıkarmak amaçlanmıştır.

ÇİZELGE 1

Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü 1931 Programında İhzarî ve Mesleki Sınıfların Resim ve Elisheri Derslerinin Dağılımı

Y A R I Y I L	Hazırlık I		Hazırlık II		Tarih-Coğrafya			Edebiyat Şubesi			Tebliğ Şubesi			Riyaziye Şubesi			Pedagojî Şubesi		
	Fen	Ed.	5	6	7	5	6	7	5	6	7	5	6	7	5	6	7		
Resim ve Elisheri	3	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Resim	-	-	-	2	2	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2	1	
Elisheri	-	-	-	2	2	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	3	1	1	
Resim-Elisheri	3	3	3	4	4	2	2	2	2	4	4	2	2	2	2	5	3	2	
Toplam Dersler	32	30	27	26	26	29	26	27	29	26	26	26	25	25	26	25	27	27	
Resim-Elisheri %	9.37	.10	.11.11	.15.38	.14.28	.6.89	7.69	7.40	6.89	14.28	14.28	7.14	8	8	7.14	20	11.11	7.40	

Not: Bu programda Tarih-Coğrafya Şubesi ile Edebiyat Şubesi'nde 6. ve 7. yarıyıllarda 1 saat Sanat Tarihi dersi bulunmaktadır.

(37) Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü. Teşkilat ve Programlar (Ankara:1931), s.3.

Bu çizelgede görüldüğü gibi Gazi Eğitim Enstitüsü'nün 1931 programında bütün bölümlerin Resim ve Elishleri dersleri bulunmaktadır. Bu programda; 1929-1930 öğretim yılında okulun müdürlüğünü yapan İ.H.Baltacıoğlu'nun etkili olduğu açıktır. Yine bu dönemde İ.H. Tonguç, okulun Elishleri Dersi öğretmenliğine atanmıştır³⁸. Resim ve Elishleri'nin tüm diğer dersler için bir eğitim yöntemi olarak düşünüldüğü, yaparak, yaşayarak öğrenme, iş eğitimi, sanat eğitimi anlayışlarının önemli bulunarak eğitime geçirildiği 1931 programları Resim-İş Bölümü'nün açılması için önemli bir aşama da sayılabilir.

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında ülkenin ekonomik, toplumsal ve kültürel alanlarda geliştirilmesi için önemli atılımlar gerçekleştirilirken eğitime özel bir ağırlık ve önem verilmiştir. Ülkeye çağrılı gelen yabancı eğitimcilerin önerileri, ülke gereksinimleri ve hedeflenen insan tipini yetiştirme siyasetleri sonucunda, Resim-İş öğretmeni yetiştirme işi gerçekleştirilir. 1932-1933 öğretim yılında Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü'nde, Resim-İş Şubesi açılır. Öğretim süresi üç yıldır³⁹.

Bölümün kurucu öğretmenleri 1927'de çıkan bir yönetmelik uyarınca Almanya'ya eğitime gönderilmişlerdir.

"Almanya'ya Resim-İş öğrenimi için gönderilenler 1931'de öğretmen olarak Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim İş Bölümü'nün kuruluşunda görevlendirilirler"⁴⁰

(38) Mehmet Cimi. Tonguç Baba. Ülkeyi Kucaklayan Adam (İstanbul:Akyüz Yay., 1990),s.11.

(39)TTKB, 1983, Ön.ver., s.16.

(40)Ahmet Köksal "Malik Aksel'den Anılar, Gazi Eğitimin Kuruluş Yılları", Sanat Çevresi, 112 (Şubat 1978), s.8.

Bölümün kurucularından öğretmen Hakkı Uludağ, kendisi ile yapılan bir görüşmede, kuruluş öncesi gelişmeleri ve kuruluşu şöyle anlatır:

Orta dereceli okullarımıza resim ve iş öğretmeni yetiştirilmek üzere açılması düşünülen resim-iş öğretmen okulunda vazife alacak öğretmenlerin hazırlanması işi ele alındığı zaman bu sahada ileri adımlar atılmış olan Almanya'ya beş kişi gönderilmesine karar verilmişti. Bu beş arkadaş kendilerine verilen programa uygun olarak hazırlandıktan sonra 1932-1933 öğretim yılı başında Türkiye'ye avdet edince Gazi Terbiye Enstitüsünün içinde (o günkü imkânlar ancak buna müsait olduğu için) resim ve iş kolları ayrı ayrı olmak üzere bir Resim-İş Şubesi açıldı.⁴¹

Daha önce değinilen Maarif Vekaleti Mecmuası (1930, sayı 19)'ndan öğrendiğimiz gibi Resim ve İş Öğretmen Okullarının ayrı ayrı açılması düşünülmüştür. Ancak bağımsız bir bina bulunamadığı ve hazırlanamadığı için orta okullara öğretmen yetiştiren Gazi Terbiye Enstitüsü'nün çatısı altında bölüm olarak açılır. İlk yıl resim ve iş kolları ayrı eğitim yapar. Bir yıl sonra "bütçe durumu dolayısı ile imkan görülemediğinden"⁴², orta dereceli okullarda üçer saatlik ders olan Resim ve İş Dersleri için ayrı öğretmen ataması yapılamayacağından, bu iki kol birleştirilir.

Böylece, Türkiye'de ilk kez resim öğretmeni yetiştiren bir eğitim kurumu ortaya çıkmıştır. O güne dek bu görevi Güzel Sanatlar Akademisi yerine getirmekteydi. GEE-riB açıldıktan sonra da Güzel Sanatlar Akademisi bu görevini sürdürür. G.S.A'ni bitirenlere öğretmenlik verilmektedir.

(41)"Resim-İş Bölümü'nün Öğretim Üyeleri ile Konuşmalar", Sanat ve Sanatçılar, 8 (Temmuz 1965), s.8.

(42)Aynı, s.8.

Hakkı Uludağ'a bu konunun sakıncaları olup olmadığı sorulur, yanıt şöyledir:

Güzel Sanatlar Akademisi diğer memleketlerde olduğu gibi güzel sanatların çeşitli kolları ile ilgili sanatkârları yetiştirmektedir. Gayesi öğretmen yetiştirmek değildir. Öğretmen olacak bir kimsenin öğretmen olma niteliğini veren dersleri görmüş olması, gereken uygulamaları yapmış bulunması şarttır. Bu da öğretmen olma azmi ile, bu nitelikleri veren müessesede okumakla böyle bir müessesenin havası içinde yetişmekle mümkündür.⁴³

Bu açıklamadan da anlaşılacağı gibi GEE-RİB'nin kuruluşunda görev alan öğretmenler, öğretmenlik mesleğinin önemine ve ayrı kişilik özellikleri ve eğitim gerektirdiğine inanmaktadırlar. Ancak bu ikili düşünce resim eğitiminde sürekli tartışma konusu olacak, öğretmenin öğretmen yetiştiren kurumlardan mı yoksa sanatçı yetiştiren kurumlardan mı yetişmesi gerektiği sorusu sürekli sorulacaktır.

5.3.Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünün 1941,1944,1946,1947 Programları

Eğitim Bakanlığınca Almanya'ya gönderilerek orada üç yıl eğitim gören ve yurda dönüşlerinde GEE-RİB'nün kuruluşunda görev alan öğretmenler, bölümün ilk programını İ.H. Tonguç'la birlikte hazırlarlar. İsmail Hakkı Tonguç, 1932-1935 döneminde bölümün başkanıdır⁴⁴.

Bu ilk programın hazırlanmasında Tonguç'un görüşleri

(43)Aynı, s.8.

(44)Yahya Kemal Kaya. "İsmail Hakkı Tonguç", Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri (Ankara: UNESCO Millî Komisyonu, 1987), s.514.

etkili olur. Tonguç, Almanya dönüşünde oradan edindiği bilgilerle 1927'de Elishleri Rehberi adlı kitabını yayınlamıştır. RİB'nün 1932'de ilk programı hazırlanırken büyük ölçüde bu kitaptan yararlanılmıştır. Bu kitapta Tonguç, İş Eğitimi Akımı koşutunda açıklamalar yapar. Ona göre; "Doğanın insanlara sunduğu yetenek ve güçler iş yapabilecek biçimde geliştirilmelidir. Yalnız ussal ya da yalnız bedensel yeteneklerin gelişimine yarayan tek yönlü insan yetiştiren eğitim yanlış bir yoldadır"⁴⁵. Yeni öğretim yönteminin en önemli özelliği dersi işle öğretmektir. Bu kitapta resim dersi; belleği ve anlatım yeteneğini eğitme, imge gücünü uyarma, teknik beceriyi sağlama özellikleri ile genel eğitim içinde bir araç ama önemli bir araç olarak belirlenmiştir⁴⁶. GEE-RİB'nün ilk programı temelde bu düşüncelere dayalı olarak düzenlenir. Resim-İş Dersleri hem bir anlatım yolu olarak, hem diğer derslerin öğretiminde bir yöntem ve araç olarak, hem de yapıcı yaratıcı insan yetiştirme açısından önemlidir.

Bölümün ilk mezunlarından Cengiz Kan'ın belirttiğine göre bölümün amacı:

Öğrencilerde işe bağlılığı ve iş sevgisini artırarak sanat sevgisinin yaratacağı iyi ahlaklılığı, sağlam karakterliği sağlamaktır. Düşündüklerini yapabilecek, sebatla ve sabırla çalışma erkesini kazandırma ülküsü ile yetiştirilen

(45) İsmail Hakkı Tonguç. Elishleri Rehberi (Maarif Vekaleti Muallim Kitapları, 1927), s.1.

(46) Aynı, s.193.

iş ve resim öğretmenleri, öğretim hayatlarında meslek ve ülkü yoldaşlarının tabii birer yardımcılarıdır.⁴⁷

Bu açıklamalardan da işe dönük eğitim, sanat sevgisi, sağlam kişilik, düşüncenin işe dönüşmesi, sabır ve sebatla çalışma gibi ilkelerin önem kazandığı anlaşılmaktadır.

Resim-İş Bölümü, resim-iş öğretmeni yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Ancak, resmin araç-gereç ve tekniklerini mekanik olarak kullanma ve yineleyerek üretme gibi bir eğitim biçimi düşünülmemiştir.

Amaç, çağdaş ölçülerde yapıcı ve yaratıcı sanat eğitimcileri yetiştirmektir. Bölümün ilk programı ile ilgili olarak Gökaydın ve Telli, şu açıklamayı yaparlar:

Gazi Eğitim Enstitüsü'nde kurulan Resim-İş Bölümü, hiç bir yerden kopya edilmemişti. Öğretmenlerimiz ülkenin gerçekleri ile bu çağdaş eğitim anlayışını bütünleştirerek bölümün programını hazırladılar.⁴⁸

Programı hazırlayanların düşündükleri; "insanın yaratıcı gücünün geliştirilmesi sağlanarak, onun düşünce, duygu ve bilgilerinin iki ya da üç boyutlu sanatsal çalışmalarla ortaya bir eser çıkarıp, aktarılması anlamında"⁴⁹ dır. Öğrenci, düşünen ve yaratan kişi olarak yetiştirilecektir. "Bu güce sahip olan gençler, toplumu, kazandıkları bu güçten yararlandıracaklar ve ilerlemede ona önder olacaklardı."⁵⁰

(47)Cengiz Kan. "Resim-İş Sergisi", İlköğretim, 183-185 (1 Ağustos 1945), s.2419.

(48)Gökaydın, Telli. 1987, Ün.ver., s.377.

(49)Aynı, s.377.

(50)Aynı, s.378.

Bu açıklamalardan anlaşıldığı gibi, RİB'nden toplum kalkınmasında, çağdaşlaşmada etkin bir görev üstlenmesi beklenmektedir. Açıklamaları yapan öğretmenlerden Nevide Gökaydın 1941, Hidayet Telli 1946 yılı GEE-RİB mezunudurlar ve kurucu öğretmenlerin öğrencileri olmuşlardır. İlk yılların coşkusu ve inancıyla öğrencilik yıllarını geçiren bu değerli eğitimcilerin de vurguladığı gerçek önemli bir saptamadır.

GEE-RİB, kuruluşundan 1950 yılına dek beş kez program değişikliği geçirmiştir. 1932-1933 öğretim yılında uygulamaya konulan ilk program; gerek haftalık ders dağıtım çizelgesi, gerekse içerik açısından basılı olarak bulunmamakta, ancak çeşitli kaynaklardan dolaylı olarak bilgi edinilmektedir.

Bu konuda; bölüm sergisi ile ilgili bir yazı, 1932 programı hakkında bir ölçüde bilgi vermektedir. GEE-RİB, kuruluşundan başlayarak her yıl bölüm sergileri düzenlemektedir. GEE-RİB'nü 1941'de bitiren öğrencilerin üç yıllık çalışmalarının ürünleri de okulun salonlarında sergilenmiştir. Bu sergi; bölümün mezun verişinin henüz yedinci yılı olması ve ilk programdan yetişen öğrenci işlerinden oluşması nedeniyle önemlidir. Sergiye ilişkin İlköğretim Dergisinde yer alan bu yazıda şu açıklamalar bulunmaktadır:

Bu sergi ayrıca Resim-İş şubesi tedrisatının istinat ettiği tedris sistemini anlatması bakımından da dikkate değer. Becerikli, kültürlü, san'atkâr öğretmen yetiştirmek için çeşitli çalışmaları icap ettiren, yeni eğitim ve öğretim

prensipleri gözönünde tutularak hazırlanmış bir programın tahakkukuna itina ile çalışıldığı görülüyor⁵¹

Yazıda; bu programda yeni eğitim ve öğretim ilkele-
rinin önemli bulunduğu ve özenle uygulandığı belirtilmek-
tedir.

1941 yılı programı, kitap olarak yayınlanmıştır ve tüm açıklamaları içerir. 1944,1946, 1947 programları ise Maarif Vekaleti Tebliğler Dergilerinde haftalık ders dağı-
tım çizelgesi olarak bulunmakta, içerikle ilgili açıklama-
lara rastlanmamaktadır. Elde edilen veriler bu yıllarda çok önemli değişiklikler bulunmadığını göstermektedir. Hidayet Telli, bu konuyu 1964'te şöyle açıklamaktadır: "1932 yılında kurulan Resim-İş Bölümü, zamanımıza kadar gerek teşkilat, gerek program bakımından birçok değişik-
liklere uğradı. Fakat bu değişiklikler prensip bakımından birbirinden pek farklı olmamıştır"⁵²(Çizelge 2).

ÇİZELGE 2

Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü 1941,1944,1946,1947 Programlarında Ders Gruplarının Üç Yıllık Toplam Saat Oranları

	1941		1944		1946		1947	
	saat	%	saat	%	saat	%	saat	%
Resim Atölye Dersleri	20	20.20	20	19.80	22	20.18	20	.20
Diğer Sanat Atölye Dersleri	26	26.26	26	25.74	28	25.68	28	.28
İş-Atölye Dersleri	20	20.20	20	19.80	30	27.52	30	.30
Öğretmenlik Meslek Dersleri	10	10.10	10	9.90	8	7.33	11	.11
Genel Kültür ve Kuramsal Sanat Dersl.	23	23.23	25	24.75	21	19.26	11	.11
T O P L A M	99	.100	101	.100	109	.100	100	.100

(51)"Gazi Terbiye Enstitüsü Resim-İş Şubesi Mezunlarının Sergisi", İlköğretim Dergisi, 10, 88 (30 Haziran 1941), s.1090.

(52)Hidayet Telli. "G.E.E.Resim İş Bölümü Programı", Yeni Ortaöğretim Dergisi, 4 (Aralık 1964), s.14.

Bu çizelgede dersler beş grupta toplanarak, bu derslerin üç yıllık toplam saatleri ile tüm derslerin toplam saatleri arasındaki oranlar bulgulandı. Derslerin gruplandırılması şöyle yapıldı. Resim Atölye Dersleri (Resim, Serbest Resim), Diğer Sanat Atölye Dersleri (Grafik, Yazı, Modelaj, Fotoğraf), İş Atölye Dersleri (Ağaç işleri, Maden işleri, Mukavva işleri, Örgü ve Kumaş işleri, Kitap Resimleme, Planör ve Tayyare Modelciliği); Öğretmenlik Meslek Dersleri (Ders Uygulaması, Ruhbilim, Çocuk ve Gençlik Ruh Bilimi, Meslek Dersleri Semineri, Ortaokul Ders Konuları Üzerine Çalışmalar, İş Eğitimi Tarihi), Genel Kültür ve Kuramsal Sanat Dersleri (Yabancı Dil, Askerlik, Türk Devrim Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi, Sanat Tarihi).

Bu derslerden iş ve işe dönük derslerin resim derslerinden daha çok olduğu, iş derslerinin giderek artarken, genel kültür ve kuramsal sanat derslerinin azaldığı dikkati çeker. Resim dersleri iş derslerine oranla azdır. "Diğer Sanat Atölye Dersleri" grubundaki dersler ise nitelikleri gereği üretime, işe dönük derslerdir. Bu grup da iş dersleri kapsamında varsayılırsa; 1941'de iş dersleri .46 iken resim dersleri .20'dir. 1947'de ise iş dersleri .58 iken, resim dersleri yine .20'dir. Bu veriler, 1950'ye değin GEE-RİB programlarında iş eğitiminin giderek artan bir oranda etkin olduğunu gösterir.

Çizelge 2'de verilen yıllara ait programlarda büyük ayrılıklar görülmez. Resim atölye dersleri, 1941 progra-

mında .20.20, 1944'te .19.80, 1946'da .20.18, 1947'de .20 oranlarındadır.

Diğer sanat atölye dersleri de birbirine yakın oranlarda ağırlıklarını korurlar.1941'de .26.20, 1944'te .25.24, 1946'da .25.68, 1947'de .28 oranlardadır.

İş atölye dersleri; 1941'de .20.20, 1944'te .19.80, 1946'da .27.52, 1947'de .30 oranlarındadır. İş atölye derslerinde .20'den .30'a varan bir artış görülmektedir.

Öğretmenlik meslek dersleri, 1941'de .10.10, 1944'te .9.90, 1946'da .7.33, 1947'de .11 oranlarındadır. Bu derslerin önemsiz oranlarda azalıp çoğaldığı görülür.

Genel kültür ve kuramsal sanat dersleri, 1941'de .23.23, 1944'te .24.75, 1946'da .19.26, 1947'de .11 oranlarındadır. Bu gruptaki derslerin .23'lerden .11'lere düştüğü görülmektedir.

GEE-RİB programlarında yer alan Resim atölye derslerinin 1932-1950 arasında yaklaşık aynı ağırlığı koruduğu görülmektedir.

1941 yılı programı kitap olarak yayınlanmıştır. Resim-İş Şubesi 1941 programının "Umumî Hükümler"inde Resim derslerini ilgilendiren açıklamalar bulunmaktadır. Birinci maddede; "Pratik derslere ait alet ve malzeme bilgisi, o dersi okutan öğretmen tarafından ders içinde gösterilecektir"⁵³ denilmektedir. Yine, "Pratik dersler için mevzu seçilirken sınıf tekniği dersinde tespit edilmiş olan mevzular gözönünde tutulacaktır" açıklaması vardır. Bu açıklamalardan, uygulamalı tüm derslerin araç-gereç bilgisinin yine bu derslerin içinde verileceğini,

(53)Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü Müfredat Programı (Ankara:T.C.Maarif Vekilliği, 1941), s.133.

konuların da, Sınıf Tekniği dersinde öğrenilen ilkokul ve ortaokul öğretim programları gözönünde tutularak seçileceğini öğrenmekteyiz. Burada sözü edilen Sınıf Tekniği dersi, ilk ve ortaokul öğretim programlarının ve kitaplarının incelendiği bir derstir. Bu derste, okul programlarındaki konuların nasıl işlenebileceği, bunun için neler yapılabileceği tartışılarak saptanmakta, bu konulardan biçimlendirilecek olanlar resim, grafik ve iş derslerinde yapılmakta, ayrıca ders araçları hazırlanmaktadır.

Bu ders resim öğretmeni yetiştirme açısından önemlidir. Bu dersi alan öğrenci ileride öğretmenlik yapacağı okulun programlarını tanımakta, konuları nasıl işleyebileceği konusunda bilgilenmekte ve bilinçlenmektedir.

1941 programının "Umumî Hükümler"i arasında; atölyelerin sağlığa uygun olarak nasıl düzenleneceği, kazadan nasıl kaçınılacağı ve önlemler konusunda öğrenciye bilgi verilmesi, yapılan tüm işlerin okulda, evde ya da iş yerinde işe yarar şeyler olmasına dikkat edilmesi, ikinci sınıfa geçen öğrencinin, şube öğretmeninin onayını alarak bir deneme (tez) konusu seçmesi ve bitirme sınavları başlamadan bir ay önce denemesini şube şefliğine vermiş olması açıklamaları da bulunmaktadır.

Bu açıklamalardan işe yarar işlerin önem kazandığı anlaşılmaktadır. İş Eğitimi Akımı'nın etkilerinin görüldüğü bu uygulamalarda işlevsel nitelikte üretim amaçlanmıştır. Ayrıca deneme denilen araştırmaların en az 30, en çok 50 sayfa olacağı, konuların yöresel ve okulla ilgili

bulunacağı, konusuna göre resim, grafik, plân, fotoğraf ve harita ile destekleneceği belirtilmekte, böylece yöresel konuların bilimsel olarak araştırılması olanağı yaratılmış olmaktadır. Bu nitelikte araştırmayı öğrenerek ülkenin tüm okullarına dağılan genç öğretmenlerin, gittikleri yerlerde de geleneksel, sanatsal değerlerimizi araştırma ve belgeleme görevini sürdürmeleri amaçlanmıştır.

1941 Programında resim atölye dersleri iki ayrı ders olarak yer alır. Bunlar; Resim ve Serbest Resim dersleridir. Resim; 1.2. ve 3.sınıfta 4 saat,Serbest Resim; 1. sınıfta 4, 2. ve 3.sınıfta 2 saattir.

Bu derslerden Resim, atölye içinde, Serbest Resim uygun havalarda atölye dışında yapılacaktır.

Resim dersi konuları arasında çeşitli resim teknikleri, doğadan resim, hayalî resim, canlı modelden portre ve figür resimleri, sanat incelemeleri, sanat eserlerinin analizi, iyi resimle kötü resimlerin incelenmesi, resim meslekleri, resim terimleri, ilk ve ortaokul öğrencilerinin resimlerinin incelenmesi ve analizi konuları yer almaktadır.

Serbest Resim dersinde ise, uygun havalarda dışarı çıkılarak hayvanat bahçesi, müze, fidanlık, çiçek bahçeleri, inşaat bölgeleri gibi yerlere gidilecek, çeşitli gereçler kullanılarak çeşitli konularda resimler yapılacak ve bu resimler öğretmen tarafından incelenecek ve eleştirilecektir. Uygun olmayan havalarda ise okul içinde genel disiplini bozmayacak yerde ve biçimde öğrenciler

yine serbest resim yapacaklardır. Bu saatlerde, öğrencilerin nasıl ve hangi konularda çalışacağı önceden resim öğretmenlerince saptanarak öğrencilere bildirilecek ve çalışma süresinde öğrenciler, öğretmenlerce izlenecektir.

Resim derslerinin ikiye bölünerek atölye ve atölye dışında yapılması ve bunun böyle bir düzenlemeyle saptanması ilginçtir. Daha sonra düzenlenen 1955 programında bu iki dersin birleştirilerek Resim adıyla verildiği görülür. 1941 programında ayrı ayrı verilen iki ders olması, okul dışına çıkılarak resim yapma durumunun önemsendiğini ortaya koyar. Ders, yalnızca Resim olduğunda, öğretmenin atölye dışına çıkmayı pek o kadar önemsemeyeceği düşünülerek bu uygulama sürdürülmüş olabilir. Ancak daha da önemli olan okul dışı ile bağlantı kurmak, çevre ile, toplumsal yaşam ve sorunlar ile öğrenciyi karşılaştırmak ve bu konuların resme girmesini sağlamak amaçlanmıştır.

GEE-RİB, kuruluşundan başlayarak yaratıcılığa ve işe dönük eğitim modelini ülke çapında yayma ve ulusal gelişmeye katkıda bulunma görevlerini üstlenmiş durumdadır. Bölümün 1945'te "mezun verişinin onuncu yılı dolayısıyla" düzenlenen serginin açış konuşmasında H.Âli Yücel bunu şu sözleriyle dile getirir:

Enstitünün on şubesinden biri olan İş-Resim şubesi, orta dereceli okullarımıza resim, iş ve yazı öğretmeni yetiştirmektedir. 1935'ten 1945'e kadar geçirdiği bu on yıllık hayat içerisinde 119 mezun veren şubeyi genişletmek, emellerimizden biridir. Henüz orta dereceli okullarımızda kadrolarını tamamlayamadığımız bu dersler, pedagojik anlayışımızın işe dayanması bakımından çok önemlidir....Tarihin kısa sayılmıyacak bir devresinde yapıcı kudretleri zedelenmiş bir millet olarak, bizim, işe dayanan,... gerçek üstünde çalış-

maya dayanan bir öğretim metoduna ne kadar muhtaç olduğumuz açıktır.⁵⁴

Dönemin Milli Eğitim Bakanı Yücel'in bu konuşmasından, devletin en yetkili katlarınca, bölümde verilmekte olan eğitimin benimsendiği ve desteklendiği anlaşılmaktadır.

GEE-RİB'nün adı, 1941, 1944, 1946, 1947, 1950 programlarının tümünde Resim-İş Şubesi olarak geçmesine karşın 1945 sergisi ile ilgili İlköğretim Dergisi'nde çıkan yazıda İş-Resim Şubesi olarak geçmiştir. Yine kimi yazılarda Resim-İş ya da İş-Resim olarak kullanıldığı görülür. Bu değişikliklerden de anlaşılacağı gibi zaman zaman bölümün resim ve iş niteliklerinden biri diğerinin önüne geçmiştir. Ancak 1950'ye dek programlara egemen olan anlayış İş Eğitimi anlayışı olmuştur. Bölümün Resim dersleri konusundaki eğilimi ise, Resim'in hem bağımsız bir atölye dersi olarak hem de diğer derslerde bir yöntem, bir eğitim aracı olarak görüldüğü doğrultusundadır. Bu ilkokul, ortaokul programlarında da böyledir; GEE-RİB programlarında ele alınışı da bu yöndedir.

5.4.1930,1938,1949 Ortaokul Programlarında Resim Dersleri

Araştırmanın bu bölümünde izlenen yöntem şu olmuştur: 1923-1950 döneminde uygulanan ortaokul programları

(54)Hasan Ali Yücel "Milli Eğitim Bakanımız Hasan Ali Yücel'in Gazi Eğitim Enstitüsü İş-Resim Şubesinin Sergisini Açış Nutukları". İlk Öğretim. 10,183-185 (1 Ağustos 1945), s.2400.

incelenerek, resim derslerinin haftalık ders saatleri ve program içerikleri karşılaştırmalı olarak çözümlenmeye çalışılmıştır.

Bu dönemin ortaokul programlarından; 1930, 1938, 1949 yıllarının programları kitap olarak basılmıştır; diğer yıllarda yapılan değişiklikler ise yalnızca haftalık ders dağıtım çizelgesi olarak bulunmaktadır. Bu nedenle, ortaokulların resim dersi programları, 1930, 1938, 1949 yıllarında yayınlanan program kitaplarından ayrıntılı olarak incelenmiş, diğer yıllardaki değişiklikler ise ders saatleri açısından bulgulanmış ve yorumlanmıştır.

1923-1950 döneminde Türkiye'de ortaokul programlarında haftalık ders saatlerinin dağılımı yedi kez değişikliğe uğramıştır⁵⁵ (Çizelge 3).

ÇİZELGE 3
1923-1950 Dönemi Ortaokul Programlarında Resim Derslerinin Diğer Derslere Oranla Sayısal Dağılımı

	SINIF			TOPLAM			SINIF			TOPLAM	
	1	2	3	f	%		1	2	3	f	%
1924-27						1937-38					
Resim	1	1	1	3	3.57	Resim	1	1	1	3	3.22
Diğer Dersl.	27	27	27	81	96.42	Diğer Dersl.	30	30	30	90	96.77
TOPLAM	28	28	28	84	100	TOPLAM	31	31	31	93	100
1927-30						1938-49(Erk)					
Resim	2	2	1	5	4.90	Resim	2	1	1	4	4.59
Diğer Dersl.	32	32	33	97	95.09	Diğer Dersl.	27	28	28	83	95.40
TOPLAM	34	34	34	102	100	TOPLAM	29	29	29	87	100
1930-31						1938-49(Kız)					
Resim	2	2	1	5	5.20	Resim	1	1	1	3	3.44
Diğer Dersl.	30	30	31	91	94.79	Diğer Dersl.	28	28	28	84	96.55
TOPLAM	32	32	32	96	100	TOPLAM	29	29	29	87	100
1931-37						1949-70					
Resim	2	2	1	5	5.20	Resim	1	1	1	3	3.13
Diğer Dersl.	30	30	31	91	94.79	Diğer Dersl.	31	31	31	93	96.87
TOPLAM	32	32	32	96	100	TOPLAM	32	32	32	96	100

(55)Ortaöğretim Programlarında Yönelmeler. 1924-1970 (İstanbul:MEB, Talim Terbiye Dairesi Yay., 1972), s.109-114.

Çizelgede, resim derslerinin diğer derslere oranla gösterdiği değişiklikler sayısal olarak verilmiştir.

Bu dönemde ortaokul programlarında yer alan Resim Dersleri, üç yıllık toplam saatleri açısından kimi yıllarda 5 saat, kimi yıllarda 3 saattir. 1924-1927 yıllarında yapılan haftalık ders dağıtımında Resim dersleri, ortaokulun her sınıfında 1 saat olmak üzere üç yıllık genel toplam 3 saattir. 1927 yılından 1937 yılına dek uygulanan programda ise ortaokul birinci ve ikinci sınıflarda 2 saat, üçüncü sınıfta 1 saat olmak üzere üç yıllık genel toplam 5 saattir. Bu bulgular, 1927-1937 arası Resim dersi saatlerinin önceki yıllarda uygulanan ders dağıtımdan 2 saat daha fazla olduğunu göstermektedir. 1938-1949 arası uygulamalarda ise erkek ve kız öğrenciler arasında bir saatlik bir ayrılık görülür. Kız ve erkek öğrencilerin karma okuduğu ortaokullarda Resim dersleri, her sınıfta 1 saat, kız ve erkek öğrencilerin ayrı eğitim gördüğü programlarda ise birinci sınıfta erkek öğrenciler Resim dersini 2 saat, kız öğrenciler ise 1 saat görmektedirler. Ortaokulun ikinci ve üçüncü sınıflarında ise erkekler de, kızlar da haftada 1 saat resim dersi alırlar. 1949'dan 1970'e dek uygulanan programda ise yine her sınıfta 1 saat olmak üzere üç yılda toplam 3 saat Resim dersi vardır.

Ortaokul programlarında Resim Dersi saatlerinin arttığı yıllar Mustafa Necati'nin Milli Eğitim Bakanı olduğu yıllara (1925-1929) rastlar. Eğitimde, sanata ve işe verilen öneme koşut olarak bu dönemde ortaokul Resim dersi saatlerinin de arttığı görülür.

5.4.1. 1930 Ortaokul Programında Resim Dersi

1930 Ortaokul Programında Resim Dersi, 1.sınıfta 2 saat, 2.sınıfta 2 saat, 3.sınıfta 1 saat olmak üzere üç yıllık eğitimde toplam 5 saattir. Programın genel açıklamaları arasında pazartesi günleri öğleden sonraları öğrencilerin katılacağı etkinlikler arasında "Serbest Resim" çalışmalarının da bulunacağı belirtilmiştir. Resim Dersi konuları ise: 1.sınıfta; tabiattan resim, ezber resim, tezyinî resim ve hayali resim, 2.sınıfta; tabiattan resim, ezber resim, hayalî resim, 3.sınıfta; tabiattan resim, ezber resim, ihtiyari resim ve hayalî resimdir⁵⁶. Her sınıfın programı ayrı belirtilmiş, ayrıca amaç saptanmamıştır.

1930 programına göre ortaokul birinci sınıfta tabiattan resim konusu içeriğinde; insan, hayvan, bitki ve eşyalardan resimler, düz yüzeyle nesne ve eşyaların çeşitli yönlerden çalışılması ile ışık-gölge ve tonlar hakkında bilgi verilmesi bulunur.

Ezber resim konusunda, daha önce yapılan bir resim yinelenecek, ya da bir resim gözle incelenecek, çözümlenecek, sonra resimlendirilecektir. Tezyinî resim konusunda, doğal öğeler çeşitli nesne ve yüzeylere göre düzenlenerek resimlendirilecektir. Hayalî resimde ise öğretmenin belirlediği bir olay, öykü vb. çalışılacaktır.

(56)Ortamektep Müfredat Programı. (İstanbul:T.C.Maarif Vekâleti, 1930), s.72.

Ortaokul ikinci sınıfta, birinci yılın tabiattan resim konusu, öğretmenin onayı ile ders dışında sürdürülür. Renk bilgisi verilir ve uygulamaları yaptırılır, öğrenci bu sınıftan başlayarak herhangi bir boya ile çalışabilir. Ezber resim ve hayalî resim çalışmaları, birinci sınıftaki gibi yapılır.

Ortaokul üçüncü sınıfta ise, ikinci yılın tabiattan resimlerinin daha ayrıntılı olarak sürdürüleceği, insan ve hayvanların durağan ve hareketli durumları konusunda bilgi verileceği ve krokiler yapılacağı belirtilir. Ezber resim ve hayalî resim konuları yine vardır. Ayrıca, sınıf dışında (zorunlu olmayan) resim çalışmaları da üçüncü sınıfın konuları arasındadır.

1930 programında resim dersi yalnızca resim konusu ile ilgili olarak teknik bilgi ve beceri kazandıran bir ders görünümündedir. Resim dersi programı kapsamında duygu, sezgi, düşünme, yargılama, yorumlama, iyi alışkanlıklar kazandırma, kişilik geliştirme gibi kavramlar yoktur. Yalnızca göz ve bilek eğitimi gibi bir yaklaşımla resim yapma becerisi kazandırma ve basit kuramsal bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

5.4.2. 1938 Ortaokul Programında Resim Dersi

1938 Ortaokul programında Resim Dersi saatleri, kız ve erkek öğrencilerin karma eğitim yaptığı okullarda, her sınıfta 1 saat olmak üzere üç yılda toplam üç saattir. Kız

ortaokullarında da bu sayı değişmemekte, erkek ortaokullarında ise birinci sınıfta 2 saat olarak, üç yıllık toplam dört saate çıkmaktadır.

1938 Ortaokul Programı, 1930 programına göre daha ayrıntılı açıklamaları kapsar. Eğitbilimsel açıdan, program geliştirme kaygıları ile düzenlendiği görülür. Programa ilişkin açıklamalar sınıflara göre ayrılmamış, Resim başlığı altında yer alan dört alt başlıkta verilmiştir. Bunlar; hedefler, resim dersinde dikkat edilecek mühim noktalar, resim tekniği ve bu derste kullanılacak vasıtalar, resim derslerinin mevzuları, başlıklarıdır⁵⁷.

1938 ortaokul programında Resim derslerinin hedefleri özetle şöyle saptanmıştır:

Öğrenciyi, modelin (eşya ve tabiat) biçim, renk ve gölgelerini görmeye alıştırmak, gördüklerini çizgi, gölge, boya yardımı ile resimleyecek duruma getirmek, gördüklerinde güzellik bulmağa, görmeğe ve resimlemeye yönelterek estetik beğenilerini geliştirmek, Türk sanatı ile ilgili yapılar, çiniler ve süsleme resimlere konu olabilecek halı, nakış vb. eşyada bulunan biçim ve renkleri inceleme ve resimleme yoluyla resim dersleri ile ulusal sanat arasında bağlantı kurmak, öğrenciyi belli bir konu üzerinde düzenli bir biçimde çalıştırarak onları sürekli ve ilgili çalışmaya alıştırmak⁵⁸.

(57)Ortaokul Programı.(İstanbul:T.C.Kültür Bakanlığı, 1938), s.86-89.

(58)Aynı, s.86.

1938 Ortaokul Programında Resim dersi hedeflerinin oldukça tutarlı olduğu, eğitimin üç temel yönü olan bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlar kazandırma öğelerini kapsadığı görülmektedir. Öğrenci önce görmeyi öğrenecek, sonra gördüğünü resimlemeyi, gördüklerinde güzellik bulmayı öğrenerek estetik kişiliğini geliştirecek, Türk sanatı yapıtlarını tanıyacak ve düzenli çalışma alışkanlığı kazanacaktır.

Programın, "Resim dersinde işlenecek mühim noktalar" alt başlığında üç önemli nokta vurgulanmaktadır. Öğrenci belli bir düşünceyi ya da konuyu resim yolu ile anlatmaya alıştırmalı, öğretmen programda saptanan konuları çevre gereklerini dikkate alarak yapacağı düzenlemeye göre uygulamalı, çocuklarda canlı bir ilgi uyandırmaya ve onların imge gücünü geliştirmeye çalışmalıdır. Üçüncü nokta eğitim açısından özel bir önem taşımaktadır. Bu açıklamada, hazır yapılmış resimlerden kopyeler yaptırılmasının yanlışlığı belirtilir. "Hazır yapılmış olan resimleri herhangi bir şekilde kopye ettirmek, talebenin müşahade ve icat kabiliyetini körleteceğinden"⁵⁹, onları alışılmış-tekdüze bir çalışmaya alıştıracığından kopye yöntemi ile resim yaptırmaktan kaçınılmalıdır, denilmektedir.

1938 programındaki bu açıklamalar, 1930 programından daha çağdaş ve eğitseldir. Özellikle çevre ile okul

(59) Aynı, s.87.

dışı yaşam ile bağlantı kurularak, öğrencilerin derse ilgilerinin canlı tutulması, onların yaratıcı imge güçlerini etkin kılma çalışmaları yaptırılması ve daha önemlisi öğrencinin gözlem ve buluş yeteneğini körelten kopye çalışmalar yaptırılmaması bu programın belirgin özellikleridir.

Resim derslerinde kullanılacak araç-gereç ve teknikler tek tek belirtilmiştir. Kurşun kalem, kömür kalem, kuru boya, sulu boya, demir kalem ucu, fırça ile resim yaptırılacak, çeşitli nitelikte kağıtlar kullanılacak öğretmen çevreden biçim ve renk olarak resim yapılmaya elverişli modellerden bir koleksiyon oluşturacak (deniz kabukları, kelebek, çam kozalağı, meşe palamudu, çiçek, meyva, yaprak, dal, saksı, çömlek, kitap, gözlük vb.), bu konuda öğrenciden de yardım istenecek, resimde bu modeller kullanıldığı gibi, bazen de doğrudan doğruya doğadan resim çalışılacaktır.

Resim dersi konuları ise, serbest resim, tabiattan resim, tezyinî resim, sanayi resimleri ve sanat tetkikleridir. Bu programda, 1930 programında olmayan sanayi resimleri ile sanat tetkikleri konuları bulunmaktadır. Sanayi resimleri konusunda; cetvel, pergel, gönye kullanılarak basit perspektif çizimler yapılacak, araba tekerleği, dişli çark, pencere, kapı, dolap gibi eşyanın çeşitli açılardan resimleri çizilecek, ayrıntıya geçilmeyecektir. Sanat tetkiklerinde ise çevredeki sanat yapıtları gezilecek, incelenecek, resim derslerinde bunlardan yararlanılacak, büyük ustalardan iyi kopyalar bulunabilirse, bunlar da öğrenciye tanıtılacaktır.

1938 ortaokul programı, 1930 programından daha bilimsel bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor davranışlar kazandırma amaçları kısmen yeterli düzeydedir. Programda, amaç, içerik, yöntem öğeleri kısmen yeterli düzeyde vardır, değerlendirme ögesi yoktur.

5.4.3. 1949 Ortaokul Programında Resim Dersi

Bu programda Resim dersi her sınıfta 1 saat olmak üzere üç yılda toplam üç saattir.

1949 ortaokul programı, önceki programlara oranla çok daha kapsamlı ve eğitbilimsel bir anlayışla düzenlenmiştir. Yaklaşık üçyüz sayfadan oluşan program kitabında Milli Eğitimin Amaçları ile Orta Okulun Eğitim ve Öğretim İlkelerine otuzbir sayfa ayrılmıştır.

Milli Eğitimin amaçlarında, yetişecek çocuğa kazandırılacak davranışlar; Toplumsal Bakımdan, Kişisel Bakımdan, İnsanlık Münasebetleri Bakımından ve Ekonomik Hayat bakımından olmak üzere dört alt bölümde belirlenmiştir⁶⁰.

Öğretmen bu amaçlara ulaşmak için programda verilen "eğitim ve öğretim ilkelerine, ders programlarının başında verilen amaçlara, açıklamalara ve programa eklenen 'Çocuk Gelişiminin Ana Çizgileri' cetvelinde yazılı esaslara göre"⁶¹ hareket edecektir.

(60)Ortaokul Programı.(Ankara: T.C.Milli Eğitim Bakanlığı, 1949), s.5-6.

(61)Aynı, s.6.

Ortaokulun eğitim ve öğretim ilkelerinde, eğitim ve öğretim sürecinde var olan her durum için ayrıntılı açıklamalar yapılmış, öğretmene büyük ölçüde yardım getirecek ilke ve yöntemler önerilmiştir. Onbeş başlıkta verilen bu açıklamalar eğitim ve öğretimin yürütülmesinde etkili olacak, yol gösterecek niteliktedir.

Birinci madde, ortaokul milli bir eğitim kurumudur ilkesini, ikinci madde, okul gerçek bir topluluktur ilkesini açıklar. Ortaokulun eğitim ve öğretim ilkelerinde yer alan açıklamalarda sanat eğitimi açısından önemli yönler vardır. "Okul, derslerde ve ders dışı faaliyetlerde öğrencilerin her birinin yeteneklerinin gelişmesini..."⁶² sağlayacaktır, denilmektedir. Okulda, işbirliği yaparak çalışma, demokrasi değerlerini benimseme ve uygulama davranışları geliştirilecektir. Okul, öğrenciye geniş ölçüde etkinlik, iş ve yaratma olanakları sağlamalıdır, okulda pratik bilgi ve becerilere önem verilmelidir; resim dersleri için gerekli araç ve gereçlerle donatılmış özel dersane oluşturulmalıdır; dersanelerin duvarlarında resimlerin de asılabileceği "teşhir ve ilân levhaları" bulunmalıdır; iş atölyesi oluşturulmalıdır. Bu mekanların yanı sıra okulda laboratuvar, mutfak, okul uygulama bahçesi, oyun alanı, okul meteoroloji istasyonu, okul ve sınıf kitaplıkları da bulunmalı ve eğitimde bu mekanlardan yararlanılmalıdır.

(62) Aynı, s.11.

Okulda, bütün derslerde tutum ve ulusal ekonomi dikkate alınacak, öğrenciye bilimsel görüş ve düşünüş kazandırılacaktır.

1949 ortaokul programında, okulun öğrencilere düşünce ve duyguları türlü yollarla anlatma olanağı vereceği de belirtilmiştir. Bu anlatım yolları arasında resim de vardır. "Öğrencilere okudukları, gördükleri veya kendilerine anlatılan bir şeyin bir olayın resimleri veya türlü maddelerden modelleri yaptırılır"⁶³, denilmektedir.

Sanat eğimi açısından önemli diğer bir ilke de öğrencilerin bir konuya karşı ilgisini çekmek için onların eğilimlerinden yararlanılacağıdır. Öğrencide hangi etkinliğe karşı eğilim varsa o yöne doğru ilgileri çekilmeli, sonra da etkinlikler çeşitlendirilmeye çalışılmalıdır. Bu çeşitlendirme kapsamında resim yoluyla anlatım da bulunmaktadır.

Okul, öğrencilerde "güzel şeylere karşı sevgi ve bağlılık uyandırmalıdır" ilkesinde, öğrenciye yaşına uygun olarak her şeyde ve her yerde güzeli, iyiyi, doğruyu arayıp bulma ve değerlendirme alışkanlık ve gücünü kazandırmak gerektiği belirtilir. Çocuk, güzellik karşısında coşku duyacak, benliğinde değişiklikler oluşacak, bu onun coşkularının uyum ve kesinlik kazanmasını sağlayarak çevresini daha iyi yorumlamasına yardım edecek ve böylece yaşamın tinsel güzelliklerini duyarak yaşamayı sevecektir. Ancak, öğretmen bu aşamada "kendi zevkini onlara

(63) Aynı, s.20.

aşılmaktan son derece sakınmalı, öğrencinin güzel bir manzara veya güzel bir eser karşısında içten gelen duygularına saygı göstermelidir"⁶⁴.

"Okul, öğrenciye boş zamanlarını iyi bir şekilde kullanma alışkanlığı kazandırmalıdır" ilkesinin açıklamaları arasında resim yapmak da vardır. Öğrenciler bu konuda güdülenecek, gerekirse öğrenciyi tanıma ve rehberlik açısından velilerden bilgi alınacak, sergiler düzenlenecek ve bu yolla öğrenci iyi alışkanlıklar kazanarak okulda ve ailede iyi ilişkiler geliştirilecektir.

Bireysel yetenekleri geliştirme ilkesi, sanat eğitiminde son derece önemli sayılmaktadır. Bu ilkeye göre okul, "her öğrenciyi kendi yetenekleri sınırı içinde en yüksek başarıya götürecektir" kılavuzluğu yapmalıdır"⁶⁵. Bu ilkeye göre, her öğrencinin bedensel, ruhsal özellikleri, bilgi ve beceri düzeyleri, öğrenme kapasiteleri, deneyimleri birbirinden ayrıdır ve bu ayrılıklar eğitimi etkiler. Öğrenciler arasındaki bu bireysel farkları gözönünde tutarak, her öğrenciyi bulunduğu olgunluk seviyesinde kabul edip onun kendi özel yeteneklerinin sınırları içinde en yüksek olgunluk derecesine çıkmasına yardım etmek öğretmenin başlıca vazifesidir"⁶⁶. Öğretmenler verimli rehberlik yapabilmek için öğrenciyi her yönden tanımaya, anlamaya ve onun ilgi ve gereksinimlerini öğrenerek yol göstermeye çalışmalıdır.

(64) Aynı, s.23.

(65) Aynı, s.32.

(66) Aynı, s.32.

Öğretmenin öğrenciyi tanınması konusunda verilen açıklayıcı bilgiler ise oldukça ayrıntılı belirtilmiştir. Burada öğrencinin güzel sanatlara yakın ilgisi var mı ve bunlarda üstünlük gösteriyor mu sorusu sorularak yardım getirilmeye çalışılmıştır.

Bu amaç ve ilkelerden sonra derslerin programları verilmeye başlanır.

1949 Ortaokul programında Resim dersleri her sınıfta 1 saat olmak üzere üç yılda toplam 3 saattir. Bunun dışında, çarşamba günleri öğleden sonra ders yapılmayacak, öğrenciler, içinde resim çalışmalarının da bulunduğu etkinliklere yöneltileceklerdir.

Resim dersi programı verilirken her sınıf ayrı ayrı belirtilmemiş, amaçlar ve açıklamalar başlıkları altında tüm açıklamalar ortak yapılmıştır.

1949 Ortaokul programında Resim dersi amaçları, 1938 programına göre öğrencide daha fazla sayıda estetik davranışlar kazandırma düşüncesini taşır. Resim dersinin amaçları; öğrencilere, gözlem, izlenim, duygu, tasarım ve imgelemlerini resim yoluyla anlatma ve canlandırabilme yetisi kazandırmak, öğrencileri çevrede, doğada ve sanat yapıtlarındaki güzelliği görmeğe, bulmağa ve bunların değerlerini anlamaya güdüleyerek onların estetik duygularını geliştirmek, öğrencilerin sanat eserlerinin değerlerini ayırdedebilme yetisi elde etmelerine çalışmak, öğrencilere resmin gerektirdiği yöntem, teknik, beceri ve bilgileri kazandırmak, diğer derslerin öğreniminde resmi

önemli bir anlatım aracı olarak kullanmalarını sağlamak ve resmi öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirecekleri bir uğraş haline getirmek, olarak belirlenmiştir⁶⁷.

Resim dersi amaçları verildikten sonra, dersle ilgili tüm bilgiler, "açıklamalar" başlığı altında verilmiştir. Bu açıklamalar arasında Resim derslerinin, belirtilen amaçların ışığı altında yürütülmesi, yalnızca göz ve el becerisi kazandırmak değil, öğrencilerin düşünce ve duygularını anlatabilmelerine de olanak sağlanması, ortaokul öğrencisinin yaşına özgü psikoloji ve davranışlarının bilinmesi ve buna göre sert eleştiri ve zorlamalarda bulunulmaması, resim yoluyla öğrencilerin ruhsal sağlıklarının korunması, coşkularının yapıcı, yaratıcı çalışmalara yöneltilmesi, iç dünyalarını tanıma, kişilik eğitimi, ders dışında da resim çalışmalarına ortam hazırlanması ve öğrencinin güdülenmesi bulunmaktadır⁶⁸.

1949 Ortaokul programında Resim dersi konuları, tabiattan resimler ve hayali resimler olmak üzere iki başlıkta toplanmıştır. Tabiattan resim, natürmort, peyzaj, figür, portre, alçı model konularını kapsamaktadır. Canlı modelin hareketli ve hareketsiz pozisyonlarda çalışılacağı, peyzaj için çevreden yararlanılacağı, çocuğun bu çalışmalarda modele bağlı kalacağı, ancak bir objektif bağlılık beklenmeyeceği, yalnızca modelin oranlarını görmesinin sağlanacağı belirtilmektedir. Tabiat Bilgisinde işlenen

(67) Aynı, s.267.

(68) Aynı, s.268.

bitki, böcek ve hayvanların da olası olduğunca ayrıntılı etüdüleri yaptırılacaktır.

Hayali resim, yaşanan çevreden düşün, pazar yeri, ulusal bayramlar, istasyon gibi konuları, ayrıca rüya, masal, öykü, güzel kuş anlatımlarını, yapılan bir gezi-gözlem sonucunun (postane, müze, fabrika gibi) resimlendirilmesini kapsamaktadır. Bunların dışında; dekoratif resimler, grafik çalışmaları, şematik resim ve iş resimleri de resim dersinde yaptırılacak önemli konular arasındadır. Okulun gösterileri için dekor hazırlamak, davetiye, afiş düzenlemeleri yapmak gibi etkinlikler de resim derslerinin kapsamı içindedir.

Resim derslerinde, kağıdın biçim ve renk öğeleriyle uyumlu düzenlenmesi (kompozisyon) öğretilecek, çok çeşitli teknikler kullanılacaktır⁶⁹. Bu teknikler; kurşun ve kömür kalem, kuru boya, pastel, mürekkep, sulu boya, guvaj, kağıt yapıştırma, şablon, kağıtla vitray, basit baskılar, linol oyma işleri gibi tekniklerdir.

Resim derslerinde öğretmen, öğrencinin kağıdında düzeltme yapmayacaktır. "Öğretmen, öğrencinin konu hakkındaki bilgi ve görüşünü kuvvetlendirmeli, konunun yaptığı işi, etkisi altında kaldığı tabiat konularını ona buldurmaya çalışmalıdır"⁷⁰. Programda güzel sanatlarla ilgili yerlere geziler düzenlemek, yerli ve yabancı büyük

(69) Aynı, s.269.

(70) Aynı, s.270.

sanatçıların tablolarını incelemek, gerekirse kopye ettirmek, her sınıfta öğrenci düzeyine uygun olarak perspektif ve renk bilgisi vermek, resim kavramlarını öğretmek, konu ve tekniklere dengeli zaman ayırmak gibi öğretmene yönelik açıklamalar da bulunmaktadır.

1949 Ortaokul programının, çağdaş program geliştirme anlayışına uygun olarak hazırlandığı görülmektedir. Her programda bulunması gereken amaç, içerik, yöntem ve değerlendirme öğeleri yeterli düzeyde hazırlanmış, bilişsel duyuşsal ve psiko-motor gelişim açısından amaçlar yeterli düzeyde saptanmıştır. Ayrıca programın sonunda "Çocuk Gelişiminin Ana Çizgileri: İlk Gençlik Çağı" eki verilerek, bu ekte yapılan açıklamalara uygun öğretim yapılması istenmiştir.

5.5. 1947 Resim Semineri Deneyimi

1947'de ortaöğretimde resim eğitimi açısından güzel bir uygulama başlatılır. İstanbul'da Çapa Eğitim Enstitüsü'ne bağlı olarak, ortaokul üzerine üç yıl süreli, lise düzeyinde Resim Semineri açılır.

Zamanın Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sırer'dir... Hayrullah Örs, İ.Hakkı Uludağ gibi güçlü sanat eğitimcileri Milli Eğitim Bakanının yerinde bir karar almasını sağlamışlardır. Türkiye'nin çeşitli yörelerinden gelen seçilmiş genç yetenekler; orta okuldan sonra Resim-Müzik Seminerinde bir araya geleceklerdir. Yıl 1947.⁷¹

(71)Nüzhet Kutluğ. "Yıl 1947", Sanat Çevresi, 102 (Nisan 1987), s.68.

Bu seminerden yetişen sanatçı Nüzhet Kutluğ, açıklamalarında, bir yıl boyunca seminerdeki bu yetenekli gençlerin zevkle, hırsla çalıştıklarını, yetenekleri yanında güçlerini de ortaya koyduklarını belirtir.

Seminerde, genel lise programı ile birlikte sanat formasyonu veren derslerin ağır bastığı bir program uygulanmaktadır. Bu dersler arasında Resim, Boya Resim, Grafik, Modelaj, Yazı dersleri de bulunmaktadır. Seminerde otuzbeş öğrenci vardır, İlhami Demirci, Nevide Gökaydın, Kemal Gökaydın, Şeref Akdik, seminerin öğretmenlerindedir⁷².

Değerli sanat eğitimcisi-ressam öğretmenlerin çabalarıyla öğrenciler coşku ve istekle eğitim görürler. Sanat yeteneği olan çocukların küçük yaşlardan başlayarak yönlendirilmesi, eğitilmesi olanağı veren Resim Semineri başarılı olmaktadır. Ancak bu uygulama kısa sürer. Seminer, lise dengi bir okul olarak üç yıllık programlanmış olmasına karşın birinci yılın sonunda kapatılır. Böylece proje yalnız 1947-1948 öğretim yılında gerçekleştirilebilmiştir. 1948 yılının Haziran ayında Milli Eğitim Bakanlığına Prof. Tahsin Banguoğlu getirilmiştir. Bu seminerden yetişen sanatçı-eğitimci Mürşide İçmeli; "Banguoğlu'nun ilk işi Resim-Müzik seminerleriyle, GEE'nin Resim ve Müzik Bölümlerini kapatmak oldu. Bizleri çeşitli öğretmen okullarına dağıttılar"⁷³ diyerek o günleri anlatır.

(72)Mürşide İçmeli ile yapılan "Resim Semineri" konulu görüşme (Ankara: 1 Nisan 1990).

(73)Mürşide İçmeli. "Hatırladıklarım", Sanat Çevresi, 28 (Şubat 1981), s.13.

Sanat eğitimi açısından yenilikçi ve özgün bir denemenin bir yıl içinde kapatılması ve bununla birlikte yıllardan beri öğretmen yetiştiren iki sanat bölümünün de (GEE, Resim-İş ve Müzik Bölümleri) aynı yıl öğretim yapmasına son verilmesi sanat eğitimini açısından tarihsel bir yanlışlık olsa gerektir. Bu durum bir yıl sürmüş, 1950 Mayıs'ında yeniden Bakan değişmiş, GEE Resim ve Müzik Bölümleri açılmış, ancak Resim Semineri bir yıllık örnek eğitimi ile sanat eğitimi tarihine karışmıştır. M. İçmeli, bu konuyu şöyle belirtir: "Nedense bizde sanat daima toplumu yücelten, kalkınmasına yardım eden bir unsur olarak değil lüks olarak kabul edilmiştir. 1950 yılında Milli Eğitim Bakanı değişince GEE-RİB yeniden açıldı ve bölüme birçok seminerli arkadaşla birlikte girdik."⁷⁴ Böylece seminerli gençler okuma şansını yeniden kazanmış olurlar.

5.6. GEE-RİB'nden Yetişen Öğretmenlerin Başarılarına Birkaç Örnek

5.6.1. GEE-RİB Öğrenci Sergileri

Ülke kalkınmasında yararlı olacağı inancı ile batılı etkilerle ve özenle açılan Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim-İş Bölümü, kuruluşundan başlayarak gösterdiği etkinliklerle kendisinden bekleneni fazlasıyla vermiştir. Cumhuriyet'in yeni insanı yaratma hedefine ulaşmada GEE-RİB'nün katkıları gözardı edilemez.

(74) Aynı, s.13.

Bölüm, her eğitim yılı sonunda sergiler açmakta, bu sergiler Ankara'da önemli bir sanat ortamı yaratmaktadır. 1941 sergisi ile ilgili olarak İlköğretim Dergisi şu açıklamayı yapar:

...Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü her yıl verdiği mezunlarla kültür hayatımıza yeni elemanlar katmak suretiyle kendisinden beklenen hizmeti görmektedir.... Resim-İş Şubesi mezunları her ders yılı sonunda olduğu gibi bu yıl da okulun geniş bir salonunda, üç yıllık çalışmalarının mahsulü çeşitli teknikte resim ve işlerini bir sergi halinde meydana koymuşlardır.⁷⁵

1941 sergisinde; resim, heykel (modelaj), yazı, grafik, fotoğraf, ağaç işleri, mukavva ve cilt işleri, maden işleri çalışmalarından örnekler bulunmakta, ayrıca lisans tezi düzeyinde yapılan araştırmalar yer almaktadır.

GEE-RİB'nün başarısında, öğretimde uyguladığı çağcıl yöntemler etkili olmuştur. Batıdan alınan en son sanat eğitimi yöntemleri, Cumhuriyet inancı, yurt sevgisi ile bütünleşince beklenen başarılı sonuç alınmıştır.

GEE-RİB'den yetişen öğretmenler, öğrencilikteki başarılarını ilerde çalıştıkları yörelerde de sürdürerek halkın ve yetkililerin saygı ve sevgisini kazanmışlardır. Sergileri, buldukları yerin yetkililerince izlenmiş ve desteklenmiştir. Bölümün kuruluşunun onuncu yılı nedeniyle 1945 yılında düzenlenen serginin açılışında, dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel övgü dolu bir konuşma yapar.

Hasan Âli Yücel konuşmasında, bu bölümü "pedagojik anlayışın işe dayanması" açısından önemli bulmakta, "yapa-

(75)"Gazi Terbiye Enstitüsü Resim-İş Şubesi Mezunlarının Sergisi", İlköğretim, 88 (30 Haziran 1941), s.1090.

rak düşünme ve düşündürme" yönteminin en doğru yöntem olduğunu belirtmektedir. Bu nitelikte eğitimin ülke açısından yararını vurgulayan Yücel; "Eğer öğretmen yetiştiren bu kurum olmamış bulunsaydı, köy enstitülerini kurmakta, sanat ve meslek okullarını artırmakta uğrayacağımız güçlük, başka hiçbir vasıta ile karşılanamazdı"⁷⁶, demektedir. Hasan Âli Yücel'in bu açıklaması, GEE-RİB'nün yetiştirdiği öğretmenlere devletin verdiği önemi ve onlardan beklentilerini çok kesin ortaya koyar. Köy Enstitülerinin başarısında, bu okullardaki sanat eğitimi derslerine verilen önem yatmakta, bunda da Resim-İş öğretmenlerinin önemli payı bulunmaktadır. Yücel'in 1945 sergisi açılışında yaptığı konuşmada yer alan teşekkür cümlesi de oldukça anlamlıdır. "Bu vesile ile ana davalarımızın memleket ölçüsünde gerçekleşmesinde büyük hizmetlerini gördüğüm bu çalışkan ve özverili arkadaşlarıma sevgi ve şükranlarımı bildirmek isterim"⁷⁷

Türkiye Cumhuriyeti'nin ana davalarının gerçekleşmesinde Resim-İş öğretmenlerinin katkısının, önemli devlet ve sanat adamı Hasan Âli Yücel tarafından açıkça belirtilmesi, GEE-RİB adına kıvanç verici olduğu kadar, ülke yönetimindeki o dönem aydınlarının ne denli çağdaş ve ilerici düşüncüklerini de ortaya koymaktadır.

(76)Hasan Ali Yücel. "Milli Eğitim Bakanımız Hasan Ali Yücel'in Gazi Eğitim Enstitüsü İş-Resim Şubesi'nin Sergisini Açış Nutukları", İlköğretim, 183-185 (1 Ağustos 1945), s.2400.

(77)Aynı, s.2400.

5.6.2. Cemal Bingöl ve Yozgat Ortaokulu Öğrencileri

Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim-İş Bölümünü 1936'da bitiren Cemal Bingöl, Yozgat Ortaokulu'nda resim öğretmenliği yaparken öğrencilerinin resim derslerindeki başarısını tüm dünyaya kanıtlar:

1940'da Ankara ve İstanbul'da Bingöl'ün açtığı öğrenci sergilerini gören İngilizler bu serginin Londra'da açılması için kendisine başvurmuşlardı. Ama o zaman bunu kabul etmemişti. Ankara'da 173 çocuğun üç yıllık gelişmesini gösteren ikinci bir sergi daha açmış, istek tekrarlanmış o da bu kez kabul etmişti.⁷⁸

Cemal Bingöl, resim öğretiminde kullandığı yöntemlerle büyük başarıya ulaşmıştır. Bingöl, öykünmeye, yinelemeye ve ezbere dayalı yöntemleri tümüyle bırakarak "yaratarak öğrenme"yi eğitiminde temel almıştır. Ortaokul öğrencisinin düzeyini önemseyerek uyguladığı yöntemde uygulamalar süresinde öğrenciye sanat kültür ve bilinci kazandırmış, resimde en kısır dönem olarak bilinen 14, 15, 16 yaş çocuğundan en başarılı sonuçları almıştır.

Ankara'da sergilenen öğrenci resimlerini gören İngilizler, sergi ile ilgilenmişler ve serginin Londra'da da açılmasını istemişlerdir. Vedat Nedim Tör, bu konuyu şöyle açıklar;

...Yozgat Ortaokulu öğrencilerinin resimlerini Ankara Sergi Evinde sergiledikten sonra, Londra Büyük Elçimiz Sayın

(78) Cemal Bingöl. Resim Nedir, Nasıl Yapılır, Nasıl Öğrenilir. (İstanbul: Milli Eğitim Bak. Yay., 1975), s.66.

Rauf Orbay'a yollamıştım. Orada açılan sergiyi Edinburg Üniversitesi , Güzel Sanatlar Tarihi Profesörü Mr. Herbert Read şu söylevle açmıştı.⁷⁹

Herbert Read'in sergi açılışında yaptığı konuşma aşağıda, Bingöl'ün kitabından verildi:

...Bu resimlerin resmen tanıtılmaya ihtiyaçları yoktur. Çünkü bu resimler, bozulmamış çocukların, yani yanlış öğretim netodlarıyla, sakat medeniyet telkinleriyle körleştirilmemiş çocukların, kısacası "oldukları gibi görünmek ve hareket etmek" fırsatını bulmuş ve bundan istifade etmesini bilmiş olan çocukların eseridir...., "çocuklar yaratarak öğrenirler", öğretimde tatbik edilen yeni metotta, her şeyi muhakeme ve izah etmek hususunda çocuğun kendi usullerine saygı gösterilir. Bundan başka çocuğun şahsiyetine, her çocuğun dahil bulunduğu psikolojik kategoriye de hürmet edilir.⁸⁰

Herbert Read konuşmasının sonunda büyük öğretici Cemal Bingöl'e teşekkür ederek onun, "çocuklardaki doğuştan gelen yaratıcılık yetisinin öğretim yoluyla sürekli ve eksiksiz olarak geliştirilebileceğini" kanıtladığını belirtir.

1943 yılında İngiltere'ye giden öğrenci sergisi İngiltere'nin çeşitli yerlerinde sergilenmiş ve her gittiği yerde büyük beğeni kazanmıştır.

Cemal Bingöl'ün başarıları yurt dışında olduğu denli Türkiye'de de büyük ilgi görmüştür. Dönemin önemli sanatçıları ve yazarları, Mustafa Şekip Tunç, Hıfzırrahman Raşit Öymen, Ahmet Hamdi Tanpınar, Halil Dikmen, Cemal Tollu, Eşref Üren, Enver Ziya Karal, sergiyle ilgili övgü

(79)Vedat Nedim Tör. "Çocuktaki Yaratıcı Güç", Sanat Dünyamız, 17 (Eylül 1979), s.33.

(80)Bingöl, 1975, Ön.ver.,s.67.

dolu yazılar yazmışlardır (Bkz., Bingöl, Resim Nedir, 1975).

5.6.3. Doğan Kardeş Dergisi Çocuk Resimleri Yarışması

Doğan Kardeş Çocuk Dergisi⁸¹ 1945 yılının Aralık ayında çocuklar arasında bir resim yarışması düzenler. Türkiye'de ilk kez bir çocuk dergisi tarafından resim yarışması düzenlenmektedir. Seçici kurul üyeleri, Prof. Mustafa Şekip Tunç başkanlığında Ressam Cemal Tollu, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Zeki Faik İzer, Kenan Temizan ve Fikret Adil'dir.⁸² M.Şekip Tunç, alanı psikoloji ve felsefe olan değerli eğitimcilerimizden, Fikret Adil ise dönemin etkili gazetecilerindendir. Diğer üyelerin tümü ise Güzel Sanatlar Akademisi mezunu ressamlardır. Bu yarışmaya binlerce resim gönderilir. Değerlendirmeler sonucunda yedi okulun resim öğretmenleri ödüllendirilir. Bu öğretmenlerin yedisi de Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim-İş Bölümü mezunudur⁸³.

Seçici kurul raporunun, öğretmenlerle ilgili maddesi önemli bir gerçeği dile getirmektedir. Seçici kurulun öğretmenler hakkındaki görüşleri şöyledir:

(81)Doğan Kardeş, ilk olarak 23 Nisan 1945'te İstanbul'da Yapı ve Kredi Bankası'nın da kurucusu olan Kâzım Taşkent tarafından yayınlanmaya başlamış ve uzun süre Vedat Nedim Tör tarafından yönetilmiştir. 25 yılı aşkın bir süre Türkiye'nin önemli çocuk dergisi olma özelliğini koruyan Doğan Kardeş, ara verdiği yayın yaşamına Ekim 1988'de yeniden başlamıştır.

(82)"Jüri Raporu", 1946 (Şerif Baykurt'tan sağlandı).

(83)Ödül alan öğretmenler ve GEE-RİB'nü bitirdikleri yıllar şöyledir: Birincilik ödülü: Şerif Baykurt (1941), ikincilik ödülü: Salahaddin Taran (1942), Nevide Gökaydın (1941), üçüncülük ödülü :Zeki Boran (1940), Bedia Taran (1942), İrfan Vurandamar (1945), Ganimet Uzer (1945)(Bu öğretmenlerin mezuniyet yılları G.Ü.Gazi Eğitim Fakültesi Resim-İş Bölümü Başkanı Doç.Dr.Nihat Boydaş'tan sağlanan el yazısı ile yazılmış küçük bir defterden öğrenilmiştir).

Çocuklarımızın Güzel Sanatlara karşı olan istidatlarını sabır, sevgi ve bilgiyle işlemlenilen öğretmenlerimiz, nerede olurlarsa olsunlar her yerde gayet parlak verimler almışlardır.

Programlarda resim derslerinin azlığına rağmen bu derece yüksek kalitelere ve seviyelere varmağa muvaffak olan öğretmen arkadaşlarımızı ve onların cevherli yavrularını heyecanla ve öğünerek alkışlarız.

Bu öğretmenleri, güzel sanatları ve bilhassa resmi çocukların kendi içlerini ve benliklerini ifadeye imkân vererek yaratıcılık hassalarını geliştirmek için en mükemmel bir vasıta sayan modern öğretim ve eğitim metodunun öncüleri olarak selamlarız.⁸⁴

1945-46 öğretim yılı, GEE-RİB'nü bitirenlerin öğretmenlik yaptıkları onuncu yıldır⁸⁵. Bu on yıllık sürede GEE-RİB, 137 mezun vermiştir⁸⁶. 1944'de, MEB'nca yayınlanan bir araştırmada ise ortaokullarda 160 resim öğretmeni olduğu ve bunların 54'ünün (.34) GEE, 32'sinin (.20) GSA mezunu olduğu, 44'ünün (.28) de resim öğretmenliği ehliyetnamesi bulunduğu⁸⁷ belirtilmektedir. Bu duruma göre, Doğan Kardeş Çocuk Resimleri yarışmasında derece alan tüm öğretmenlerin GEE-RİB mezunu olmaları anlamlıdır ve bu eğitim kurumu açısından o dönemdeki başarıyı çok iyi göstermektedir.

Yine bu yarışmada GSA mezunu ressam Kemal Zeren'in ve Yozgat Ortaokulu Resim Öğretmeni Cemal Bingöl'ün öğrencilerinin resimleri, derginin ricası ile sergiye çağrılmış, ve bu resimler yarış üstü sayılarak kendilerine teşekkür edilmiştir. Cemal Bingöl de GEE-RİB'den, 1936'da mezun olmuştur.

(84)"Jüri Raporu", Ön.ver.

(85)GEE-RİB'nün ilk mezunları 1935-1936 öğretim yılında öğretmenlik yapmışlardır.

(86)Boydaz, Ön.ver.

(87)Orta Öğretimin Gelişmesi Hakkında Öntasar. (Ankara:Maarif Vekilliği, 1944),s.63.

Bu sergiye ilişkin görüşlerini dile getiren yazar Halid Fahri Ozansoy, resim sanatının geleceğinden umutludur:

Bu, bize, bu gidişle, birkaç yıl sonra nasıl sanatkarlar ordusu yetiştirebileceğimizi anlatıyor..., asıl sevinilecek, öğünülecek olay budur derim. Hâsılı güzel sanatlar yarışında- hiç değilse şimdilik resimde- uluslar arası bir yarışa pek yakın bir istikbalde girebilmek için güzel bir müjdenin karşısındayız.⁸⁸

5.7. Değerlendirme

Türk Resim Eğitimi'nin geçmişine bakıldığında, 1908'de II.Meşrutiyet'le bu konuda uyanışın başladığı görülür. Askeri Mühendis Okulları (1773-1795), Güzel Sanatlar Akademisi'nin (1883) etkileri ile birlikte İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nda Baltacıoğlu ve Satı Bey'in çabaları, resim eğitiminde ciddi yaklaşımların başlangıcı sayılmaktadır. Baltacıoğlu'nun 1910'da M.E.B'nca Avrupa'ya gönderilmesi, resim ve elişleri konusunda incelemelerde bulunarak yurda dönmesi ve edindiği bilgi ve deneyimlerini sürekli etkinliklerle çevresine ve öğrencilerine aktarması, bu başlangıcı belirleyen oluşumlardır. Güzel Sanatlar Akademisini bitirerek resim öğretmenliği yapanlar az sayıdadır, bu nedenle Askeri Mühendis Okulu çıkışlılar öğretmenlik yapmakta, bu da resim eğitimi açısından verimsiz

(88)Halid Fahri Ozansoy. "Çocuklarımızın Yaptıkları Resimler", Son Posta Gazetesi (Şubat 1946).

olmaktadır. 1932'ye değin Akademi bünyesinde Resim Pedagojisi Dersi, Resim Öğretmen Okulu açılması girişimi (1924), Resmin Usulü Tedrisi Dersi (1927) gibi uygulamalar görülür. Bu çabalarda yine Baltacıoğlu'nun katkıları bulunmaktadır.

Cumhuriyet'in ivedi sorunları belki en başta ekonomiktir ama, kültür ve eğitim de çok önemli bulunmaktadır. Batı modeli eğitim hedefi doğrultusunda ülkeye yabancı uzmanlar çağrılır. 1924'te John Dewey, 1926'da Frey ve Stöhler Türkiye'ye gelirler, gözlem ve incelemelerini raporlaştırarak önerilerde bulunurlar. Her üç uzman da İş ve Sanat Eğitimi Akımı savunucularındandır, önerilerini bu çerçevede geliştirmişlerdir. Özellikle Mustafa Necati'nin Bakanlığı döneminde, eğitimde girişilen yeniliklerde büyük ölçüde Dewey'in görüşlerinden yararlanılmıştır. Mektep Müzesi 1926, Sanayi-i Nefise Encümeni 1926, İş Prensiplerine Müstenit Tedrisat Kursu 1926, Okullarda Elişi Atölyesi Kurulması 1926, Yabancı Ükelere Öğrenci Gönderilmesi 1928, Necati döneminin resim öğretimi adına önemli uygulamalarındandır.

1930'da Resim Öğretmeni ve İş Öğretmeni yetiştirmek üzere iki ayrı öğretmen okulu açılması düşünülür. Daha sonra proje, Resim ve Elişleri Öğretmen Okulu olarak bir okula indirilir. Her iki düşünce de gerçekleşemez. Sonunda 1932-1933 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü çatısı altında Resim-iş Bölümü'nün açılışı gerçekleşir. Önceleri Resim ve İş olarak iki ayrı bölüm halinde açılan birimler birinci yılın sonunda ekonomik nedenlerle birleştirilir.

Bu birleşmede; bölümün kurulmasında Almanya'da eğitim görmüş bir ekibin etkin olduğu gözönünde tutulacak olursa, Bauhaus etkisinin olduğu da söylenebilir.

GEE-RİB'nün ilk programlarında Tonguç'un görüşleri etkili olur. 1928'de Avrupa'ya eğitime gönderilen gençler, dönüşlerinde bölümün kurulmasıyla görevlendirilirler. 1932-1935 arası Tonguç, bölüm başkanıdır.

Baltacıoğlu'nun kısa bir süre Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünü yaptığı dönemde ise 1931 programlarında etkili olduğu görülür. 1931 programlarında henüz bölüm açılmamıştır; ancak Baltacıoğlu, GEE'nün tüm bölümlerine Resim ve Elishleri dersini koydurmuştur.

Kuruluşundan 1950'ye dek uygulanan GEE-RİB programları incelendiğinde çok büyük değişiklikler görülmemektedir. Amaç; öğrencinin yetenek ve güçlerini iş içinde ve iş yapabilecek biçimde geliştirerek kişiliği sağlam yapıcı ve yaratıcı insan yetiştirmektir.

GEE-RİB'nün 1941, 1944, 1946 ve 1947 programlarında iş ve işe yönelik derslerin daha ağır bastığı giderek bu derslerin arttığı görülmektedir.

Programlardaki dersler niteliksel olarak dört grupta toplanabilir. Bunlar; Resim Atölye Dersleri (Resim, Serbest Resim), Diğer Sanat Atölye Dersleri (Grafik, Yazı, Modelaj, Fotoğraf), İş Atölye Dersleri (Ağaç İşleri, Maden İşleri, Mukavva İşleri, Örgü ve Kumaş İşleri, Kitap Resimleme, Planör ve Tayıare Modelciliği), Öğretmenlik Meslek Dersleri (Ders Uygulaması, Ruhbilim, Çocuk ve Gençlik Ruh

Bilimi, Meslek Dersleri Semineri, Ortaokul Ders Konuları Üzerine Çalışmalar, İş Eğitimi Tarihi), Genel Kültür ve Kuramsal Sanat Dersleri (Yabancı Dil, Askerlik, Türk Devrim Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi, Sanat Tarihi)dir.

Bu derslerden iş ve işe dönük derslerin resim derslerinden daha çok olduğu, iş derslerinin giderek artarken, genel kültür ve kuramsal sanat derslerinin azaldığı, resim derslerinin ise yaklaşık aynı kaldığı görülür. Bölüm programlarında öğretmenlik meslek dersleri de kendi oranlarını korumuştur.

Ortaokul programlarında ise Resim Derslerinin program bütünü içindeki ağırlığı 1927'de .3 iken, 1927-1937 arasında .5'e yükselir, 1937'den sonra yine .3'e düşer.

1930, 1938, 1949 ortaokul programlarında resim dersi amaç, içerik, yöntem ve değerlendirme açısından önceleri oldukça yalın ve yüzeysel iken giderek 1949'da en gelişmiş biçimine ulaşmıştır.

1930 Ortaokul programında resim dersleri daha çok teknik bilgi ve beceri kazandıran bir ders görünümündedir. Yaratıcılığı ve kişiliği geliştirmek amaçlanmamış, yalnızca öğrenciye yaptırılacak çalışmalar belirtilmiştir.

1938 Programında ise hedefler saptanmış, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlar kazandırma amacı programa girmiştir. Öğrenci, resim dersleri yoluyla önce görmeyi, sonra gördüğünde güzellik bulmayı öğrenecek, estetik kişiliği gelişecektir. Aynı zamanda öğrencide yaratıcılığın geliştirilmesi ve sağlam kişilik kazandırma da hedeflenmiştir.

1949 Programının ise çağdaş program geliştirme anlayışına uygun olarak hazırlandığı görülür. Bu programda amaçlar; öğrencilere duygu ve düşüncelerini resim yoluyla anlatabilme yetisi kazandırmak, doğada, çevrede ve sanattaki güzellikleri görmeyi öğretmek, estetik kişilik kazandırmak, resmin gerektirdiği yöntem ve tekniklerin bilgi ve becerisini kazandırmak, resmi diğer derslerin öğrenimi için bir anlatım yolu olarak kullanmalarını sağlamak ve resmi, boş zamanlarını geçirmelerini sağlayan bir uğraş haline getirmek olarak saptanmıştır.

Bu programın bir özelliği de, "Çocuk Gelişiminin Ana Çizgileri, İlk Gençlik Çağı" adlı bir bölümünün bulunması ve bu bölümde ortaokul çocuğunun fiziksel, ruhsal zihinsel özelliklerinin verilerek öğretmenlerden bu özellikleri dikkate alarak öğretim yapmalarının istenmesidir.

1923-1950 dönemi ortaokul resim dersi programında dikkati çeken özellikler, 1927-1937 arası ders saatlerinin artması, program içeriklerinin ise 1949 programı ile en gelişmiş düzeye ulaşmasıdır. 1927'de sayısal artış gösteren resim derslerinde M.Necati ve Tonguç'un etkili olduğu düşünülebilir. Ancak, henüz GEE-RİB kurulmamıştır. Bölüm kurulduktan ve bölümden yetişenlerin belli bir deneyim kazandıktan sonra ortaokul programlarının hazırlanmasında etkili oldukları söylenebilir.

Resim eğitimi açısından önemli bir deneyim de 1947'de Resim Semineri uygulamasıdır. Üç yıllık süresi olan bu seminer lise düzeyinde ve sanat yeteneği olan çocukla-

rın erken yaşta eğitime başlaması gerektiği düşüncesiyle açılır. Seminer başarılı bir eğitim sürdürürken birinci yılın sonunda dönemin Milli Eğitim Bakanı'nca kapatılır, öğrencileri GEE-RİB'ne aktarılır.

Türkiye'de resim öğretmeni yetiştirmek amacıyla açılan ilk kurum olan GEE-RİB, eğitim etkinliklerini okul dışına da taşımış, her yıl düzenli olarak açılan bölüm sergileri ile Ankara'da etkili bir sanat ortamı yaratılmıştır. Cumhuriyet'in onuncu yılında (1933) oluşturulan ve tren katarıyla tüm yurdu dolaşan Gezici Eğitim Sergisi'nde de Tonguç'un ve Resim-İş Bölümünün katkıları büyüktür.

GEE-RİB'nü 1936'da bitiren Cemal Bingöl'ün Yozgat Ortaokulu öğrencilerinin Resim Sergileri de dönemin sanat eğitimi alanındaki önemli bir olaydır.

1940'da Ankara ve İstanbul'da açılan sergi İngiltere'den çağrı alır ve 1943 yılında İngiltere'nin çeşitli bölgelerinde sergilenir. Gerek yurt içinde gerekse yuRT dışında övgü toplayan sergi hakkında eleştirmen Herbert Read, şunları söyler: "...yanlış öğretim yöntemleriyle, sakat uygarlık aşılımlarıyla körleştirilmemiş çocukların yapıtları...."

GEE-RİB'nün bir başarısı da 1945 yılında düzenlenen Doğan Kardeş Dergisi "Çocuk Resimleri Yarışması"nda gözlenir. Bu yarışma, yurt düzeyinde olup seçici kurul üyelerinin tümü GEE-RİB'nün dışındadır. Değerlendirmeler sonucunda yedi okulun resim öğretmeni ödüllendirilir. Bu öğretmenlerin yedisi de GEE-RİB'nden yetişmişlerdir.

Kısaca, bu dönem Türk Resim Eğitimi açısından önemli uygulamaların başlatıldığı, eğitim sistemi bütünlüğü içerisinde resim eğitimine özel bir yer verildiği ve kısa sürede büyük gelişmelerin görüldüğü verimli ve etkin bir dönem olmaktadır.

BÖLÜM VI

6.GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ RESİM-İŞ BÖLÜMÜNDEN YETİŞEN ÖĞRETMENLERİN ÖĞRETMENLİK VE ÖĞRENCİLİK YAŞANTILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim-İş Bölümü; 1932-1933 öğretim yılında ilk öğrencilerini alır, üç yıl eğiterek ilk mezunlarını 1935 yılında verir ve bu işlevini yıllarca tek başına sürdürür. Bu bölümden yetişenlerin öğretmenlik mesleğinde oldukları denli sanatçılık, sanat yazarlığı ve yöneticilik kimliklerinde de başarılı oldukları bilinmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada GEE-RİB'nü 1935-1950 döneminde bitirenlere Resim Öğretimi ile ilgili bir anket uygulanması tasarlandı. Ancak bu dönemin tanıdığı öğretmenlere çeşitli nedenlerle yeterli sayıda ulaşılamadığı için bu deneklerin kapsamı biraz genişletildi ve o dönemin öğretmenlerinin öğrencisi olmak koşulu ile 1950 yılı sınırı 1966'ya dek uzatıldı. Böylece toplam kırk kişiye üç bölümden ve 50 sorudan oluşan bir anket uygulandı.

Anketin birinci bölümünde öğretmenlerin kimliklerini bulgulayan "Kişisel Tanıtım" başlığı altında 11 soru, ikinci bölümünde öğretmenlerin, öğretmenlik yaşantılarını bulgulayan "Ortaokulda Resim Öğretimine İlişkin Görüşleriniz" başlığı altında 13 soru, üçüncü bölümünde öğretmenlerin öğrencilik yaşantılarını bulgulayan "GEE-RİB'de Aldığınız Eğitime İlişkin Görüşleriniz" başlığı altında 26 soru bulunmaktadır.

Bu bölümde anket verileri değerlendirilerek çizelgeye dönüştürüldü ve yorumlandı.

6.1. Anket Uygulanan Öğretmenlerin Tanıtımları

6.1.1. Kimlik ve Mesleki Durumları

Bu alt bölümde, anketi yanıtlayan 40 kişinin adı, soyadı, GEE-RİB'nü bitirdikleri yıllar ve kendilerinin Resim Dersi atölye öğretmenlerinin adı, soyadı, okulu bitiş yılları tarih sırasına göre verildi.

- 1-Ferit Apa, 1935, Malik Aksel
- 2-Nevide Gökaydın, 1941, Malik Aksel
- 3-Şerif Baykurt, 1941, Malik Aksel
- 4-İsmail Altınok, 1943, Malik Aksel
- 5-Hasan Kavruk, 1943, Malik Aksel, Refik Epikman
- 6-İsmet Erel, 1945, Refik Epikman
- 7-Kayıhan Keskinok, 1945, Refik Epikman
- 8-Hidayet Telli, 1946, Refik Epikman
- 9-Ahmet Köksal, 1946, Malik Aksel, Refik Epikman
- 10-Hüsnü Gürsel, 1948, Refik Epikman
- 11-Adnan Turani, 1948, Malik Aksel, Refik Epikman
- 12-Mustafa Aslıer, 1949, Malik Aksel, Refik Epikman
- 13-Enver Uzan, 1949, Refik Epikman
- 14-Cemal Güvenç, 1949, Malik Aksel

- 15-Nevzat Akoral, 1949, Malik Aksel, Refik Epikman
- 16-Hakkı Karayığlıtoğlu, 1950, Malik Aksel, Refik Epikman
- 17-B.Sıtkı Fırat, 1951, Malik Aksel, Refik Epikman
- 18-Orhan Çetinkaya, 1951, Malik Aksel, Refik Epikman
- 19-Bahattin Akay, 1953, Refik Epikman
- 20-Mürşide İçmeli, 1953, Malik Aksel, Refik Epikman
- 21-Nüzhet Kutluğ, 1953, Refik Epikman
- 22-Mehmet Uzel, 1953, Refik Epikman
- 23-Ali Rıza Kırcan, 1955, Malik Aksel, Refik Epikman
- 24-Akgün Büyükişleyen, 1956, Mesut Erdem
- 25-Olcay Tekin Kırısoğlu, 1956, Mesut Erdem, Arif Kaptan
- 26-Fikri Cantürk, 1957, Mesut Erdem, Refik Epikman
- 27-Münire İzgi, 1958, Refik Epikman
- 28-Galip Türkdoğan, 1958, Refik Epikman
- 29-İbrahim Bayram, 1958, Refik Epikman
- 30-Halis Biçer, 1961, Refik Epikman, Adnan Turani
- 31-Ali Suat Kızıltuğ, 1961, Refik Epikman
- 32-Süleyman Saim Tekcan, 1961, Refik Epikman
- 33-Hulusi Sezer, 1961, Refik Epikman
- 34-Ali Candaş, 1962, Refik Epikman, Adnan Turani
- 35-İsmail Gümüş, 1963, Refik Epikman
- 36-Nihat Boydaş, 1964, Refik Epikman
- 37-Ö.Faruk Uzar, 1965, Refik Epikman, Adnan Turani
- 38-Zafer Gençaydın, 1965, Refik Epikman, Adnan Turani
- 39-Hüseyin Bilgin, 1966, Refik Epikman, Adnan Turani
- 40-Yücel Gel, 1966, Refik Epikman, Turan Erol

ÇİZELGE 4

Anket Uygulanan Öğretmenlerin
GEE-RİB Resim Dersleri Atölye Öğretmenleri

n=40

Atölye Öğretmenleri	f	%
Malik Aksel	15	37,5
Refik Epikman	33	82,5
Mesut Erdem	3	7,5
Arif Kaptan	1	2,5
Adnan Turani	5	12,5
Turan Erol	2	5

Anketi 40 kişi yanıtlamış ancak bunlardan bir bölümünün birden çok Resim Dersi atölye öğretmeni olduğundan, f sayısı toplam 40'ı geçmiştir. Bulgulara göre, anketi yanıtlayan öğretmenlerden .37,5 Malik Aksel'in .82,5 Refik Epikman'ın, .7,5 Mesut Erdem'in, .2,5 Arif Kaptan'ın .12,5 Adnan Turani'nin, .5 Turan Erol'un öğrencisidir.

Anketi yanıtlayan 40 kişinin çoğunluğu Refik Epikman'ın öğrencisi olup, bunu Malik Aksel'in öğrencileri izlemektedir. Sonra sırasıyla Adnan Turani, Mesut Erdem, Turan Erol ve Arif Kaptan gelmektedir. Bulguları belli bir anlam vererek yorumlamak olası değildir; çünkü, büyük ölçüde tanınan ve ulaşılabilen kişilere anket uygulanabildi. Sonuçta, o dönemin genel niteliğini bulgulamak amaçlandı, atölye öğretmenleri arasında herhangi bir karşılaştırma yapmak anlamlı bir sonuç çıkarmayacağından bu yola da gidilmedi.

ÇİZELGE 5

Anket Uygulanan Öğretmenlerin
GEE-RİB'nü Bitirme Yılları

Yıllar	f	%	f	%
1935-1940	1	2.5	29	.72.5
1941-1945	6	15		
1946-1950	9	22.5		
1951-1955	7	17.5		
1956-1960	6	15		
1961-1966	11	27.5		
T O P L A M	40	100	40	100

Anket uygulanan öğretmenlerin .2,5'i 1935-1940 arası, .15'i 1941-1945 arası, .22,5'i 1946-1950 arası, .17,5'i 1951-1955 arası, .15'i 1956-1960 arası, .27,5'i 1961-1966 arası GEE-RİB'nü bitirmişlerdir.

Araştırma konusunun 1923-1950 dönemini kapsamasına karşın (GEE-RİB 1935'te ilk mezununu vermiştir) bu dönem mezunlarına yeterli sayıda ulaşamamıştır. Bu durumda, o dönemin atölye öğretmenlerinin öğrencisi olmak koşuluyla 1950 sınırı 1966'ya dek genişletilmiştir. Çizelge incelendiğinde 1950 öncesi mezunlarının toplam .40'ının, 1950 sonrası mezunlarının toplam .60'ının ağırlıkta olduğu görülür. Bu görünüm, incelenen dönemin niteliğinin tam belirlenemeyeceği kaygısını da getirmektedir. Ancak GEE-RİB programları 1963'e dek önemli bir değişiklik göstermez. Çizelgeye göre 1963 öncesi mezunlarına ulaşma oranı toplam .72,5'tur, bu sayısal değerle bir dönemin genel görünümünün verilebileceği düşünülmüştür.

ÇİZELGE 6

Anket Uygulanan Öğretmenlerin
Lisans Üstü Eğitim Durumları

	f	%
Yurt Dışı	15	.375
Yurt İçi	7	.175
Yok	18	.45
T O P L A M	40	100

Anket uygulanan öğretmenlerin .37,5'i yurt dışında, .17,5'i yurt içinde lisans üstü öğrenim görmüşlerdir. .45'inin ise lisans üstü öğrenimi yoktur.

Anket, tanınmış sanatçı ve eğitimci kimlikleri belirgin öğretmenlere uygulandığı için bu çizelgede görüldüğü gibi, .55'inin lisans üstü öğrenim görmüş olması, bu dönem mezunlarının tümünü örnekleyemez. Ancak etkin olarak sanatın ve eğitimin içinde yer alan bir grubun görüşlerinin alınmış olması ile bulguların geçerliğinin yükseleceği düşünülmüştür. Ancak yine de anket uygulanan öğretmenlerin .45'inin lisans üstü öğrenimlerinin olmadığı da göz önüne alınmalıdır.

1923-1950 döneminde Türkiye'de sanat ve eğitim alanında lisans üstü öğrenim olanaklarının olmadığı ya da yetersizliği, öğretmenlerin .37,5'inin yurt dışında lisans üstü eğitim görmüş olması ile de kanıtlanmaktadır. .17,5 oranında yurt içinde öğrenim görenler ise tümüyle 1960 sonrası mezunlarıdır.

Bulgular, 1923-1950 döneminde yurt dışında eğitim görmeyenlerin önem kazandığını göstermektedir. Özellikle yetiştikleri kurumda çalıştırılacak olan gençlere yurt dışında eğitim olanakları sağlanmış olduğu söylenebilir.

ÇİZELGE 7

Anket Uygulanan Öğretmenlerin
Çalıştıkları Okullar

n=40

	f	%
Ortaokul	24	60
Lise	28	70
Öğretmen Okulu	26	65
Köy Enstitüsü	5	12.5
GEE-RİB	18	45
Yük.Öğr. Kurumları	20	50
Diğer	16	40

Anket uygulanan öğretmenler birden fazla okul türünde çalıştıkları için bu çizelgede f sayısı 40'ı aşmıştır. Bulgulara göre, öğretmenlerin çalıştıkları okulların oranı, ortaokul .60, lise .70, öğretmen okulu .65, köy enstitüsü .12,5, GEE .45, yüksek öğrenim kurumları .50, diğer kurumlar .40'tır.

Anket uygulanan öğretmenlerin çalıştıkları okullar, öncelik sırası ile lise, öğretmen okulu, ortaokul, yüksek öğretim kurumları ve GEE-RİB'dür. Az sayıda da olsa Köy Enstitülerinde çalışan öğretmen de vardır. "Diğer" seçeneği kapsamında ise yuva, ilkokul, Meslek Liseleri, Körler

Okulu, FRTEM, Devlet Opera ve Balesi bulunmaktadır.

Çizelgeden çıkan sonuca göre, GEE-RİB mezunları daha çok lise, öğretmen okulu, ortaokulda ve GEE-RİB ile birlikte diğer yüksek öğretim kurumlarında çalışmış ve çalışmaktadırlar.

ÇİZELGE 8

Anket Uygulanan Öğretmenlerin Emekli Oldukları Yıllar

Yıllar	f	%
1951 (İstifa)	1	2.5
1971-1975	3	7.5
1976-1980	5	12.5
1981-1985	12	30
1986-1990	1	2.5
Çalışanlar	18	45
T O P L A M	40	100

Anket uygulanan öğretmenlerden .2,5'i 1951'de istifa etmiş, .7,5'i 1971-1975 arası, .12,5'i 1976-1980 arası, .30'u 1981-1985 arası, .2,5'i 1986-1990 arası emekli olmuş, .45'i ise çalışma yaşamını sürdürmektedir.

Sonuçta öğretmenlerin .55'inin emekli olduğu, .45'inin çalıştığı görülmektedir. Bu sonuç biraz da anketin 1966 mezunlarına dek uygulanması ile ilgilidir. Ancak bu kapsamda emeklilik yaş sınırına dek çalışan öğretmenler de bulunmaktadır

6.1.2. Sanatsal ve Bilimsel Etkinlikleri

ÇİZELGE 9

Anket Uygulanan Öğretmenlerin
Sanat Çalışmalarını Sürdürme Durumları

	a evet	b kısmen	c hayır	d başka	Toplam
f	33	7	-	-	40
%	82.5	17.5	-	-	100

Anket uygulanan öğretmenlerden .82,5'i sanat çalışmalarını sürdürmekte, .17,5'i ise kısmen sürdürmektedir.

Bu verilerden GEE-RİB mezunlarının sanat uğraşlarını etkin olarak sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Ancak, sanatta ve eğitimde ünlene kişilere anket uygulandığı daha önce söylenmişti. Buna karşın yine de GEE-RİB mezunlarının gerek mesleki yaşantılarında, gerekse emekliliklerinde sanatsal etkinliklerini sürdürdükleri bir gerçektir.

ÇİZELGE 10

Anket Uygulanan Öğretmenlerin
Sanatın Hangi Dalı İle Uğraştıkları

	a resim	b heykel	c özg.bs.	d fotog.	e seramik	f başka
f	28	5	7	3	1	6
%	70	12.5	17.5	7.5	2.5	15

Anket uygulanan öğretmenlerin .70'i resim, .12,5 heykel, .17,5'i özgün baskı, .7,5'i fotoğraf, .2,5'i sera-

mik, .15'i başka sanatlarla uğraşmaktadırlar. "Başka" seçeneğine, sanat yazarlığı, dokuma, grafik, hat (yazı), halk bilimi uğraşları girmektedir.

Anket uygulanan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun resim sanatı ile uğraştıkları görülmektedir. Bunu sırası ile özgün baskı, heykel, fotoğraf izlemektedir.

Bu sonuçlar GEE-RİB'nde alınan eğitimin öncelikle resim yapmaya yönlendirici olduğu doğrultusunda yorumlanabilir.

ÇİZELGE 11

Anket Uygulanan Öğretmenlerin Sanat Uğraşlarında Eğilimleri

	a figür.	b soyut	c ikisi	d başka	Toplam
f	20	3	11	6	40
%	50	7.5	27.5	15	100

Anket uygulanan öğretmenler sanat uğraşlarında .50 figüratif, .7,5 soyut, .27,5 her iki eğilimdedirler. .15 "Başka" seçeneği ise bu kapsama girmeyen anlayışları kapsamaktadır.

Elde edilen sayılara göre öğretmenlerin yarısı figüratif eğilimde çalışmaktadır. Soyut çalışan ise çok azdır. Her iki türü de deneyen öğretmenler de bulunmaktadır.

ÇİZELGE 12

Anket Uygulanan Öğretmenlerin
Yayın Türleri ve Sayıları

n=40

Yay. Türü	a		b		c		d		e	
	1-3		4-6		7-9		10-15		16 ve üstü	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kitap	12	30	2	5	2	5	2	5	-	-
Makale	1	2.5	3	7.5	1	2.5	5	12.5	9	22.5
İnceleme-Araştırma	6	15	5	12.5	-	-	-	-	2	5
Eleştiri	1	2.5	1	2.5	-	-	-	-	5	12.5
Ders Notu	8	20	2	5	1	2.5	1	2.5	1	2.5
Başka	4	10	-	-	-	-	-	-	-	-

Anket uygulanan öğretmenlerin yayınları arasında kitap yazanlar; 1-3 kitapta .30, 4-5 kitapta .5, 7-9 kitapta .5, 10-15 kitapta .5 olarak dağılım göstermektedir. Makale yazanlar; 1-3 makalede .2,5, 4-6 makalede .7,5, 7-9 makalede .2,5, 10-15 makalede .12,5, 16 ve üstü sayıda makalede .22,5 oranlarındadır. İnceleme-araştırma türünde; 1-3 çalışma .15, 4-6 çalışma .12,5, 16 ve üstü çalışma .5 oranlarındadır. Eleştiri türünde; 1-3 eleştiri .2,5, 4-6 eleştiri .2,5, 16 ve üstü sayıda eleştiri .12,5 ağırlıktadır. Ders notu hazırlayanlar; 1-3 ders notu .20, 4-6 ders notu .5, 7-9 ders notu .2,5, 10-15 ders notu .2,5, 16 ve üstü sayıda ders notu .2,5 oranlarındadır.

Bu çizelgeden kitap yazan öğretmenlerin en çok 1-3

arası sayıda kitap yayımladıklarını, makale yazarların 16 ve daha üstü sayıda makale yayımladıklarını, inceleme-araştırma yapanların 1-3 arası ile 4-6 arası sayılarda yoğunlaştığını (bu seçeneği bazı öğretmenler öğrenciliklerinde hazırladıkları lisans tezini de sayarak işaretlemişlerdir), ders notu hazırlayanların 1-3 sayıda ders notunda toplandıkları görülmektedir. "Başka" seçeneğinde ise dergi çıkarma, çeviri, rapor hazırlama, eğitim filmleri hazırlama etkinlikleri bulunmaktadır. Sonuç olarak öğretmenlerin yayın konusunda oldukça etkin oldukları söylenebilir.

6.1.3. Etkilendikleri Eğitimciler

ÇİZELGE 13 Anket Uygulanan Öğretmenleri Etkileyen Eğitimciler

Eğitimciler	
TÜRK	I.Hakkı Tonguç 5, Şinasi Barutçu 4, Malik Aksel 3, Fuat Gündüzalp 3, Ziya Dalat 3, Hidayet Telli 3, İ.H.Baltacıoğlu 2, Refik Epikman 2, Mesut Erdem 2, Muaffak Uyanık 2, Vedide Baha Pars 2, Şükrü Selçukoğlu 2, Cevat Memduh Altar 1, Cemal Bingöl 1, R.Nuri Güntekin 1, Reşat Tardu 1, Hayrullah Örs 1, Kemal Kaya 1, Reşat Oğuz 1, M.Naci Ecer 1, İsmet Toprak 1, Hayri Çakaloz 1, Sait Yada 1, Münir Raşit Öymen 1, Hakkı İzzet 1, Fatma Varış 1, İhsan Baykal 1, Adnan Turani 1, Nevzat Akoral 1, Nurten Ceyhan 1, Kayıhan Keskinok 1, Suut Kemal Yetkin 1, Mevlûd Dilsiz 1, İnci San 1, Zafer Gençaydın 1, Enver Öztürk 1 (36 eğitimci).
YABANCI	Herbert Read 2, Pestalozzi 2, Gordon 1, Klee 1, Morris 1, Guilford 1, A.Lhote 1, Willi Baumeister 1, Heinz Troker 1, Rousseau 1, Eric Forest 1, J.Itten 1, Kandinsky 1, Josef Albers 1, Cizek 1, Victor Lowenfield 1 (16 eğitimci)

Bu çizelgede, eğitimcilerin adları yazılarak yanlarına kaç kişinin işaretlediği belirtilmiştir. Bulgulara göre, anket uygulanan öğretmenlerin etkilendiği Türk eğitimcilerin sayısı 36, yabancı eğitimcilerin sayısı 16'dır. Bu sayılar, öğretmenlerin Türk eğitimcileri denli yabancı eğitimcileri de tanıdıklarını göstermektedir. Türk eğitimcileri arasında resim sanatı dışında da eğitimciler bulunmaktadır.

Ancak, bu etkilenmelerin çok öznel olduğunu, belki de dolaysız bir etkileşim olanağı bulunanlardan yararlanıldığını söylemek olasıdır. Ya da doğrudan öğretmen öğrenci etkileşimi sözkonusu olabilir. Özellikle başta adı geçen önemli eğitimcilerimizin, sanatçı öğretmenlerden yalnızca birkaçını etkilemiş olmaları bu görüşü güçlendirmektedir.

6.2. GEE-RİB'den Yetişen Öğretmenlerin Ortaokulda Resim Öğretimine İlişkin Görüşleri

GEE-RİB'nü bitiren öğretmenlerin ortaokulda resim öğretimine ilişkin görüşlerinin alındığı bu bölümde 13 soru bulunmaktadır. Bu sorularla, anket uygulanan öğretmenlerin öğretmenlik yaşantıları sonucu oluşan görüşleri belirlenmeye çalışıldı.

6.2.1. Temel İlkeler

ÇİZELGE 14

Ortaokul Resim Öğretiminde
Ussallık ve Duygusallığın Etkililiği

	a us.	b duyg.	c deng.	d bşk.	Toplam
f	1	9	30	-	40
%	2.5	22.5	75	-	100

Bu soruda kullanılan ussallık ve duygusallık (akıl-
duygu, ussal-usdışı, rasyonel-irrasyonel, düşünsel-duyuş-
sal) kavramları; resim eğitiminde ağırlıkları ve önemi
sürekli tartışılan kavram çiftleri olup, çeşitli sanat
eğitimi anlayışlarında zaman zaman biri diğerinden önemli
sayılarak resim öğretimini yönlendirmiş karşıt eğilimler-
dir¹. Bu nedenle anket soruları arasında daha genel, an-
laşılır ve yaygın biçimi ile ussal ve duygusal olarak kul-
lanılması yeğlenmiştir.

Anket uygulanan öğretmenlerin, ortaokulda resim
öğretiminde "ussallık etkili ve önemlidir" görüşüne .2,5
"duygusallık etkili ve önemlidir görüşüne" .22,5, "her
ikisinin dengesi sağlanmalıdır görüşüne" .75 oranında ka-
tıldıkları görülür.

Öğretmenler; ortaokulda resim öğretiminde ussallık
ve duygusallığın dengelenmesi görüşünde birleşmektedir. Bu
sonuç resim öğretiminde duyular, duyular, duygular, sezgi-
ler, düşgücü ve içgüdülerin önemli bulunması denli, us,

(1)Daha ayrıntılı bilgi için başvurulacak kaynak: İnci San.Sanat Eğitimi Kuramları, Anka-
ra: Tan Yay., 1983, s.53.

bilgiler, kurallar, mantık gibi özelliklerin de önemli olduğunun benimsendiğini göstermektedir. Resim öğretiminde dengeyi öneren öğretmenlerin yanında yalnızca duygusallığı yeğleyen öğretmenlerin de .22,5 oranında bulunması, resim öğretiminde duyarlığın, imge gücünün ussallıktan daha etkili olması gerektiği inancının bir kanıtı sayılabilir.

ÇİZELGE 15

Ortaokulda Resim Öğretimini Etkileyen
Ögelerin Sıralanışı

n=40

		1	2	3	4	5	Ort.	Sır.
a.Atölye fizik koş.	f	6	9	5	6	4	6	2
	%	15	22.5	12.5	15	10	15	
b.Öğretmenin niteliği	f	29	8	1	-	1	7.8	1
	%	72.5	20	2.5	-	2.5	19.5	
c.Yöntem	f	1	9	11	6	3	6	2
	%	2.5	22.5	27.5	15	7.5	15	
d.Öğrenci niteliği	f	1	-	6	9	6	4.4	4
	%	2.5	-	15	22.5	15	11	
e.Eğt.Prog.	f	2	2	8	1	9	4.4	4
	%	5	5	20	2.5	22.5	11	
f.Yönetici	f	2	4	2	4	14	5.2	3
	%	5	10	5	10	35	13	
g.Başka	f	-	-	-	-	-	-	-
	%	-	-	-	-	-	-	

Ortaokulda resim öğretimini etkileyen ögeler önem sırasına göre işaretlendiğinde atölye ve fizik koşullara 1. derecede önem verenler .15, 2.derecede önem verenler .22,5, 3.derecede önem verenler .12,5, 4.derecede önem verenler .15, 5.derecede önem verenler .10'dur.

Öğretmenin niteliği, tutum ve kişiliğine 1.derecede önem verenler .72,5, 2.derecede önem verenler .20, 3. dere-

cede önem verenler .2,5, 4.derecede önem veren yok, 5.derecede önem veren .2,5'tir.

Uygulanan yöntemlere 1.derecede önem verenler .2,5, 2.derecede önem verenler .22,5, 3.derecede önem verenler .27,5, 4.derecede önem verenler .15, 5.derecede önem verenler .7,5 oranlarındadır.

Öğrencilerin niteliği, tutum ve katkılarına 1.derecede önem veren .2,5, 2.derecede önem veren yok, 3.derecede önem veren .15, 4.derecede önem veren .22,5, 5.derecede önem veren .15 oranlarındadır.

Eğitim programının içeriğine (müfredat) 1.derecede önem veren .5, 2.derecede önem veren .5, 3.derecede önem veren .20, 4.derecede önem veren .2,5, 5.derecede önem veren .22,5 oranlarındadır.

Yöneticilerin tutumlarına 1.derecede önem veren .5, 2.derecede önem veren .10, 3.derecede önem veren .5, 4.derecede önem veren .10, 5.derecede önem veren .35 oranlarındadır.

Bu veriler incelendiğinde ortaokulda resim öğretimi etkileyen öğelerden "öğretmenin niteliği, tutumu ve kişiliği" en yüksek katılımıla öne çıkmaktadır. Buseçenek hem kendi içinde en yüksek katılımıla birinci derecede önemli bulunmuş hem de katılım sıralamasında birinci olmuştur. Anket uygulanan öğretmenlerin de katıldığı bu gerçek, eğitimde öğretmenin ve buna bağlı olarak öğretmen yetiştirmenin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Ortaokulda resim öğretimini etkileyen ikinci önemli öge "resim atölyesi, araç-gereç, fizik koşullar" ile "uygulanan yöntemler"dir. Böylece öğretimi etkileyen üç önemli öge sırasıyla öğretmen, atölye ve yöntem olmaktadır.

Öğretimi etkileyen "yöneticilerin tavrı" ögesi üçüncü sırayı almıştır. Resim öğretiminin başarısı diğer seçeneklerde de ortaya çıktığı gibi atölye koşullarına ve yöntemlere bağlıdır. Bu da okul yönetiminin derse verdiği önem ve ayırabildiği bütçe ile ölçülmektedir. Bu nedenle resim öğretiminde yöneticilerin tutumları da önemli olmaktadır.

Resim öğretimini etkileyen öğelerden "öğrencinin niteliği, tutum ve katkıları" seçeneği ile "eğitim programının içeriği" seçeneği dördüncülüğü birlikte almışlardır. Bu iki seçenekten, eğitim programlarının önem derecesi daha yüksektir. Buna göre ortaokulda resim öğretiminde etkili olan son ögenin öğrenci ögesi olduğu söylenebilir. Diğer tüm koşullar elverişli olduğunda öğretimin başarılı olacağı, öğrenciden gelen sorunların başarıyı en son etkileyeceği görüşü ortaya çıkmaktadır.

ÇİZELGE 16
Ortaokulda Resim Öğretmeninin Tavrı

	a eğt.ci	b san-çı	c denge	d başka	Toplam
f	6	2	32	-	40
%	15	5	80	-	100

Ortaokul resim derslerinde öğretmenin tavrı konusunda; .15 "öğretmen, öğreticiliğe önem vermelidir".5, "öğretmen, kendi sanatçı tavrına önem vermelidir", .80 "öğretmen, eğitici ve sanatçı kimliğini dengelemelidir" görüşleri bulgulanmıştır.

Resim öğretmenlerinin bazen sanatçı kimliğine bürünerek eğitimciliklerini unuttuğu gözlemine dayanılarak bu soruya gereksinim duyulmuştur. Ayrıca Güzel Sanatlar Fakültesini bitirenlerin öğretmen olması-olmaması tartışması nedeniyle de bu soru önemli olmaktadır. Bulgularda açıkça belirttiği gibi resim öğretiminde öğretmen, eğitici ve sanatçı kimliğini dengelemelidir görüşü çoğunlukla benimsenmiştir. Bu konuya "öneriler"de tekrar değinilecektir.

ÇİZELGE 17

Ortaokulda Resim Öğretimi Yoluyla Kişilik Geliştirme

	a evet	b kısmen	c hayır	d başka	Toplam
f	36	3	1	-	40
%	90	7.5	2.5	-	100

"Ortaokulda resim öğretimi yoluyla öğrencide duyuş, düşünüş ve davranış açısından sağlam bir kişilik geliştirilmesi gerektiğine inanıyor musunuz?" sorusu, .90 evet, .7,5 kısmen, .2,5 hayır olarak yanıtlanmıştır.

En yüksek katılımla, ortaokulda resim öğretimi yoluyla sağlıklı bir kişilik geliştirilmesi gerektiği görüşü benimsenmiştir. Ortaokul çocuğunun resim derslerinde, resim çalışmaları içinde resim yapmayı öğrenirken, bir yandan da kişilik gelişimini sürdürmesi, resim öğretimine düşen çok önemli bir görevdir. Bu görev belki diğer derslerin de sorumluluğundadır, ancak, resim kendi öz yapısı nedeniyle buna çok uygun nitelikte bir derstir. Anket verileri de bu doğrultuda çıkmıştır.

ÇİZELGE 18

Ortaokul Resim Öğretiminde
Yeteneğin Önemi

	a evet	b kısmen	c Hayır	d Başka	Toplam
f	3	18	19	-	40
%	7.5	45	47.5	-	100

"Ortaokulda resim öğretiminde yeteneğin önemli olduğuna inanıyor musunuz?" sorusu, .7,5 evet, .45 kısmen, .47,5 hayır seçenekleri ile yanıtlanmıştır. Ayrıca, "sanatsevgisi uyandırarak eğitim yapılmalı", "çok yetenekli öğrencilerle ayrıca ilgilenilmeli", "her öğrencinin farklı alanlarda yeteneği vardır, onları bulup çıkarmalı" görüşleri de yazılı olarak belirtilmiştir.

Çizelgeye göre, ortaokulda resim derslerinde yetenek önemli bulunmamıştır. Ancak yine buna yakın ağırlıkta olmak üzere "kısmen önemli" olarak da değerlendirildi.

rılmıştır. Çok az bir katılımı ile ise, "yetenek önemlidir" denilmiştir. Bu durumda yetenek ortaokul resim derslerinde birinci derecede önemli değildir sonucu çıkmaktadır. Yetenekli öğrencinin başarısı, doğaldır ki daha yüksek olacaktır, bu açıdan bakılırsa yeteneğin kısmen önemli olduğu da düşünülmüştür. Ancak, resim dersinde amaç, her öğrenciyi bulunduğu çizgiden alıp geliştirmektir. Yazılı olarak belirtilen görüşlerde de olduğu gibi, her öğrencinin resmin değişik alanlarına ilgili ve yeteneği bulunabilir. Anket sonucu olarak, bu özelliklerin bulunup geliştirilmesi ve yetenekli öğrencilerle ayrıca ilgilenilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

6.2.2. Program

ÇİZELGE 19

Ortaokulda Resim Dersinde
Programın Uygulanışı

	a prg. ayn.	b öğrenci gereks.	c öğretmen uyg.bul.	d başka	Toplam
f	-	28	10	2	40
%	-	70	25	5	100

"Ortaokulda Resim Dersi Müfredat Programının uygulanması konusunda hangi görüşü benimsiyorsunuz?" sorusu, .70 "programların içeriği dikkate alınarak öğrencinin

ilgi, istek ve gereksinimleri doğrultusunda bir program uygulanmalıdır" seçeneği, .25 "öğretmen, kendi uygun bulduğu biçimde bir program uygulamalıdır" seçeneği, .5 "başka" seçeneği ile yanıtlanmıştır. Ayrıca yazılı olarak şu görüşler belirtilmiştir: "Öğretmen, kendi uygun bulduğu biçimde bir program uygulamalıdır, yanıtını kendime göre belirtiyorum. Çünkü bugün uygulanması için yazılan şeylerin programla ilgisi yoktur", "programlar çağdaş düzeyde olursa -b- seçeneği", "öğrencinin isteği doğrultusunda öğretmen programını düzenlemeli".

Bu verilerden çıkan sonuç, öğretmenlerin hem uygulanmakta olan programlar açısından hem de işbaşındaki öğretmenler açısından kaygılarının olduğudur. Programlar çağdaş düzeyde olursa, öğretmen de iyi yetişmiş olursa -b- seçeneği benimsenmiştir. En yüksek katılım alan bu görüşe göre, programların içeriği dikkate alınarak, öğrencinin ilgi, istek ve gereksinimlerini doğrultusunda bir program uygulanmalıdır².

(2) Daha ayrıntılı bilgi için başvurulacak kaynak: 1. Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları. Ankara: Türk Eğitim Derneği 8. Toplantısı, 10-11 Mayıs 1990 (Baskıda). 2. Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi Güzel Sanatlar Eğitimi Grubu Bildirileri, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, 24-28 Eylül 1990 (Baskıda) 3. Ayşe Çakır. "Temeleğitim İkinci Basamağında (Ortaokullarda) Plastik Sanatlar Eğitimi", (A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1985, Yüksek Lisans Tezi).

ÇİZELGE 20

İlkokul, Ortaokul ve Lise Düzeyinde
Önerilen Disiplinler

n=40

	İlkokul		Ortaokul		L i s e	
	f	%	f	%	f	%
a.Genel Sanat Eğt.	13	32.5	-	-	-	-
b.Temel Sanat Eğt.	8	20	12	30	12	30
c.Temel Pls.Sanat.Eğt.	-	-	11	27.5	16	40
d.Resim Eğt.	-	-	-	-	11	27.5
e.Resim-İş Eğt.	17	42.5	17	42.5	-	-
f.İş Eğt.	-	-	-	-	-	-
g.İş ve Teknik Eğt.	-	-	-	-	-	-
h.Başka	-	-	-	-	-	-

"Sanat eğitiminde, hangi düzeylerde, hangi disiplinleri önerirsiniz" sorusunun yanıtları ilkokulda; .42,5 Resim-İş Eğitimi, .32,5 Genel Sanat Eğitimi, .20 Temel Sanat Eğitimi, ortaokulda; .42,5 Resim-İş Eğitimi, .30 Temel Sanat Eğitimi, .27,5 Temel Plastik Sanatlar Eğitimi, lisede; .40 Temel Plastik Sanatlar Eğitimi, .30 Temel Sanat Eğitimi, .27,5 Resim eğitimi olarak belirlenmiştir. İş Eğitimi ile iş ve Teknik Eğitimi disiplinleri hiçbir düzeyde önerilmemiştir. Ayrıca yazılı olarak şu görüşler belirtilmiştir: "Bu disiplinlerin adı önemli değildir, değişebilir, fakat içeriklerinin ne olduğu önemlidir",

Temel Sanat Eğitimi içine iş, sanat, serbest resim, şekillendirme hepsi girer", "çalışma alanları açısından çizgi çalışmaları, renkli çalışmalar, üç boyutlu çalışmalar, üç boyutlu biçimlendirme ve sanat eseri inceleme konularını içeren bir model, yaş grupları özelliğine göre tüm düzeylerde öneririm".

Bulgulara göre ilkokulda ve ortaokulda önerilen ilk disiplin Resim-İş Eğitimidir. İkinci olarak ilkokulda Genel Sanat Eğitimi, ortaokulda Temel Sanat Eğitimi önerilmiştir. Üçüncü önerilen disiplin ilkokulda Temel Sanat Eğitimi, ortaokulda Temel Plastik Sanatlar Eğitimidir. Lise düzeyinde ise Temel Plastik Sanatlar Eğitimi birinci, Temel Sanat Eğitimi ikinci, Resim Eğitimi üçüncü sırayı almıştır. Yazılı açıklamalar ise çok yönlü plastik sanatlar eğitimini savunmaktadır.

ÇİZELGE 21

Ortaokulda İş Eğitiminin Niteliği

	a işlevs.	b estet.	c denge	d meslek hazır.	e başka	Toplam
f	-	11	24	1	4	40
%	-	27.5	60	2.5	10	100

"Ortaokulda iş eğitimini gerekli buluyorsanız, iş eğitiminin niteliği konusunda hangi anlayışı benimsiyorsunuz?" sorusu, bir önceki soruda iş eğitimini gerekli bulan hiç olmadığı halde, tüm öğretmenlerce yanıtlanmıştır.

Bu durum, Resim dersi kapsamındaki iş'in de bu soruda yanıtlandığını ya da İş Eğitimi kesinlikle programda bulunacak olursa belirlenen nitelikte olmasının önerildiği biçiminde yorumlanabilir.

Bulgulara göre; "iş eğitimi, gündelik yaşamda gerekli birtakım pratik becerileri kazandırmaya yönelik ve işlevsel olmalıdır" seçeneğine katılan olmamıştır. "iş eğitimi, estetik değerleri ve yaratıcılığı geliştirmeye yönelik olmalıdır" seçeneği .27,5, "iş eğitimi, estetik değerlerle, işlevsel değerlerin dengelendiği bir nitelikte olmalıdır" seçeneği .60, "iş eğitimi, mesleklere hazırlayıcı nitelikte olmalıdır" seçeneği .2,5, "başka" seçeneği .10 benimsenmiştir.

Anketi yanıtlayan öğretmenlerin, iş eğitiminde estetik değerlerle işlevsel değerlerin dengelenmesinden yana oldukları görülmektedir. Estetik değerleri yeğleyenler de az değildir. Yazılı görüş bildirenler ise, "böyle bir eğitime gerek yok", "tasarım eğitimi içinde iş eğitimi de vardır" düşüncesini taşımaktadırlar.

Sonuç olarak öğretmenlerin iş eğitimini ortaokul için önermediklerini, bir önceki soru ile birlikte düşünülürse Resim-İş Dersi kapsamında ve estetik kaygıların ağır bastığı işlevsellik ölçüsünde önerdikleri söylenebilir.

Bugünkü uygulamada ise ortaokulda İş ve Teknik Eğitimi, ayrı bir ders olarak bulunmakta, işlevsel ürüne yönelik basit mekanik, tekdüze kimi işlemleri içeren ve ne

yazık ki, genellikle estetik ve yaratıcılıktan uzak bir nitelikte yürütülmektedir³.

6.2.3. Öğretim Süreci ve Koşulları

ÇİZELGE 22

Ortaokul Resim Dersleri İçin Önerilen Sınıf Atmosferi

	a Özg.atm.	b kurallı	c dengeli	d başka	Toplam
f	11	-	29	-	40
%	27.5	-	72.5	-	100

"Ortaokulda resim öğretiminde nasıl bir sınıf atmosferi önerirsiniz?" sorusu öğretmenlerce .27,5 "özgür ve rahat bir atmosfer", .72,5 "özgürlük ve disiplinin dengelendiği bir atmosfer" olarak yanıtlanmıştır. "Disiplinli ve kurallı bir atmosfer" hiç kimse tarafından önerilmemiştir.

Özgürlük ve disiplinin dengelendiği bir atmosferi yeğleyen öğretmenlerin özgür atmosferi de oldukça benimzedikleri görülmektedir. Sanat eğitiminin özüne koşut olan bu durum, özgür ortamlarda yaratıcılığın gelişebileceği görüşünü de doğrulamaktadır. Oysa okullarımızda öğretmenlerin "önemli ders saydırma" kaygısı ile çok disiplinli ve

(3)Daha ayrıntılı bilgi için başvurulacak kaynak: Seval Atar, "Türkiye'de İlköğretim Okulları İkinci Basamak ve Ortaokullarda Resim ile İş ve Teknik Eğitimi Dersi Müfredat Programlarının Yaratıcılığa Verdiği Önem Yönünden Karşılaştırılması"(A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1986, Yüksek Lisans Tezi).

kurallı, ya da "özgür sanatsal yaratı ortamı" kaygısı ile başıboşluk ve kuralsız sınıf atmosferi yarattıkları bilinmekte, her iki tutum da öğrenciyi resim derslerinden soğutmaktadır.

ÇİZELGE 23

İlkokul, Ortaokul, Lise ve Yüksekokul Düzeyinde Seviyeye Uygun Kuramsal Bilgi Verilmesi

n=40

		a evet	b kısmen	c hayır	d başka	Toplam
İlkokul						
	f	9	10	20	1	40
	%	22.5	25	50	2.5	100
Ortaokul	f	16	15	8	1	40
	%	40	37.5	20	2.5	100
Lise	f	30	7	2	1	40
	%	75	17.5	5	2.5	100
Yüksek Okul	f	36	2	2	-	40
	%	90	5	5	-	100

"Resim öğretiminde sistemli olarak seviyeye uygun kuramsal bilgi verilmesi görüşüne katılıyor musunuz?" sorusuna katılma oranı ilkokulda; .22,5 evet, .25 kısmen, .50 hayır, .2,5 başka, ortaokulda; .40 evet, .37,5 kısmen, .20 hayır, .2,5 başka, lisede; .75 evet, .17,5 kısmen, .5 hayır, .2,5 başka, yüksekokulda; .90 evet, .5 kısmen, .5 hayır'dır.

Bulgulara göre, seviyeye uygun kuramsal bilgi verilmesi ilkokulda önerilmemiştir. Ancak kısmen ve evet yanıtını seçenler de vardır. Ortaokulda ise evet ve kısmen yanıtları yakın oranlarda benimsenmiştir. Lisede evet yanıtının ağırlık kazandığı, yüksekokulda ise yine evet yanıtının en yüksek katılma aldığı görülmektedir. Yazılı görüş bildirenler, "ilkokullarda ve ortaokulun ilk iki sınıfında dolaylı olarak bilgi verilir", "uygulamalar içinde olmak şartıyla hepsine evet", "yüksekokulda çağdaş kültür ve felsefe", "fazla katı kurallar dışında bilgilerle yön vermek", "kuramsal bilginin yorumu öğretmene göre değişebilir", açıklamalarını getirmişlerdir.

Sonuçta kuramsal bilginin uygulamalarla birlikte düşünülerek verilmesi, ilkokulda verilmeyip, ortaokulda kısmen, lisede ve yüksekokulda giderek ölçüsü artırılarak verilmesinin önerildiği görülmektedir.

ÇİZELGE 24

Ortaokulda Resmin Plastik Sorunlarının Öğretilmesinde İzlenecek Yol

	a öğr.den.	b öğrt.yön	c sezdiril	d başka	Toplam
f	1	13	24	2	40
%	2.5	32.5	60	5	100

"Ortaokulda resmin plastik sorunlarının öğretilmesinde nasıl bir yol izlenmelidir?" sorusuna katılma yüzde-

leri; "öğrenci, plastik sorunları deneme-yanılma-düzeltilme yoluyla kendi kendine çözmelidir" .2,5, "öğretmen, plastik sorunları çözümlemesi için öğrenciyi her aşamada çalışmalarını eleştirerek bilgilendirmeli, yönlendirmelidir" .32,5, "plastik sorunlar yeri geldikçe öğrenciye sezdirilerek öğretilmelidir" .60'tır. Ayrıca yazılı olarak; "Röprodüksiyonlarla da bazı sorunlar ele alınmalıdır", "yerine göre sezdirilmeli yerine göre bilgilendirilip yönlendirilmelidir", "bu alanda başka yöntemler bulunmalıdır" görüşleri belirtilmiştir.

Sayıların gösterdiği yol, "plastik sorunların yeri geldikçe öğrencilere sezdirilerek öğretilmesi" yoludur. Bunu, yüksek bir katılımımla "öğretmen, plastik sorunları çözümlemesi için öğrenciyi her aşamada çalışmalarını eleştirerek bilgilendirmeli, yönlendirmelidir" görüşü izlenmektedir. Bu görüşlerde öğretmenin yaklaşımı ve rehberliğinin önemli olduğu düşüncesi vardır.

6.2.4.Öğretimin Değerlendirilmesi

ÇİZELGE 25

Ortaokulda Resim Öğretiminin Değerlendirilmesi

	a notla	b kan.notu	c gör.bel	d güd.yak	e başka	Toplam
f	5	11	12	12	-	40
%	12.5	27.5	30	30	-	100

"Ortaokulda resim öğretiminin değerlendirilmesinde hangi görüşü benimsiyorsunuz?" sorusuna .12,5 "resimler not ile değerlendirilmelidir", .27,5 "eğitim süresince yapılan çalışmalar ışığında karneye kanaat notu verilmelidir", .30 "not hiç olmamalı, karneye ayrı bir sanatsal gelişim bölümü konarak burada öğrenci hakkında görüş belirtilmelidir, .30 "not, kanaat notu ya da herhangi bir değerlendirme olmamalı, özendirici, güdüleyici bir yaklaşımla öğrenci çalışmaya yönlendirilmelidir" oranlarında katılım bulunmuştur.

Bu verilerden, öğretmenlerin, resim derslerinin not ile değerlendirilmesini çoğunlukla önermedikleri anlaşılmaktadır. Öğrenci hakkında görüş belirtilmesi ya da güdüleyici yaklaşımla yönlendirilmesi görüşü benimsenmiş, kanaat notu da verilebileceği belirtilmiştir. Yazılı olarak belirtilen görüşler şöyledir. "Eğitim sürecinde yapılan çalışmalarda çocuğun gelişim düzeyindeki yerini aşip aşamadığı dikkate alınmalıdır", "Not önemli, çünkü tüm sınıf etkilenmeli, başarmayı istemeli", "özendirici, güdüleyici yaklaşım en uygunu ancak, Türkiye'deki genel tavır buna uygun değil, bu nedenle kanaat notu önerilebilir".

Sayısal veriler bu görüşlerle birlikte yorumlandığında şu gerçek ortaya çıkmaktadır: Resim öğretimi not ile değerlendirilmemelidir, yüksek puan almak öğrencinin amacı olmamalıdır. Resim derslerinde gerekli tüm koşullar (atölye, öğretmen, program gibi) elverişli olduğunda bütün

öğrenciler ilgi ve istekle çalışacak, gücü oranında başarılı olacaktır.

Bu sonuç sanat eğitiminin özyapısına en uygun değerlendirme yöntemidir. Ancak, bugün okullarımızda kimi olumsuz koşullar nedeniyle istenen verim alınamayan resim dersleri, "notla korkutma" yolu ile verimli kılınmak istenmektedir. Öğrenci sayısının çokluğu, atölye yokluğu, araç-gereç yetersizliği gibi sorunlarla birlikte çözümlenmesi gereken "not" sorunu öğretmence, öğrenciye karşı bir silah gibi ele alınmamalıdır.

6.2.5. Ortaokulda Resim Öğretimine İlişkin Ek Görüş ve Öneriler

Uygulanan anketin, öğretmenlik yaşantılarını saptayan ikinci bölümünün son sorusu açık uçlu idi. "Soruların dışında ortaokulda resim öğretimine ve yöntemlere ilişkin eklemek istediğiniz açıklamalarınız ve önerileriniz varsa lütfen yazınız" sorusuna verilen yanıtlar, açıklama ve öneriler bu bölümde ortak noktalar saptanarak ilgili görüş ve öneriler birleştirilerek verildi. Açıklamalar; program, öğretmen, öğretim süreç ve koşulları ve yönetici başlıkları ile dört grupta toplandı.

6.2.5.1. Program

1.Güzel Sanatlar Liseleri ile yarım zamanlı sanat eğitimi veren ortaöğretim kurumları açılmalı ve çoğaltılmalıdır(Süleyman Saim Tekcan).

2. Resim öğretimi daha çok Temel Plastik Sanatlar Eğitimi olarak algılanmalı, anaokulu ve ilkokulda bu tür çalışmalara fazla yer verilmeli, çeşitli değerlendirme yöntemleri de uygulanarak küçük yaşlardan başlayarak çocuklar istek ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmelidir(Münire İzgi).

3. Yetenekli öğrencilere ayrı sanat eğitimi programı, diğerlerine genel sanat kültürü verilmelidir(Halis Biçer).

4. Resim dersleri diğer bütün derslerle ilişki kurmalıdır (Nevide Gökaydın).

5. Çağdaş yöntemlerin uygulanmasına olanak sağlanmalıdır (Hidayet Telli).

6. Sanat sevgisi uyandırmak için Sanat Tarihi Dersi ortaokulda verilmelidir. Öğrencileri resim sergilerine, müzelere götürmek, somut ve güncel olaylardan yola çıkarak sanat yapıtlarını tanıtmak ve sanat beğenilerini geliştirmek gerekir (Ahmet Köksal).

7. Öğrencilere, sanatçılar tanıtılmalı, sanatçı filmleri gösterilmeli, sanatın ne olduğu hissettirilmelidir(Adnan Turani).

8. Ortaokullarda sınıflar çok kalabalık ve ders saatleri çok azdır. Bu koşullarda başarılı eğitim yapılamaz. Sanat eğitiminin başarılı olması en azından ders saatlerinin artırılması ile gerçekleşebilir (Mürşide İçmeli).

9. Ders dışında kurslar düzenlenmelidir (Hakkı Karayığitoğlu).

10. Öğrencinin araştırıcı kişiliğini geliştirmeye yönelik, yöresel konularda bir araştırma hazırlanması sağlanmalıdır(Hasan Kavruk).

11. Uzmanlarca hazırlanmış sanat ve sanatçılarla ilgili filmler sık sık öğrencilere gösterilmelidir (Hasan Kavruk, Ali Suat Kızıltuğ).

12. Ortaokulda resim dersleri içinde sanat kültürü de verilmelidir (Orhan Çetinkaya).

13. "Program Geliştirme" çalışmalarını için bir merkez kurulmalı, bu çalışmalar süreklilik göstermelidir (Yücel Gel).

14. Ders süresi en az haftada 2 saat olmalıdır (Yücel Gel).

15. İlkokul öğretmenlerine resim öğretimi konusunda bilgi vermek üzere üniversitelerle işbirliği yapılmalıdır (Yücel Gel).

6.2.5.2. Öğretmen

1.Sanatta ve sanat eğitiminde deneme ve araştırmalara inanan ve kendisi de deneyen ve araştıran öğretmenler gereklidir (Mustafa Aslıer).

2. Sanat eğitimi öğretmenlerinin yetiştirilmesine önem verilmelidir. Her resim-heykel vb. yapan sanat eğitimcisi olamayacağı gibi, yanlış kuramsal bilgiler öğrenmiş olanlar da sanat eğitimcisi olamaz (Hidayet Telli).

3. Resim öğretmeni ressam olmalı, resim yapmalı,

öğrenciye örnek olmalıdır (İsmail Altınok, Hulusi Sezer).

4. Ortaokul resim öğretmeni, okulda nöbet tutma yerine çevresindeki bir ilkokulda öğretmenlere danışmanlık yapmalıdır (Yücel Gel).

5. Öğretmen, çocuğu zorlamadan, güdüleyerek dersini sevdirmeli ve resmi ders dışı uğraşına dönüştürebilmelidir(Hulusi Sezer).

6. Bir resim öğretmeni sınıfın tüm öğrencileri ile tek tek ilgilenmeli, gözlemelidir. Önce dersin yaşamdaki yerini, önemini açıklamalıdır ki öğrenci bunu çok iyi anlar. Sonra bu temel üzerine binayı rahatça kurabiliriz(İsmet Erel).

7. Resim öğretmenin bir resim kitaplığı olmalıdır (İsmail Altınok).

8. Sanat eğitimi, alt yapıyı oluşturması açısından ortaokullarda kesin ağırlık kazanmalı, yetenek ve yönlendirme yapılmalı, yüksek öğretime hazırlık o sıralarda başlamalıdır. Hiç bir yüksek öğretim programını kazanmayıp açıkta kalmamak için resim öğretmenliği programına giren öğrenci akışına son verilmelidir. Daha başarılı bir toplum için bu gereklidir. Bu sistemle öğretmen olan genç başarılı olamamaktadır (Ali Candaş).

6.2.5.3. Öğretim süreç ve koşulları

1. Resim derslerinde kullanılmak üzere her okulda bir sanat kitaplığı, sanat belgeliği (arşiv) bulunmalıdır.

Çeşitli yayınlar, yerli ve yabancı sanatçıların yapıtlarının röprodüksiyonları, slaytlar, filmler vb. öğretmen ve öğrencinin hizmetinde olmalıdır (Orhan Çetinkaya, Ali Suat Kızıltuğ, Hakkı Karayığitoğlu, Hüsnü Gürsel, Adnan Turani, Ahmet Köksal).

2. Büyük merkezlerin dışında olan bölgelerde öğretmenlerin en çok gereksinim duyduğu şeyler öğretim araçlarıdır. Bu dersin öğretimi ve yöntemleri ile ilgili yerli, yabancı sanatçıların yapıtlarından oluşan renkli röprodüksiyonlar, renkli saydamlar, filmler vb. Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanıp okullara gönderilmelidir (Hüsnü Gürsel).

3. Resim malzemeleri pahalıdır ve öğrencinin gücünü aşar. Öğrencilerin alacağı malzemeler ekonomik olmalı, pahalı malzemedan kaçınılmalıdır. Malzeme zorunlulukları da kaldırılmalı ya da okuldan sağlanmalıdır (Enver Uzan, Cemal Güvenç).

4. Resim öğretiminde plastik sanatlara yönelik mekân-atmosfer oluşturulmalı, iyi donatılmış resim-iş atölyesi sağlanmalıdır (Süleyman Saim Tekcan, Hulusi Sezer).

6.2.5.4. Yönetici

1. Okul yöneticileri bu dersin önemini bilmeli ve olanaklar sağlamalıdır (Hulusi Sezer).

2. Sanat eğitimi yalnızca resim öğretmenin kafasında değil, eğitim sisteminin temelinde olmalıdır (Süleyman Saim Tekcan).

Belirtilen görüşlerle anketin diğer sorularından sağlanan bulgular karşılaştırıldığında tutarlı bir ilişki görülür. Öğretmenler özellikle önemli buldukları konuları daha ayrıntılı belirtmişlerdir.

6.3. GEE-RİB'den Yetişen Öğretmenlerin GEE-RİB'nde Aldıkları Eğitime İlişkin Görüşleri

GEE-RİB'nden yetişen resim öğretmenlerine uygulanan anketin üçüncü bölümünde, öğretmenlerin Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim-İş Bölümünde aldıkları eğitime ilişkin görüşleri sorulmuştur.

Bu bölümdeki sorular, o dönemi sorgulamak, eleştirmek, eksikliklerini bulmak amacı ile sorulmadı. Tersine, verdiği eğitimle ve yetiştirdiği değerli öğretmenlerle Türk Resim Eğitimi tarihinde özel ve saygın yeri bulunan bir eğitim kurumunu, program ve uygulamalarıyla tanıtmak amaçlandı. Elde edilen bulgular Türk Resim Eğitimi'nin geçmişine ışık tutma, belgeleme görevini yerine getirmeyi amaçlamıştır.

6.3.1. Temel İlkeler

ÇİZELGE 26
GEE-RİB, Resim Öğretiminde Ussallık ve Duygusallığın Yeri

	a ussal.	b duygu.	c denge.	d başka	Toplam
f	6	1	31	2	40
%	15	2.5	77.5	5	100

"Resim atölye derslerinizde sanatsal yaratmada, ussallık ve duygusallığa hangi ölçülerde yer veriliyordu?" sorusunun "ussallık (bilgi, kurallar) daha etkin idi" seçeneği .15, "duygusallık (duygular, duyular, içgüdü, düşgücü) daha etkin ve önemli idi" seçeneği .2,5, "Her ikisinin dengesi sağlanıyordu" seçeneği .77,5, "başka" seçeneği .5 oranında benimsenmiştir.

Bu veriler, GEE-RİB, resim derslerinde ussallık ve duygusallığın dengelendiğini göstermektedir. Yükseköğretim düzeyinde duyarlık, düşgücü, sezgiler denli bilgiler, kurallar, kültürlenme de önemli olmakta, insanın iki temel yönünün dengeli eğitimi resim eğitiminde de geçerli bulunmaktadır.

ÇİZELGE 27

GEE-RİB'nde Resim Öğretiminde Benimsenen Anlayış

	a doğa ile başl.	b öğeler ile baş.	c ilke yok	d başka	Toplam
f	24	6	9	1	40
%	60	15	22.5	2.5	100

"GEE-RİB, resim öğretiminde ilke olarak benimsenen ve uygulanan anlayış hangisi idi?" sorusunun, "önce renk, biçim, hacim, mekan olarak modele, doğaya bağımlı, sonra kişisel anlatıma, yorumlamaya yönelen bir öğretim" seçeneğine .60, "önce resim öğeleriyle, çeşitli ögesel araş-

tirmalarla resmin temel ilkelerini, kompozisyonu kavradıktan sonra modele, doğaya yönelen bir öğretim" seçeneğine .15, "belli bir ilke uygulanmazdı" seçeneğine .22,5, "başka" seçeneğine .2,5 oranında katılım saptanmıştır.

En yüksek katılım "önce modele, doğaya bağımlı, sonra kişisel anlatıma, yoruma yönelen öğretim" seçeneğinde görülür. Bu sonuç, 1950 öncesi anlayışına da uygundur. Klasik resim eğitiminde önce model, doğa, nesnelere resimlenir, sonra her öğrenci kişisel anlatıma yönelir. Henüz Temel Sanat Eğitimi dersi programlara girmemiştir; bu nedenle resim öğeleri ile başlamak sözkonusu değildir. Ancak az da olsa katılım alan, "öğelerle başlama" seçeneğinin, 60'lı yıllarda yetişen öğretmenlerce işaretlendiği varsayılmaktadır. Bir grup öğretmen ise, "belli bir ilke uygulanmazdı" görüşündedir. Bu da kuruluş yıllarında öğrenim görenlerin katıldığı bir görüş olmaktadır. GEE-RİB'de ilk yıllarda iş eğitimi anlayışı ağır basmaktadır. Resim derslerinde çok belirgin bir ilkenin egemen olmadığı, belli bir yaklaşımın bulunmadığı yorumu da getirilebilir. Ancak yine de en çok benimsenen anlayış "doğadan başlama" olmuştur.

ÇİZELGE 28
Resim Öğretiminde Kişilik Geliştirme

	a evet	b kısmen	c hayır	d başka	Toplam
f	21	11	8	-	40
%	52.5	27.5	20	-	100

Resim derslerinde öğretim sürecinde öğrencide duyuş, düşünüş, davranış açısından sağlam bir kişilik geliştirilmesi amaçlanıyor muydu?" sorusuna .52,5 evet, .27,5 kısmen, .20 hayır oranlarında katılım görülmektedir.

En yüksek katılım "evet" seçeneğine olmuştur. Bu sonuç, GEE-RİB'nde kişilik eğitimine önem verildiğini göstermekte, bunu izleyen "kısmen" seçeneği de bu sonucu desteklemektedir. Öğretmenlerin bir bölümü ise buna katılmamıştır. Ancak yine de GEE-RİB'de kişilik geliştirmenin amaçlandığı söylenebilir.

ÇİZELGE 29

GEE-RİB, Resim Öğretiminde Resim Kişiliğinin Geliştirilmesi

	a evet	b kısmen	c hayır	d başka	Toplam
f	15	15	10	-	40
%	37.5	37.5	25	-	100

"Resim çalışmaları sürecinde öğrencinin resim kişiliğini (kişisel resim üslubunu) bulması amaçlanıyor muydu?" sorusu; .37,5 evet, .37,5 kısmen, .25 hayır seçenekleri ile yanıtlanmıştır. Ayrıca yazılı olarak "amaçlanıyordu, ancak herkesin buna ulaşması-erken olduğu için olanaksızdı" görüşü belirtilmiştir.

Bulgular incelendiğinde "evet" ve "kısmen" seçene-

ğine eşit katılım olduğu görülmektedir. Ayrıca önemli bir oranda "hayır" seçeneği işaretlenmiştir. Yazılı belirtilen görüş ise genel bir doğruyu vurgulamaktadır. Resimde kişisel anlatım biçimine ulaşmak üst düzeyde bir amaçtır. Resim yapmak herkese belli ölçülerde öğretilir ancak, herkes sanatçı olamaz. Kişisel resim dilini bulmak bu bağlamda sanatçı olmakla eşdeğer bir anlam taşır ki, GEE-RİB programlarında bu amaçlanmamıştır. Ancak, bu görüşe katılım oranı da az değildir; katılmayanlardan daha çoktur. Bu veriler değerlendirildiğinde, belki de GEE-RİB'de en uygun olanın yapıldığı sonucu çıkmaktadır. GEE-RİB'de, öğrencinin kişisel resim dilini bulması katı bir biçimde amaçlanmıyordu, doğal gelişim süreci içinde öğrencinin buna ulaşması için gereken rehberlik yapılıyordu, denilebilir.

6.3.2.Program

ÇİZELGE 30

GEE-RİB'nde Resim Dersi Programının Uygulanışı

	a prog.ay	b öğr.ci gerek.	c öğm.uy. bul.	d başka	Toplam
f	12	13	15	-	40
%	30	32.5	37.5	-	100

Resim derslerinde nasıl bir program uygulanırdı?" sorusunun; "herkes için müfredat doğrultusunda genel bir program" seçeneği .30, "her öğrencinin kişisel eğilimleri,

yetenek, ilgi, istek ve gereksinimleri doğrultusunda bir program" seçeneği .32,5, "öğretmenin kendi uygun bulduğu bir program" seçeneği .37,5 oranlarında benimsenmiştir.

Bu değerler tek seçenek çerçevesinde yorum yapılmayacak biçimde birbirine yakındır. GEE-RİB, resim derslerinde programın uygulanışında her üç yaklaşımın da kullanıldığı düşünülebilir. Bölümün belirlenmiş programı, öğretmenin kendi katkıları, öğrencinin eğilimleri, hepsi birlikte değerlendirilerek derslerin yürütüldüğü yorumu getirilebilir.

ÇİZELGE 31

GEE-RİB Resim Derslerinde Yer Verilen Konuların Sıralanışı

n=40

		1	2	3	4	5	Ortalama	Sır.
a.İnsan	f	34	5	-	-	-	7.8	1
	%	85	12.5	-	-	-	19.5	
b.Portre	f	1	13	4	5	2	5	4
	%	2.5	32.5	10	12.5	5	12.5	
c.Natürmort	f	5	15	14	1	-	7	2
	%	12.5	37.5	35	2.5	-	17.5	
d.Objeler	f	3	2	2	5	9	4.2	5
	%	7.5	5	5	12.5	22.5	10.5	
e.Peyzaj	f	2	1	12	11	5	6.2	3
	%	5	2.5	30	27.5	12.5	15.5	
f.Evler Sokaklar	f	1	-	2	3	-	1.2	7
	%	2.5	-	5	7.5	-	3	
g.Bina içleri	f	1	-	1	1	1	0.8	8
	%	2.5	-	2.5	2.5	2.5	2	
h.Sos.Yaş.Sos. Sor.	f	2	4	1	4	2	2.6	6
	%	5	10	2.5	10	5	6.5	
İ.Yük. hepsi	f	2	-	-	-	-	0.4	9
	%	5	-	-	-	-	1	

"Resim derslerinde hangi konulara daha çok yer verildiğini (1,2,3...gibi) sıralayarak işaretler misiniz?" sorusunun seçeneklerini, her öğretmen değişik sıralama ile işaretlemiş, kiminde ilk üç, kiminde ilk beş seçenek sıralanmıştır. Bu nedenle, bu soruda frekans toplamları değişik olduğundan her seçenek kendi oranları içinde yorumlandı.

GEE-RİB, Resim Derslerinde yer verilen konular genel sıralamada şöyle görülmektedir: İnsan, natürmort, peyzaj, portre, objeler, sosyal yaşam ve sosyal sorunlar, evler ve sokaklar, bina içleri.

Bu sıralanışın yanısıra, her konu, en çok kullanıma durumuna göre de belirtilmiştir. Buna göre "insan", resim derslerinde .85 ile birinci derecede yer verilen konu olarak ortaya çıkmıştır. İnsan, en yüksek katılımı birinci, .12,5'la da ikinci sırada gösterilmiştir.

Natürmorta .37,5 ikinci, .35 üçüncü derecede yer verilmektedir. Bu da insan konusundan sonra gelen ikinci konunun natürmort olduğunu ortaya koymaktadır.

Peyzaj, .30 ile üçüncü sırada en yüksek yüzdesini almış, .27,5 ile dördüncü konu olmuştur. Bu sayılar peyzaj'a, natürmorttan sonraki sıra olan üçüncülüğü vermektedir.

Portre, en yüksek yüzdesini ikinci sırada .32,5 ile almıştır. Bu, portrenin insan ve natürmorttan sonra gelen üçüncü konu olduğunu göstermektedir. Ancak, genel ortalama sonuçlarında dördüncü sıradadır. Bu durum, portreye de en

az peyzaj kadar önem verildiğini bulgular.

Objeler, en yüksek yüzdesini beşinci sırada, .22,5 ile almıştır. Konu olarak beşinci derecede kullanılan beşinci konu olmuştur.

GEE-RİB, resim derslerinde, sosyal yaşam ve sosyal sorunlar altıncı konu olmuştur. Öğretmenlerin sözlü açıklamalarından bu konuya da önem verildiği, okul dışında istasyon, pazar yeri gibi sosyal niteliği olan yerlere resim yapmaya gidildiği öğrenildi. Ayrıca, araştırmanın GEE-RİB programlarını inceleyen bölümlerinde verildiği gibi "Serbest Resim" dersi atölye dışında yapılan bir derstir.

Peyzaj, sosyal yaşam ve sosyal sorunlar, evler ve sokaklar konuları bu ders kapsamında işlenmiş olmalıdır. Resim derslerinin "Resim" ve "Serbest Resim" olarak ayrı düşünölmelerindeki amaç da belki öğrenciyi okul dışındaki konulara yöneltmek, sosyal yaşamla ilişkilerini sağlamak olabilir.

Evler ve sokaklar yedinci, bina içleri sekizinci konu görünümündedir. Bu sayıların gösterdiği sonuç, GEE-RİB, resim derslerinde bütün resim konularına gereken ağırlığın verildiği doğrultusundadır. Dünya resim tarihinde de bu konulara yaklaşık bu ağırlıkta yer verildiği düşünölmürse, uygulamaların olumlu yönü vurgulanabilir.

ÇİZELGE 32

GEE-RİB Resim Derslerinde Yer Verilen
Tekniklerin Sıralanışı

n=40

		1	2	3	4	5	Ortalama	Sır.
a.Desen	f	39	-	-	1	-	8	1
	%	97.5	-	-	2.5	-	20	
b.Lavi	f	-	6	8	5	4	4.6	4
	%	-	15	20	12.5	10	11.5	
c.Suluboya	f	2	14	13	4	2	7	3
	%	5	35	32.5	10	5	17.5	
d.Kuruboya	f	-	-	-	1	-	0.2	9
	%	-	-	-	2.5	-	0.5	
e.Pastel	f	1	1	1	2	3	1.4	7
	%	-	2.5	2.5	5	7.5	3.5	
f.Guvaş	f	-	1	3	8	3	3	5
	%	-	2.5	7.5	20	7.5	7.5	
g.Yağlıboya	f	2	18	11	4	1	7.2	2
	%	5	45	27.5	10	2.5	18	
h.Kolaj	f	-	-	-	2	-	0.4	8
	%	-	-	-	5	-	1	
i.Karışık Teknik	f	2	-	-	2	4	1.6	6
	%	5	-	-	5	10	4	

Bu soruda da bir önceki örnekte olduğu gibi teknik- en çok kullanılma sıralaması istendi ve veriler buna göre yorumlandı. "Resim derslerinde hangi tekniklere daha çok yer verildiğini (1,2,3,...gibi) sıralayarak işaretler mi- siniz?" sorusu seçeneklerine verilen değerlerin ortala- ması alındığında, desen birinci, yağlıboya ikinci, sulu- boya üçüncü, lavi dördüncü, guvaş beşinci olmaktadır. Bu temel resim tekniklerini karışık teknik, pastel, kolaj, kuruboya izlemektedir.

Desene en yüksek katılım birinci sırada .97,5 olmuştur. Bu derece ile desen; tüm teknikler arasında hem en çok kullanılan hem de birinci derecede önem verilen teknik olmaktadır. Resmin temeli desendir. Desen sorunları çözümlenmeden renkli resme geçilemez. Bu bilinen doğru, burada da bulgulanmış olmaktadır.

Yağlıboya tekniğine en yüksek katılım ikinci sırada .45 ile olmuş, bunu üçüncü sırada .27,5 izlemiştir. Bu değerler yağlıboyanın desenden sonra en çok kullanılan ikinci teknik olduğunu göstermektedir.

Suluboya, .35'le ikinci, .32,3'la üçüncü sırada yer almıştır. Desen ve yağlıboya tekniklerinden sonra en çok kullanılan teknik durumundadır. Suluboya, kullanımının getirdiği olanaklarla resimde önemli bir tekniktir. Çeşitli renkleri arama, bulma, çeşitli değerleri anlatma olanakları verdiği ve birçok teknikten daha ekonomik olduğu için resim öğretiminin başlarında çok kullanılır. Ancak, yağlıboya, resimde en geniş olanakları veren tekniktir. Hem suluboyanın renk ve değer zenginliklerini bulma olanakları vardır, hem de teknik olarak düzeltme, silme, üstüste boyama, doku oluşturma, kazıma gibi değişik anlatım yollarına olanak sağlar. Bu nedenle yağlıboya, resim eğitiminde önemli bir yer tutar. Bu veriler ışığında desen, yağlıboya ve suluboya sıralaması anlamlı bir sonuçtur.

Bu üç tekniği dördüncü sırada lavi, beşinci sırada

guvaş, altıncı sırada karışık teknik, yedinci sırada pastel izlemektedir.

Lavi, deseni destekleyen, renkli resme hazırlayan sulandırılmış mürekkep ve fırça ile uygulanan bir tekniktir. Renksiz çalışıldığı için açık-koyu değerlerin anlatımında öğrenme kolaylığı sağlar. Dördüncü sırayı alması bu tekniğin önemli bulunduğunu gösterir.

Guvaş, yağlıboya öncesinde yağlıboyaya hazırlık aşamasında önemlidir. Renk arama ve bulma, bir ölçüde yanlışları düzeltme olanağı verir. Suluboya gibi teknik duyarlılığı fazla değildir, suluboyada saydam etki kuralı bozulduğunda resim düzeltilemez. Guvaşda ise düzeltme olasıdır; çünkü, saydam etki yerine kapatıcı etki bu tekniğin özelliğidir. Teknikler sıralamasında guvaş beşinci olmuştur.

Karışık teknik ve pastel az kullanılan, kolaj ve kuruboya ise en az kullanılan teknikler olarak sıralanır. Bu son dört tekniğe verilen değerler incelenirse pastelın diğerlerinden biraz daha önemli bulunduğu ayır-dedilebilir.

ÇİZELGE 33
GEE-RİB Resim Derslerinde Kullanılacak
Araç-Gereci Öğrencinin Hazırlama Durumu

		a	b	c	d	Toplam
		Evet	Kısmen	Hayır	Başka	
Şasi	f	32	8	-	-	40
	%	80	20	-	-	100
Tuval	f	37	3	-	-	40
	%	92.5	7.5	-	-	100
Boya	f	10	18	12	-	40
	%	25	45	30	-	100
Başka	f	2	-	-	-	2
	%	5	-	-	-	5

"Öğrenci, resim derslerinde kullanacağı araç-gereci kendisi mi hazırlardı?" sorusu; şasi, tuval, boya, başka seçenekleri ile soruldu. "Şasi" .80 evet, .20 kısmen, "tuval" .92,5 evet, .7,5 kısmen, "boya" .25 evet, .45 kısmen, .30 hayır, "başka" .5 evet olarak yanıtlandı.

Yağlıboya tuvalinde bezin gerildiği tahta kasnak olan şasiyi büyük ölçüde öğrencinin hazırladığı görülmektedir. Bölümün diğer dersleri arasında "Ağaç İşleri" dersinin bulunduğu düşünülürse şasileri, öğrencilerin bu dersin olanakları ile yaptıkları varsayılabilir.

Tuval, anket uygulanan grubun tümüne yaklaşan bir oranda kendilerince yapıldığı yönünde puan toplamıştır. Bu yüksek katılımdan ve bir önceki seçenek sonucundan, tuvalin öğrencilerce hazırlandığı ortaya çıkmaktadır.

Boyanın hazırlanmasında en yüksek katılım "kısmen" seçeneğinde görülmektedir. Bunu "hayır" ve "evet" seçenekleri birbirine yakın değerlerde izler. Boya hazırlamak daha zordur. Boya hammaddesinin sağlanmasında ve istenen renklerin elde edilmesinde sorunlar vardır. Bu nedenle bazı renkler, örneğin beyaz, öğrencilerce hazırlanmış olabilir. Ancak boyada kullanılan tüm renklerin derslerde hazırlanmadığı, kısmen de dışarıdan hazır alındığı söylenebilir.

"Başka" seçeneğine .5'lik katılım, yazılı görüşlerle açıklanmaktadır.

GEE-RİB'nin ilk öğrencileri; "yokluk vardı, boya, tuval yoktu, toprak boylarla kartona çalışırdık", "boyayı okul verirdi" açıklamalarını getirirken, "sehpamızı,

boya kutumuzu bile biz yapardık", "en mükemmelini hazırlardık" gibi olumlu anlatımlarla da konu aydınlatılmış olmaktadır.

Bu verilerle birlikte sözlü sağlanan görüşlerden çıkarılan sonuç şudur: Derste kullanılacak araç-gerecin olası olduğunca öğrencilerce hazırlanması, pahalı bir öğretim olan resim öğretiminde, okulun öğrenciye araç-gereç yardımı yapması ya da bunları sağlaması gereklidir. Öğrenci, resim araç ve gereçlerinin azlığı-yokluğu sorunlarından kurtulmuş olmalı, bol deneme, araştırma olanakları ile çalışmalıdır. GEE-RİB; dönemin koşulları elverdiği ölçüde bunu gerçekleştirmiş görünmektedir.

ÇİZELGE 34

GEE-RİB, Resim Derslerinde Atölye Düzenlemede Öğrencinin Görevi Durumu

	a evet	b kısmen	c hayır	d başka	Toplam
f	30	7	3	-	40
%	75	17.5	7.5	-	100

"Öğrenciye, atölyeyi düzenlemek, araç-gereci yerleştirmek gibi görevler verilir miydi?" sorusuna .75 evet, .17,5 kısmen, .3 hayır yanıtı verilmiştir.

En yüksek katılım, öğrenciye atölye düzenleme görevleri verildiği yönündedir. Bunu, kısmen yanıtı bir ölçüde desteklemektedir.

GEE-RİB, kuruluşundan başlayarak 1960'lara dek iş eğitimini egemen kılan bir eğitimden yana olmuştur. Bu anlayışta öğrencinin işin içine girmesi, sorumluluk alması önem kazanır. Anketin bu sorusuna alınan yanıtlar da bu durumu doğrular niteliktedir.

ÇİZELGE 35

GEE-RİB Resim Derslerinde Eğitim Atmosferi Durumu

	^a özg.atm.	^b kur.atm.	^c dengeli	^d başka	Toplam
f	9	8	23	-	40
%	22.5	20	57.5	-	100

"Atölyede nasıl bir eğitim atmosferi sağlanırdı?" sorusunun "özgür ve rahat bir atmosfer" seçeneği .22,5, "disiplinli ve kurallı bir atmosfer" seçeneği .20, "her ikisinin dengelendiği bir atmosfer" .57,5 oranında benimsenmiştir.

Bu sayılar, GEE-RİB, resim derslerinde özgürlük ve disiplinin dengelendiğini ortaya koymaktadır. Özgür atmosfer ile disiplinli atmosfer seçenekleri de yaklaşık değerlerde benimsenmiştir. Bulgular, zaman zaman özgür ya da disiplinli bir atmosfer sağlansa bile her iki yaklaşımın dengelendiği bir atmosferin daha çok yaşandığını göstermektedir.

ÇİZELGE 36

GEE-RİB Resim Derslerinde Çalışmaya Hazırlayıcı Motivasyona Yer Verilmesi Durumu

	a evet	b kısmen	c hayır	d başka	Toplam
f	18	15	7	-	40
%	45	37.5	17.5	-	100

"Resim öğretmeniniz, dersin başında sizleri çalışmaya hazırlayan bir motivasyona yer verir miydi?" sorusu, .45 evet, .37,5 kısmen, .17,5 hayır seçenekleri ile yanıtlanmıştır.

Resim, mekanik olarak zil çalınca başlayan eğitim ile öğretilemez. Öğrencinin önce resim yapmaya hazır duruma getirilmesi gerekir. Derse hazırlayıcı motivasyon bu açıdan resim öğretiminde önemli olmaktadır. GEE-RİB'de bunu bulgulamak amacı ile sorulan bu soru en yüksek katılımla evet, buna yakın bir katılımla kısmen yanıt almıştır. Bu katılım, GEE-RİB'de büyük ölçüde motivasyona yer verildiğini gösterir. Ancak kısmen ve hayır yanıtlarının azımsanmayacak değerleri ise, her derste motivasyona yer verilmediğini ortaya koymaktadır.

ÇİZELGE 37

GEE-RİB Resim Derslerinde Kullanılan
Öğretim Araçları Durumu

n=40

		a	b	c	d
		Evet	Kısmen	Hayır	Başka
a.Kitap	f	19	14	2	-
	%	47.5	35	5	-
b.Slayt	f	2	7	9	-
	%	5	17.5	22.5	-
c.Film	f	1	2	11	-
	%	2.5	5	27.5	-
d.Film Şeridi	f	1	4	10	-
	%	2.5	10	25	-
e.Röprodüks.	f	22	14	1	-
	%	55	35	2.5	-
f.Başka	f	7	-	-	-
	%	17.5	-	-	-

"Resim derslerinde öğretmeniniz hangi öğretim araçlarını kullanırdı?" sorusunun her seçeneği işaretlenmediği için frekans toplamları 40 olmamıştır. Bu nedenle, her seçenek kendi değerleri açısından yorumlandı.

Resim, görsel bir sanattır, göze dayalı, gözün eğitilmesi ile ilgili oluşu nedeniyle resim öğretiminde, öğretim araçları ayrı bir önem taşır.

GEE-RİB, resim derslerinde en çok kullanılan öğretim aracı röprodüksiyon olarak belirlemiştir. .55 evet, .35 kısmen yanıtı alan röprodüksiyon bu değerlerle, öğretimde en çok yer verilen öğretim aracı olmuştur.

Röprodüksiyonu .47,5 evet, .35 kısmen değerleri ile kitap izler. Resimli kitaplar olarak düşünülen bu öğretim araçlarının da çok kullanıldığı bulgulanmıştır.

Evet seçeneği ile yanıtlanan üçüncü, ancak epeyce gerilerde üçüncü olan slayt ve onu izleyen film ve film

şeridi; çok az yer verilen araçlar görünümündedir.

Başka seçeneği, yazılı görüşlerle açıklanmaktadır. .7'lik "başka" seçeneğinde "film, film şeridi ve slayt teknik olarak yoktu" görüşü belirtilmiştir. Ferit Apa, Hasan Kavruk, Adnan Turani, Mustafa Aslier, Ahmet Köksal gibi öğretmenlerin getirdiği bu açıklama, onların öğren-cilik yıllarındaki teknik olanakların dar sınırını belirt-mektedir.

ÇİZELGE 38

GEE-RİB, Resmin Plastik Sorunlarının Öğretilmesi Durumu

	a öğr.den. yanılma	b sist. bilinç.	c öğrenci gereks.	d Başka	Toplam
f	11	13	16	-	40
%	27.5	32.5	40	-	100

"Resim derslerinde resmin plastik sorunlarının öğretilmesinde öğretmeniniz nasıl bir yol izlerdi?" sorusunun; "öğrenci deneme-yanılma yoluyla kendi kendine, tesadüfen öğrenirdi" seçeneği .27,5, "resmin plastik sorunları sistemli olarak açıklanır, öğrenci bilinçlendirilirdi" seçeneği .32,5, "öğrencinin gereksinimleri doğrultusunda resmin sorunları öğretilirdi" seçeneği .40 oranlarında benimsenmiştir.

En yüksek katılım "öğrenci gereksinimleri doğrultusunda" öğretim yapıldığı seçeneğinde olmuştur. Bunu "sistemli açıklamalarla öğrencinin bilinçlendirilmesi"

seçeneği izler. Deneme-yanılma yoluyla da öğretimin gerçekteştirildiği, üçüncü derecede ve yaklaşık dörtte bir katılımla belirtilmiştir. Resim öğretiminde bu üç yolun da kullanıldığı ortaya çıkmaktadır.

ÇİZELGE 39

GEE-RİB Resim Derslerinde Öğretmenin, Öğrenciyi Kendi Resim Anlayışı Doğrultusunda Yönlendirme Durumu

	a evet	b kısmen	c hayır	d başka	Toplam
f	5	17	17	1	40
%	12.5	42.5	42.5	2.5	100

"Resim öğretmeniniz, çalışmalarınızın kendisinin resim anlayışı doğrultusunda olmasını ister miydi?" sorusu; .12,5 evet, .42,5 kısmen, .42,5 hayır, .2;5 başka oranları ile yanıtlanmıştır. Ayrıca yazılı olarak görüş belirtenler; "doğrudan amaçlanmaz ama atölyede bizimle çalıştığı için kendiliğinden etkilenme olurdu", "Böyle bir eğitim açıkça görülmezdi ama öğretmenin eleştirileri bizi kendi resim anlayışına götürürdü" açıklamalarını getirmişlerdir.

Bulgular, etkilenme olgusunda kısmen ve hayır seçeneklerinin eşitliğini göstermektedir. Ancak yazılı görüşlere dayanarak yorum yapılacak olursa, öğretmenlerin bilinçli bir etkileme olgusunu öğretime yansıtmadıkları söylenebilir. Etkilemenin kısmen var olduğunu belirtenler de bu anlamda düşünmüş olabilirler.

Az sayıda da olsa etkilenme var diyenler bulunmaktadır. Sanat eğitiminde ressam-sanatçı kişiliği güçlü olan öğretmenlerin ister istemez öğrenci üzerinde etkili oldukları bilinen bir durumdur. GEE-RİB'nde de bu sorunun az da olsa var olması doğal sayılabilir.

ÇİZELGE 40

GEE-RİB, Resim Çalışmalarında Önem Verilen Öğelerin Sıralanışı

n=40

		1	2	3	4	5	Ortalama	Sır.
a D es en	f	31	4	-	-	-	7	1
	%	77.5	10	-	-	-	17.5	
b R en k	f	3	14	10	2	1	6	2
	%	7.5	35	25	5	2.5	15	
c M od i e	f	-	2	6	-	5	2.6	5
	%	-	5	15	-	12.5	6.5	
d D ok u	f	-	-	-	4	1	1	8
	%	-	-	-	10	2.5	2.5	
e B i ğ i m	f	-	1	5	6	6	3.6	4
	%	-	2.5	12.5	15	15	9	
f K om p o z i s y o n	f	2	9	8	6	-	5	3
	%	5	22.5	20	15	-	12.5	
g R i t i m	f	-	2	1	3	6	2.4	6
	%	-	5	2.5	7.5	15	6	
h Y uk. h e p s i	f	7	-	-	-	-	1.4	7
	%	17.5	-	-	-	-	3.5	

"Resim öğretmeniniz, resimlerde hangi öğeye daha çok önem verirdi. Önem sırasına göre (1,2,3,...gibi) işaretler misiniz?" sorusu sekiz seçenekli soruldu. Bu soru da değişik oranlarda yanıt aldığından her seçenek kendi iç değerlerine göre yorumlandı.

Resimde önem verilen öğelerden ilk üçü Desen, Renk ve Kompozisyon olmaktadır. Bunu; Biçim, Modül, Ritim izlemektedir.

Resim çalışmalarında birinci derecede önem verilen öğe desendir. Desene verilen önem birinci sırada .77,5 ile en yüksek düzeydedir. Bu katılım, deseni resimde en önemli öğe olarak öne çıkarmaktadır. Bu sonuç, hem resim öğretimi yöntemleri ile hem de anketin önceki soruları ile tutarlıdır.

Resimde önem verilen ikinci öğe olan renk .35 ile en yüksek değerini ikinci sırada almış, bir grup öğretmen de renge .25 oranında üçüncü sırada yer vermiştir. Resimde rengin, desenden sonra gelen ikinci önemli öğe olduğu bu sonuçlardan da ortaya çıkmaktadır.

Kompozisyon, .22,5 ile ikinci, .20 ile üçüncü olmuştur. Ancak, ortalama değeri kompozisyonu üçüncü öğe olarak belirlemiştir. Bu sonuç da resim sorunları ile tutarlıdır. Resmin üç önemli sorunu olan desen, renk ve kompozisyon, anket bulgularında da bu önemlerini korumuşlardır.

Biçim, üçüncü, dördüncü ve beşinci sıralamalarda yakın değerler almış, ancak, ortalama değerleri ile dör-

düncü sıraya girmiştir. Modle (ışık-gölge), yüzdeleri açısından en yüksek değeri üçüncülükte ve beşincilikte almış, ortalamada beşinci olmuştur. Ritim, en yüksek değeri beşincilikte almış ve altıncı olmuştur. Bütün öğelerin önemli olduğunu belirten görüş yedinci sıradadır. Doku ise en son önem verilen öge olmuştur.

Bu veriler ışığında resimde önem verilen öğeler sıralaması şöyle görünmektedir: Desen, renk, kompozisyon, biçim, modle, ritim, öğelerin hepsi, doku. Bu sıralama resim eğitiminin niteliğine uygun bir görünüm sunmaktadır.

ÇİZELGE 41

GEE-RİB Resim Derslerinde Deformasyon,
Soyutlama v.b. Anlatım Biçimlerine Yer Verme Durumu

	a evet	b kısmen	c hayır	d başka	Toplam
f	11	18	11	-	40
%	27.5	45	27.5	-	100

Resimlerde; deformasyon, soyutlama, yapısalcı anlatım gibi değişik anlatım biçimlerine yer verilir miydi?" sorusuna .27,5 evet, .45 kısmen, .27,5 hayır yanıtı alınmıştır.

En yüksek katılım "kısmen" seçeneğindedir. Bunu "evet" ve "hayır" seçenekleri eşit ağırlıkta izler. Ayrıca yazılı olarak belirtilen görüşler şunlardır: "Bu anlatım biçimleri, zorlamadan, kendiliğinden olurdu", "öğren-

cinin eğitimi esastı", "bu sayılanlar kişisel eğilimlerdir, amaç değildir. Ancak öğrenci böyle bir eğilim gösterdiğinde öğretmen bu doğrultuda yol gösterirdi".

Sayısal bulgular yazılı görüşlerle birlikte değerlendirildiğinde bir anlam kazanmaktadır. Buna göre, değişik anlatım biçimlerine, öğrencinin eğilimleri yönünde zorlamadan yer verildiği söylenebilir.

ÇİZELGE 42

GEE-RİB, Resim Derslerinde Beğenilmeyen Resimlerde İzlenen Yol

	f	%
a.Yeni resme başlanır	1	2.5
b.Resim düzeltilir	16	40
c.Problemle ilgili inc.yapılır	7	17.5
d.Yukarıdakiler duruma göre uyg.	14	35
e.Başka	2	5
T O P L A M	40	100

"Öğretmen, resimlerinizi beğenmediğinde sizleri yönlendirmede nasıl bir yol izlerdi?" sorusunda; "beğenilmeyen resim bırakılıp yeni resme başlanırdı" seçeneği .2,5 "beğenilmeyen resim düzeltilene kadar üzerinde çalışılırdı" seçeneği .40, "problemle ilgili araştırma-inceleme yapılarak problem giderilirdi" seçeneği .17,5, "yukarıdakilerin her biri, duruma göre uygulanırdı"

seçeneği .35, "başka" seçeneği .5 oranlarında benimsenmiştir. Yazılı olarak ise, "eleştiri doğrultusunda öğrencinin tercihi önemliydi" görüşü belirtilmiştir.

Bulgulara göre, en yüksek katılım "resim düzeltilene dek çalışma" seçeneğindedir. Onun, hemen yakın oranlarda "yukarıdakilerin hepsi" seçeneği izler. "problemlerle ilgili inceleme yapıldı" seçeneği de üçüncü olarak benimsenmiştir. Bu sonuç, GEE-RİB'de beğenilmeyen resimlerde öğrenciyi yönlendirirken belli bir değişmez yaklaşımın olmadığı, her öğrencinin resmine ve sorunlarına göre ayrı bir yol izlenmiş olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

6.3.4.Öğretim Yöntemleri ve Öğretimin Değerlendirilmesi

ÇİZELGE 43

GEE-RİB, Resim Derslerinde Kuramsal Bilgilerin Anlatma Tekniği ile Verilişinde İzlenen Yol

	f	%
a.Uygulamanın içinde verilir	30	75
b.Uygulamadan bağımsız verilir	3	7.5
c.Her iki yol da kullanılır	7	17.5
d.Başka	--	--
Toplam	40	100

"Kuramsal bilgiler verilirken nasıl bir yol izlenirdi?" sorusunda; "yeri geldikçe uygulamanın içinde verilirdi" .75, "uygulamalardan bağımsız olarak verilirdi"

.7,5, "her iki yol da kullanılırdı" .17,5 değerlerini almıştır.

Bu görünüm, kuramsal bilgilerin yeri geldikçe uygulamaların içinde verildiğini ortaya koymaktadır. Her iki yolun kullanıldığı durumlar da az değildir. Küçük bir grup ise uygulamalardan bağımsız kuramsal bilgi verildiğini belirtmiştir.

ÇİZELGE 44

GEE-RİB'de Desen Eğitiminde İzlenen Yol

	f	%
a.İlk aylarda/ilk yılda desen	20	50
b.Düzenli-belirli günlerde çalışma	19	47,5
c.Ara-sıra desen	1	2,5
d.Başka	--	--
T o p l a m	40	100

"Desen eğitimi konusunda hangi yol izlenirdi?" sorusunun "ilk aylarda-ilk yılda desen çalışılırdı" seçeneği .50, "renkli resim çalışmalarının yanısıra düzenli olarak desen çalışılırdı" seçeneği .47,5, "düzenli olarak desen çalışılmaz, ara sıra yer verilirdi" seçeneği .2,5 oranlarında benimsenmiştir.

En yüksek katılım "ilk aylarda ve ilk yılda desen çalışılırdı" ile ona en yakın değerde "düzenli olarak desen çalışılırdı" yönünde olmuştur. Bu saptama, anketin önceki birkaç sorusunun yanıtları ile tutarlı görünümde-
dir. Desen, öğretim sürecinde düzenli olarak, belki daha çok da ilk aylarda ve ilk yılda verilen bir eğitim olmak-
tadır.

ÇİZELGE 45

GEE-RİB, Resim Derslerinde "Kısa Süreli Desen",
"Hareketli Modelden Desen" Çalışmalarına
Yer Verilme Durumu

	a Evet	b Kısmen	c Hayır	d Başka	Toplam
f	20	11	9	-	40
%	50	27.5	22.5	-	100

"Resim derslerinde kısa süreli desen, hareketli mo-
delden desen gibi çalışmalara yer verilir miydi?" sorusuna
.50 evet, .27,5 kısmen, .22,5 hayır yanıtı verilmiştir.

Bu tür desen çalışmalarına yer verildiği büyük
ölçüde doğrulanmış görünmektedir. Desen, görme eğitiminin
en temel konusudur ve değişik yöntemlerle görsel algının
geliştirilmesi sağlanır. Bu nedenle dakikalık desenler,
değişik süreli desenler, hareketli modelden desenler gibi
çeşitli yöntemlerin uygulanması ile görme ve dikkat yetisi

güçlendirilir. 27,5 ile "kısmen" katılım ise bu tür çalışmalara sınırlı ölçüde yer verildiğini göstermektedir. Bir grup öğretmen ise bu çalışmalarını yapmadıklarını belirtmişlerdir.

ÇİZELGE 46

GEE-RİB, Resim Derslerinde Doğadan-Modelden Etüt Çalışmalarına Yer Verilme Durumu

	a Evet	b Kısmen	c Hayır	d Başka	Toplam
f	34	3	3	-	40
%	85	7.5	7.5	-	100

Modelin incelenmesi, tanınması, kavranmasına yönelik doğadan-modelden etüt çalışmalarına yer verilir miydi?" sorusunda; evet .85, kısmen .7,5, hayır .7,5 oranında puan almıştır.

Resim öğretiminde doğadan-modelden etüt, öğrenciyi disiplinli çalışmaya alıştıran önemli bir konudur. Bu sorunun yanıtının "evet" seçeneğinde ağırlık kazanması, konunun önemini bir kez daha vurgulamış ve GEE-RİB'de etüt resimlerinin yaptırıldığını ortaya koymuştur.

ÇİZELGE 47

GEE-RİB, Resim Derslerinde Gezi ve Gözleme
Yer Verilme Durumu

	a Evet	b Kısmen	c Hayır	d Başka	Toplam
f	28	12	-	-	40
%	70	30	-	-	100

"Müze, sergi izleme ve tarihi eserlerin incelenmesine yönelik geziler düzenlenmesine yer verilir miydi?" sorusuna .70 evet, .30 kısmen yanıtı verilmiştir.

Resim eğitiminde, özgün sanat yapıtlarının görülmesi, incelenmesi eğitimin önemli bir boyutudur. Sanat tarihi kültürünü, resim kültürünü zenginleştiren bu boyut öğrenciye görsel yaşantı kazandırmaktadır.

Bulgular, GEE-RİB'de gezi ve gözleme önemli ölçüde yer verildiğini ortaya koymaktadır.

ÇİZELGE 48

GEE-RİB, Resim Derslerinde
Müzik Dinletme Durumu

	a Müzik Yok	b Türk Kl. Müz.	c Türk Halk M.	d Batı SanatM.	e Başka	Toplam
f	35	-	-	5	-	40
%	87.5	-	-	12.5	-	100

"Öğretmeniniz resim derslerinde hangi tür müzik dinletirdi?" sorusunun "müzik dinletmezdi" seçeneği .87,5, "batı sanat müziği" seçeneği .12,5 oranında benimsenmiştir.

Sayısal değerler, GEE-RİB'de resim derslerinde müzik dinletilmediğini göstermektedir. Yazılı olarak belirtilen görüşler ise bunun nedenini açıklamaktadır. "Teknik olanaklar yetersizdi", "o zamanlar, müzik araçları o kadar gelişmemişti, ekonomik sorunların ülkeyi zorladığı dönemlerde, kağıt ve boya bulamazken, müzik araçlarını bulmak ve kullanmak olanaksızdı", "derste dinlemezdik ama Müzik Bölümü'nün etkinliklerine katılır, Opera'da konserlere giderdik, enstrüman çalardık" görüşleri, resim-müzik ilişkilerinin günün koşulları oranında kurulduğunu belirtmektedir. Küçük bir grubun katıldığı "Batı Sanat Müziği" dinletilmesi olgusu da konu edilen müziğin türünü ortaya koymaktadır.

ÇİZELGE 49

GEE-RİB Resim Derslerinde
Eleştiriye Yer Verilme Durumu

	a Evet	b Kısmen	c Hayır	d Başka	Toplam
f	23	11	6	-	40
%	57.5	27.5	15	-	100

"Resim derslerinde eleştiriye yer verilir miydi?" sorusuna .57,5 evet, .27,5 kısmen, .15 hayır yanıtı verilmiştir.

Elde edilen sayılar GEE-RİB, resim derslerinde eleştiriye yer verildiğini göstermektedir. Ayrıca, kısmen yer verildiği ya da hiç yer verilmediği derslerin de bulunduğu belirtilmiştir. Ancak eleştiriye katılımın çok oluşu bu yöntemin resim eğitiminde önemli olduğunu göstermektedir.

ÇİZELGE 50

GEE-RİB, Resim Derslerinde
Değerlendirmede İzlenen Yol

	a	b	c	d	
	Tüm.çal. değ.	Bitmiş İşl.değ.	Her iki yol	Başka	Toplam
f	15	9	15	1	40
%	37.5	22.5	37.5	2.5	100

"Resimlerin değerlendirilmesinde nasıl bir yol izlenirdi?" sorusunun; "öğrenci çalışmalarını tek tek değil gelişme süreci içinde tüm çalışmalarını gözönüne alınarak değerlendirildi" seçeneği .37,5, "tamamlanmış resimler değerlendirildi" seçeneği .22,5, "her iki yol da izlenirdi" seçeneği .37,5, "başka" seçeneği .2,5 oranında benimsenmiştir. Ayrıca yazılı olarak "çalışmalarımızın notla değerlendirilmesi sınıfça açtığımız ufak bir sergi yoluyla olurdu" görüşü belirtilmiştir.

Elde edilen sayısal değerler, bu konuda tek bir yol izlenmediğini ortaya koymaktadır. GEE-RİB'de öğrenci resimlerini, her öğretmenin kendi seçtiği bir yolla değerlendirdiği söylenebilir

6.3.5. Resim Öğretmeni Yetiştiren Programlara İlişkin Ek Görüş ve Öneriler

Anket uygulanan öğretmenlerin öğrencilik yaşantılarını belirlemek amacıyla sorulan son soru açık uçludur. "Soruların dışında, resim öğretmeni yetiştiren programlardaki öğretim konusunda eklemek istediğiniz açıklama ve önerileriniz varsa lütfen yazınız" sorusunda çeşitli görüşler ve öneriler bulgulandı.

Bu sorunun yanıtları beş başlık altında düzenlenerek verildi. Bunlar; öğrenci, program, öğretim süreç ve koşulları, öğretmen ve GEE-RİB'ne ilişkin açıklamalar, başlıklarıdır.

6.3.5.1. Öğrenci

1. Resim öğretmeni yetiştiren programlara öğrenci iyi bir altyapı oluşturarak gelmeli. Bu da küçük yaşlardan başlanarak yüksek öğretime gelinceye kadar okuduğu okullarda özenle hazırlanmış programlar ve yetenekleri doğrultusunda yapılan uygulamalarla verilmelidir (Münire İzgi).

2. Resim öğretmenliği programlarına girecek öğrenciler, önceki yıllarda olduğu gibi öğretmen okullarının en yetenekli öğrencilerinden seçilmeli, bunlar fakültede çok iyi yetiştirilmeli, mesleğe içtenlikle inanmış Resim Öğretmeni olarak hazırlanmalıdır (Galip Türkdoğan).

3. Resim öğretmenliği programlarına girecek öğrencilere ÜSS'den önce resim sınavı zorunlu tutulmalı, bunu kazanan adaylardan ÜSS puanı sorulmalıdır (Enver Uzan, Cemal Güvenç).

4. Resim öğretmeni olacak gençler içinde, öğretmen okulu çıkışlı olanlar daha başarılı olmuşlardır. Lise çıkışlıların sanat eğitiminde başarı durumları daha zayıftır (Adnan Turani).

5. Resim öğretmeni olacak gençler, çok okumalı, çok görmeli, sanatı bizzat ve aralıksız uygulamalı, çok gezmeli, çok sormalıdır (Hasan Kavruk).

6. Bu programlarda öğrenci sayısı arttıkça eğitimin niteliği bozuluyor (Hulusi Sezer).

6.3.5.2. Program

1. İstekli ve yetenekli öğrencilerin oluşturdukları yüksek öğretim programları, çağdaş sanat eğitimi veren akademik bilgi ve becerilerin yoğunlaştığı bir laboratuvar olmalı, sürekli gelişmeye ve yenilenmeye açık, çok yönlü olmalıdır (Münire İzgi).

2. Programlar ülke düzeyinde bütünlük göstermelidir. Çeşitli fakültelerden öğretmen yetiştirme yanlıştır. Hele kurslarla pedagojik formasyon vererek resim öğretmeni yetiştirilmesini onaylamıyorum (Nüzhet Kutluğ).

3. Programlar eski eğitim enstitülerinin programları gibi olmalıdır. Resim öğretmeni her sanat dalını öğrenme-

li, birisinde derinleşmelidir. Şimdi hepsi ayrı, tekstil, grafik, seramik eğitimi birbirinden ayrı, öğrenci eksik yetişiyor (Hakkı Karayığitoğlu).

4. Resim öğretmenlerini; Güzel Sanatlar Fakülteleri yetiştirmelidir (GSF+ Öğretmenlik Formasyonu gibi) (Mustafa Aslıer).

5.Öğretmen yetiştiren okullarda öğrenciler öncelikle öğretim ve eğitim formasyonunu benimsemeli ve öğretmenlik mesleğini sevmelidir. Bu meslekte başarılı olmak için öğretmenlik niteliklerine sahip olmalı, kendini hiçbir zaman sanatçı havasına sokmamalıdır(Ali Rıza Kırkan).

6.Programlar yaşama dönük olmalı, 150 yıllık resim geleneklerimize aykırı olmamalıdır. Hem ulusal, hem evrensel olmalı, ulusal ve çağdaş gelişmeyi amaçlamalıdır (Ahmet Köksal).

7.Öğretmen adaylarına, eğitim psikolojisi, eğitim sosyolojisi, ruh sağlığı çok iyi öğretilmelidir (İbrahim Bayram).

8.Resim öğretmeni yetiştiren kurumlar ile ressam yetiştiren kurumların programları ve öğrenci yetiştirme yöntemleri birbirinden ayrı olmalıdır.

Kapatılan Eğitim Enstitülerinin Resim İş Eğitimi Öğretim Programları yeniden ele alınıp tartışılmalı, geliştirilmelidir. Bu programlar sanat eğitim açısından yeterli idi, bugün aranan, tanınan elemanlar bu programlardan yetişmiştir(İsmail Gümüş).

9. Resim öğretmeni yetiştiren kurumlar uyguladıkları programları biraraya gelerek tartışmalıdırlar(Yücel Gel).

10. Öğrenciler isterlerse, diğer Güzel Sanat programlarından "seçmeli ders" alabilmelidir. Hatta Türkiye dışı olanaklar aranmalıdır(Yücel Gel).

11. İlkokul, ortaokul, lise resim öğretmenleri ayrı programlarda yetiştirilmelidir. İlkokul öğretmenliği yapmamış bir kişi ortaokulda çalışmamalıdır. Kısacası, öğretmenlerin diğer alt kurumlardan da bilgi ve deneyimleri olmalı, öğrencinin hazır bulunurluk düzeyini iyi bilmelidir(Yücel Gel).

12. Bugün batı ülkelerinde resim, müzik, tüm plastik sanatlar ülke bütününde ele alınan önemli konulardır. Yaygın eğitim de bu eğitimin bir parçası olmak zorundadır. İlkokuldan başlayan ortaokul ve liselerde sürdürülen programların içerisinde sanat eğitimi kesin yerini almak zorundadır. Yüksek öğretimde ise uluslararası boyutta kurallara uyma zorunluğu vardır (Süleyman Saim Tekcan).

13. Batı dünyasında aile, sanat eğitiminin en büyük destekçisidir. Avrupa ve ABD'ndeki tüm Musevi çocukları, 6 yaşında başladıkları sanat eğitimini 18 yaşına dek aralıksız sürdürürler. Yüzyılımızda yetişen en büyük müzik dehalarının çoğu Musevidir. Deha olmayanlar ise en iyi müzik dinleyicisi olurlar.

Bizde ise aile-okul-devlet, hiç birinde sanat eğitimi verilmiyor, sanat eğitiminde tam bir başıboşluk yaşanıyor(Süleyman Saim Tekcan).

6.3.5.3. Öğretim Süreç ve Koşulları

1. Resim öğretmeni yetiştiren kurumlar, atölye olanaklarından daha çok yararlanma için yatılı olmalıdır. Atölyeler, ders bitiminden sonra, istenilen saatlere dek öğrencinin araştırma ve çalışmalarına açık olmalıdır. Bugünkü uygulamalarda öğrenci, devlet memuru gibi sabah gelip akşam gidiyor, sanat eğitiminde bu kopukluk başarıyı olumsuz yönde etkiliyor. Öğretmenlik mayası okulda atılmı-
lı, öğrenci alanını sevmeli, özveride bulunmalıdır (Ali Candaş, Hakkı Karayığitoğlu).

2. Resim öğretiminde film, slayt, röprodüksiyon gibi öğretim araçları ağırlıklı olarak kullanılmalıdır. Sanat yapıtlarının açıklanmasına önem verilmelidir. Dönemin öteki sanat dallarıyla karşılaştırmalar yapılarak sanatın tarihe tanıklığı belirlenmelidir. Plastik sanatlarla ilgili öğretmen ve öğrenciler tek yanlı kalmamalı, sanatın diğer dallarından da bilgisi olmalıdır (Ali Suat Kızıltuğ).

3. Okul, öğrenciye bol araç-gereç sağlamalı. Bizim öğrenciliğimizde bidonlar dolusu bezir, neft, tiner olurdu, bol bol kullanırdık (Hulusi Sezer).

4. Resim eğitiminde çıplak model çok önemlidir. Eskiden vardı, şimdi yok (Hulusi Sezer).

6.3.5.4. Öğretmen

1. Resim öğretmeni yetiştiren kurumların öğretim elemanları, kendi sınırları içinde kalmamalı, gelişen tek-

nolojinin sağladığı olanaklardan yararlanmalı, dünya ile bağlantı kurmalıdır(Orhan Çetinkaya).

6.3.5.5. GEE-RİB'ne İlişkin Açıklamalar

1. GEE-RİB'nün programlarını yalnızca resim dersleriyle sınırlamamak gerekir. Programlarda yer alan iş dersleri, üç boyutlu çalışmalar, heykel, grafik, tümü öğrenciyi yetiştirir bir bütünlük oluştururdu. GEE-RİB'nden yetişenlerin başarısı bu bütünlüğe bağlıdır. Programlardaki tüm derslerde kazandıkları davranışlar onları sanatta da diğer alanlarda da başarılı kılmıştır(Hidayet Telli, 1946 bit.yılı).

2.GEE-RİB, öğretmen olarak, sanatçı olarak öğrenci yetiştirmede çok yönlü eğitim verirdi. Öğrenciye her alanda kendini deneme fırsatı tanırdı. Grafik, modelaj, heykel, mukavva işleri, maden işleri gibi dersler hem eğitici hem de ileriye dönük mesleğe ve yaşama hazırlayıcı olurdu. Sanat Tarihi derslerimiz, "Suut Kemal Yetkin" gibi değerli öğretmenlerce slayt gösterilerek, tartışmalarla çok yararlı geçirdi. Bu çok yönlü çalışmalar içinde öğrenci kendini değerlendirme olanağı bulurdu ve yönlenirdi. Öğrenci kişilikli, kendine güvenli ve iyi yetişmiş olarak okulu bitirirdi. Bizim dönemlerin başarısını ben buna bağlıyorum(İsmet Erel, 1945 bit.yılı).

3.Benim GEE'deki öğrenciliğim, Kasım 1950-Mayıs 1953 arasına rastlar. 1953-1959 arasında da bölümde hiç

bir değişiklik olmamıştır. 1950 öncesinin bir devamı olan 1950-1959 daha da şanssız bir dönemdir. Çünkü, zamanın ilerleyişi ile ters orantılıdır. 1959 yılında Adnan Turani'nin Almanya'dan dönüşü ve bölüme katılması ile bölüm gerçek kimliğini kazanmaya başlamıştır(Bahattin Akay, 1953 bit.yılı).

4.Ben GEE'ne 1962 yılında girdiğim zaman 1.sınıfta uygulanan program eski, yani 1950 yılına aitti. 1963'te yeni program uygulanmaya başlayınca, kuşkusuz bölümün yapısı da değiştirdi. Ben 1923-1950 yılları arasında uygulanan programı pek sağlıklı bulmuyorum. Değişen koşullara ve gereksinimlere yanıt veremediği için değiştirdiği bir gerçektir(Hüseyin Bilgin, 1966 bit.yılı).

6.4.Değerlendirme

GEE-RİB'nden yetişen öğretmenler, mezun oldukları 1935-1936 öğretim yılından başlayarak yurt düzeyinde resim öğretmeni olarak görev yaparlar. Bu öğretmenlerin, hem öğretmenlik mesleğinde hem de sanatçılık, sanat yazarlığı ve yöneticilik alanlarında başarılı oldukları bilinmektedir.

Türkiye'de Resim Eğitimi'ni tarihsel bir yaklaşımla incelerken, GEE-RİB'nden yetişen öğretmenlerin deneyim ve yaşantılarını bulgulamak kuşkusuz önemliydi. Bu düşünce ile 40 öğretmene anket uygulandı.

Anket uygulanan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu Refik Epikman'ın öğrencisidir. Bunu, Malik Aksel'in öğrencileri izler. Bölümden, 1935-1950 arası dönemde yetişen öğretmenlere yeterli sayıda ulaşamadığı için bu sınır biraz genişletildi; o dönemin öğretmenlerinin öğrencisi olanlara da anket uygulandı. Anket uygulanan öğretmenlerin .37.5'i yurtdışı, .17,5 yurt içi lisans üstü eğitim yapmış .45'i yapmamıştır. Bu öğretmenler orta ve yüksek öğretim kurumlarında görev yapmışlardır; .55'i emekli olup .45'i halen çalışmaktadır.

Öğretmenlerin .17,5'i kısmen olmak üzere tümü sanat çalışmalarını sürdürmekte, bu sayının .70'i resim ile uğraşmaktadır. Yayın etkinlikleri de yoğun olan öğretmenler, Türk ve yabancı eğitimcilerden etkilendiklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin, ortaokul öğretmenlik yaşantıları bulgulandığında ortaya çıkan sonuçlar şöyledir:

Ortaokul resim öğretiminde, sanat eğitimi kuramsal temelinde ussallık ve duygusallık dengelenmelidir. Sanat eğitimi ve özellikle resim öğretiminde ağırlıkları ve önemi tartışılan bu iki kavramdan bazen ussallık, bazen duygusallık öne geçmiş ve öğretimi yönlendirmiştir. Anket verileri ise bu iki karşıt anlayışın dengelenmesi yönündedir.

Ortaokulda resim öğretimini etkileyen öğeler arasında en büyük katılım, öğretmenin niteliği, tutumu ve kişiliği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu gerçek, öğretmen ögesinin eğitimde ne denli önemli olduğunu vurgularken,

öğretmen yetiştirme konusuna da dikkatleri çeker. Ortaokulda resim öğretimini etkileyen öğeler arasında; resim atölyesi, araç-gereç ve fizik koşullar ile uygulanan yöntemler, ikinci sırayı almaktadır. Böylece öğretimi etkileyen üç önemli öge sırasıyla öğretmen, atölye koşulları ve yöntemler olmaktadır. Yöneticilerin tavrı da resim öğretimini önemli ölçüde etkilemektedir. Bunun ardından öğrencinin niteliği, tutum ve katkıları ile eğitim programının içeriği gelmektedir.

Ortaokulda, resim öğretiminde, öğretmenin sanatçı kimliği ile eğitimci kimliğini dengelemesi görüşü benimsenmiştir. Ayrıca resim öğretmenin hangi kaynaktan yetişmesi gerektiği tartışmasını da getiren bu konu, GEE-RİB'nün açılışı ile birlikte başlamıştır. Resim öğretmeni ni Güzel Sanatlar Fakülteleri mi yoksa Eğitim Fakülteleri mi yetiştirecektir sorusunun yanıtı, anket bulguları sonucu resim öğretmenin eğitimci kimliği ile sanatçı kimliğini dengelemesi yönünde olmuştur.

Ortaokulda resim öğretimi yoluyla öğrencide sağlam bir kişilik geliştirilmesi görüşü öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunca benimsenmiştir. Resim Dersleri, özyapısı gereği öğrencinin doğrudan kendini anlatmasına olanak vermekte, özgüne ve güzele ulaşma çabaları ile öğrenci kişiliğinin geliştirilmesi gerçekleşmektedir. Ortaokul çocuğunun gelişiminde resim dersleri bu açıdan önemli bir görevi üstlenmiş olmaktadır.

Resim öğretmenlerince yetenek, ortaöğretim düzeyinde önemsiz ve kısmen önemli bulunmaktadır. Resim öğretiminde amaç, her öğrenciyi kendi düzeyinden alıp geliştirmektir, ancak yetenekli öğrencilerle ayrıca ilgilenilmesi ve yeteneklerinin geliştirilmesine olanak verilmesi gerektiği görüşünde birleşilmiştir.

Ortaokulda Resim Dersi programının içeriği dikkate alınarak öğrencinin ilgi, istek ve gereksinimleri doğrultusunda uygulanması görüşü öğretmenlerin çoğunluğu tarafından benimsenmiştir.

Öğretmenlerin önerdikleri dersler ilkokulda ve ortaokulda öncelikle Resim-İş Eğitimi'dir. Lisede ise öncelik Temel Plastik Sanatlar Eğitimi yönündedir. Ancak ilkokulda; Genel Sanat Eğitimi ve Temel Sanat Eğitimi, ortaokulda Temel Sanat Eğitimi ve Temel Plastik Sanatlar Eğitimi, lisede ise Temel Sanat Eğitimi ve Resim Eğitimi de önerilmektedir.

Günümüzde uygulanan ortaokul programlarında İş Eğitimi kapsamındaki dersler; basit, sınırlı ve kalıplaşmış kimi işlemleri içermekte ve ürüne yönelmektedir. Oysa anket bulgularında ortaokulda bu biçimde yürütülen İş Eğitimi dersleri hiçbir düzeyde önerilmemiştir. Ortaokulda iş eğitiminde estetik değerlerle, işlevsel değerlerin dengelenmesini öneren öğretmenler, resim dersleri sınıf atmosferinde özgürlük ve disiplinin dengelenmesini istemişlerdir. Bugün ortaokullarda Resim Derslerinde bu konu-

nun yarattığı sorunlar bulunmaktadır. Öğretmenlerin "önemli ders saydırma" kaygısı ile çok kurallı ya da "özgür sanatsal yaratı ortamı" kaygısı ile kuralsız bir sınıf ortamı yarattıkları, bunun getirdiği sorunlarla öğrencilerin Resim Derslerinden nefret bile ettikleri bilinmektedir. Anket verilerinin de doğruladığı gibi özgürlük ve disiplinin dengelendiği bir sınıf atmosferi en uygundur.

Resim derslerinde kuramsal bilgi verilip verilmesi sorusu, ilkokulda hayır, ortaokulda kısmen, lise ve yüksekokulda evet seçenekleri ile yanıtlanmıştır. Bu sonuç ile lise ve yüksekokul resim derslerinde kuramsal bilgi verilmesi zorunlu görülürken, ortaokulda öğrenci düzeyine uygun olarak azaltılması gerektiği, ilkokulda ise öğrenciye yeri geldikçe uygulamalar sürecinde ve bir ölçüde sezdirilerek verilmesinin uygun olacağı görüşü benimsenmiştir. Ortaokulda plastik sorunların öğretilmesinde de yine sezgi yoluyla öğretme görüşü ağırlık kazanmıştır. Çocukluğunu yavaş yavaş geride bırakma yaşında olan öğrencilere, resim öğretiminde kurallı ve kuramsal nitelikte değil sezgi ve duyular yoluyla öğretme yolu önerilmiştir.

Ortaokulda resim derslerinin değerlendirilmesinde not verme çoğunlukça benimsenmemiştir. Not yerine, görüş belirtilmesi ve güdüleyici yaklaşımlarla öğrencilerin yönlendirilmesi istenmiştir.

Anket uygulanan öğretmenlerin ortaokulda resim

öğretimine ilişkin ek görüş ve önerileri ise şöyledir:

Öğretmenlerin programa ilişkin görüşlerinde en belirgen yönleri; öğrencilere sanat kültürünün verilmesi, sanat ve araştırma sevgisinin kazandırılması, sanatın gezi, gözlem ve incelemelerle yaşattırılması konuları olmuştur.

Programların sürekli geliştirilmesi ve çağdaş gelişmeleri izlemesi de istenmiştir.

Öğretmen konusunda ağır basan görüş, resim öğretmenlerinin hem eğitimci hem sanatçı kimliği taşımaları, sürekli kendilerini geliştirme ve yenileme isteklerinin bulunmaları yönünde belirlemiştir. Ayrıca Resim Öğretmenliği programlarına öğrenci alınmasına ilişkin yöntemler eleştirilmiştir.

Öğretim süreç ve koşulları konusundaki görüşler; iyi donatımlı atölyeler, zengin öğretim araç ve gereçleri ve bunların devletçe öğrenci ve öğretmene sağlanması doğrultusundadır.

Ortaokullarda resim derslerinde yöneticilerin tutum ve yaklaşımlarının da öğretimi etkilediği önemle belirtilmiştir.

GEE-RİB'nden mezun olan öğretmenler bugünün eleştirisini de yaparak, ortaokullarda, Resim Derslerinde çözüm bekleyen sorunların çokluğunu dile getirmişlerdir. Aynı görüşler bugün için de geçerlidir⁴.

(4)Daha ayrıntılı bilgi için başvurulacak kaynak: Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi Güzel Sanatlar Eğitimi Grubu Bildirileri. Ankara: A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi, 24-28 Eylül 1990 (Baskıda).

Anket uygulanan öğretmenlerin GEE-RİB öğrencilik yaşantılarını bulgulamak; Türk Resim Eğitimi'nin geçmişine ışık tutma, belgeleme amacı ile gerekli bulundu.

1935-1966 yıllarında GEE-RİB'nden yetişen öğretmenlerin görüşlerine göre, GEE-RİB'nde resim öğretimi ussallık ve duygusallık dengelenerek yürütülmüş, ilke olarak, resim öğretimine doğadan başlanmıştır. Bölümde öğretim sürecinde öğrencide kişilik geliştirmenin ve bir ölçüde resim kişiliği de geliştirmenin amaçlandığı görülmür. Programların uygulanışında, içerikle birlikte öğretmenin katkıları, öğrencinin eğilimleri doğrultusunda derslerin yürütüldüğü, derslerde en çok insan, natürmort, peyzaj, portre ve objeler konularına yer verildiği, en çok desen, yağlıboya, suluboya, lavi, guvaş tekniklerinin kullanıldığı saptanmıştır.

GEE-RİB, resim derslerinde kullanılan araçlardan tuval, şasi ve kısmen de boya ders içinde hazırlanmaktadır. Öğrenciler atölye düzenlemede görev almakta, atölyelerin eğitim atmosferinde özgürlük ve disiplinin dengelendiği belirtilmektedir. Dersin başında öğrenciyi güdüleyici bir yaklaşıma yer verildiği, öğretim sürecinde ders aracı olarak en çok röprodüksiyon ve kitap kullanıldığı, resim plastik sorunlarını öğretmede bazen sistemli bilinçlendirme, bazen öğrencinin gereksinimleri doğrultusunda öğretim yapıldığı, bazen de öğrencilerin deneme-yanılma yoluyla öğrendiği bulgulanmıştır.

GEE-RİB'nde öğretmenler, öğrencilerini kendi resim anlayışları doğrultusunda yönlendirmekten kaçınmışlardır; ancak, kısmen de olsa etkiledikleri görülür. Bu etkileme bilinçli olarak yapılmassa da sanatçı kimlikleri belirgin olan eğitimciler ister istemez öğrenciyi etkilemiş olabilirler.

Resim çalışmalarında en çok önem verilen resim öğeleri, desen, renk, kompozisyon olarak belirmiş, deformasyon, soyutlama gibi değişik anlatım biçimlerine öğrencinin eğilimleri yönünde zorlamadan yer verildiği bulunmuştur.

GEE-RİB öğretmenleri, öğrenci resimlerini beğenmediğinde, beğenilmeyen resim düzeltilene değin öğrencinin çalışmasını istemektedirler; ancak, bu konuda değişmez bir yaklaşım olmadığı, her öğrencinin sorunlarına uygun farklı yöntemler uygulandığı belirtilmiştir.

GEE-RİB, Resim Derslerinde, kuramsal bilgiler uygulamalarla birlikte verilmiştir. Bu sonuç çok şaşırtıcı değildir. Resim eğitiminde daha çok uygulamalar sürecinde kuramsal bilgi verildiği bilinmektedir. Ancak bu durum, uygulamalardan bağımsız kuramsal bilgi verilmez anlamına gelmez; dersin kendi iç yapısına göre bir yol izlenebilir. Resmin temeli olan desen çalışmaları ise ilk yılda ağırlık kazandığı gibi, her yıl düzenli olarak yer verilen uygulamalardır. Desende, kısa süreli desen, hareketli modelden desen gibi değişik çalışmalara, resimde doğadan,

modelden etüt çalışmalarına, gezi-gözlem yöntemine yer verilmiştir.

Öğretmenler, GEE-RİB'nde resim derslerinde müzik dinletilmesine ilişkin soruyu çoğunlukça olumsuz yanıtlamış, teknik ve ekonomik olanaksızlıklar nedeniyle derste müzik dinleyemediklerini, ancak Müzik Bölümü'nün etkinliklerine katıldıklarını, operaya gittiklerini belirtmişlerdir. Bu soruyu olumlu yanıtlayan küçük bir grup ise, Batı Sanat Müziği dinlediklerini belirtmişlerdir.

Resim derslerinde eleştirinin de önemli oranlarda kullanıldığı saptanmıştır. Resimlerin değerlendirilmesinde ise öğrencilerin tüm çalışmalarının dikkate alındığı, bazen de her öğretmenin kendine göre bir değerlendirme sistemi uyguladığı bulgulanmıştır.

GEE-RİB'nden yetişen öğretmenlerin, resim öğretmeni yetiştiren programlara ilişkin ek görüş ve önerileri, bu programlara giriş koşullarının yarattığı sorunlardan başlamaktadır. Uygulanmakta olan öğrenci seçme sisteminin, resim öğretmeni yetiştirme açısından sakıncaları belirtilmiştir. Ayrıca resim öğretmeni olacak gençlerin ortaokul, lise başarı durumları da önemli bulunmuştur.

Resim öğretmeni yetiştiren kurum programlarının çağdaş nitelikte, gelişme ve yenilenmeye açık olması istenmiştir. Belirtilen görüşler; resim öğretmeni yetiştirmek ile ressam yetiştirmek tartışmasını da getirmektedir. Çoğunluk, resim öğretmeni olacak gençlerin

buna uygun kişilik yapısında olmalarını, mesleği bilinçli seçmelerini ve öğretim süreci boyunca öğretmenlik ve sanatçı kişiliğini kazanmalarını önermektedir. Ancak, sınırlı da olsa öğretmen önce ressam olmalı, Güzel Sanatlar Fakültelerinden yetiştirilmeli ya da öğretmen sanatçı havasına girmemeli, öğretmenliğini unutmamalıdır, gibi karşıt görüşler de ortaya çıkmıştır.

Program konusunda önerilen bir diğer konu da, plastik sanatlar eğitiminin her düzeyde örgün eğitimde ve yaygın eğitimde önemle ele alınması, uluslararası boyutlarda olmasıdır.

Öğretim süreç ve koşulları kapsamında "yatılı okul sistemi" önerilmekte, araç-gereç-atölye olanaklarına çok önem verilmektedir. Bu kurumlarda görev yapan öğretim elemanlarının da kendilerini yenilemeleri ve gelişen teknolojinin sağladığı olanaklardan yararlanarak dış dünya ile ilişkide olmaları istenmiştir.

Anket uygulanan birkaç sanatçı öğretmen ise, öğrencilik yıllarındaki bölüm programları konusunda açıklamalar getirmişlerdir. Bu açıklamalar, GEE-RİB'nün programlarının 1950-1963 arasında gelişen çağa ayak uyduramadığı, eskidiği doğrultusundadır. Yazılı kaynaklarda da rastlanan bu durum, 1963'ta Adnan Turani'nin bölüme gelişi ve yeni programlarda etkili oluşu ile olumlu bir gelişim sürecine girmektedir. 1950 öncesi bölümü bitirenler ise programlarını beğenmekte, kendilerini başarılı bulmakta, başarılarını da bölümde aldıkları çok yönlü

eğitime (sanat ve iş eğitimi ve çeşitli gıruşler) bağlamaktadırlar. Ancak 1963'te yapılan programdan çok başarılı sonuç alındığı da belirtilmiştir.

BÖLÜM V I I

7. ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER

7.1.Özet

Bireye yaşamı boyunca gerekli olacak davranışları kazandırma görevini üstlenen eğitim, Türkiye'de Cumhuriyetin kuruluşu ile ve onu izleyen yıllarda çok önem verilen temel ülke sorunları arasında sayılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin temel sorunu ekonomidir. Ekonomide varılacak noktalara ulaşmada ise eğitimin önemli rolü bilinmektedir. Yeni toplum, yeni insanı gerektirmektedir ve bu yeni insan eğitim yolu ile yetiştirilebilir. Bu düşüncelerle oluşturulan eğitim siyasaları kapsamında güzel sanatlar eğitimi de etkin rol oynar.

Eğitimde izlenecek yolu ve hedefi belirleyen yaşanan gerçekler, Türkiye'de güzel sanatlar eğitimini de biçimlendirir ve 1923-1950 döneminde güzel sanatlar eğitiminde önemli uygulamalar yapıldığı görülür.

Geleceğin başarısı, büyük ölçüde geçmişin doğru kavranmış olmasına bağlıdır. Eğitimde de geçerli olan bu düşünce ile Türkiye'de 1923-1950 arası dönemin Resim Eğitimi, araştırma konusu olarak ele alındı ve konu ortaöğretim ve ortaöğretime öğretmen yetiştirme düzeyinde daha ayrıntılı olarak irdelenmeye çalışıldı.

Türkiye'de resim eğitimine 1923-1950 tarihleri kapsamında bakıldığında konunun pek de belirtilen tarihlerle

sınırlanamayacağı ortaya çıkar; çünkü, Cumhuriyet düşüncesinde odaklaşan Türk siyasası bir süre geçmişten gelen kurum ve kişilerle çalışmak durumundadır. Güzel sanatlar eğitiminde de görülen bu durum nedeniyle araştırma konusu 1923 öncelerinden incelenmeye başlandı. Yeni devletin eğitim hedeflerinin belirlenmesinde ise, 1924 yılında Türkiye'ye çağrılan eğitimci John Dewey'nin görüş ve önerileri etkili olur. Bu etki resim eğitiminin yönlendirilmesinde de ağırlığını gösterir.

Türkiye'de resim eğitiminin oluşum ve gelişimini incelemeyden önce sanat eğitimi ve resim eğitiminin önemini ve gerekliliğini saptamak, sonra, Türk resim eğitimi tarihinde etkili olan kurumları tanımak gerekir.

1923-1950 dönemi Türk resim eğitiminin özyapısını belirleyen temel anlayış, doğal olarak Cumhuriyet bilinci ile birlikte Atatürkçü düşünce olmuştur. Buna koşut düşünce ve uygulamalar, John Dewey'nin raporunun da etkileriyle İsmail Hakkı Tonguç ile Mustafa Necati'nin başkanlığı döneminde en verimli sonuçlara ulaşır. Cumhuriyet döneminde güzel sanatlara ve özelde resim eğitimine en çok emek veren, düşünce üreten, yazan kişi ise Osmanlı döneminden gelen Türk eğitimcisi İsmail Hakkı Baltacıoğlu'dur. Baltacıoğlu'nun özgün düşünce ve önerileri Türk resim eğitiminde öncü ve yol gösterici olmuştur.

1932'ye dek Türkiye'de resim öğretmeni yetiştiren bir kurum yoktur. Değişik kaynaklardan yetişenler resim

öğretmenliği yapmışlardır. Türkiye'de resim öğretmeni yetiştirme düşüncesi de belirli aşamalardan geçer. Bu düşünce II.Meşrutiyet (1908) ve Baltacıoğlu ile filizlenir, 1930'lara dek olgunlaşır, 1932'de Tonguç'la gerçekleşir. Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim-İş Bölümü açılır. Bu bölümden yetişenlerin tüm yurttaki öğretmenliğe başlamaları ile gerek okul programlarında, gerek uygulamalarda, öğrenci başarılarında, yaygın eğitimde ve birçok eğitim alanında belirgin bir gelişme gözlenir. Bu nedenle araştırmada GEE-RİB ve bu bölümden yetişenlere ilişkin açıklamalar yoğunluk kazandı.

Bu saptamalar koşutunda Türkiye'de Resim Eğitimi, 1923-1950 dönemi çerçevesinde araştırıldı. Türkiye'de Resim Eğitimi'ni etkileyen ve biçimlendiren kurumlar, kişiler ve uygulamalar geniş bir bakış açısı ile verilmeye çalışıldı, bölüm sonlarında kısa değerlendirmeler yapıldı.

Tarih boyunca sanata yüklenen anlam ve görevlere 20.yüzyılda bir yenisi eklenir ve "sanat eğitimi" kavramı sanatın yeni bir boyutu olarak ortaya çıkar. Sanat eğitimi yoluyla insanın yaratıcı yetilerinin geliştirilmesi, 20. yüzyılın koşulları açısından önem kazanır.

"Toplumlar arası yarışta sonucu etkileyecek en önemli ögenin yaratıcılık olduğu"(Taylor), sanatın; "bilincin bütün mekanizmalarının açılıp çalışmasının en etkin bir aracı olduğu"(Kagan), bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Bunun yanında 20.yüzyıl koşullarının "tek yanlı" (H.Elzer)

kılarak robotlaştırdığı insan ancak estetik bir eğitimle insanlaşabilecektir. Doğru bir sanat eğitimi yoluyla görsel düşünme ve bilinçli algı kazanan insan ise çağının mutlu, yapıcı, yaratıcı ve üretici insanı olacaktır.

Sanat eğitiminde resim, kendine özgü niteliksel özellikleriyle, usun ve duyguların eğitiminde önemli bir görev üstlenir. Soyut duygu ve düşünceler resim yoluyla somuta dönüşürken, varolmayan yeni biçimler, yeni ilişkilerle ortaya çıkar. Bu da sanat eğitiminden beklenenlerin gerçekleşmesinde, Resim Eğitiminin gerekliliğini zorunlu kılmaktadır.

Batıda 15.yüzyılda Rönesans'la başlayan doğaya, görünene dönük resim sanatı giderek gelişip önem kazanırken, Türkiye'de bu süreç 19.yüzyıl sonlarında yaşanır. Batıda Resim Eğitimi'nde önemli hareket 18.yüzyılın son yarısında başlamışken, Türkiye'de resim eğitimi ciddi olarak 1930'larda gündeme gelir. Türkiye'de resim derslerinin okul programlarına girişi ise, askeri ve teknik amaçlarla ancak 1795 (?)'te açılan Mühendishane-i Berri-i Hümayûn ile gerçekleşir. Eğitimde makina, arazi, araç, silah vb. konuların daha iyi öğrenilmesi anlayışı ile askeri okulların eğitiminde yer alan Resim, Perspektif, Desen, Teknik Resim gibi dersler, Batılı anlamda resmin okullara girmesini de sağlamıştır.

1883'te Sanayi-i Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Akademisi)'nin açılması ile resim sanatı ve eğitimi, gelişimini daha sağlam temellere dayamıştır. Türkiye'de ortaöğretim kurumlarının ilk resim öğretmenleri de bu okullardan yetişen öğretmenler arasından çıkar.

Ancak, gerek Askeri okulların, gerekse Güzel Sanatlar Akademisi'nin resim öğretmeni yetiştirme hedefi olmadığı gibi, öğretmen niteliği kazandıran dersleri de bulunmamaktadır. Güzel Sanatlar Akademisi'nde Cumhuriyet'in ilanından sonra bir ara "Pedagoji" dersi konmuşsa da bu uzun sürmemiştir.

İstanbul Darülmüallimîni (Erkek Öğretmen Okulu) ise 1909'da Satı Bey'in müdürlüğü ve Baltacıoğlu'nun öğretmenliği döneminde, resim eğitimi açısından etkinlik gösterir. Bu dönemde Resim ve Elishleri dersi önem kazanır; bu konuda yazılar yayınlanır. Okulun yetiştirdiği öğretmenler, resim ve eliş öğretmeniği de yapmaktadır. Tonguç, Malik Aksel, Hayrullah Örs, İsmail Hakkı Uludağ, Şinasi Barutçu da bu okuldan yetişmişlerdir ve ileriki yıllarda Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim-İş Bölümü'nün kurucuları olacaklardır.

Güzel Sanatlar Akademisi'nden önce resim eğitimi kopyaya, geometriye dayanmaktaydı. Güzel Sanatlar Akademisi mezunlarının sayıca az oluşu nedeniyle Askeri okulları bitirenler de resim öğretmeniği yaptığından, belirtilen kopya ve geometri yöntemleri sürdürülmüştür. Güzel Sanatlar Akademisi'nden yetişen öğretmenler resim derslerine yeni bir anlayış getirmişlerse de eğitimbilimsel bir yaklaşımla dersleri yürütemediklerinden sonuç pek başarılı olmamıştır.

1900'lerin başlarında Türkiye'de resim eğitiminin genel görüntüsü böyle iken, Türkiye'de resim eğitiminde etkili olan düşünceler de belirlemeye başlar. Herşeyden önce

Türkiye'de resim eğitimini biçimlendiren en önemli etkinin, Almanya'da başlayıp Avrupa'ya yayılan Sanat Eğitimi ve İş Eğitimi Akımları olduğu söylenebilir.

Türkiye'de resim eğitimini etkileyen düşünceler Cumhuriyet bilinci çerçevesinde gelişir. Başta Atatürk olmak üzere Baltacıoğlu, Tonguç ve yabancı uzmanlar resim eğitimini yönlendirip biçimlendirirken; "Cumhuriyet'in gerektirdiği insan tipini yetiştirmek ve ülke kalkınmasına katkıda bulunmak" düşüncesinden yola çıkarlar.

Atatürk'ün hedefi Türkiye'yi "çağdaş uygarlık düzeyi"ne "tam bağımsız olarak" çıkarmaktır. Bu hedefe ulaşmada eğitime düşen görev; ulusal, laik ve bilime dayalı olarak çocuk, genç ve yetişkinleri eğitmektir. Atatürk, Tefik Fikret'in dizeleriyle öğretmenlere izleyecekleri yolu gösterir. Cumhuriyet'in öğretmenlerden beklediği, "fikri hür, vicdani hür, irfanı hür" kuşaklar yetiştirmektir. Atatürk'ün güzel sanatlara verdiği değerle birlikte bu ilkeler bütünleşerek, güzel sanatlar eğitiminde önemli uygulamalar gerçekleştirilir.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nda 1908 II. Meşrutiyetle başlayan öğretmenliği ile resim eğitiminde etkinlik gösterir. 1910'da M.E.B'nca Avrupa'ya gönderilerek birçok Avrupa ülkesinde incelemelerde bulunan Baltacıoğlu, orada edindiği bilgileri yurda dönüşünde hemen eğitimde uygulamaya ve çevresine yaymaya başlar. Baltacıoğlu'nun "Resmin Usulü Tedrisi" adlı kitabı 1915'te, Türk resim eğitimi açısından en önemli yayın

sayılabilen "Resim ve Terbiye" adlı kitabı ise 1931'de yayınlanır.

Baltacıoğlu, her düzeyde ve her alanda eğitimi, önerdiği beş ilkeye dayandırmaktadır. Bu ilkeler doğrultusunda eğitilen öğrenci, toplumsal yaşama hazırlanmış olacaktır. Eğitim, soyut kavram ve imgeler üstüne değil, yaşam gerçekliği üstüne kurulmalıdır.

Baltacıoğlu'nun "Kişilik İlkesi" öğrenciye mesleki kişilik kazandırmak gerekir, örneğin, ressam kişiliği, "Çevre İlkesi"; hedeflenen mesleğin çevre koşulları gerçek yaşamdaki gibi düzenlenmelidir, "Çalışma İlkesi"; öğrenci o mesleğin koşullarını yaşamalı, çalışmalıdır, "Verim İlkesi"; öğrenilenler ürüne dönüşmelidir, "Başlatma İlkesi"; eğitim, mesleğin bütününe öğretmez, yalnızca o mesleğe başlatır, düşüncelerini içerir.

Baltacıoğlu'nun Avrupa'dan edindikleri ile kişisel deneyimleri; gerek öğretmenliği ile gerek yayınları yoluyla Türk resim eğitiminde etkili olmuş, İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'ndan yetişen öğretmenler Türkiye'de resim eğitiminin oluşumunda ve gelişiminde önemli görevler üstlenmişlerdir. Baltacıoğlu, kısa bir süre (1929-30) Gazi Eğitim Enstitüsü'nün müdürlüğünü de yapmıştır. Bu görevde iken 1931 programlarında etkili olmuş ve GEE'nin bütün bölümlerinin programlarına Resim ve Elishleri derslerinin konulmasını sağlamıştır.

Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra 1924'de ünlü

eğitbilimci John Dewey Türkiye'ye çağrılır. Türk eğitimini iki ay inceleyen Dewey araştırma sonucunu ayrıntılı bir raporla M.E.B'na sunar. Resim Eğitimi açısından da önemli görüşler içeren bu rapordan Mustafa Necati'nin Milli Eğitim Bakanlığı döneminde (1926-1929) büyük ölçüde yararlanır. Güzel Sanatlar Eğitimi açısından önemli uygulamaların yapıldığı bu dönemde, resim eğitimi için yurt dışına öğrenci gönderilir, Mektep Müzesi ve Sanayi-i Nefise Encümeni kurulur, "İş Prensiplerine Müstenit Tedrisat Kursu" düzenlenir.

Mustafa Necati'nin bakanlığı döneminde İsmail Hakkı Tonguç, Maarif Vekâleti Levazım ve Alâtı Dersiyeye Müzesi Müdürü'dür. Necati'nin bakanlığı süresince gerçekleştirilen resim eğitimiyle ilgili tüm uygulamalarda Tonguç'un emeği vardır.

İsmail Hakkı Tonguç, İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nda Baltacıoğlu'nun öğrencisi olmuş, daha sonra Resim-İş ve Elishleri eğitimi için Almanya'da bulunmuş, 1932'de GEE-RİB'nü kurmuştur.

Tonguç, Köy Enstitülerinin de kurucusudur ve bu okullarda iş ve sanat eğitiminin yoğunluk kazanmasında etkili olmuştur.

Tonguç, iş ve sanat eğitimine inanmış bir kişi idi. Gerek yönetici, gerekse eğitimci olarak her çabasında bu inancının izleri belirgindir. GEE-RİB'nün kuruluşu ise Türkiye'de resim öğretmeni yetiştirme işinin kurumlaştırılması açısından önemlidir. 1935'e dek bu bölümün başkanı olan Tonguç, 1935'te ilköğretim Genel Müdürü olunca bu görevden ayrılır.

Tonguç'un sanat eğitimi ile ilgili kitapları; 1927 Elişleri Rehberi, 1932 Resim-Elişleri ve Sanat Terbiyesi, 1933 İş ve Meslek Terbiyesi'dir.

Birçok alanda Batıyı model alarak girişilen yenilikler, Batıdan çağrılan uzmanların ülke koşullarını inceleyen gezi ve gözlemleri sonucunda hazırladıkları raporlara dayanılarak gerçekleştirilmiştir. 1924'te Türkiye'ye gelen John Dewey, Türk eğitimi ile ilgili görüş ve önerilerinin yer aldığı raporunda, resim ve iş öğretmeni yetiştirilmesi gerektiğine ve Türk gençliğinin güzel sanatlarda üstün yetenekleri olduğuna ve bunun geliştirilmesi gerektiğine dikkatleri çeker.

Pragmatik (yararacı) olan Dewey'ye göre; pratik yararı olmayan bir düşün değersizdir. Ezberci eğitim anlayışına karşı çıkan, kişilik eğitimi savunan, işe ve deneye önem veren Dewey'nin raporu Türk eğitimini önemli ölçüde etkilemiştir.

Dewey'den iki yıl sonra, Leipzig Pedagoji Enstitüsü profesörlerinden Stiehler ve Frey, resim ve el işi öğretmenlerine açılan "İş İlkelerine Dayalı Öğretim Kursu" için 1926'da Türkiye'ye gelirler. Bu süre içinde Frey; Mektep Müzesi ve İş Okulu Akımı, Stiehler ise; Sanat Eğitimi konularında raporlar hazırlayıp Maarif Vekâleti'ne sunarlar. Her iki bilim adamı da İş ve Sanat Eğitimi Akımı anlayışı doğrultusunda öğretmenleri ve yönetimi bilgilendirirler.

Belirtilen kursta Frey; matematik, doğa bilimleri ve fen bilimleri derslerinin ilkokuldan ortaokulun son sınıfına değin iş içinde nasıl ve hangi yolla öğretilceğini, Stiehler ise, çeşitli derslerin resim, elişleri ve modelaj çalışmaları yoluyla nasıl öğretilceğini vermişlerdir.

Her üç yabancı uzmanın da görüş ve önerileri Türk Resim Eğitiminde etkili olmuş, uygulamaya dönüşerek olumlu sonuçları alınmıştır. Özellikle Mustafa Necati'nin bakanlığı döneminde gerçekleştirilen kimi uygulamalar yıllarca ve hatta bugüne dek etkisini sürdürmüştür.

Buraya dek değinilen kurum ve kişiler özetlenecek olursa; Türkiye'ye resim eğitiminin Askeri Mühendis Okulları ile girdiği, Güzel Sanatlar Akademisi ile Batılı anlamda resmin eğitime yansıdığı, ortaöğretimde resim derslerini bu okulu bitirenlerin yürüttüğü görülmektedir. İstanbul Erkek Öğretmen Okulu da 1908'den sonra bu konuda bir varlık gösterir. Ancak bu okulların hiçbirisinin resim öğretmeni yetiştirme amacı bulunmamakta, resim eğitiminde uygulanan yöntemler ise büyük ölçüde kopye, taklit ve geometriye dayanmaktadır. Resim eğitiminde etkili olan düşünceler ise Cumhuriyet bilinci koşutunda Atatürk, Baltacıoğlu, Tonguç ve yabancı uzmanlar çevresinde oluşmaktadır.

Resim öğretmeni yetiştirme işi de bu arada aşama aşama gerçekleşir. 1930'da Resim Öğretmeni ve İş Öğretmeni yetiştirmek üzere iki ayrı öğretmen okulu açılması düşünülür. Daha sonra, Resim ve Elişleri Öğretmen Okulu olarak

bir okula indirilir. Ancak her iki düşünce de gerçekleşemez. Sonunda 1932-1933 Öğretim Yılında, Gazi Eğitim Enstitüsü çatısı altında Resim Şubesi ve İş Şubesi olarak iki ayrı bölüm açılır. Bir yıl sonra ekonomik nedenlerle iki şube birleştirilerek Resim-İş Şubesi adı ile eğitimini sürdürür

GEE-RİB'nün ilk programlarında Tonguç'un görüşleri etkili olur. 1928'de sınavla seçilip Avrupa'ya eğitime gönderilen gençler, dönüşlerinde bölümü kurmakla görevlendirilmişlerdir. 1932-1935 arası Tonguç bölüm başkanıdır.

Kuruluşundan 1950'ye dek uygulanan GEE-RİB programları incelendiğinde çok büyük değişiklikler görülmez. Bölümün amacı öğrencinin yetenek ve güçlerini yaratıcılığa dayalı ve estetik nitelikte iş içinde ve iş yaparak geliştirmek, kişiliği sağlam, yapıcı ve yaratıcı insan yetiştirmektir.

GEE-RİB'nün 1941, 1944, 1946 ve 1947 programlarında, iş ve işe dönük dersler daha fazladır ve giderek saatleri artmıştır. Programlardaki dersler niteliksel olarak dört grupta toplanır. Bunlar; Resim Atölye Dersleri (Resim, Serbest Resim), Diğer Sanat Atölye Dersleri (Grafik, Yazı, Modelaj, Fotoğraf), İş Atölye Dersleri (Ağaç İşleri, Maden İşleri, Mukavva İşleri, Örgü ve Kumaş İşleri, Kitap Resimleme, Planör ve Tayyare Modelciliği), Öğretmenlik Meslek Dersleri (Ders Uygulaması, Ruhbilim, Çocuk ve Gençlik Ruh Bilimi, Meslek Dersleri Semineri, Ortaokul Ders Konuları Üzerine Çalışmalar, İş Eğitimi Tarihi), Genel Kültür ve

Kuramsal Sanat Dersleri (Yabancı Dil, Askerlik, Türk Devrim Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi, Sanat Tarihi) dir.

GEE-RİB programları 1932-1950 arasında önemli bir değişiklik göstermez. Ders grupları arasında, iş eğitimi ile ilgili olanlar 1941 programında .20 iken, 1947 programında .30 olarak artış gösterir. Resim dersleri ise .20 oranını korur. Diğer Sanat Atölye Dersleri 1941'de .26 iken 1947'de .28 olmuştur. Öğretmenlik Meslek Dersleri 1941'de .10, 1947'de .11 ağırlıktadır. Genel Kültür ve Kuramsal Sanat Dersleri 1941'de .23 iken, 1947'de .11'e düşer. Bu verilerden çıkan sonuca göre; 1941 programları ile 1947 programları arasındaki fark, İş Derslerinin oranı artış gösterirken, Genel Kültür ve Kuramsal Sanat Dersleri azalmakta, diğer ders grupları ise kendi oranlarını (yaklaşık) korumaktadır.

Ortaokul programlarında ise Resim dersleri, 1927'ye dek .3 ağırlıkta iken, 1927-1937 arasında .5'e yükselir; 1937'den sonra yine .3'e düşer. 1927'de artış gösteren resim derslerinde, o dönemin Milli Eğitim Bakanı M.Necati ile Tonguç'un etkili olduğu düşünülebilir.

1930, 1938, 1939 Ortaokul Resim Dersi programları; amaç, içerik, yöntem ve değerlendirme öğeleri açısından incelendiğinde, önceleri oldukça yalın ve yüzeysel olduğu giderek 1949'da en gelişmiş biçimine ulaştığı görülür.

1930 Ortaokul programlarında resim dersleri daha çok teknik bilgi ve beceri kazandıran bir ders görünümünde-

dir. Yaratıcılığı ve kişiliği geliştirmek amaçlanmamış yalnızca öğrenciye yaptırılacak çalışmalar belirtilmiştir.

1938 programında ise hedefler saptanmış, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlar kazandırma amacı programa girmiştir. Öğrenci, resim dersleri yoluyla önce görmeyi, sonra gördüğünde güzellik bulmayı öğrenecek, estetik kişiliği gelişecektir. Aynı zamanda, öğrencide yaratıcılığın geliştirilmesi ve sağlam kişilik kazandırma da hedeflenmiştir.

1949 programı ise çağdaş program geliştirme anlayışına uygun, yeterli ve önceki programlara oranla en yetkin olanıdır. Bu programda amaçlar; öğrencilere duygu ve düşüncelerini resim yoluyla anlatabilme yetisi kazandırmak, doğada, çevrede ve sanattaki güzellikleri görmeyi öğretmek, estetik kişilik kazandırmak, resmin gerektirdiği yöntem ve tekniklerin bilgi ve becerisini kazandırmak, resmi diğer derslerin öğrenimi için bir anlatım yolu olarak kullanmalarını sağlamak ve resmi boş zamanlarını geçirmelerini sağlayan bir uğraş haline getirmek olarak saptanmıştır.

1949 Programının bir özelliği de "Çocuk Gelişiminin Ana Çizgileri, İlk Gençlik Çağı" adlı bir bölümün ekte verilmesidir. Bu ekte ortaokul çocuğunun fiziksel, ruhsal, zihinsel özellikleri verilerek öğretimde bunlara dikkat edilmesi istenmiştir.

1923-1950 dönemi ortaokul programları, program

geliştirme açısından 1949 programı ile üst düzeye ulaşır. Bu gelişme, GEE-RİB'nden yetişenlerin belli bir deneyim kazandıktan sonra programlarda etkili oldukları şeklinde yorumlanabilir. GEE-RİB'nün başarıları ileride daha başka uygulamalarda da açıkça görülecektir.

Resim eğitimi açısından önemli bir deneyim de 1947'deki Resim Semineri'dir. Bu seminer, üç yıllık, lise düzeyinde ve sanat yeteneği olan çocukların erken yaşta eğitime başlamaları gerektiği düşüncesi ile programlanır. İstanbul'da Resim-Müzik Semineri olarak başarılı bir eğitim sürdürülürken, bu örnek uygulama, dönemin Milli Eğitim Bakanı'nca kapatılır, öğrencileri de Gazi Eğitim Enstitüsü'ne aktarılır.

Türkiye'de resim öğretmeni yetiştirmek amacıyla açılan ilk kurum olan GEE-RİB, 1935'te ilk mezunlarını vermesi ile birlikte başarılarını da duyurmaya başlar. Bölümün her yıl düzenli olarak açtığı sergiler, Ankara'da etkili bir sanat ortamı yaratır. Cumhuriyet'in Onuncu yılında (1933) oluşturulan ve tren katarıyla tüm yurdu dolaşan Gezici Eğitim Sergisi'nde de Resim İş Bölümü'nün katkıları büyüktür.

GEE-RİB'nü 1936'da bitiren Cemal Bingöl'ün Yozgat Ortaokulu öğrencilerinin Resim Sergileri, bölümün başarısının bir diğer göstergesidir. 1940 yılında Ankara ve İstanbul'da açılan bu sergi, İngiltere'den çağrı alır ve 1943 yılında İngiltere'nin çeşitli bölgelerinde sergilenir. Gerek yurt içinde gerekse yurt dışında övgü toplayan

sergi hakkında eleştirmen Herbert Read şunları söyler: "...yanlış öğretim yöntemleriyle sakat uygarlık aşılama- larıyla körleştirilmiş çocukların yapıtları...."

GEE-RİB'nün bir başka başarısı 1945 yılında düzen- lenen Doğan Kardeş Dergisi, Çocuk Resimleri Yarışması'nda gözlenir. Bu yarışma ülke düzeyinde olup, seçici kurul üyelerinin tümü GEE-RİB'nün dışından çoğu da Güzel Sanat- lar Akademisi'ndendir. Değerlendirmeler sonucunda yedi okulun resim öğretmeni ödüllendirilir. Bu öğretmenlerin yedisi de GEE-RİB'nden yetişmişlerdir.

Bu birkaç örnekten de anlaşıldığı gibi GEE-RİB'nden yetişen öğretmenler hem eğitimde, hem de sanatçı, yönetici, sanat yazarı, araştırmacı kimliklerinde çok başarılı ol- muşlardır. GEE-RİB, kurum olarak da birçok sanat ve sanat eğitimi etkinliğinde başarısını kanıtlar. Bu nedenle, Türkiye'de Resim Eğitimi'ni tarihsel bir yaklaşımla incelerken, GEE-RİB'nden yetişen öğretmenlerin deneyim ve yaşantılarını bulgulamak gerekli sayıldı. Bu düşünce ile 40 öğretmene anket uygulandı. GEE-RİB'nü 1935-1950 arası dönemde bitirenlere yeterli sayıda ulaşamadığı için bu sınır biraz genişletildi; o dönemin öğretmenlerinin öğ- rencisi olanlara da anket uygulamak gerekli oldu. Bu öğret- menlerin büyük bir çoğunluğu resim derslerinde Refik Epikman'ın öğrencisidir. Bunu, Malik Aksel'in öğrencileri izler.

Anket yoluyla öğretmenlerden üç grupta bilgi alın- dı. Birinci grupta öğretmenlerin kişisel tanıtımına

ilişkin, ikinci grupta ortaöğretimdeki öğretmenlik yaşantılarına ilişkin, üçüncü grupta ise GEE-RİB'ndeki öğrencilik yaşantılarına ilişkin sorular soruldu.

Anket sonucu elde edilen verilere göre öğretmenlerin .37.5'i yurt dışı, 17,5'i yurt içi lisans üstü eğitim yapmış, .45'i yapmamıştır. Lisans üstü eğitim yapanların çok oluşunun nedeni, daha çok yüksek öğretimde görev yapan öğretmenlere anket uygulanmasına bağlanabilir; ancak, bu sonuç GEE-RİB'nden yetişenlerin büyük bir kısmının, bugün yükseköğretim kurumlarında güzel sanatlar eğitimi bölümlerinin kurucuları ve öğretim elemanları arasında bulunduğunu da kanıtlamaktadır.

.55'i emekli, .45'i halen çalışmakta olan öğretmenlerin tümü sanat çalışmalarını sürdürmekte, bu sayının .70'i resim ile uğraşmaktadır. Yayın etkinlikleri de yoğun olan öğretmenler Türk ve yabancı eğitimcilerden etkilendiklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin, ortaokullarda resim eğitimine ilişkin görüşleri şöyle saptanmıştır: Ortaokul resim öğretiminde ussallık ve duygusallık dengelenmelidir; resim öğretimini en çok etkileyen öğeler, öğretmenin niteliği, yöntem, atölyeler ve koşulları, yöneticilerin tavrıdır. Ortaokul resim öğretmeni eğitici ve sanatçı tavrını dengelemeli, eğitim yoluyla öğrencide kişilik geliştirme hedeflenmeli, yetenek önemsenmemeli ancak yetenekli çocuklarla özel olarak ilgilenilmelidir. Resim dersi programının uygulanışında ise; programların içeriği dikkate

alınarak öğrencinin ilgi, istek ve gereksinimleri doğrultusunda uygulanması görüşü benimsenmiştir.

Anket verilerine göre, önerilen sanat dersleri; ilkokul ve ortaokulda öncelikle Resim-İş Eğitimi'dir. Lisede ise öncelik Temel Plastik Sanatlar Eğitimi dersi yönündedir. Ancak ilkokulda, Genel Sanat Eğitimi ve Temel Sanat Eğitimi; ortaokulda, Temel Sanat Eğitimi ve Temel Plastik Sanatlar Eğitimi, lisede ise Temel Sanat Eğitimi ve Resim Eğitimi de önerilmektedir.

Ortaokulda iş eğitiminde, estetik değerlerle işlevsel değerlerin dengelenmesini öneren öğretmenler, resim dersleri sınıf atmosferinde de özgürlük ve disiplinin dengelenmesini istemişlerdir. Resim derslerinde kuramsal bilgi verilmesine; ilkokulda hayır, ortaokulda kısmen, lise ve yüksekokulda evet diyen öğretmenler, plastik sorunların öğretilmesinde, sezgi yoluyla öğretme yöntemini önermişlerdir.

Ortaokulda resim derslerinin değerlendirilmesinde not verme önerilmemiştir. Not yerine görüş belirtilmesi ve güdüleyici yaklaşımlarla öğrencilerin yönlendirilmesi istenmiştir.

Öğretmenlerin ortaokulda resim öğretimine ilişkin diğer görüşleri şöyle sıralanabilir: Öğrenciye sanat kültürü ve sevgisi verilmesi, programların sürekli geliştirilmesi, okul yönetimlerince iyi donatımlı atölyeler düzenlenmesi, yöneticilerin anlayışlı tutum göstermeleri.

Ankette yer alan son grup sorular, öğretmenlerin

GEE-RİB'ndeki öğrencilik yaşantılarına yöneliktir. Türk Resim Eğitimi'nde özgün bir yeri olan GEE-RİB'nde eğitimin nasıl olduğu bu grupta sorulan sorularla saptanmaya çalışıldı.

1935-1966 yıllarında bölümden yetişen öğretmenlerin görüşlerine göre, GEE-RİB'nde resim öğretimi, ussallık ve duygusallık dengelenerek yürütülmüş, ilke olarak resim öğretimine doğadan başlanmış, öğretim sürecinde öğrencide kişilik geliştirme ve bir ölçüde resim kişiliğini de geliştirme amaçlanmıştır. Programların uygulanışında içerikle birlikte öğretmenin katkıları, öğrencilerin eğilimleri doğrultusunda derslerin yürütüldüğü, derslerde en çok insan, natüromort, peyzaj, portre ve objeler konularına yer verildiği, en çok desen, yağlıboya, suluboya, lavi, guvaş tekniklerinin kullanıldığı saptanmıştır.

GEE-RİB, resim derslerinde kullanılan araç-gereçlerden, tuval, şasi ve kısmen boya, ders içinde hazırlanmaktadır. Öğrenciler atölye düzenlemede görev almakta, atölyelerin eğitim atmosferinde özgürlük ve disiplinin dengelendiği belirtilmektedir. Dersin başında öğrenciyi güdüleyici bir yaklaşıma yer verildiği, öğretim sürecinde ders aracı olarak en çok röprodüksiyon ve kitap kullanıldığı, resmin plastik sorunlarını öğretmede bazen sistemli bilinçlendirme, bazen öğrencinin gereksinimleri doğrultusunda öğretim yapıldığı, bazen de öğrencilerin deneme-yanılma yoluyla öğrendiği bulgulanmıştır.

GEE-RİB'nde öğretmenler öğrencilerini, kendi resim

anlayışları doğrultusunda yönlendirmekten kaçınmışlardır; ancak, kısmen de olsa öğrencileri etkiledikleri görülür. Bu etkileme bilinçli olarak yapılmasa da sanatçı kimlikleri belirgin olan eğitimciler, ister istemez öğrenciyi etkilemişlerdir.

Resim çalışmalarında en çok önem verilen öğeler; desen, renk, kompozisyon olarak belirmiş, deformasyon, soyutlama gibi değişik anlatım biçimlerine öğrencinin eğilimleri yönünde zorlamadan yer verildiği saptanmıştır.

GEE-RİB öğretmenleri, öğrenci resimlerini beğenmediğinde, beğenilmeyen resim düzeltilene değin öğrencinin çalışmasını istemektedirler, ancak bu konuda değişmez bir yaklaşım olmadığı, her öğrencinin sorunlarına uygun farklı yöntemler de uygulandığı belirtilmiştir.

GEE-RİB, Resim derslerinde, kuramsal bilgiler uygulamalarla birlikte verilmiştir. Resmin temeli olan desen çalışmaları ise ilk yılda ağırlık kazandığı gibi, her yıl düzenli olarak yer verilen uygulamalardır. Desende; kısa süreli desen, hareketli modelden desen gibi değişik çalışmalara, resimde; doğadan, modelden etüde, gezi-gözlem yöntemine büyük ölçüde yer verildiği, resimde eleştirinin de önemli oranlarda kullanıldığı bulgulanmıştır. Resimlerin değerlendirilmesinde öğrencilerin tüm çalışmalarının dikkate alındığı, bazen de her öğretmenin kendine göre bir değerlendirme sistemi uyguladığı görülür.

GEE-RİB'nde yetişen öğretmenler, resim öğretmeni yetiştiren programlara çeşitli önerilerde bulunurlar. Bu önerilere göre; yükseköğretime öğrenci seçme işinin daha

titiz ve çağcıl yöntemlerle yapılması istenmekte, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanlarının çok iyi yetişmiş olmaları gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Bunun dışında, yetiştirilen öğretmen adaylarına öğretmenlik ve sanatçı kişiliğin dengeli kazandırılması, yatılılık sisteminin getirilmesi, atölye araç-gereç olanaklarının yeterli olması gibi öneriler de bulunmaktadır.

1950 öncesi yetişen öğretmen kuşağı kendilerini başarılı bulmakta, bu başarıyı aldıkları çok yönlü eğitime (sanat ve iş eğitimi) bağlamaktadır. Ancak, 1963'te yapılan program değişikliğinin sonuçlarının daha başarılı olduğuna da değinmişlerdir.

7.2. Sonuç

Bu araştırmada, Türkiye'de Resim Eğitimi, 1923-1950 döneminde önemli sayılan kişi, kurum ve olaylarla birlikte verilmeye çalışıldı. Bu çalışmadan çıkan sonuç, Türkiye'de belirtilen dönemde, yaşanan tüm tarihsel ve toplumsal gerçeklere koşut olarak Resim Eğitimi'nde de, bir coşkunun yaşandığı yönündedir.

Türk halkı, olağanüstü zor koşullarda geçen Kurtuluş Savaşı ile bağımsız, yeni bir ülke yaratmıştır. Yokluklar üstünde yeni bir ülke var edilecektir. Atatürk ve halk bütünleşmiştir ve geleceğe inançlıdır. Bu inanç, Cumhuriyet coşkusu ile güçlenerek hedefler belirlenir. Hedef, ulusun en yüksek uygarlık düzeyine ulaşması için

gerekli yeni kurumlar oluşturmak ve bu kurumları yaşatacak olan yeni insanı yetiştirmektir. Bu hedef ile gelişmiş Batı uygarlığı model alınmış, belirlenen düzeye ulaşmak için de önce insan ögesinin yetiştirilmesi gerektiği en başta saptanmıştır. Ülkenin en temel ve ivedi sorunu ekonomiktir, teknolojidir. Ancak Cumhuriyet'in temelleri sağlam atılmalı, geleceğe yönelik düşünülmelidir. Bu bağlamda eğitim çok önemli bir boyut kazanır.

Türk eğitiminin izleyeceği yolda temel ilkeleri Atatürk belirler, ulusal, laik ve bilime dayalı eğitim yolu ile "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür" kuşaklar yetiştirilecektir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitimde uzman sıkıntısı vardır. Yurt dışından getirilen uzmanlar ve yurt dışına eğitim için gönderilen öğrencilerle bu sorun çözümlenmeye çalışılır. Eğitim konularında araştırmalara dayalı raporlar hazırlanır, öneriler getirilir. Eğitim sistemi içinde güzel sanatlar eğitimi alanı da önemsenir.

Bu gelişmelerle birlikte asıl önemli uygulamalar inançlı bir kuşağın işbaşına geçişiyle gerçekleşir. Bu aşamada ise Tonguç'un katkıları önem kazanır. Tonguç'un Resim-iş öğretmeni oluşu ve yetkili görevlerde bulunuşu, kişisel özellikleri ile bütünleşince, Türk Resim Eğitimi'nde önemli işler başarılır. Ancak Tonguç'tan önce Baltacıoğlu'nun gerek düşünsel, gerekse uygulamalar açısından oluşturduğu bir temel bulunmaktadır. Baltacıoğlu'nun Resim Eğitimi alanındaki önemli yayınlarının yanı sıra İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nda ve Güzel Sanatlar Akade-

misinde öğretmen olarak, Gazi Eğitim Enstitüsünde müdür olarak önemli hizmetleri bulunmaktadır.

Baltacıoğlu'nun da Tonguç'un da Resim ve Elishleri Dersleri Öğretmeni oluşları, Baltacıoğlu'nun 1910'da, Tonguç'un 1918'de Avrupa'da öğrenime gitmiş olmaları, bu yıllarda ise Avrupa'da İş Eğitimi ve Sanat Eğitimi Akımlarının etkin oluşu, her iki eğitimcimizin de öğretmen kökenli oluşu gibi etkenler onların tavırlarını belirlemiştir. Ülke koşulları ile bütünleşen bu oluşumlar Türkiye'de Resim Eğitimi'nin tarihini verir

Bu aşamada belirginleşen bir konu da İş Eğitimi ile Resim Eğitimi tartışmasıdır. Baltacıoğlu'nun düşünceleri Resim Eğitimi yönündedir. O, resim derslerini iş derslerinden ayırır, resime ağırlık verir; ayrıca, resim öğretmeni yetiştirmek için ayrı bir kurum önermez. Güzel Sanatlar Akademisi öğrencilerinin eğitimbilimleri dersleri de alarak öğretmen olmalarını savunur. Tonguç ise, ülke gerçekleri açısından İş Eğitimi'ni daha önemli bulmaktadır. Hatta kuruluş yıllarında GEE'de, İş ve Resim Şubesi adında iş'in başa geçtiği de görülür. Tonguç, 1926 yazında Resim ve Elishi öğretmenlerine "İş İlkelerine Dayalı Öğretim Kursu" düzenlerken, Baltacıoğlu G.S.A.'nde "Resim ve Pedagoji" dersi vermektedir. Yaklaşık 1930 yılında M.E.B., G.S.A'ndeki bu dersi programdan kaldırıncı Baltacıoğlu buna şiddetle karşı çıkar. Ancak 1932'de GEE-RİB açılır ve Türkiye, resim öğretmeni yetiştiren bir kuruma kavuşmuş olur.

GEE-RİB'nün kurucu kadrosu Almanya'da eğitim görmüş beş gençtir. Programda Tonguç'un etkileri egemendir. İş dersleri yoğundur. Amaç, yapıcı, yaratıcı, düşünen öğretmenler yetiştirmektir. Bu amaca, inançlı ve coşkulu bir kadro ile ulaşılır. Ülkenin içinde bulunduğu yokluk sürmekte, pahalı bir eğitim olan resim eğitimini de etkilemektedir. Buna karşın gerekli araç-gereçler derslerde, atölyelerde üretilmeye çalışılır. İş eğitimi ve Resim eğitimi bütünlüğü içinde saptanan hedefe ulaşılır.

GEE-RİB başarılı olmuştur ve başarısını kanıtlayan birçok örnek vardır. GEE-RİB'nden yetişen resim-iş öğretmenleri ülke düzeyinde yapıcı, yaratıcı, üretici kuşaklar yetiştirme görevinde de, ülkede sanat sevgisi ile sanat kültürü ve sanat bilincinin oluşmasında da etkili olmuşlardır. Cumhuriyet'in kültür ve eğitim kurumlarının kurulması ve geliştirilmelerinde (okullar, müzeler, bölümler, kitaplar, sergiler vb.) katkıları olduğu gibi sanat ve eğitim konularındaki yayınları ile önemli bir boşluğu doldurmuşlardır. Türk eğitiminde önemli bir uygulama olan Köy Enstitülerinin başarısında, Resim-iş öğretmenlerinin de payı olduğunu, H.A.Yücel, GEE-RİB'nün 1945 yılı sergisinin açılış konuşmasında dile getirmiştir. Ayrıca eğitim bilim niteliği güçlü olan bu kadro, çeşitli eğitim ve kültür kurumları yöneticiliklerinde başarılı oldukları denli, Batılı anlamda düşünce ve tavırların ülkede yerleşmesinde de etkili olmuşlardır.

7.3. Öneriler

1.Ülkemiz gereksinim ve koşullarına uygun çağdaş nitelikte "Devlet Güzel Sanatlar Eğitimi Politikası" öncelikle saptanmalı ve bu politikanın yönetim değişikliklerinden etkilenmemesi sağlanmalıdır.

2.Ulusların uygarlık yarışında yaratıcılık eğitimi, sanat eğitimi ve özelde resim eğitiminin ne denli önemli olduğu bilinciyle okulöncesinden başlayarak özellikle ilk-öğretim ve ortaöğretim okullarında resim dersleri yeniden programlanmalıdır.

3.Sanat dersleri; ilkokul ve ortaokulda temel bir disiplin olarak "Güzel Sanatlar Eğitimi" adı ile haftada en az 8 saat programlarda yer almalı, bu sürenin en az 2 saati "Resim-İş Eğitimi"ne ayrılmalıdır. Lise düzeyinde ise seçmeli bir ders olarak "Temel Plastik Sanatlar Eğitimi" adı ile en az 3 saat olmalıdır.

4.Ortaokul programlarında bulunan İş Eğitimi dersi, bugünkü uygulaması ile eğitim açısından yararlı bulunmamaktadır. İş Eğitiminin, Güzel Sanatlar Eğitimi kapsamında düşünülmesi, özgün araştırma ve buluşa dayalı estetik kaygıların da yer aldığı bir iş eğitiminin gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

5.Ortaokul resim dersleri programının uygulamasında esneklik olmalıdır. Program içeriği yol gösterici olmalı, ancak güncel olaylar, öğrencinin ilgi, istek ve gereksinimleri, çevre koşulları, yeni buluş ve yöntemler öğretme-

nin seçimi ile uygulamaya girebilmelidir.

6.Ortaokulda resim öğretiminde ussallık, bilgisellik, kurallılık (bilişsel alan) ile duyarlılık, imgesellik, sezgisellik (duyuşsal alan) dengelenmeli ve resim öğretimi bu bilinçle yürütülmelidir.

7.Resim öğretimi, diğer sanat disiplinleriyle ilişki kurularak çok yönlü ve zengin bir içerikle yürütülmelidir.

8.Ortaokul çağı, çocuğun kişilik gelişiminde önemli bir dönemdir. Çocukluktan gençliğe geçişte sağlam bir kişilik geliştirilmesi, doğru tutum ve alışkanlıkların kazandırılmasında, resim dersleri kendine özgü olanakları ile en elverişli ortamı sağlar. Bu ilke, ortaokul resim dersi programlarında özellikle belirtilmeli ve öğretmenler uygulamaları sürecinde bunu gerçekleştirmelidir.

9.Ortaokul resim derslerinde öğrenci yeteneği çok önemli olmamalıdır. Resim, tüm diğer sanatlar gibi bir anlatım aracıdır. Öğrenci duygu ve düşüncelerini resim yoluyla anlatacaktır; ancak, yeteneği yoksa, kekeme bir insanın konuşma güçlüğü çekmesi gibi zorlanacaktır. Bu durumda öğretmene düşen görev öğrenciyi güdülemek, kendine güven duymasını sağlayarak resim yapmasında yol gösterici olmaktır. Yoksa, yeteneksiz diye öğrenciye ilgisiz davranmak eğitime aykırıdır. Çünkü ortaokul çocuğunun, iyi resim yapmaktan çok, sağlam bir kişilik kazanmaya gereksinimi vardır. Ancak yetenekli öğrencilerle özel olarak ilgilenmek ve gelişmelerini sağlamak da öğretmenin önemli bir görevidir.

10.Yetenekli çocukları henüz ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında iken bularak yetenekleri doğrultusunda öğrenim görmeleri sağlanmalıdır.

11.İlkokul ve ortaokulda resim derslerinde; özgürlük ve disiplinin dengelendiği bir atmosfer yaratılmalıdır. Özgün yaratma, belli kurallar içinde özgürlük ortamında gerçekleşir. Öğretmen bu bilinçle kuralları koymalı, dostça bir yaklaşımla öğrenciye özgür olduğunu duyumsatmalıdır.

12.Resim öğretiminde eleştiri önemli bir yöntemdir. Resim çalışmalarının belirli aşamalarında her öğrencinin resmi tek tek eleştirildiği gibi, tüm sınıfın resimleri öğrencinin de katılacağı biçimde eleştirilmeli ve öğrenci bu eleştiriler doğrultusunda resmini sürdürmelidir.

13.Ortaokulda, resim sorunlarının öğretiminde sezgiler önemli olmaktadır. Uygulamalar sürecinde yeri geldikçe sezdirilerek öğretim yöntemi uygulanmalıdır.

14.İlkokulda ve ortaokulda hem uygulamalı hem kuramsal iyi bir sanat eğitimi almış olmanın toplumsal gelişme açısından gereğine inanarak, öğrencilere sanat sevgisi ve bilinci kazandırmak önemli bir hedef olmalıdır. Buna ulaşmak için, öğrenciler müzelere, sergilere, öğren yerlerine götürülmeli, sanat tarihinin önemli sanatçıları ve yapıtları, tarihsel, kültürel ve doğal değerler tanıtılmalı, sevdirmelidir.

15.Özellikle ilkokullarda resim dersleri, diğer derslerin şekil, resim, çizim konularının yaptırıldığı bir

ders gibi düşünülmemelidir. Ancak resim ve işin diğer derslerin öğretiminde bir araç olarak kullanılması yararlı ve etkilidir. Sınıf öğretmenleri bu bilinçle ünitelerin gerektirdiği şekil, resim ve çizimleri, resim dersine ayrılan saatlerin dışında yaptırmalıdır.

16.İlkokul ve ortaokulda resim öğretiminin değerlendirilmesinde not vermenin eğitsel bir yanı yoktur. Ancak, eğitim sisteminin zorlamaları ile not verilse bile bu öğrencide baskı yapmayacak bir yaklaşımla olmalıdır. Resim derslerinin atölye, araç-gereç ve diğer koşulları yeterli olduğunda her öğrencinin belli bir başarıya ulaşması gerçekleşir. Bu dersin değerlendirilmesinde, özendirci ve güdüleyici bir yaklaşımla öğrencinin gelişimi konusunda görüş belirtilmesi daha eğitsel olacaktır.

17. Her ilde bir Resim Müzesi, Resim Öğretimi Müzesi, Resim Kitaplığı ve Resim Galerisi oluşturulmalıdır.

18. Her okulda koşulları elverişli resim atölyeleri düzenlenmelidir. Hatta okullar; binası, koridoru, salonu, bahçesi ile bir bütün olarak güzel sanatlar eğitiminin özüne uygun nitelikte olmalıdır.

19. Resim öğretimi, öğretmenin her öğrenci ile bireysel ilgilenmesini gerektiren bir yapıdadır. Bu nedenle kalabalık sınıflarda resim dersleri amacına ulaşamaz. Resim öğretiminde bir sınıfta en çok 20 öğrenci bulunmalıdır.

20. Resim eğitimi pahalı bir eğitimidir. Başarılı olunması büyük ölçüde araç-gerecin iyi nitelikli olmasına

bağlıdır. Bu derslerde kullanılacak araç ve gereçler olabildiğince okul tarafından sağlanmalı, öğrenciler arasında bu açıdan araç-gereç ayrılıkları olmamalıdır.

21.Resim eğitimi göze, görmeye dayanır. Bu açıdan resim derslerinde görsel ders araçları; film, slayt, video, röprodüksiyonlar, kitaplar kullanılmalıdır. Öğrenci ne denli çok ve iyi örnek görürse o denli çabuk öğrenir. Her okulda bu tür araç-gerecin yeterli sayıda ve nitelikte bulunması sağlanmalıdır.

22.Kapsamında resim ve diğer güzel sanatlar eğitimine ilişkin her tür bilginin yer aldığı, düzenli bir süreli yayın organı (dergi), MEB'nca çıkartılarak okullara ve öğretmenlere gönderilmelidir.

23.Sanat Eğitimi ve Resim Eğitimi konularında önemli yabancı yayınlar MEB'nca Türkçe çevirisi ile yayınlanmalı ve tüm okullara gönderilmelidir.

24-Resim öğretmeni yetiştiren yüksek öğretim kurumlarının; öğretim kadrosu, binası, atölyeleri, donatımı ve programları ile çağdaş nitelikte eğitim verebilecek biçimde yeniden düzenlenmesi yoluna gidilmeli, bunun için gerekli yatırım ve girişimler yapılmalıdır.

25.Resim öğretmeni yetiştiren yüksek öğretim kurumlarına öğrenci seçme ve yerleştirme sistemi yeniden düzenlenmeli, hiçbir programı kazanamayan öğrencinin denemek zorunda kaldığı bir program olma durumundan çıkartılıp, yetenekli ve istekli öğrencilerin seçilebileceği bir sistem oluşturulmalıdır.

26. Resim öğretmenleri, hem eğitimci hem sanatçı formasyonu verilerek yetiştirilmeli, yalnızca sanatçı ya da yalnızca eğitimci kimliğiyle yetiştirilen öğretmenlerin başarılı olamayacağı bilinmelidir.

27. Çocuk gelişiminin en önemli dönemi olan okulöncesi ve ilkokul döneminde güzel sanatlar ve resim eğitimi, bu alanda yetişmiş uzman öğretmenlerce yürütülmelidir.

28. Her düzeyde resim öğretmenlerine hizmet içi eğitim yoluyla yurtiçinde ve yurtdışında kendilerini yetiştirme olanakları MEB'nca sağlanmalıdır.

29. Okul yöneticilerinin resim derslerine yönelik tutumları, öğretimi büyük ölçüde etkilemektedir. Okul yöneticisi olacak kişilerin eğitiminden başlayarak ve yönetim işlerinin büyük ölçüde MEB'nca belirlenen ilke ve kurallara göre yürütüldüğü günümüzde, bu kanalı kullanarak resim öğretimini ve tüm güzel sanatlar eğitimi geliştirmeye dönük atılımlar yapılmalıdır.

30. Türk güzel sanatlar eğitiminin gelişmesine önemli katkıları olabilecek Güzel Sanatlar Liselerinin, yurt düzeyinde nitelikli ve planlı bir biçimde yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

31. Şubat 1990'da başlayıp, Ocak 1991'de birinci aşaması biten "MEB. Güzel Sanatlar Eğitimi Geliştirme İhtisas Komisyonu" çalışma sonuçları uygulamaya geçirilmeli, güzel sanatlar eğitimi ve resim eğitiminin gelişmesi açısından bu tür çalışmalara süreklilik kazandırılmalıdır.

32.Türk Resim Eğitimi, bu araştırma kapsamı dışında kalan dönemleri ile her düzeydeki eğitim kurumlarında incelenmeli ve geğmişten edinilen deneyimlerden yararlanılmalıdır.

EK-A

Türk Resim Eğitimi Zamandizini

- 1773 Mühendishane-i Bahri-i Hümayûn'un açılışı. Programlarında Resim konuları bulunan ilk okul budur.
- 1795 Mühendishane-i Berri-i Hümayûn'un açılışı (Çeşitli kaynaklarda 1793, 1794 ve 1796 olarak da belirtilmektedir).
- 1834 Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye'nin açılışı (Kara Harp Okulu) (Mekteb-i Harbiye). Askeri okulların programlarında Resim Perspektif, Desen gibi ders ve konular bulunmakta ve Batılı anlamda resim eğitimi bu yolla Türkiye'ye girmiş olmaktadır.
- 1848 Darülmuallimin-i Rüşdi'nin açılışı. İlk kez bir öğretmen okulu açılmıştır. Bu okul ileride Sa'î Bey'in müdürlüğü, Baltacıoğlu'nun öğretmenliği döneminde (1908-1918) Resim Eğitimi açısından önemli etkinlikler gösterir. 1932'de GEE-RİB'nün kuruluşunda da bu okuldan yetişen öğretmenler etkin olmuşlardır.
- 1883 İstanbul'da Sanayi-i Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Akademisi)'nin açılışı. Böylece, Batı anlayışında sanat eğitimi ilk kez yüksek öğretim düzeyinde ve rilmeye başlanmış, sanatçı, ressam yetiştirme görevinin dışında Türkiye'nin ilk resim öğretmenleri de bu kurumdan yetişmiştir.

- 1886 İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun İstanbul'da doğuşu.
- 1909 Satı Bey'in İstanbul Darülmuaallimini Müdürlüğü'ne getirilişii ile resim ve elişleri derslerinin programlara girişii.
- 1909 II.Meşrutiyet (1908)'le birlikte Baltacıoğlu'nun Darülmuaallimin'e Hat (güzel yazı) Öğretmeni oluşu.
- 1910 Baltacıoğlu'nun M.E.B. tarafından pedagoji ve elişleri öğrenimi için Avrupa'ya gönderilişii.
- 1912 Baltacıoğlu'nun yurda dönüşü.
- 1915 Baltacıoğlu'nun, Resmin Usul-u Tedrisi adlı kitabının (eski harf Türkçe) yayınlanması.
- 1916 Baltacıoğlu'nun İstanbul'da Elişii Öğretmen Okulu açma girişimi.
- 1918 İsmail Hakkı Tonguç'un İstanbul Darülmuaallimin'ini bitirişii ve öğrenimini sürdürmek üzere Almanya'ya gidişii.
- 1919 Tonguç'un Almanya'dan dönüşü (1921-1922'de Tonguç yine Almanya'ya gider ve döner).
- 1922 Güzel Sanatlar Akademisi'ne Baltacıoğlu'nun verdiği Resim ve Pedagoji dersinin konuluşu.
- 1923 Cumhuriyet'in ilânı.
- 1923 Sanayi-i Nefise Mektebi Talimatnamesi kapsamında, resim öğretmenliğı yapmak için "Sanayi-i Nefise Ehliyetnamesi" alma koşulunun getirilişii (Katoğlu, 1974, s.145).
- 1924 3 Mart. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Türkiye'deki bütün eğitim kurumlarının M.E.B'na bağlanması.

- 1924 Amerikalı eğitimci Dewey'nin Türkiye'ye gelişi ve Türk Maarifi Hakkında Rapor"u hazırlayışı.
- 1924 13 Mart. Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu ile resim öğretmenlerinin seyyar öğretmenlikten kurtuluşu.
- 1924 Atatürk'ün "Muallimler Birliği Kongresi"nde öğretmenlere yönelik konuşması.
- 1924 Sanayii Nefise Mektebi'ne, Resmin Usulü Tedrisi dersinin konuluşu. Bu dersi Baltacıoğlu okutmuştur.
- 1925 20 Aralık. Mustafa Necati'nin Milli Eğitim Bakanı oluşu (Necati, bu görevi 1.1.1929'da ölümüne dek sürdürür).
- 1925 Ayrı eğitim yapan Kız ve Erkek Sanayii Nefise Mekteplerinin birleştirilişi.
- 1926 Tonguç'un M.E.B.Levazım ve Ders Araçları Müzesi (Mektep Müzesi) Müdürü oluşu.
- 1926 Sonradan adı Gazi Eğitim Enstitüsü olan okulun Konya'da Orta Muallim Mektebi adıyla açılışı.
- 1926 Sanayii Nefise Encümeni'nin kuruluşu.
- 1926 24 Ağustos. M.E.B'nca, her kazada "Elişi Atölyesi" kurulması konusunda okullara genelge gönderilişi.
- 1926 Avrupa'dan Sanat ve İş Eğitimi uzmanı olarak çağrılan Prof.Frey ve Prof.Stiehler'in Türkiye'de M.E.B'nca düzenlenen "İş İlkelerine Dayalı Öğretim Kursu"nda görev alışları.
- 1927 Konya'da bulunan Orta Muallim Mektebi'nin Ankara'ya taşınışı.

- 1927 İstanbul Sanayii Nefise Mektebi Âlisi adının Devlet Güzel Sanatlar Akademisi olarak değiştirilişi.
- 1927 M.E.B. hesabına yabancı ülkelere güzel sanatlar öğrenimi için gönderilecek öğrenciler konusunda yönetmeliğin çıkışı.
- 1927 Ankara'da "Mektep Levazım ve Âlatı Dersiye Sergisi"-nin düzenlenişi.
- 1927 Ankara Etnoğrafya Müzesinin açılışı.
- 1927 İsmail Hakkı Tonguç'un "Elişleri Rehberi" kitabının yayınlanması.
- 1927 İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Resim Muallim Mektebi açma girişimi.
- 1927 Güzel Sanatlar Akademisi'nde Resim Öğretmenliği Kursu'nun açılışı. Öğrenciler bu kurda, İ.H. Baltacıoğlu'nun verdiği Resmin Usulü Tedrisi dersini almak zorundadır.
- 1929 İ.H.Baltacıoğlu'nun 24.11.1929-9.6.1930 tarihleri arasında Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Müdürü oluşu.
- 1930 (Yaklaşık tarih) D.G.S.A'den Resim ve Pedagoji dersi kaldırılır (Baltacıoğlu, Y.Adam, 254, 1939, s.18).
- 1930 Ortaokul programlarının değiştirilişi.
- 1930 Öğretmen okulları ve diğer ortaokullara resim ve elişleri öğretmeni yetiştirmek üzere bir resim, bir de elişleri öğretmen okulu açılmalıdır"(Mf.Vek.Mec., 19, 1930, s.49).

- 1931 İ.H.Baltacıoğlu'nun "Resim ve Terbiye" kitabının yayınlanması.
- 1931 Almanya'ya Resim-İş Eğitimi için giden öğretmenlerin yurda dönerek Gazi Terbiye Enstitüsü'ne atanması.
- 1932 1932-1933 Öğretim Yılında Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü'nde Resim-İş Şubesinin açılması (Öğretim süresi üç yıl olup, başkanı İ.H. Tonguç'tur).
- 1932 İ.H.Tonguç'un "Resim-Elişleri ve Sanat Terbiyesi" kitabının yayınlanması.
- 1932 19 Şubat. Halkevlerinin kuruluşu.
- 1933 Cumhuriyet'in 10.yılında Ankara'da "İnkılâp Sergisi" düzenlenmesi.
- 1933 Atatürk'ün 10.yıl söylevinde Güzel Sanatlara dikkat çekmesi.
- 1933 Üniversite reformu. Hitler rejiminden kaçan öğretim elemanlarının Türk üniversitelerinde ve bu bağlamda G.S.A'de görev alması.
- 1933 Üniversite reformu ile Baltacıoğlu'nun kadrosuzluk nedeniyle üniversiteden ayrılması.
- 1933 "Seyyar Terbiye Sergisi"nin bir tren katarı ile yurdu dolaşarak halka, öğretmene, öğrenciye eğitim hizmeti götürüşü.
- 1933 Cumhuriyet'in 10.yıldönümü etkinlikleri kapsamında resamlara "yurt gezileri" düzenlenmesi.

- 1933 İ.H.Tonguç'un "İş ve Meslek Terbiyesi" kitabının yayınlanması.
- 1934 Baltacıoğlu'nun "Yeni Adam" dergisini çıkarmaya başlaması.
- 1934 İ.H.Tonguç'un GEE'ne müdür vekili oluşu.
- 1935 GEE-RİB'nün ilk mezunlarını vermesi.
- 1935 M.E.B.Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'nün kuruluşu.
- 1935 10 Haziran. Saffet Arıkan'ın Milli Eğitim Bakanı oluşu (Arıkan bu görevi 28.12.1938'e dek sürdürmüştür).
- 1935 3 Ağustos. İ.H.Tonguç'un İlköğretim Genel Müdürü oluşu (Tonguç bu görevi 21.9.1946'ya dek sürdürmüştür).
- 1936 Güzel Sanatlar Akademisi Reformu. Bu reformun özü, eğitimi günün koşullarına göre daha çağdaş ve verimli olarak düzenlemektir.
- 1937 Resim ve Heykel Müzesi'nin açılışı.
- 1938 28 Aralık. Hasan Âli Yücel'in Milli Eğitim Bakanı oluşu (Yücel bu görevi 5.8.1946'ya dek sürdürmüştür).
- 1938 Ortaokul programlarının değiştirilmesi.
- 1940 Yozgat Ortaokulu Resim Öğretmeni Cemal Bingöl'ün öğrencilerinin Ankara'da ve İstanbul'da resim sergisi açışları.
- 1940 Köy Enstitüleri'nin açılışı. Bu önemli eğitim kurumunun kuruluşunda Baltacıoğlu ve Tonguç'un düşünceleri etkili olmuş, Tonguç'un İlköğretim Genel

Müdürü ve H.A.Yücel'in Milli Eğitim Bakanı olduğu dönemde Tonguç'un öncülüğünde Köy Enstitüleri'nin açılışı gerçekleşmiştir.

- 1941 Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim İş Şubesi resim sergisi. GEE-RİB; her ders yılı sonunda ve genellikle okulun salonlarında bölüm öğrencilerinin çalışmalarından oluşan geniş çaplı bir sergi düzenlemektedir.
- 1943 Cemal Bingöl'ün Yozgat Ortaokulu Öğrenci Resimleri Sergisi'nin Londra'da açılışı.
- 1945 Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim-İş Şubesi 10.Yıl Sergisi. 1935'te ilk mezunlarını veren bölümün on yıllık birikimi ile düzenlediği bu sergi, Başkent Ankara'da önemli bir sanat etkinliği oluşturmuştur.
- 1946 Doğan Kardeş Çocuk Resimleri Yarışması. Ortaokullar arasında düzenlenen bu yarışmada dereceye giren tüm öğrencilerin öğretmenleri, yurdun çeşitli yerlerinde görev yapan GEE-RİB mezunu öğretmenlerdir.
- 1946 5 Ağustos. Reşat Şemsettin Sırer'in Milli Eğitim Bakanı oluşu (Sırer, bu görevi 9.6.1948'e dek sürdürmüştür).
- 1946 Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü'nün adı, 1946-1947 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü olarak değiştirilir.

- 1946 İ.H.Tonguç'un İlköğretim Genel Müdürlüğü görevinden ayrılışı.
- 1947 İstanbul'da lise düzeyinde sanat formasyonu veren "Resim Semineri" deneyimi.
- 1948 6660 sayılı "Güzel Sanatlarda Olağanüstü Yetenek Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun'un çıkarılışı.
- 1948 10 Haziran. Tahsin Banguoğlu'nun Milli Eğitim Bakanı oluşu (Banguoğlu, bu görevi 22.5.1950'ye dek sürdürmüştür).
- 1949 Ortaokul programlarının değiştirilerek öncekilerden daha gelişmiş bir programın uygulamaya konuluşu.

EK-B

ANKET

Sayın.....

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim programları ve Öğretim Bölümünde Prof.Dr.İnci San yönetiminde Doktora Tezi hazırlamaktayım.

Tezin konusu, "Türk Sanat Eğitiminin Tarihsel Gelişim Süreci İçinde Ortaokul Resim Eğitimi ve Resim Öğretmeni Yetiştirme, 1923-1950"dir. Araştırmanın bir bölümünde Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim-İş Bölümünden yetişen öğretmenlerin, öğretmenlik ve öğrencilik yaşantıları değerlendirilecektir. Buna yönelik olarak hazırlanan elinizdeki anket üç bölümden ve 50 sorudan oluşmaktadır:

I. Kişisel Tanıtım (11 soru)

II. Ortaokulda Resim Öğretimine İlişkin Görüşleriniz(13 soru)

III. GEE Resim-İş Bölümünde Aldığınız Eğitime İlişkin Görüşleriniz(26 soru)

Soruları cevaplamadan önce soru ve seçenekleri lütfen dikkatle okuyunuz, sonra uygun bir şekilde işaretleyiniz. Ankete vereceğiniz samimi ve doğru cevaplar araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini artıracaktır.

İlginiz ve katkınız için teşekkür ederim. Saygılarımla.

Yrd.Doç.Serap Etike
Gazi Üniversitesi
Mesleki Eğitim Fakültesi
Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Bölümü
Öğretim Üyesi

I.Bölüm:Kişisel Tanıtım

- 1.Adınız, Soyadınız.....
- 2.G.E.E. Resim-İş Bölümünden mezun olduğunuz yıl.....
- 3.Resim-Atölye dersini aldığınız öğretmenin adı, soyadı (Birden fazla ise sizi daha çok etkileyen öğretmeni yazınız).....
- 4.Varsa mezuniyet sonrası eğitim durumunuz.
 - ()a.Yurt içi
 - ()b.Yurt dışı
 - ()c.Yok.
- 5.Hangi düzeydeki okullarda öğretmenlik yaptınız?
 - ()a.Ortaokul.....
 - ()b.Lise.....
 - ()c.Öğretmen Okulu.....
 - ()d.Köy Enstitüsü.....
 - ()e.Gazi Eğitim Enstitüsü.....
 - ()f.Başka.....
- 6.Emekli iseniz, emekli olduğunuz yıl.....
- 7.Sanat çalışmalarını sürdürüyor musunuz?
 - ()a.Evet
 - ()b.Kısmen
 - ()c.Hayır
 - ()d.Başka
- 8.Cevabınız olumlu ise hangi dalda sanatınızı sürdürüyorsunuz?
 - ()a.Resim
 - ()b.Heykel
 - ()c.Özgün Baskı
 - ()d.Fotoğraf
 - ()e.Seramik
 - ()f.Başka

9.Sanat uğraşını sürdürüyorsanız, hangi tür çalışıyorsunuz?

- ()a.Figüratif
()b.Soyut
()c.Her iki türü de
()d.Başka

10.Varsa yayınlarınızın türleri ve sayıları

	a.1.-3	b.4-6	c.7-9	d.10-15	16 ye daha Fazla
Kitap	()	()	()	()	()
Makale	()	()	()	()	()
İnceleme-Araştırma	()	()	()	()	()
Eleştiri	()	()	()	()	()
Ders Notu	()	()	()	()	()
Başka	()	()	()	()	()

11.Resim öğretmenliğinizde sizi etkileyen pedagog ve eğitimciler oldu ise adlarını yazınız.

Türk :

Yabancı:

II.Bölüm:ORTAOKULDA RESİM ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİZ

12.Resim öğretiminde ussallık ve duygusallığın etkililiği ve önemi konusunda benimsediğiniz görüşü işaretleyiniz.

- ()a. Ussallık (bilgisellik, kurallar, oranlar-altın kesim gibi-)daha etkili ve önemlidir.
()b. Duygusallık (duyular, duyular, duygular, içgüdü, düşgücü) daha etkili ve önemlidir.

()c. İkisinin dengesi sağlanmalıdır

()d. Başka

13. Resim öğretimini etkileyen öğeleri önem sırasına göre (1,2,...gibi) işaretler misiniz?

()a. Resim atölyesi, araç, gereç, fizik koşullar

() Öğretmenin tavrı, niteliği, kişiliği

()c. Uygulanan yöntemler

()d. Öğrencilerin tavrı, niteliği, katkıları

()e. Eğitim programının içeriği (müfredat)

()f. Yöneticilerin tavrı

()g. Başka

14. Ortaokulda resim öğretiminde öğretmenin tavrı konusunda hangi görüşü benimsiyorsunuz?

()a. Öğretmen, öğreticiliğe (eğitime) önem vermelidir.

()b. Öğretmen kendi sanatçı tavrına önem vermelidir.

()c. Öğretmen, öğretici ve sanatçı kimliğini dengelemelidir.

()d. Başka.

15. Ortaokulda resim öğretimi yoluyla öğrencide duyuş, düşünüş ve davranış açısından sağlam bir kişilik geliştirilmesi gerektiğine inanıyor musunuz?

()a. Evet

()b. Kısmen

()c. Hayır

()d. Başka

16.Ortaokulda resim öğretiminde yeteneğin öncemli olduğuna inanıyor musunuz?

- a.Evet
 b.Kısmen
 c.Hayır
 d.Başka

17.Ortaokulda Resim Dersi Müfredat Programlarının uygulanması konusunda hangi görüşü benimsiyorsunuz?

- a.Programlar hiç değiştirilmeden uygulanmalıdır.
 b.Programların içeriği dikkate alınarak, öğrencilerin ilgi, istek ve gereksinimleri doğrultusunda bir program uygulanmalıdır.
 c.Öğretmen, kendi uygun bulduğu biçimde bir program uygulamalıdır.
 d.Başka

18.Sanat eğitiminde, hangi düzeylerde hangi disiplinleri önerirsiniz?

Disiplinler/Okullar	İlkokul	Ortaokul	Lise
a.Genel Sanat Eğitimi	()	()	()
b.Temel Sanat Eğitimi	()	()	()
c.Temel Plastik San.Eğitimi	()	()	()
d.Resim Eğitimi	()	()	()
e.Resim-İş Eğitimi	()	()	()
f.İş Eğitimi	()	()	()
g.İş ve Teknik Eğitimi	()	()	()
h.Başka	()	()	()

19.Ortaokulda iş eğitimini gerekli buluyorsanız, iş eğitiminin niteliği konusunda hangi anlayışı benimsiyorsunuz?

- a.İş Eğitimi, gündelik yaşamda gerekli birtakım pratik becerileri kazandırmaya yönelik ve işlevsel olmalıdır.
 b.İş Eğitimi, estetik değerleri ve yaratıcılığı geliştirmeye yönelik olmalıdır.

()c. İş Eğitimi, estetik değerlerle, işlevsel değerlerin dengelendiği bir nitelikte olmalıdır.

()d. İş Eğitimi, mesleklere hazırlayıcı nitelikte olmalıdır.

()e. Başka.

20. Ortaokulda resim öğretiminde nasıl bir sınıf atmosferi önerirsiniz?

()a. Özgür ve rahat bir atmosfer

()b. Disiplinli ve kurallı bir atmosfer

()c. Her ikisinin dengelendiği bir atmosfer

()d. Başka.

21. Resim öğretiminde sistemli olarak seviyeye uygun kuramsal bilgi verilmesi görüşüne katılıyor musunuz?

Seçenekler/Okullar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksekokul
a. Evet	()	()	()	()
b. Kısmen	()	()	()	()
c. Hayır	()	()	()	()
d. Başka	()	()	()	()

22. Ortaokulda resmin plastik sorunlarının öğretilmesinde nasıl bir yol izlenmelidir?

()a. Öğrenci, plastik sorunları deneme-yanılma-düzeltilme yoluyla kendi kendine çözümlenmelidir.

()b. Öğretmen, plastik sorunları çözümlenmesi için öğrenciyi her aşamada çalışmalarını eleştirerek bilgilendirilmeli, yönlendirilmelidir.

()c. Plastik sorunlar yeri geldikçe öğrenciye sezdirilerek öğretilmelidir.

()d. Başka.

23.Ortaokulda resim öğretiminin değerlendirilmesinde hangi görüşü benimsiyorsunuz?

()a.Resimler not ile değerlendirilmelidir.

()b.Eğitim süresince yapılan çalışmalar ışığında karneye kataat notu verilmelidir.

()c.Not hiç olmamalı, karnede ayrı bir sanatsal gelişim bölümü bulunmalı, burada öğrenci hakkında görüş belirtilmelidir.

()d.Not, kanaat notu ya da herhangi bir değerlendirme olmamalı, özendirici, güdüleyici bir yaklaşımla öğrenci çalışmaya yönlendirilmelidir.

()e.Başka.

24.Soruların dışında ortaokulda resim öğretimine ve yöntemlere ilişkin eklemek istediğiniz açıklamalarınız ve önerileriniz varsa lütfen yazınız.

III.Bölüm:GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ, RESİM-İŞ BÖLÜMÜNDE ALDIĞINIZ EĞİTİME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİZ

25.Resim derslerinizde sanatsal yaratmada, ussallık ve duygusallığa hangi ölçülerde yer veriliyordu?

()a.Ussallık (bilgisellik, kurallar, oranlar) daha etkin ve önemli idi.

()b.Duygusallık (duygular, duyular, duygular, içgüdü, düşgücü) daha etkin ve önemli idi.

()c.Her ikisinin dengesi sağlanıyordu.

()d.Başka.

26. Resim öğretiminde ilke olarak benimsenen ve uygulanan anlayış hangisi idi?

- () a. Önce renk, biçim, hacim, mekan olarak modele, doğaya bağımlı, sonra kişisel anlatıma, yorumlamaya yönelen bir öğretim.
- () b. Önce resim öğeleriyle, çeşitli ögesel araştırmalarla resmin temel ilkelerini, kompozisyonu kavradıktan sonra modele, doğaya, yönelen bir öğretim.
- () c. Belli bir ilke uygulanmazdı.
- () d. Başka.

27. Resim derslerinde öğretim sürecinde, öğrencide duyuş, düşünüş, davranış açısından sağlam bir kişilik geliştirilmesi amaçlanıyor muydu?

- () a. Evet
- () b. Kısmen
- () c. Hayır
- () d. Başka

28. Resim çalışmalarını sürecinde öğrencinin resim kişiliğini (kişisel resim üslubunu) bulması amaçlanıyor muydu?

- () a. Evet
- () b. Kısmen
- () c. Hayır
- () d. Başka

29. Resim derslerinde nasıl bir program uygulanırdı?

- () a. Herkes için müfredat doğrultusunda genel bir program.
- () b. Her öğrencinin kişisel eğilimleri, yetenek, ilgi, istek ve gereksinimleri doğrultusunda bir program.
- () c. Öğretimin kendi uygun bulduğu biçimde bir program.
- () d. Başka

30. Resim derslerinde hangi konulara daha çok yer verildiğini 1,2,3... gibi) sıralayarak işaretler misiniz?

Dersler/Seçenekler	a.Evet	b.Kısmen	c.Hayır	d.Başka
--------------------	--------	----------	---------	---------

() a. İnsan

() b. Portre

() c. Natürmort

() d. Objeler

() e. Peyzaj

() f. Evler, sokaklar

() g. Bina içleri

() h. Sosyal yaşam, sosyal sorunlar

() i. Yuk. hapsi

31. Resim derslerinde hangi tekniklere yer verildiğini (1,2,3,...gibi) sıralayarak işaretler misiniz?

/Seçenekler	a.Evet	b.Kısmen	c.Hayır	d.Başka
-------------	--------	----------	---------	---------

() a. Desen

() b. Lavi

() c. Suluboya

() d. Kuruboya

() e. Pastel

() f. Guvaş

() g. Yağlıboya

() h. Karışık teknik

32.Öğrenci, resim derslerinde kullanacağı araç-gereci kendisi mi hazırlardı?

Araç-Gereç/Seçenekler	a.Evet	b.Kısmen	c.Kısmen	d.Başka
Şasi	()	()	()	()
Tuval	()	()	()	()
Boya	()	()	()	()
Başka	()	()	()	()

33.Öğrenciye atölye düzenlemek, aracı-gereci yerleştirmek gibi görevler verilir miydi?

- () a.Evet
() b.Kısmen
() c.Hayır
() d.Başka

34.Atölyede nasıl eğitim atmosferi sağlanırdı?

- () a.Özgür ve rahat bir atmosfer.
() b.Disiplinli ve kurallı bir atmosfer.
() c.Her ikisinin dengelendiği bir atmosfer.
() d.Başka

35.Resim öğretmeniniz dersin başında sizleri çalışmaya hazırlayan bir motivasyona yer verir miydi?

- () a.Evet
() b.Kısmen
() c.Hayır
() d.Başka

36.Resim derslerinde öğretmeniniz hangi öğretim araçlarını kullanırdı?

Araç-Gereç/Seçenekler	a.Evet	b.Kısmen	c.Hayır	d.Başka
Kitap	()	()	()	()
Slayt	()	()	()	()

Film	()	()	()	()
Film Şeridi	()	()	()	()
Röprodüksiyon	()	()	()	()
Başka	()	()	()	()

37. Resim derslerinde resmin plastik sorunlarının öğretilmesinde öğretmenin nasıl bir yol izlerdi?

- () a. Öğrenci deneme-yanılma yoluyla kendi kendine, tesadüfen öğrenirdi.
() b. Resmin plastik sorunları sistemli olarak açıklanır, öğrenci bilinçlendirilirdi.
() c. Öğrencinin gereksinimleri doğrultusunda resim sorunları öğretilirdi.
() d. Başka.

38. Resim öğretmeniniz, çalışmalarınızın kendisinin resim anlayışı doğrultusunda olmasını ister miydi?

- () a. Evet
() b. Kısmen
() c. Hayır
() d. Başka

39. Resim öğretmeniniz, resimlerde hangi öğeye daha çok önem verirdi?

Önem sırasına göre (1,2,3,...gibi) işaretler misiniz?

- () a. Desen
() b. Renk
() c. Modle
() d. Doku
() e. Biçim
() f. Kompozisyon
() g. Ritim
() h. Hepsi

40. Resimlerde, deformasyon, soyutlama, yapısalcı anlatım gibi değişik anlatım biçimlerine yer verilir miydi?
- () a. Evet
- () b. Kısmen
- () c. Hayır
- () d. Başka
41. Öğretmen, resimlerinizi beğenmediğinde sizleri yönlendirmede nasıl bir yol izlerdi?
- () a. Beğenilmeyen resim bırakılıp yeni bir resme başlanırdı.
- () b. Beğenilmeyen resim düzeltilene kadar üzerinde çalışılırdı.
- () c. Problemlerle ilgili araştırma-inceleme yapılarak problem giderilirdi.
- () d. Yukarıdakilerin her biri duruma göre uygulanırdı.
- () e. Başka.
42. Kuramsal bilgiler verilirken nasıl bir yol izlenirdi?
- () a. Bilgiler, yeri geldikçe uygulamaların içinde verilirirdi.
- () b. Kuramsal bilgiler, uygulamalardan bağımsız olarak verilirirdi.
- () c. Her iki yol da kullanılırdı.
- () d. Başka.
43. Desen eğitimi konusunda hangi yol izlenirdi?
- () a. İlk aylarda/ilk yılda desen çalışılırdı.
- () b. Renkli resim çalışmalarının yanısıra düzenli olarak desen çalışılırdı.
- () c. Düzenli olarak desen çalışılmaz, ara sıra yer verilirirdi.
- () d. Başka.
44. Resim derslerinde "kısa süreli desen", "hareketli modelden desen" gibi çalışmalara yer verilir miydi?

- a.Evet
- b.Kısmen
- c.Hayır
- d.Başka

45.Modelin incelenmesi, tanınması, kavranmasına yönelik doğadan, modelden etüt çalışmalarına yer verilir miydi?

- a.Evet
- b.Kısmen
- c.Hayır
- d.Başka

46.Müze, sergi izleme ve tarihi eserlerin incelenmesine yönelik geziler düzenlenmesine yer verilir miydi?

- a.Evet
- b.Kısmen
- c.Hayır
- d.Başka

47.Öğretmeniniz derslerinde hangi tür müzik dinletirdi?

- a.Müzik dinletmezdi
- b.Türk Klasik Müziği
- c.Türk Halk Müziği
- d.Batı Sanat Müziği
- e.Başka

48.Resim derslerinde eleştiriye yer verilir miydi?

- a.Evet
- b.Kısmen
- c.Hayır
- d.Başka

49. Resimlerin değerlendirilmesinde nasıl bir yol izlenirdi?

() a. Öğrenci çalışmalarını tek tek değil, gelişme süreci içinde tüm çalışmalarını göz önüne alınarak değerlendirilirdi.

() b. Tamamlanmış resimler değerlendirilirdi.

() c. Her iki yol da izlenirdi.

() d. Başka

50. Soruların dışında, Resim Öğretmeni Yetistiren Programlarda Öğretim

konusunda eklemek istediğiniz açıklama ve önerileriniz varsa lütfen yazınız.

1949

**Kız ve Erkek Orta Okullarıyla Karma Orta Okulların
Ders Dağıtma Cetveli**

Dersler	S. I	S. II	S. III
Türkçe (*)	6	4	4
Tarih	2	2	2
Coğrafya	2	2	1
Yurttaşlık Bilgisi	1	1	1
Matematik	5	4	4
Fizik	—	3	3
Kimya	—	—	2
Tabiat Bilgisi	3	3	2
İş Bilgisi (**)	Ticaret işleri	1	1
	Tarım işleri	1	1
	El işleri «Erkeklerle»	2	2
	Ev işleri «Kızlara» : (Biçki-Dikiş, Evidarasi, Çocuk Bakımı)	2	2
Yabancı Dil	3	3	3
Beden Eğitimi	1	1	1
Resim	1	1	1
Müzik	1	1	1
Serbest Çalışmalar (***)	3	3	3
Toplam	32	32	32

(*) Birinci sınıfta Türkçe dersinin bir saati Yazı dersine verilecektir. İkinci sınıfın Yazı dersi, Türkçe ve Resim dersleri öğretmenlerinin işbirliğiyle, serbest çalışma saatlerinden faydalanılarak idare edilecek; bilhassa yazıları düzgün olmayan çocuklar üzerinde durulacaktır. Yazıları düzgün olmayan çocuklarla üçüncü sınıfta da aynı şekilde meşgul olunacaktır.

(**) İş Bilgisi hakkında programın bir dersle ilgili bölümüne bakınız.

(***) Cetvelde gösterilen üç saatlik serbest çalışma zamanı, öğrencilerin herbirinin ihtiyaç ve noksanları göz önünde tutularak gruplar halinde kitaplıkta, laboratuvarında, iş atelyesinde, okulun uygulama bahçesinde ve sınıflarda yetiştirici ve tamamlayıcı çalışmalarla ayrılacaktır.

Not:

1 — Günde 45'er dakikalık (6) ders vardır. Bunlardan dördü öğleden evvel, ikisi öğleden sonra yapılır. Öğleden evvel ve öğleden sonraki ders saatlerinin kaçta başlayıp kaçta biteceği, çevrenin özelliklerine, öğrencilerin durumuna ve mevsim şartlarına göre Okul-Aile Birliğinden bir temsilcinin de katılımıyla okul idarelerince tesbit edilir. Büyük şehirlerde bu husus, Milli Eğitim Müdürünün başkanlığında yapılacak okul müdürleri toplantısında kararlaştırılır.

2 — Çarşamba günleri öğleden sonraları ders yapılmıyacaktır. Bu zamandan, öğrencilerin, ihtiyari olarak, ilgi ve isteklerine göre guruplara ayrılmalarına imkân verilmeğe suretiyle, inceleme gezileri, müzik, resim, spor, izcilik, müsamere gibi çalışmaları ve öğrenci kollarının türlü faaliyetleri için faydalanılabilir.

1949 Ortaokul Programı

RESİM

AMAÇLAR:

- 1 — Öğrencilere, gözlemlerini, izlenimlerini, duygularını, tasarımlarını ve imgelemlerini resim vasıtasıyla ifade edebilme ve canlandırabilme yetisi kazandırmak.
- 2 — Öğrencileri, çevrede, tabiatta ve sanat eserlerindeki güzelliği görmeye, bulmaya ve bunların değerlerini anlamaya teşvik ederek onların estetik duygularını geliştirmek.
- 3 — Öğrencilerin, değerli sanat eserlerini değersiz eserlerden ayırabilme yetisi elde etmelerine çalışmak.
- 4 — Öğrencilere resim çalışmalarının gerektirdiği metotları, becerik ve bilgileri kazandırmak.
- 5 — Öğrencilerin resmi diğer derslerin öğrenimi için değerli bir ifade vasıtası olarak kullanmalarını sağlamak.
- 6 — Öğrencileri basit teknik resimleri çizebilecek ve anlayabilecek bir hale getirmek.
- 7 — Resmî öğrencilerde; boş zamanlarını faydalı bir şekilde geçirmelerini sağlayacak zevkli ve değerli bir merak ve meşgale haline getirmek.

AÇIKLAMALAR:

- 1 — Yukarıdaki amaçlar Resim dersi çalışmalarının her safhasında öğrencilerle göz önünde bulundurulacak ve öğretmeni çalışma şekillerinin tesbitinde ve sonuçların değerlendirilmesinde bu ana fikirlerin ışığı altında yürüyecektir.
- 2 — Resim dersi Türkçe ve Müzik dersleri gibi bir ifade dersidir. Onun için bu derste yalnız mekanik surette göz ve el mahareti kazandırmaya çalışılmaz, öğrencilerin düşünce ve duygularını ifade etmelerine geniş imkân verilir. Öğrenci bir şeyi ancak onun hakkındaki bilgisi nispetinde resmedebilir, onun için verilecek her ödev, öğrencinin bir içten yaşaması ve incelemesiyle ilgili olmalıdır.
- 3 — Orta okul öğrencileri yeniyetmelik çağının ilk basamağındadırlar. Kendilerine has davranış halleri vardır. Bunlar resim çalışmalarında dikkate alınmalıdır. Bu çağda öğrenciler bazan çocuk gibi, bazan da yetişkin gibi hareket ederler; bu sebeple resim öğretmeni, öğrencilerin ifade tarzlarında ve eser meydana getirişinde muayyen ve sabit bir karakter ve mahiyet beklememelidir. Bu alandaki sert tenkidler ve zorlamalar çocuğun kendisine ve işine olan güvenini kaybettirir.

ç) Tabiata tamamen sadık kalınarak yapılan resimler: Tabiat bilgisinde geçen bitkilerin, böceklerin ve hayvanların mümkün olduğu kadar teferruatlı resimleri.

II — Hayali resimler:

a) Çocukların çevrelerinde her zaman temas halinde buldukları konular üzerinde konuşulduktan sonra yaptırılacak resimlerdir. (Düğün, pazar yeri, istasyon, millî bayramlar, mahalle v. b.)

b) Çocukların yaratıcılıklarını ve şahsiyetlerini geliştiren ve belirten konular. (Rüya, efsane, masal, güzel kuş, tipik hayvan kompozisyonları yapma... gibi.)

c) Yaptıkları bir gözlemin resimle ifadesi. (Mahkeme, postane, fabrika, müze, seçim yeri gibi.)

8 — Hayali ve tabiatın resim konuları dışında kalan aşağıdaki faaliyetler de resim dersinin önemli bir bölümünü teşkil eder.

a) Dekoratif resimler: Tabiat ve eşyanın sadeleştirilerek ve üsluplaştırılarak basit çizgi ve yüzeylerle ifadelendirilmesi ve bunların süsleme unsuru olarak işe yarar konularda kullanılması.

b) Grafik çalışmaları: Okulun istatistik işleriyle ilgili konularıyla diğer derslerde raslanan istatistik bilgilerini grafik usullerle ifade etme çalışmaları.

c) Şematik resim: Muayyen noktaları ele alarak, teferruatı kaldırmak suretiyle yapılan resimler. Meselâ hayvan türlerinde ortak özelliklerini gösteren resimler, fizik derslerindeki konulara ait şemalar.

ç) İş resimleri: Mevcut eşya ve aletlerin ve iş dersinde yapılacak eşyanın iş resimlerini hazırlamak. Bu çalışmalarda öğrenciler yapacakları resimleri belli bir oranda çizmeyi; cetvel, pergel ve gönye kullanmayı öğreneceklerdir.

d) Toplu çalışmalarda yapılan resimler: Bunlar okulun genel çalışmalarıyla ilgili olarak ele alınan resim konularıdır. Meselâ müsamerelerde dekor hazırlamak, davetiyeler çizmek, okul gazetesinin başlığını hazırlamak, dergi ve kitap kapakları yapmak, okul faaliyetini tanıtan, yerli malları kullanmayı, spor yapmayı, Kızılaya üye olmayı teşvik eden, çevre ve memleket özelliklerini belirten afişler yapmak.

9 — Resim derslerinde, kâğıdın göze hoş görünen bir şekilde doldurulması, ayrı ayrı bölümlerinin renk ve şekil bakımından ahenkli kılınması, kompozisyon bütün sınıflarda üzerinde önemle durularacak bir iştir.

10 — Her sınıfta öğrencilerin çok çeşitli teknikler ve gereçlerle iş görmelerine imkân verilmelidir. Bu suretle öğrenciler arasından üstün istidat ve kabiliyette olanlar kolayca kendilerini gösterirler.

Kullanılacak malzemeyi ve baş vurulacak teknikleri, yapılacak resmin çeşidi ve konusu t yin eder. Bu teknikler genel olarak aŐaĐıya sıralanmıştır:

- a) Kurşun ve kömür kalemle resim,
- b) Renkli kuru kalem, renkli tebeşir ve pastel ile resim,
- c) Mürekkeple resim: Ő ple, yazı kalemiyle, redis uciyle,
- Ő) Sulu boya tekniği,
- d) Guvaj tekniği, (Beyaz katılan örtücü boyalarla.)
- e) K Ğit yırtma, kesme ve yapıştırma resim,
- f) Şablon işleri ve alacalı k Ğitlar,
- g) Selofan veya renkli k Ğitlarla pencere resmi tekniğinde resimler. (Vitraj),
- h) FırÇa basması,
- i) Patates, mantar ve diğer basmalar,
- j) Linol oyma işleri.

11 — Resim derslerinde  rencilere yapılacak yardım bir düzeltme Şeklinde olmamalıdır.  retmenin tahtaya veya k Ğit üzerine resim çizmesi veya  rencilerin yaptıkları resimler üzerinde düzeltmeler yapması doğru değildir.  retmen,  rencinin konu hakkındaki bilgi ve görüşünü kuvvetlendirmeli, konunun yaptĐı işi, etkisi altında kaldĐı tabiat kanunlarına buldurmaya ŐalıŐmalıdır.  retmenin  rencilere yapacağı en önemli yardım, verdiği konular üzerinde, ŐalıŐmaya başlamadan önce,  rencilerle konuŐmasıdır.

12 —  retmen, bulunulan  vrede ve yurt gezintilerinde sanat değeri olan eski ve yeni eserleri, zaman zaman aÇılan resim, heykel ve diğer güzel sanat eserlerinin teşhir edildiği sergileri ve güzel sanatlarla ilgili iş yerlerini  rencilere ziyaret ettirmeyi ihmal etmemelidir.

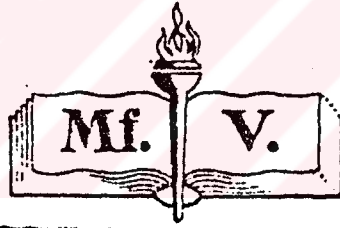
13 — Türk sanat eserleri, mahalli sanat eserleri yerinde incelenerek veya iyi baskılı resimlerinden faydalanılarak gösterilmeli, gerekirse resimleri, krokileri yapılmalı; yerli ve yabancı büyük sanatkarların tabloları, çizgileri ve renkleri üzerinde konuşmalar yapılarak bunlar  rencilere tanıtılmalı; değerli Türk ressam, heykeltıraş ve mimarlarının eserleri ve Őahsiyetleri hakkında kısa bilgiler verilmelidir.

14 —  rencilere, her sınıfta, seviyeye uygun bir Şekilde, perspektif ve renk bilgisi verilmeli, b zi önemli resim terimleri üretilmelidir.

15 — Resim konuları ve bu konuları iŐlemek işin kullanılacak teknikler sınıf sınıf ayrılmamıŐtır. Her sınıfta ŐeŐitli tekniklere zaman ayırırken Çok dikkatli olmalı, bir kısma Çok, diğer kısma az yer ayrılmamalıdır.  retmen yukardaki aÇıklamalara göre ve  rencilerinin herbirinin kabiliyetlerini göz önünde bulundurarak, dersini ayarlayacak ve onları geliştirmeye ŐalıŐacaktır.

T Ü R K İ Y E C Ü M H U R İ Y E T İ
M A A R İ F V E K İ L L İ Ğ İ

GAZİ ORTA ÖĞRETMEN OKULU
ve
TERBİYE ENSTİTÜSÜ
MÜFREDAT PROGRAMI

Gazi Terbiye	
Deniz baş	
K. No.	
Tarih	

1 9 4 1

MAARİF MATBAASI — ANKARA

T. C.
MAARİF VEKİLLİĞİ
Talim ve Terbiye Dairesi

Karar No. : 120
Karar Tarihi: 2,IX,1941

Gazi Terbiye Enstitüsüne ait müfredat programlarının, bağlı surete göre kabulü hususunun Vekillik Makamına arzı kararlaştı.

Reis	Aza	Aza	
K. Yörükoğlu	Avni R. Bekman	M. Servet Berkin	
Aza	Aza	Aza	Aza
S. Eyüpoğlu	H. Dener	H. Z. Kalkancı	F. R. Unat

Vekillik Yüksek Makamına:

Gazi Terbiye Enstitüsünün müfredat programı hakkında Heyetimizce verilen kararı yüksek kabulünüze arz ederim.

Talim ve Terbiye Heyeti
Reisi
K. Yörükoğlu

Muvafaktır
2 / IX / 1941
Maarif Vekili
YÜCEL

RESİM - İŞ ŞUBESİ

Dereler	Büncü sınıf		İkinci sınıf		Üçüncü sınıf	
	Saat	Yaz Söm.	Saat	Yaz Söm.	Saat	Yaz Söm.
Resim	4		4		4	
Serbest Kesim	4		2		2	
Grafik İşleri	4		4		4	
Yazı	2		2		2	
Ağaç İşleri	2		2		2	
Maden İşleri	2		2		2	
Mukavva İşleri	2		2		2	
Modelaj	2		2		2	
Fotograf			2			
İş Terbiyesi ve Tarihi	1		1		1	
Sınıf Tekniği			2			
Psikoloji			1			
Ders Tatbikatı					4	
Sanat Tarihi			1		1	
Plânör ve Tayyare modelciliği					2	
Yabancı Dil	4		4		4	
Askerlik (Teorik)	2		2			
Askerlik (Pratik)	2		2			
	33		33		32	

Not:

1 — Sanat Tarihi dersi müfredatı ve tedris direktifleri Türkçe şubesinin ayndır. Yalnız birinci sınıftaki bahisler bu şubede birinci ve ikinci sınıflarda, ikinci kısma ait olan bahisler de üçüncü sınıfta takip olunacaktır.

2 — Plânör ve Tayyare Modelciliği dersinin programı Türk Hava Kurumunca tespit edilecektir.

BEDEN TERBİYESİ ŞUBESİ

Dereler	Büncü sınıf		İkinci sınıf		Üçüncü sınıf	
	Saat	Yaz Söm.	Saat	Yaz Söm.	Saat	Yaz Söm.
Pratik	10		6		4	
Cinnastik			4		4	
Sporlar	2		2		2	
Oyun ve Halk dansları					1	
Tıbbi Cinnastik ve masaj			6		9	
Tatbikat ve seminer	6		4			
Teorik						
Pedagoji ve umumî öğretim usulü [1]	1					
B. T. Nazariyatı			2		3	
Anatomi	1		1		1	
Fizyoloji	1		1		1	
Spor Hifzısbıhası					1	
Antropometri					1	
Teşkilât ve İdare					1	
B. T. tarihi			1		1	
Yabancı dil [1]	4		4		4	
Müzik	1		1		1	
Askerlik (Teorik)	2		2		2	
Askerlik (Pratik)	2		2		2	
Yardımcı dersler [2]	4		4		4	
	34		34		34	
	34		34		34	

[1] Bu derslerin müfredatı için Türkçe-şubesinin programına bakınız

[2] Bu dersin müfredatı için son kısma bakınız

UMUMÎ HÜKÜMLER

1. — Pratik derslere ait alet ve malzeme bilgisi, o dersi okutan öğretmen tarafından ders içinde gösterilecektir.

2. — Her işe başlamadan evvel o işe ait resimler normal büyüklükte veya muayyen bir nisbette küçültülerek yapılacaktır. Müteakip işler için taslaklar hazırlanacaktır.

3. — Pratik dersler için mevzu seçilirken sınıf tekniği dersinde tesbit edilmiş olan mevzular gözönünde tutulacaktır.

4. — Atelyelerin sihhate uygun olarak nasıl tanzim edilecekleri, kazadan nasıl kaçınılacağı, kaza vukuunda alınacak ilk tedbirler. . . gibi meseleler üzerinde derslerde talebeye izahat verilecektir.

5. — Yapılan bütün işlerin okulda, evde veya dairede işe yarar şeyler olmasına dikkat edilecektir.

6. — Talebe ikinci sınıfa geçince, şube öğretmenlerinin muvafakatını da alarak bir (deneme) mevzu seçecektir. Bir öğretmenin nezareti altında bu mevzu işliyecek ve Mezuniyet imtihanları başlamadan bir ay evvel denemesini şube şefliğine vermiş olacaktır. Seçilecek mevzular mahallî olacak, okulla alâkaltı bulunacak, metin olarak en aşağı 30, en çok 50 sahifeyi geçmeyecek ve mevzuuna göre resim, grafik, plân, fotoğraf ve harita ile işlenmiş bulunacaktır.

RESİM

I., II. ve III üncü sınıflar
(Haftada 4 er saat)

1. — Muhtelif resim teknikleri hakkında izahat.
2. — Tabiatın resim. Kurşun kalem, kara kalem, füzün ve mürekkep ile çiçek, meyve, eğya hayvan resimleri, baş (portre), figür, kompozisyon, mantara resimleri.
3. — Hayalî resim.
4. — Sulu boya, yağlı boya, tempera ile aynı mevzular üzerinde resimler.
5. — Canlı modelden baş (portre), figür resimleri (renkli ve renksiz malzeme ile).
6. — Canlı modelden çıplak taslaklar, figürler, kompozisyonlar (renkli ve renksiz malzeme ile).
7. — Sanat teknikleri, bedii eserleri tahlil, sanat eserleri nelerdir? İyi resimlerle fena resimlerin tahlili ve tekkiki, repredüksiyonlar yardımıyla aynı mevzular üzerinde tahliller, resim meslekleri, resim ustahları.
8. — İlk ve ortaokullar talebesinin resimlerinin tekkik ve tahlili. (Çocuklar muhtelif yağlarda nasıl resim yaparlar, nasıl bir tekâmül geçirirler, doğru ve güzel resim yapabilmek için nelere dikkat etmeleri lâzımdır?)

SERBEST RESİM

Birinci sınıf II. ve III üncü sınıflarda
(Haftada 4 saat) (Haftada 2 şer saat)

Müsaait havalarda bu saatlerde okul dışına çıkılarak hayvanat bahçesi, müze, fidanlık, çiçek bahçeleri, inşaat mahalleri gibi yerlere gidilecek, muhtelif malzeme kul-

lanmak suretiyle türlü mevzularda resim yapılacak ve öğretmen tarafından tahlil ve tenkit edilecektir.

Müsaait olmayan havalarda okul içinde unumi disiplinini bozmıyacak yer ve şekilde talebeler yine serbest resimler yapmakla meşgul olacaktır.

Bu saatlerde talebelerin ne şekilde ve hangi mevzular üzerinde çalışacakları önceden resim öğretmenleri tarafından tesbit edilerek talebelere bildirilecek ve çalışma esnasında da bu mesai öğretmenler tarafından takip edilecektir.

GRAFİK İŞLERİ

I., II. ve III üncü sınıflarda
(Haftada 4 er saat)

Grafik sanatı ve tarihçesi, siyah - beyaz tekniği. Hakkâklık nedir? Resim ve yazı nasıl hakkedilir? Muhtelif usullerle hâk tarzları ve aralarındaki teknik hususiyetleri.

Eski meşhur hakkâklar. Bu sanatın garpte ve modern sanatlerdeki rolü, repredüksiyonlarla izahı.

Linol işleri: Beyaz kâğıt üzerine fırça ve siyah çini ile, siyah kâğıt üzerine fırça ve beyaz tuş ile, uygun taslak hazırlanması, oyulması ve nasıl basıldığı. Renkli linol işi.

İstampa tabı işleri, (Patates, lâstik, mantar v. s. ile)

Fırça tabı işleri:

Mukavva ve cilt işlerinde kullanılan ebru, batık ve kola kâğıtlarının nasıl yapıldığı, duvar kâğıdı, kumaş üzerine basma ve yazma örnekleri, bu işlere ait eski ve yeni örnekler üzerinde tetkikler.

Kâğıt işleri, renkli ve renksiz kâğıtları muhtelif tarz ve şekillerde el veya aletlerle katlıyarak, dikerek,

Yırtarak, keserek satıh doldurmak suretile istenilen mevzuların işlenilmesi.

Katlama kâğıt kesmesi.

Kâğıt şerit yapıştırması.

Yırtarak, keserek renkli kâğıt yapıştırması.

Kâğıt siltüet oymaları ve bu tekniğe uygun eski gölge oyunlarında kullanılan Karagöz figürlerinin sanat ve teknik bakımından izahı.

Renkli cam tekniğinde şeffaf kâğıt oyma işleri:
Renkli cam işlerinin bizde ve Avrupa'daki güzel ve sanatkârane yapılmış örnekler üzerinde teknik ve tahliller ve aralarındaki teknik hususiyetleri belirtecek örnekler yapdırılması.

Kâğıt tabı işleri:

Şablon ve piiskirtme işleri.

Yazı tedrisatına uyularak monogram, marka, eks-libris, kitap kapları ve örnekleri hazırlanırken yazı ile resmin birbirine uygun tekniklerle terkip şekilleri.

Mahalli ve memlekete ait eşyanın ve içtimaî birliklerin reklâmları için gazete, mecmua, el ve duvar ilânları, prospekt ve katalogların muhtelif tekniklerde renkli ve renksiz örneklerinin ihzârı.

Fotoğraf ve foto-montaj ile ilân.

Memleket ihracat ve istihsalâtı ehyasının ambalajları için etiket, paket, zarf ve mektup başlıkları örnekleri.

Sematik resim ve kara tahta tekniği. Kara tahta üzerinde, çocukları günlük ders ve işleri ile alâkâli resimleri kolayca sür'atle ve sıhhatle yapabilmeleri için nasil çalışdırılması icap ettiği gösterilecektir.

Resimli istatistik grafikleri.

YAZI

I, II. ve III üncü sınıflarda (Haftada 2 şer saat)

Yazı tekniği ve yazı derslerinin hedefi.

Çocuk yazılarının tetkiki.

Ortaokula gelen talebenin o zamana kadar elde ettiği okunaklı, güzel el yazısının bozulmadan daha işlek bir hale getirilmesi.

Sanat yazıları ve dekoratif yazılarla muhtelif blok şekillerinin hazırlanmasındaki esaslar.

Yazı yazarken çarpık ve kambur oturuşların vücud teşekkülâtında yaptığı zararlar ve fena itiyatlar.

Yazı malzeme ve aletlerinin kâğıt, mürekkep, hokka, tebeşir, kalem, kalem sapı, kamaş kalem, tahtadan uç, nokralı, tablalı ve yassı uçların vasıfları.

Temizlik, malzeme israfında fena itiyatlar.

Bütün yazıların temelini teşkil eden temel yazısının tetkiki.

Temel yazısı harflerinin esas şekilleri, kalem kalınlığına göre harf büyüklükleri ve her harfin kapladığı saha ve yazılar.

Yazıda istif, harf aralıklarını teşkil eden boşlukların tanzimi.

Yazıda blok fikri, satır aralıkları, kelime aralıkları ve şekilleri. Tenkit işaretleri.

Blokta renk tesiri, satır aralıklarında çizgi, bazı harflerin içlerinin renk dolduruluşu. Harf kenarlarının boyanışı ve gölge vuruluşu, yazı arasında resim...

Küçük harfler, harflerin esas şekilleri, kalem kalınlığına göre harflerin boyu.

Yassı uçlarla Grotesk yazılar.

Kalemi ufki tutarak büyük ve küçük harfler.

75 derece meyilli yazı. Tablolu ve vassı uçlarla gösterilen bütün yazı ve sayılar.

Kalemi çevirerek blok yazısı.

Noyland yazısı.

Bitişik alfabe, el yazısı.

Sanatkârane yazı örnekleri:

Ancik Roma yazıları, Lâtin yazısı, Kursif, Unciyâl, Gotik yazıları.

Dekoratif yazın örnekleri:

İnce Fransız yazısı, Şablon yazısı. İçi dolu harfler.

Bir tarafı ince bir tarafı kalın alfabe.

Reklâm yazıları, tersim ederek muhtefi yazı şekilleri.

Muhtelif yazıların rakamları ve yazı hususiyetlerine göre tenkit işaretleri.

Türk alfabesinde olmayan harfler. (X, Q, W)

Şifir Romen ve Matematik derslerinde geçen Yunan alfabesinin basit şekilleri, Alfa, Beta, Gama... gibi.

AĞAÇ İŞLERİ

Birinci sınıf

(Haftada 2 saat)

Birinci sınıfta talebenin teknik hususunda kuvvetlenmesi esas gaye olacak ve atelyede mevcut bütün aletlerin nasıl kullanılacağı öğretilirken muhtelif işler yapılacaktır. İlk küçük ve basit meyzular üzerinde çalışılacaktır. Metre, gönye, testere, rende, törpü, sistrce, zımpara kâğıdı kullanılarak fırça altlığı ekmek tahtası, şekiş sapı gibi işler yapıldıktan sonra birkaç parçadan müteşekkil ve içinde geçmeler bulunan işler yapılacaktır ve bu arada yassı kalem ile delik kalemlerinin nasıl kullanılacağı öğretilecektir.

Bundan sonra oyma kalemleri kullanarak kaşık, tahta tabak gibi oyma işleri yaptırılacaktır.

Bitmiş işlerin niçin ve nasıl islatıldığını ve bezilendiğini gösterilecektir. Bütün bu işler için işine göre şam, ıhlamur, karaağaç, gürgen ağaçları kullanılacaktır.

İkinci sınıf

(Haftada 2 saat)

Birinci sınıfta olduğu gibi bu sınıfta da talebenin teknik hususunda kuvvetlenmesi esas kabul edilerek birinci sınıftaki işlerden daha büyük ve daha güç işler yapılacaktır.

Oluklu rendelerin kullanılacağı işler yaptırılacaktır.

Ders aletlerinin tahta kısımları, muhtelif kutular, masa lâmbası gibi işler yaptırılacaktır.

Bu sınıfta tornada çalışmaya başlanacaktır.

Bitmiş işlerin mumlanması ve boyanması, cilalanması öğretilecektir. Çam, gürgen, ıhlamur ve kara ağaca ilâve olarak ceviz, kestane, dişbudak gibi ağaçlar kullanılacaktır.

Üçüncü sınıf

(Haftada 2 saat)

Birinci ve ikinci sınıfta işlenen mevzuları tamamlayıcı işler yaptırılacaktır.

Torna işlerine devam edileceği gibi kaplama ve kakma işlerine de geçilecektir. Bu sınıfta talebe hep birden çalışmaya alıştırmak, muayyen bir mevzu bir grup talebeye verilerek ikmâl ettirilecektir.

Talebenin Mezuniyet imtihanına girmeden evvel hazırlayacağı (deneme) ile vereceği tatbikat dersi için hazırlayacağı ağaçtan işler olursa bu sınıfta hazırlayacaktır.

MADEN İŞLERİ

Birinci sınıf

(Haftada 2 saat)

Birinci sınıfta talebenin teknik hususunda kuvvetlenmesi esas gaye olacak ve atelyede mevcut bütün aletlerin nasıl kullanılacağı öğretilirken temiz ve muntazam işler yaptırılacaktır.

1 — Tel işleri:

Telin düzeltilmesi, bükülmesi, halka ve halezon haline konulması; bağlama; ve lehimle raptı, çekici, mengene, keski, karagaburun, eğe, havya gibi aletler kullanılacak. Muhtelif cins ve kalınlıkta tellerle dikkat oyuncakları, ütü altlığı, kağıt askısı, abajur, teli v. s. yaptırılacaktır.

2 — Teneke ve çinko işleri:

Kesilmesi, düzeltilmesi, muhtelif şekillerde kıvrılması; kenet ve lehimle raptı. Teneke makası, tokmak, çekici, örs, gönye ve perçer kullanılacak. Hamur keskilleri, huni, su kapları, desimetre küp, yağlı ve sulu boya kutuları yaptırılacaktır.

3 — Saç işleri:

Kesilmesi, sathının ve kenarlarının düzeltilmesi, kenet veya perçinle raptı, döverek şukurlaştırılması.

Muhtelif çekiçler, keski kalemleri, makkap, vida, perçin çivisi kullanılacak. Galvanizli veya adi saç ile müselles gönye, anahtar askısı, kürek, şandı, kepeç v. s. yaptırılacaktır.

İkinci sınıf

(Haftada 2 saat)

Bu sene de teknik bilgileri arttıracak işler yapılacaktır. Verilen veya kendileri tarafından bulunan

mevzuların iş resimleri yaptırılarak işler bu resimlere tamamen uygun olarak yapılacaktır. İşler; kullanılacak eşya ve ortaokul tedrisatına uygun ders aletleri olacaktır.

1 — Demir ve çeliğin soğuk ve sıcak işlenmesi, kesilmesi, dövülmesi, eğelenmesi ve tahta aşındırılması, vida açılması gösterilecektir.

Gönye, cetvel, nokta, keski, tornavida, çekici, oyma kalemi, elektrik miknatısı, pusula v. s. yaptırılacaktır.

2 — Pirinç ve bakırın işlenmesi, dövülmesi, sert lehim, madenin parlatılması ve renk verme, boruların bükülmesi gibi tekniklerle gigara tablası, tabak, vazo, kutu, şamdan, şakul, tesiyeye ruhu, kantar, mektup terazisi v. s. yaptırılacaktır.

Üçüncü sınıf

(Haftada 2 saat)

Bu yıl da türlü teknik bilgilere göre yapılacak işlerin resimleri çizilecek ve bunlara tamamıyla sadık kalarak yapılacak işler, orta okul kitaplarının etkisi ile, yapılması mümkün ders aletleri araştırılacaktır.

Torna makinasında çalışma.

İş mevzuları: Makaralar, su burgusu, hava burgusu, kuvvet çemberi, birleşik kap, su fırıldığı, su terleği, sarkaç, tulumba maktar, hayat dairesi v. s.

MUKAVVA İŞLERİ

Birinci sınıf

(Haftada 2 saat)

Birinci sınıfta talebenin teknik hususunda kuvvetlenmesi esas gaye olacak ve atelyede mevcut bütün aletlerin nasıl kullanılacağı öğretilirken muhtelif işler yaptırılacaktır. Kola pişirmek, tutkal hazırlamak. Cet-

vel, mukavva bıçığı, kemik kalem kullanılarak mukavvayı kesmek, kâğıt ve bezle kaplamak suretiyle program aldığı, resimlik, kartotek levhaları yapılacaktır. Aynı alet ve malzeme ile şerit sırtlı, kapaklı, körlüklü, ciltben, sumen, takvimlik yapılacaktır.

Mukavvayı kesip birbirine eklemek suretiyle mücessem şekiller, çeşitli şekillerde kucular yaptırılacaktır.

İkinci sınıf (Haftada 2 saat)

Birinci sınıfta olduğu gibi bu sınıfta da talebenin edindiği teknik bilgiyi ilerletecek faaliyetle bulunacaktır. Evvelâ cilt işlerinde kullanılan alet ve malzeme hakkında bilgi verilecektir.

Broşür şeklindeki basit ciltten başlanarak yarım veya bütün derili cilde kadar cildin bütün tekâmül safhaları gösterilecek ve ilk kapağın kitaptan ve formların birbirinden ayrılmaları, temizlenip tamir edilmeleri, dikilmeleri, sırtların tutkulanmaları yaptırılacaktır.

Kitabın kesilmesi, şirazelenmesi, sırtlarının şekillendirilmeleri, kenatlarının boyanmaları, örme şiraze yaptırılacaktır.

Kitap kapaklarının hazırlanması: Kartonlu, bezli veya derili kapakların hazırlanması, üzerlerine çeşitli tekniklerle linel oynamak suretiyle, mukavvadan harf veya şekiller kesmek suretiyle isimlerini veya şekiller kesmek suretiyle resimlerini veya kitapla ilgili şekillerden birisini basmak.

Kitapların kapaklanması tazyik altında muhafaza ve rötuş edilmeleri:

İşlerin tazyika veya kurumaya terk edildiği zaman dan istifade edilerek orta okullarda kullanılabilecek ve

mukavvadan yapılması mümkün basit ders aletleri yaptırılacaktır.

Üçüncü sınıf (Haftada 2 saat)

Bu sınıfta talebeler birinci ve ikinci sınıflarda edindikleri bilgi ve hünerle kendi seçtikleri konular üzerinde kecdi kendilerine münferit veya topluca işealıştırılacaktır.

Mukavvadan ve ona yardımcı materyelden faydalanılarak işe kalbolunacak konular gruplar veya sınıfla seçilecek, alâkadar öğretmene gösterilerek iş resimleri ve malzeme hesabı yapıldıktan sonra işlenecektir. Ortaokul müfredatından alınacak herhangi işe kalbedilmesi mümkün) bir konu bu kabil müsterek çalışma konusu olarak alınabilir.

Ortaokullarla diğer Eritik okullarda, öğretmen okulunda kurulacak atelyelerin sıhhi vaziyetleri, alınacak aletlerin bir listesi incelenecektir.

Tatbikatlar esnasında kullanılacak ders vasıtaları ile bitirme denemelerine ait işlerden bu dersi ilgilendirenlerin yapılması ile işteğal olunacaktır.

MODELÂJ

I., II. ve III üncü sınıflarda (Haftada 2 saat)

1. — Modelâj tekniği:

Serbest mevzular (el ile).

Kalemler ve diğer aletlerle yapılan mevzular

Kabartma işleri.

Kalıpla yapılan işler.

2. — Modelâjin esas mevzuları:

Leber yapılan işler.

Tabiattan yapılan işler.

İnsan ve hayvanların bazı uzuvları ile bunların tam ve hareket halinde buldukları vaziyetler.

Küklalar, behekler, oyuncak, hayvanlar ve bunların çoğaltılması.

3. — Muhtelif malzeme ile modelâj:

Çamur, plâstilin, balmumu, kar ile.

Kâğıt ile.

Yoğurulmuş kâğıt ile.

Eskişehir taşı gibi işlemiye müsait mahalli malzeme ile.

4. — Çini işleri ve kabartmalar:

Keserek yapılan kabartmalar.

Otomatik vasıtalarla yapılan işler.

Sanatkârane modeller.

5. — Tedrisatta modelâj işlerinden istifade şekilleri:

Resim dersi modelleri.

Coğrafya için modeller.

Tarih için modeller.

Muhtelif derslerde modelâjdan istifade şekilleri.

6. — Çocuklar tarafından yapılan modelâj işlerini tetkik:

Küçük çocukların işleri ve hariz vasıfları.

Küçük çocuklar modelâj işleri yaparken ne gibi vasıtalar kullanırlar.

FOTOĞRAF

İkinci sınıfta

(Haftada 2 saat)

Fotoğraf makineleri ve malzemesi hakkında malûmat. Fotoğraf çekmek, cam ve filimlerin yıkanması, kâğıda kopye etmek, büyültmek ve boyamak.

Tablo, kitap resimleri, harita, kroki, plân, yazı, ağaç ve madenî esyanın fotoğraflarının çekilmesi.

Manzara resimleri. Tarih, Coğrafya ve Yurtbilgisi derslerine yarar konuların fotoğraflarının alınması.

Tabii muhitinde bitki ve hayvanların fotoğraflarının çekilmesi.

Fotoğrafların paspartolanması, camlanması ve çerçeveselenmesi.

Projeksiyon ve epidiyoskop makinelerinin kullanılması ve bunlardan tedrisatla istifade edilmesi.

İŞ TERBİYESİ VE TARİHİ

Birinci sınıf

(Haftada 1 saat)

1. — İş terbiyesi mefumu:

a) İş mefumu.

b) İş mefumunda tarihî değişiklikler.

2. — İş ve meslek terbiyesini zarurî kılan âmilleri:

a) Hayatî ihtiyaçlar, (meslek bakımından.)

b) İktisadî, içtimâî hayatta vukua gelen değişiklikler bakımından.

3. — İş terbiyesi mefumunun tarih seyri içindeki değişiklikleri:

- a) Kültür yaratan milletlerde ana hatlarıyla iş terbiyesi.
- b) Buhar ve elektriği sanayi hayatına tatbik eden milletlerde iş terbiyesi (esas çizgileriyle)
- c) İş terbiyesi fikrinin yayılmasına hizmet eden terbiyeciler.
4. — Türkiye maar'f hayatında iş terbiyesi ve bu cereyanla ilgili faaliyetler:
- a) Tanzimattan meşrutiyete kadar.
- b) Meşrutiyetten Cümhuriyet devrine kadar.
- c) Cümhuriyet devri.
- d) Okul teşkilâtımıza nazaran iş terbiyesi.

İŞ ESASLARINA GÖRE ÖĞRETİM USULÜ VE TEKNİĞİ

II. ve III üncü sınıflarda (Haftada 1 saat)

1. — Umumî Öğretim usulü meseleleri, didaktik faaliyet şekillerinin esasları, didaktik faaliyet şekilleri ve müfredat programı. Faaliyet şekilleri ve hayat.
2. — Tetkik ve müşahede.
- a) Müşahede ruhiyatı.
- b) Müşahede terbiyesi.
- c) Müşahedeyi el faaliyetine bağlamak.
- d) Tedrisatta türlü müşahede çeşitleri.
- e) Müşahede gayesile okulun yapacağı teşkilât.
- f) Okul gezintileri, tetkik syahatleri.
- g) Okul bahçeleri.

- h) Okulda bitiri ve hayvan yetiştirmek.
- i) Talebenin kolleksiyon yapmaları.
3. — Muhtelif tedris vasıtaları ile çalışmak.
- a) Modeller.
- b) Resim, tedarisat levhaları, projeksiyon resimleri.
- c) Haritalar v s.
4. — Sözlü faaliyetleri tetkik.
- a) Öğretmen takriri.
- b) Talebenin ders anlatması.
- c) Tedrisatta radyo ve gramfondan istifade.
5. — Metin'lerle alâkadar faaliyet şekillerini tetkik.
- a) Edebî metinler,
- b) Malûmat kavnağı olan metinler.
- c) Talebeye mahsus ders kitabi.
- d) Yabancı dillerle yazılmış metinler.
- e) Talebe vazifeleri.
- f) Gazete metinleri.
- g) Lügatlerden ve müracaat kitaplarından istifade.
6. — Mefhurları inkişaf ettirmeye yarayan iş şekilleri.
7. — Muhayyilenin inkişafına yarıyacak iş neveleri.
8. — Fikirleri ve hisleri ifadeye yarıyacak iş neveleri, iş dersi öğretiminde yeni telâkkiler.
9. — Mûzik ile ifade tarzı.
10. — Beden terbiyesi ve ifade vasıtası olmak itibariyle cinnastik.
11. — Malûmat edinmiye yarıyacak iş neveleri ve kontrol şekilleri - imtihan metodları ve talimatı,

a) Bütün bir sınıf talebesinin hep birlikte çalışması.

b) Grup halinde faaliyet.

c) Tek tek faaliyet.

13. — Talebenin serbest çalışmasıyla ilgili şekiller.

SINIF TEKNİĞİ

İkinci sınıf

(Haftada 2 saat)

1. — İlk ve ortaokul müfredat programları ve kitapları tetkik edilecektir. Her türlü ifade şekli imkânlarından istifade edilerek, ders mevzularının nasıl işlenebileceği üzerinde görüşülecek ve bunların temin için neler yapılabileceği tesbit edilecektir.

2. — Köy, kasaba veya şehirde oturan çocukların evde, ev dışında ve okulda neler gördükleri tesbit edilecektir.

3. — Tesbit edilen mevzulardan resim ve grafikle şekillendirilecek olanlar resim ve grafik derslerinde, ağaç, maden, mukavva, kâğıt, alçı ve çamurla yapılabilecek olanlar da bu derslerde şekillendirilecektir.

4. — Bu mevzuların, kolay ve basit aletler kullanılarak hangi malzemelerle ve nasıl işleneceği gösterilecektir.

5. — Muhtelif mevzularda tedarikat lavhaları yapılacaktır.

PSİKOLOJİ

Birinci sınıf

(Haftada 1 saat)

Pedagoji Şubesinin ikinci sınıfında okutulan Psikoloji dersi müfredatı hulâsa halinde resim ve iş dersini ilgilendiren cihetleri belirtmek üzere okutulacaktır.

DERS TABİKATI

Üçüncü sınıf

(Haftada 4 saat)

1. — Ders yılı başında şube öğretmenleri o ders yılının ikinci sömestrinde tabikat örnek dersi olarak yaptırılacak türlü mevzuları birlikte tespit ederek okul idaresine verecekler ve talebeye ilân edeceklerdir. Talebe bu mevzular için ferdan veya yardımlaşarak icap eden hazırlıkları yapmağa başlayacaklardır.

2. — Birinci sömestirde talebe öğretmenleri tarafından ortaokullarda ve lüzumuna göre ilkokullarda yapılacak örnek dersleri takip edeceklerdir. Ayrılmak muayyen saatlerde okulda bunların izah ve münakaşaları yapılacaktır.

3. — İkinci sömestirde, sene başında ilân edilen mevzular talebe arasında kura ile taksim olunacak ve her talebe yapılacak program dahilinde bu suretle seçilir ortaokullarında en az iki örnek ders verecek ve bu örnek derslerin tenkit ve münakaşaları alâkadar öğretmenlerin nezaret ve idaresi altında okulda yapılacaktır.

Romantizm: Lamartine, A. de Vigny, Victor Hugo, A. de Musset.

Romantik tiyatro: A. Dumas, Musset, Hugo.

Roman: George Sand. Realist roman: Balzac. — Psikolojik roman: Stendhal: Tenkit Sainte — Beuve, H. Tain. E. Renan. Naturalisme.

Şiir: Baudelaire, Leconte de Lisle.

Roman: Flaubert, E. Zola, Daudet, Guy de Maupassant, A. France. Loti. — Symbolisme ve diğer meslekler. — Fransız edebiyatının bugünkü vaziyetine ait hulâsa.

SANAT TARİHİ

Türkçe şubesi

Birinci sınıf

(Haftada 1 saat)

Tarih — Coğrafya şubesi

Birinci sınıf

(Haftada 2 saat)

Sanat tarihi dersi büyük sanat eserlerinin tabli ve izahına istinat edecektir. Tarihi ve nazari malumat eserin kıymetini, ehemmiyetini, tafakkür ve medeniyet tarihindeki mevkiini tayin maksadıyla verilecektir.

Bu malumatın hududları aşağıda gösterilmiştir. Derisin hareket noktası bir sanat eseri olacak ve talebe eserle fotoğraf, kopye, projeksiyon, disk vesaire gibi vasıtalarla mümkün olduğu kadar yakından temas edecektir.

PLÂSTİK SANATLAR

I. Sanat hakkında umumî görüşler:

Sanat nedir? — Resim, heykel, mimari sanatlerinin esasları ve birbirleriyle mukayeseleri. — Tarihten evvelki devirlerde sanat.

II. Türk sanatları:

İslamiyetten evvel ve sonra (Ortaasya'da, Hindistan'da Mısır'da). — Anadolu'da Selçuk sanatı: Başlangıcı, inkişafı. — Konya'da Alâeddin devrinde yapılan mimari eserler ve aralarındaki üslûp farkları. — Kemer, kubbe, sütunlar, başlıklar, höcre, tezyini unsurlar.

Osmanlı sanatı:

Başlangıcı, inkişafı. — İstanbul'un fethinden evvelki Osmanlı mimarisi (İznik, Bursa, Edirne). — Höcre, kemer, kubbe, sütunlar başlıklar, pilayeler, muhtelif tezyini unsurlar. — İstanbul'da klâsik devir ve hususiyeti. — Mimar Hayrettin ve Bayazıt Camii. — Mimar Sinan, Mimarîde Reform, Süleymaniye camii ve Sinan'ın diğer eserleri. — Sinan'ın muakkipleri. — İstanbul'da klâsik devrin sonu ve Avrupaî tesirler (Barok, Rokoko, Ampir). — Osmanlı mimarisinde dinî, yarı dinî mahiyette ve profan şaheserler.

III. Bizans sanatı:

Başlangıcı. — Bizans sanatının mümeviz vasıfları, Ayasofya ve İstanbul'daki diğer mimari eserler. — Resim sanatı: Mozaik, Fresk.

IV. Mısır ve Önasya sanatları:

Mısır'da sanat an'anesi. — Resim, heykel ve mimarîde muhtelif devirlere ait usul ve prensip-

ler. — Mısır'da meşhur mimarî âbideler ve diğer sanat eserleri.

Anadolu'da Etil sanatı ve tanınmış sanat merkezleri, eserler.
Mezopotamya'daki Sumer, Gildan, Asur sanatları ve İran sanatı hakkında muhtasar malûmat. (Eserlerin projeksiyonla izahı).

V. Yunan ve Roma sanatleri:

Yunan sanatının nasıl doğduğu: İnkişaf devirleri Dorik, İyonik ve Korentiyen tarzları. — Yunanistan'daki ve Garbi Anadolu'daki meşhur medeniyet merkezleri ve buradaki tanınmış mabetlerle diğer sanat eserleri.

Yunanistanda heykel sanatı ve inkişafı (Miron, Phidias, Poliklet v. s. heykeltıraşların tanınmış eserleri).

Roma sanatı: Yunan sanatı ile olan münasebeti. — Roma mimarisinin esasları ve meşhur mimarî eserler. — Roma heykel sanatı. — Roma resim sanatı. (Mozayik ve fresk). — Roma'da ilk Hıristiyan eserleri (Katakompalar, basilikalar, freskler.)

II

VI. Ortaçağ Hıristiyan sanatı:

Röman stili nedir? — Mimarî ve sair sanatlerdeki bariz vasıfaları. — İtalya, Fransa ve Orta Avrupa'daki Gotik sanat (Resim, heykel ve mimarîde Gotik ve meşhur eserler.)

VII. İtalya'da Rönesans:

Rönesansın niçin ve nasıl olduğu? — Resim ve heykelde ilk rönesans üstatları (Giotto, Masaccio, Donatello, Ferrocchio, Luca della Robia

ve meşhur eserleri). — Rönesans mimarîsi, Floransa'da meşhur mimarî eserler.

Yüksek Rönesans: Leonardo, Michelangelo, Raffael, Corregio ve en meşhur eserleri. — Şimal Rönesansı (Dürer, Holbein ve meşhur eserleri).

VIII. Barok ve Rokoko:

Barok nasıl doğdu? — Barok'un resim, heykel ve mimarîdeki karakteristik vasıfları. — İtalya'da Lorenzo Berinini ve meşhur eserleri. — Fransa ve Almanya'da meşhur Barok üstatları ve eserleri (Resim, heykel, mimarî ve porselen). — Avrupa'nın muhtelif memleketlerinde Barok resim (Velasquez, Müriillo, Rubens, Rembrandt, Frans Hals).

Rokoko Nedir? Nasıl olduğu? — Resim, heykel ve mimarîde tanınmış eserler. — Fransa'da Wateau.

IX. XIX uncu asırda sanat:

Klâsizm nedir, nasıl doğdu? — Mimarîde ve diğer sanatlerde klâsik eserler. — XIX uncu asrın son yarısındaki resim mektepleri. — Romantizm (resimde) ve üstadları. — Fransa'da August Rodin ve heykelde reform. — Rodin'in meşhur eserleri.

X. Modern sanat nasıl ve ne gibi tesirlele başladı? Fransız resmi. — Empresyonizm ve Ekspresyonizmin esasları. — Césanne, Van Gogh, Gauguin ve tanınmış eserleri. — Resimde muhtelif istikametler. — Resim, heykel ve mimarîde en son hareketler.

56

Modern cemiyetlerde istihsal, mübadele, teverzü ve istihlâk.

İş bölümü. Sebepleri, nevileri ve neticeleri.

İktisadi kıymet, fiyat, para, kredi ve müesseseleri. Piyasa ve teşkilâtı.

Millî iktisat, cihan iktisadiyatı: Gümrük ve dış ticarete ait teşkilât ve tedbirler.

İkinci sınıf

(Haftada 1 saat)

Hukukî Sosyoloji. Hukukun tarifi:

Klân - Kabile - Toprağa bağlılık - Site - İmparatorluk, derebeylik - millet ve milliyet. Muhtelif nazariyeler. Türkiye'de milliyet fikrinin doğuşu tekâmülü.

Devlet ve hükûmet ve şekilleri. Muhtelif nazariyeler. Bugünkü devlet bünyesi ve vazifesi. Devletçilik.

Not: Tarih — Coğrafya şubesinde okutulan bu dersle Türkiye Cumhuriyeti Tarihi dersi Orteokullarda Yurtbilgisi okutacak olan bu şube mezunlarının bu mevzu için lüzumlu nazari malûmata sahip olmalarını temine yarıyacaktır.

(Tarih - Coğrafya Şubesi)

RESİM — İŞ

Birinci sınıf

(Haftada 2 saat)

İŞ DERSLERİ

İş areyesi ve aletleri: kullanılışları hakkında bilgi, muhtelif iş teknikleri, (bu işlerin mevzuları orta okullun Tarih - Coğrafya tedrisatına göre ders vasıtası ola-

bilecek işlerden intihap edilecektir.) Mukavva, tel, te-neke, tahta, çamur ve alçı hakkında bilgi.

Haritaların bezlenmesi, grafik ve plân zeminlerinin hazırlanması. Cam ve telle tesviye münhanilerinin gösterilmesi. Tul ve arz dairelerini gösterir tel şekil. Güneş saati. Kabartma harita. Tesviye münhanili haritalara göre mukavva ile işlenerek çamur veya plastilin ile doldurularak alçı kalıplar alınması ve alçı dökerek teksiri, muhtelif ifadelere göre boyanması.

RESİM DERSLERİ

Plân çıkartmak, araziden fotoğraf resmi. Harita çizme tekniği (kara tahtaya çizilecek şekilde), rediz ucu ile harita çalışmaları. Muhtelif grafikler.

RESİM-İŞ-YAZI

Birinci sınıf

(Haftada 4 saat)

Resim:

Kum, kil ve kar gibi materyel üzerinde çizgilerle ifade.

Patates, yeralması, turp, şalgam gibi sebzelele basit motifler kesmek suretiyle renkli ve siyah baskı işleri.

Linolyom, tahta, mantar ve lastik oymak suretiyle baskı işleri.

Kalıp oymak ve püskürtmek suretiyle (Şablon usulüyle) teryini mahiyette resim yapmak.

Çini mürekkebiyle veya siyah kâğıt kesmek suretiyle siyah-beyaz (siluet) resim yapmak.

Kuruşun kalem ve renkli kalem boyalarla resim yapmak.

Renkli çini mürekkepleriyle iş resmi, plân veya harita kopvesi, makine makraı v. s. yapmak.

(Her teknik, ilkokul müfredat programlarından alınacak konular üzerinde işlenecektir.)

İş:

Mukavva işleri -- İş dersi için malzeme hazırlanması: Kola, tutkal, kâğıt, jelâtin ile yoğunluğu artırılmış su (Ebru kâğıdı) yapmak.

(Kolanın pişirilmesi, tutkalın kaynatılması). Kola ve batık kâğıdı hazırlamak. Kâğıt mukavva ve benzin kesilerek yapılandırılması: Kitap kapağı programı ve takvimi aldığı, ciltbent hazırlamak. -- Ciltleri bızulan kitapların tamiri, basit broşür cildi, sicimli cilt.

Maden işleri. -- Basit tel işleri (Telleri bükerek kâğıt askısı, ütü aldığı, çocuk oyuncakları v. s. gibi şeyler yapmak).

Teneke bükme işleri ve lehimleme (Tenekeден bükerek kullanışlı ders araçları yapmak. Rüzgâr fırıldığı, su çarkı, rende huni, sıvı ölçüleri v. s. yapmak). Ağaç işleri. Tahtayı keserek, rendeleyip göneyliyerek harita çataları, fırça ve elbise askıları ve basit ders araçları yapmak. (Boy ölçme aleti, baskül ve terazi modelleri, makaralar v. s. yapmak).

Modelaj. -- Çamur alçı ve kil ile çocuğa göre modelaj. Bazı meyve ve sebzelelerin iş hayatına ait faaliyetlelerin çamur ve kar gibi materyel ile şekillen-dirilmeleri. İnsan ve hayvan, dağ; tepe, dere ev. kümes v. s. gibi kanunların işlenilmeleri.

Yazı:

(Türkçe şubesi yazı müfredatı tatbik edilecektir.)

İkinci sınıf

(Haftada 4 saat)

Resim:

Resim tedrisatı ve sanat terbiyesi hakkında fikir. Türkiye'de resim, öğretiminin tarihçesi. -- Resim yapma işinin psikolojik ve pedagojik bakımdan incelenmesi. -- Muhitin resim öğretimi yönünden incelenmesi -- Model meselesi. Çocuk resimlelerinin ve yazılarının incelenmesi.

Konu ve yapıları bakımından resim: Ezber resim; tabiatın resim, kopye resim. - Muhayyile, hafıza resimleri. - Müşahedelere dayanan resimler. - Sanayi resimleri. - Geometrik resim, tezyini resim.

Yapıldıkları materyellere göre resim: Kum, top-rak ve kardan resim; renkli tebeşir, pastel ve sulu buya ile resim; kara ve renkli kalemlerle resim. - Yağlı boya ile resim.

Yazı: Resim gibi bir ifade vasıtası olması baki-

mundan yazının tekâmülü - muhtelif yazı metodları, yazı yazarken dikkat edilecek sıhhi noktalar yazı materyelleri.

İlkokul müfredat programının bu derslere ait kısımlarının incelenmesi. — Resim ve iş dersleriyle yürüyecek yazı derslerinin üniteler içinde göstereceği hususiyetler. — Alfabe öğretimi ile birlikte yürüyecek yazı öğretimi.

(Türkçe şubesi yazı müfredatına devam olunacak ve ayrıca yazı ve resim, dersleri tatbikatı yaptırılacaktır.)

İş:

İş dersinin esasları. — İş prensipleri. — İşin nevi-leri ve mahiyeti. İlkokul müfredat programının bu dersle ilgili bahislerinin incelenmesi. İlkokullarda havat bilgisi, tabiat bilgisi, tarih, coğrafya, aile bilgisi, Aritmetik ve geometri derslerine yardımcı vasıtaların hazırlanması bu faaliyetin gerektirdiği malzemenin hazırlanması.

Kabartma harita (telden, camdan, irtifa eğrileri mukavva ve kontraplaktan, kum ve kilden.)

Güneş yolu dayiresi (mukavva ve tenekeden.)

Harita ve levhaların bezlenmesi, tamirleri.

Muhtelif malzeme ile akvaryum, terrarium, inzek-taryum yapmak.

İlkokul müfredat programlarındaki ünitelerden bazılarının iş dersi ve resmi de içine alan plânlarının yapılması. Münakaşa ve tatbiki.

Bir mevzuun çeşitli materyel ile muhtelif atelye-lerde bütün sınıf veya gruplara ayrılan talebeler ta-tafından işlenmesi: Yollar, bir köy çiftlik, su v. s. gibi. Kum masasında faaliyet. Kum masasının öğretimde önemi.

(Bu derslerin öğretim usulüne ait teorik ve tatbiki bilgiler Hususi Öğretim Usulü öğretmeniyle mutabık kâhınarak gösterilecektir.)

SOSYOLOJİ

I. ve II inci sınıflarda

(Haftada 1 saat)

Sosyal hâdisenin muhtelif sosyolojik ekollerde te-lâkki edilmiş tarzı. Sosyal kıymetler, farklılaşma ve müeyyideler.

Ahlâkî sosyoloji: Ahlâkî kıymet hükmünün farklılaşma suretiyle doğuşu. Ahlâkî realite ve vicdan. Ahlâkta değişmeyen ve değişen usuller. Moralite ve kaideler. Örf, âdet, ve mes'uliyet.

Ahlâkî izah etmeğe çalışan felsefi fikirler. Ahlâkî müsbet bir ilim halinde tedvin teşebbüsleri.

MÜZİK

Birinci sınıf

(Haftada 1 saat)

Do majör ve lâ minör tonları. — Onaltılık not kıymetine kadar ritim materyelleri. — Başlıca basit ve mürekkep mezürler üzerinde, tempo ve dinamik unsurları tatbik edilmek suretiyle basit irtifa ve ritim temrinleri. — Solfej, imlâ, deşifre, ses, teneffüs ve te-lâfuz temrinleri.

(Entonasyon temrinleri esnasında ayânî vasıtalar, irtifa ve ritim temrinlerine ait el işaretleri kullanıla-cak ve temrinler tek sesli olduğu gibi çok sesli ola-rak ta yaptırılacak ve kanonlara ehemmiyet verile-cektir.)

Arızalar. La armonik ve melodik minör tonlar üzerinde temrinler. — Dyezli, bemollü muhtelif ma-jör ve minör tonların teorik olarak müteleası. — Al-

Güneş: Bünyesindeki maddeler, güneşin tabakaları, güneşin sıcaklığı, Güneş lekeleri. Bunların arız manganizması üzerine tesiri.

AY: Ayın hareketleri, safhaları. Fiziksel bünyesi.

Ay ve güneş tutulması.

Gök küresinde mevki tayini.

Yatay koordinatlar sistemi, Ekvatorial koordinatlar sistemi. Teodolit, Meridiyen dürbünü.

Gezegener: Hareket kanunları üzerine tarihsel bilgi. Kepler kanunları. Gezegenerin ve uyduların fiziksel yapıları.

Yıldızlar: Parlaklıkları, uzaklıkları; - yıldızların özel hareketleri yıldız akımları. Yıldızlar âleminin teşekkülü üzerine düşünceler, Saman yolu, yıldız kümeleri, nebülözler.

Huygens'in merkezi kuvvetler teorisi. Bu teori ile Kepler kanunlarının incelenmesi. Newton'ın çekim kanunu. Gezegenerin hareketlerinin tefaculi denklemleri. Eski ve yeni astronomi arasında kısa bir mukayese.

FİZİK

İkinci sınıf

(Haftada 4 saat ders, 2 saat pratik çalışma)

Fiziki ve Tabii İlimler şubesinin 3, 4 ve 5 inci sömestirlerinde gösterilen müfredatın aynıdır.

(*Matematik Şubesi*)

Birinci sınıf

(Haftada 1 saat)

Atelveler ve bu atelvelerdeki aletlerin adları, kullandıkları yerler, vakuu melhuuz kazalar ve önlenmeleri. İlk tedbirler.

Kâğıt, karton ve ince mukayyadan bükerek, çizerek bükme suretile tutkalla yapıştırılarak geometri şekilli-ri yapmak, şekilleri kâğıt ve bezle kaplamak «Üçgen, kare, dikey dörkenparalel ve eşkenar dörtkenler, yamuk poligonlaire şekilleri v. s. gibi.»

Tahtadan cetvel, kontrplaktan gönve ve minkale kışmek, boyamak ve rakamlamak, Som ağaçtan geometri şekilleri yapmak. Pantoğraf gibi basit matematik aletleri yapmak.

Tel, teneke ve saş gibi madeni malzeme ile mücessem şekiller yapmak.

Teli, tenekeyi, saşı bükerek, geyme lehim yapma suretile rapetmek.

RESİM

(Haftada 1 saat)

Resim dersinin öğretimde yardımcı rolü:

Siyah tahtada çeşitli doğruların gerektirdiği gibi çizilmesi.

Doğrulardan şekillerin çizilmelerine geçiş.

Siyah tahtada süratle teoremlere ait şekillerin çizilmeleri.

Cetvel tahtası, T. cetveli, gönve ve minkale ile doğrular, açılar, daireye, yaylar ve dilimleri ve çeşitleri şekillerin çizilmeleri

Tarama kalemi, tablalı (Okul) veya (Rediz) uçları ile siyah tahtada tekniğinde çini mürekkebi ve boya çalısmak.

İş dersinde yapılan şekillerin üzerinde çini mürekkebi ile ağı ortayı, kenar ortayı köşegen ve teğetler, kesek, bütün ve yarı çapları v. s. çizmek.

Bazı önemli teoremlerin (tuleg, pisagor, öklit v.s. teoremleri gibi) çizilmeleri.

Bu derslerle ilgili seçitli faaliyetler (Hayvanlara ve bitkilere ihtimam, koleksiyonculuk).

Ders yılı başından itibaren talebe ortaokullarda ders tabikatına sevk olunacaktır.

Not:

Fiziki ve Tabii ilimler şubesinde bu ders için ayrılan bir saat şube öğretmenleri tarafından münavebe ile kullanılacaktır.

A) İŞ

Üçüncü sınıf

5 inci sümestr

(Haftada 1 saat)

Atelye alet ve malzeme bilgisi verilecek.

Mukayya, tel, teneke, tahta, şamur, alçı gibi işlerin tekniği gösterilecek ve bunlara ait iş mevzuatları, ortaokul kitapları tetik ettirilecek yapılmaları mümkün ders vasıtaları ve ders aletleri talebe yaptırılacaktır.

(*Fiziki ve Tabii İlimler Şubesi*)

B) RESİM

Üçüncü sınıf

5 inci Sümestr

(Haftada 1 saat)

Ortaokul, Fizik, kimya, botanik derslerine göre siyah tabraya şematik resim çizilecek için rediye ucu ile siyah-beyaz ve renkli olarak yazdırılacaktır.

C) TAHNİT

Üçüncü sınıf

6 inci Sümestr

(Haftada 2 saat)

Muhibte yapılan gezi ve araştırmalarda bulunan kelebek, tırtıl ve böceklerin toplanması, kurutma ve ilâğlanması, korunup saklanması; bunlardan koleksiyon yapılması.

Muhibte raslanan kuş ve hayvanlardan elde edilenlerin tetik ve karşılaştırılmaları için doldurma tarzı ve muhafazası.

Bazı hayvanların ve teşrihi piyeslerin mayi içinde muhafazası.

Bu işlerde alet ve malzeme ile eczaların kullanma ve yapma bilgileri gösterilecektir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Yahya. Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1985'e). Genişletilmiş ikinci baskı. A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara 1985.
- Alaylıoğlu, Ruşen-Ferhan Oğuzkan. Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü. İkinci baskı. İnkılâp ve Aka Yayınları, Ankara 1976.
- Altınok, İsmail. Bir Ressamın Notları, Türk Resminin Sorunları. Ankara 1980.
- Altunya, Niyazi. "Gazi Eğitim Enstitüsü Programlarının Değerlendirilmesi"-1930-1980. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1981.
- Apaydın, Talip. "Unutamadığım Öğretmenlerim". Unutulmayan Öğretmenler. Öğretmen Yayınları, Ankara 1984.
- Arık, Alev. Yaratıcılık. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.
- Atar, Seval. "Türkiye'de İlköğretim Okulları İkinci Basamak ve Ortaokullarda Resim ile İş ve Teknik Eğitimi Dersi Müfredat Programlarının Yaratıcılığa Verdiği Önem Yönünden Karşılaştırılması". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara 1986.
- Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu (9-10 Nisan 1981). A.Ü.Eğitim Fakültesi yayınları, Atatürk'ün 100.Doğum Yılına Armağan, Ankara 1981.
- Atatürk, Gazi M.Kemal. Söyley. Altıncı bası, Cilt I-II. Kısaltılarak basıma hazırlayan:Ord.Prof.Dr.Hıfzı Veldet Velidedeoğlu. Çağdaş Yayınları, Ankara 1980.
- Atatürk, Gazi M.Kemal. Söyley. Cilt III. Belgeler. Türkçeleştirerek Basıma Hazırlayan:Ord.Prof.Dr.Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1981.

- Atatürk, M. Kemâl. "Onuncu Yıl Nutku". Kültür ve Sanat. 50.Yıl Sayısı. 2: Ekim 1973.
- Atatürk. Söyley (Nutuk). Üçüncü baskı. Birinci cilt. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1966.
- Atatürk.Söyley (Nutuk). Üçüncü baskı. İkinci cilt. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1966.
- Ayas, Nevzat. Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi-Kurulus ve Tarihceler. Ankara 1948.
- Aytaç, Kemal. "İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu", Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri. Unesco Milli Komisyonu, Ankara 1987.
- Aytaç, Kemal. Çağdas Eğitim Akımları (Yabancı Ülkelerde). İkinci baskı. A.Ü.Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1981.
- Aytaç, Kemal. "Baltacıoğlu'nun Eğitim Sisteminin Ana Gelişimi", Yeni Adam. 921: Mayıs 1978.
- Balaban, Mustafa Rahmi. "Gazi Paşa Hazretlerinin Maarif Umdesi", (Asri Terbiye ve Maarif, 1923), Milli Eğitim.3: Haziran 1973.
- "Baltacıoğlu'nun Bulunduğu Görevler", Yeni Adam. 921: Mayıs 1978.
- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı. "Atatürk'ün Devrimciliği", Kültür ve Sanat, 50.Yıl Sayısı,2: Ekim 1973. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı.
- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı. Pedagojide İhtilâl. İstanbul 1964.
- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı. Öğretmen. Öğretmen Kitapları, 1944.
- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı. Rüyamdaki Okullar, Yeni Adam Yayınları, İstanbul 1944.
- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı. "İdeal Okul", Yeni Adam.239: 27 Temmuz 1939.
- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı. "Hayatım" Yazı Dizisi, Yeni Adam.1939.
- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı.Toplu Tedris (İctimai Mektep Prensiplerine Göre). İstanbul 1938.
- Baltacıoğlu,İsmail Hakkı. Terbiye. Semih Lütfü Suhulet Kütüphanesi, İstanbul 1932.

- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı. Resim ve Terbiye. Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1931.
- Baymur, Feriha. Genel Psikoloji. Yedinci baskı. İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1985.
- Binbaşıoğlu, Cavit. Eğitim Düşüncesi Tarihi. Binbaşıoğlu Yayınevi, Ankara 1982.
- Binbaşıoğlu, Cavit. "Atatürk'te Öğretim Yöntemi Anlayışı", Milli Eğitim. Atatürk Özel Sayısı: 19 Mayıs 1981.
- Bingöl, Cemal. Resim Nedir,Nasıl Yapılır,Nasıl Öğrenilir. M.E.B. Yayınları İstanbul 1975.
- Burger, Eduard. İs Pedagojisi, Çeviren:H.Fikret Kanad, İkinci baskı, M.E.B.Devlet Kitapları, Ankara 1976.
- Bursalıoğlu, Ziya. "Atatürk Döneminde Eğitim Felsefesi ve Yenileşmesi", Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu. A.Ü.Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara 1981.
- Cezar, Mustafa. "Güzel Sanatlar Akademisi'nden 100. Yılda Mimar Sinan Üniversitesine". Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl. M.S.Ü. Yayınları, İstanbul 1983.
- Cezar, Mustafa. "Yüzyıllık Bir Sanat Eğitim Kurumu", Sanat Çevresi, 53: Mart 1983.
- Cezar, Mustafa. Sanatta Batı'ya Acılış ve Osman Hamdi. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1971.
- Cicioğlu, Hasan. Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim. Tarihi Gelişim. A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara 1985.
- Cimi, Mehmet. Tonguç Baba. Ülkeyi Kucaklayan Adam. Akyüz Yayınları, İstanbul 1990.
- Çakır, Ayşe. "Temeleğitim İkinci Basamağında (Ortaokullarda) Plastik Sanatlar Eğitim", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1985.
- Çelebi, Ali Avni. "Öğretmenlik Yaşantıları" konulu görüşme. İstanbul: 30 Ocak 1990.

- Dâver, Bülent. "Atatürk ve Sosyo-Politik Sistem", Çağdas Düşüncenin Işığında Atatürk. Dr.Nejat Eczacıbaşı Vakfı Yayınları, İstanbul 1983.
- Dewey, John. Türkiye Maarifi Hakkında Rapor. T.C.Maarif Vekilliği, İstanbul 1939.
- "Doğan Kardeş Çocuk Resimleri Yarışması Jüri Raporu, 1946", (Şerif Baykurt'tan sağlandı). 1989.
- Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi. Güzel Sanatlar Eğitimi Bildirileri. A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi, 24-28 Eylül 1990 (Baskıda), Ankara.
- Elibal, Gültekin. Atatürk ve Resim Heykel. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1973.
- Epikman, Refik. "50.Yılda Sanatımız", Kültür ve Sanat, 50.yıl sayısı, 2: Ekim 1973.
- Epikman, Refik. Osman Hamdi (1842-1910). M.E.B.Devlet Kitapları Müdürlüğü, İstanbul 1967.
- Erbil, Devrim. "Devrim Erbil Atölyesi", Sanat Cevresi, 53: Mart 1983.
- Ergin, Osman. İstanbul Mektepleri ve İlim, Terbiye ve San'at Müesseseleri Dolayısıyla. Türkiye Maarif Tarihi. 5.cilt, İstanbul 1977.
- Ergün, Mustafa. Atatürk Devri Türk Eğitimi. A.Ü.Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1982.
- Erkün, Safa. "Bir Kurumlaşma Süreci: Sanayi-i Nefise Mektebinden Mimar Sinan Üniversitesine", Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl. M.S.Ü.Yayınları, İstanbul 1983.
- Etike, Serap. "İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Resim Öğretmeni Yetiştiren Programlara Öneriler", Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü Bugünü Geleceği Sempozyumu. Gazi Üniversitesi, Ankara 1987.
- Etike, Serap. "Gençliğin Sanat Eğitimine Kimi Değinmeler", Sanat ve Gençlik Sempozyumu. Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul 1985.

- Fischer, Ernst. Sanatın Gerekliliği. Çeviren: Burç Evrim, Özgür Yayınları, İstanbul 1974.
- Frey. "İş Mektebi Cereyanı Hakkında Rapor", Maarif Vekâleti Mecmuası. 9: 1 Eylül 1926 (Eski harf Türkçe'den çeviren: Niyazi Altunya).
- Frey. "Mektep Müzesi Hakkında Rapor", Maarif Vekâleti Mecmuası. 9:1 Eylül 1926 (Eski harf Türkçe'den çeviren: Niyazi Altunya).
- "Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim İş Bölümü'nden 1935-1946 Yıllarında Mezun Olanlar ve Araştırma Konularını İçeren Özel Belge" (G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi, Resim-İş Eğitimi Bölümü Başkanı Doç.Dr. Nihat Boydaş'tan sağlandı). 1989.
- Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim-İş Bölümü, Öğrenci Sergisi Brosürü, 1950.
- "Gazi Terbiye Enstitüsü Resim-İş Şubesi Mezunlarının Sergisi", İlköğretim. 88: 30 Haziran 1941.
- Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü Müfredat Programı. T.C. Maarif Vekilliği, Ankara 1941.
- Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü. Teşkilât ve Programlar. Ankara 1931.
- Gençaydın, Zafer. "Temel Sanat Eğitiminin Düşünsel Temelleri", Güzel Sanatlar Fakültesinde Temel Sanat Eğitimi Semineri. H.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, Ankara 1989.
- Gençaydın, Zafer. "Güzel Sanatlar Eğitimi Üstüne Görüşler", Milli Eğitim. 60: Ocak-Şubat-Mart 1983.
- Giritli, Osman. "Cevat Memduh Altar'la Sanat ve Kültür Politikamız Üstüne", Hürriyet Gösteri. 68: Temmuz 1986.
- Gökaydın, Nevide-Hidayet Telli. "Hayrullah Örs". Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri. Unesco Milli Komisyonu, Ankara 1987.
- Gökberk, Macit. "Aydınlanma Felsefesi, Devrimler ve Atatürk". Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk. Dr.Nejat Eczacıbaşı Vakfı Yayınları, İstanbul 1983.
- Harpokulu Tarihçesi, 1834-1945.

- İnan, Afet. Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler. Dördüncü baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1984.
- İnan, Afet. "Devletimizin Kuruluşu Atatürk'ün Başarısı". Kültür ve Sanat, 50.Yıl sayısı, 2: Ekim 1973, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, İstanbul.
- İnan, M. Rauf. Bir Ömrün Öyküsü 2, Köy Enstitüleri ve Sonrası, Öğretmen Yayınları, Ankara 1988.
- İnan, M. Rauf. Bir Ömrün Öyküsü 1. Öğretmen Yayınları, Ankara 1986.
- İnan, M. Rauf. "Atatürk'ün Eğitimci Kişiliği", Cumhuriyet Döneminde Eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1983.
- İnan, M. Rauf. "Cumhuriyet'in İlk On Yılında Eğitimimizin Durumu ve Belirgin Özellikleri", Atatürk ve Eğitim. Türk Eğitim Derneği Yay., Ankara 1981.
- İnan, M. Rauf. Mustafa Necati. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1980.
- İnan, M. Rauf. "Zamanın Önünde Düşünen ve Yürüyen Adam", Yeni Adam. 921: Mayıs 1978.
- İnan, M. Rauf. Çocuğa Göre Okulda Öğretim I. Öğretmen Dergisi Yayınları, Ankara 1953.
- İçmeli, Mürşide. "Resim Semineri" konulu görüşme, 1 Nisan 1990, Ankara.
- İçmeli, Mürşide. "Hatırladıklarım", Sanat Çevresi. 28: Şubat 1981.
- Kagan, Moissej. Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat. Çeviren: Aziz Çalışlar. Altın Kitaplar Yayınevi, 1982.
- Kan, Cengiz. "Hocam Necdet Pençe'nin Ardından", Yeni Ortaöğretim. 4: Aralık 1964.
- Kan, Cengiz. "İş-Resim Sergisi", İlköğretim. 183-185: 1 Ağustos 1945.
- Kaptan, Arif. "Refik Epikman", Kültür ve Sanat. Sayı 3, Aralık 1974.
- Katoğlu, Murat. "Cumhuriyet Devrinde Güzel Sanatlar Eğitimi ve Sanat Kurumları", Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü. Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Kürsüsü, 1974.

Kavcar, Cahit. "Güzel Sanatlar Eğitimi", Cumhuriyet Döneminde Eğitim. M.E.B.Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, Atatürk Kitapları, İstanbul 1983.

Kaya, Kemal. 10-15 Yaşındaki Çocuklar İçin. Resim Dersleri. İstanbul 1940.

Kaya, Kemal. 6-10 Yaşındaki Çocuklar İçin. Resim Dersleri. İstanbul 1937.

Kaya, Yahya Kemal. "İsmail Hakkı Tonguç", Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri. Unesco Milli Komisyonu, Ankara 1987.

Koçak, Cemal. "Milli Şef Döneminin Kültürel Yaşamı". Hürriyet Gösteri. 68: Temmuz 1986.

Koçer, Hasan Ali. Eğitim Sorunlarımız Üzerine İncelemeler ve Düşünceler. Türk Eğitim Tarihi Araştırmaları 3, Ankara 1975.

Koçer, Hasan Ali. Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi(1773-1923), İkinci bası, Talim Terbiye Dairesi Yayınları:12, Eğitim Serisi:3, İstanbul 1974.

Kolçak, Sabri. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Eğitimin Felsefesini Yapan Pedagog. İzmir 1968.

Kutluğ, Nüzhet. "Yıl 1947", Sanat Çevresi.102: Nisan 1987.

Köknel, Özcan. Kaygıdan Mütlülüğe Kişilik. İkinci baskı. Altın Kitaplar Yayınevi, 1982.

Köksal, Ahmet. Ressam, Eğitimci ve Yazar Malik Aksel. Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Sanat Yayınları, İstanbul 1988.

Köksal, Ahmet. "Malik Aksel'den Anılar, Gazi Eğitimin Kuruluş Yılları", Sanat Çevresi, 112: Şubat 1978.

"Maarif Vekâleti Tarafından Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Talimatnamesi", Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası.20. 15 Eylül 1927(Eski harf Türkçe'den çeviren: Niyazi Altunya).

"Maarif Vekâletince Açılan İş Prensiplerine Müstenit Tedrisat Kursu", Maarif Vekâleti Mecmuası.9: 1 Eylül 1926 (Eski harf Türkçe'den çeviren:Niyazi Altunya).

Maaske, Roben J. Türkiye'de Öğretmen Yetistirme Hakkında Rapor. Maarif Vekâleti, Ankara 1956.

Meydan Larousse, Büyük Lûgat ve Ansiklopedi. Meydan Yayınevi, İstanbul 1969-1973.

Nadir Nadi. Perde Aralığından. Cumhuriyet Yayınları, İstanbul 1964.

Oğuzkan, Ferhan. "Hasan Ali Yücel", Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri. Unesco Türkiye Milli Komisyonu, Ankara 1987.

Oğuzkan, A.Ferhan. "Atatürk ve Bazı Eğitim Problemleri", Çağdas Eğitim. 28: Kasım 1978.

Oğuzkan, Turhan. "Atatürk'ün Eğitimci Kişiliği", Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri. Unesco Milli Komisyonu, Ankara 1987.

"Okullarda Elishi Atelyesi Kurulması Konulu Tamim", Maarif Vekaleti Tebliğler Mecmuası 8: 15 Eylül 1926 (Eski harf Türkçe'den çeviren:Niyazi Altunya).

Ortamektep Müfredat Programı. T.C.Maarif Vekâleti, İstanbul 1930.

Ortaokul Programı. T.C.Kültür Bakanlığı, İstanbul 1938.

Orta Okul Programı. T.C.Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 1949.

Orta Öğretimin Gelişmesi Hakkında Öntasar. Maarif Vekilliği, Ankara 1944.

Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları. T.E.D.VIII. Öğretim Toplantısı, Ankara: 10-11 Mayıs 1990 (Baskıda).

Ortaöğretim Programlarındaki Yönelmeler (1924-1970). M.E.B.Talim Terbiye Dairesi Yay., İstanbul 1972.

Ozansoy, Halid Fahri. "Çocuklarımızın Yaptıkları Resimler", Son Posta Gazetesi, Şubat 1946.

Öymen, Hıfzırrahman Raşit. Yeni Mektebe Doğru. Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1931.

Özgü, Melâhat. "Atatürk'ün Edebiyat ve Sanat Anlayışı", Atatürk Konferansları I, Ortak yapıt. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1964.

- Özön, Mustafa Nihat. Osmanlıca-Türkçe Sözlük, Altıncı baskı. İnkılap ve Aka Kitabevi İstanbul 1979.
- Özyürek, Leyla. Öğretim İlke ve Yöntemleri. A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara 1983.
- Read, Herbert. Sanatın Anlamı. Çeviren: Güner İnal-Nuşin Asgari, İkinci baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1974.
- Read, Herbert. Sanat ve Endüstri. Çeviren:Dr.Nigân Bayazıt, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yay., İstanbul 1973.
- "Resim-İş Bölümü'nün Öğretim Üyeleri ile Konuşmalar", Sanat ve Sanatçılar, 8: Temmuz 1965.
- "Resim ve Elishleri Meselesi", Maarif Vekâleti Mecmuası. 19: 1930.
- Rousseau, Jean Jacques. Emil Yahut Terbiyeye Dair, İkinci baskı. Çeviren:Prof.Hilmi Ziya Ülken-Ali Rıza Ülgener-Selahattin Güzey. Türkiye Yayınevi, İstanbul 1945.
- Rufi, John J. Türkiye'de Orta Öğretim. Maarif Vekâleti, Ankara 1953.
- Sağlam, Hasan. "Atatürk ve Eğitim", Milli Eğitim.62: Temmuz-Ağustos-Eylül 1983, Cumhuriyetin 60.Yılı Özel Sayısı.
- San, İnci. "Bauhaus", Yayınlanmamış Doktora Dersi Notları, A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1986.
- San, İnci. Sanat ve Eğitim. A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara 1985.
- San, İnci. "Yaratıcılığın Gelişmesinde Ortaöğretimin Rolü" (Sanat Yoluyla Eğitim), T.E.D.Sempozyumu, Ankara: Kasım 1984.
- San, İnci. Sanat Eğitimi Kuramları. Tan Yay., Ankara 1983.
- San, İnci. "Güzel Sanatlar Öğretimi", Milli Eğitim.56: Ocak-Şubat-Mart 1982.
- San, İnci. Sanatsal Yaratma,Cocukta Yaratıcılık. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları (1977) İkinci baskı, Ankara 1979.
- "Sanayi-i Nefise Encümeninin Teşkilat ve Vezaifi Hakkında Talimatname", Maarif Vekaleti Mecmuası.7: 1 Mayıs 1926 (Eski harf Türkçe'den çeviren: Niyazi Altunya).

- Stiehler. "Sanat Terbiyesi Hakkında Rapor", Maarif Vekaleti Mecmuası.
9: 1 Eylül 1926 (Eski harf Türkçe'den çeviren: Niyazi Altunya)
Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 1923-1983, Ankara 1983.
- Tanilli, Server. Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz. İkinci baskı. Amaç Yayıncılık, İstanbul 1988.
- T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 1926-1950.
- Tekışık, Hüseyin Hüsnü. "Atatürk ve Milli Eğitim", Çağdas Eğitim. 28: Kasım 1978.
- Telli, Hidayet. "Sanat ve İş Eğitiminin Eğitimdeki Yeri", Milli Eğitim. 59: Ekim-Kasım-Aralık 1982.
- Telli, Hidayet. "G.E.E.Resim-İş Bölümü Programı", Yeni Ortaöğretim. 4: Aralık 1964.
- Tokat, M.Turgut. Resim Terbiyesi ve Tekniği. Nebioğlu Yayınevi, İstanbul 1937.
- Tompkins, Ellsworth. Türkiye Cumhuriyeti Orta Dereceli Okullarda Organizasyon, İdare ve Teftiş. Maarif Vekâleti, İstanbul 1954.
- Tonguç, Engin. Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç. Ant Yayınları, İstanbul 1970.
- Tonguç, İsmail Hakkı. İş ve Meslek Eğitimi. Töb-Der Yay., Ankara 1974.
- Tonguç, İsmail Hakkı. Resim-Elisleri ve Sanat Terbiyesi. Tercüme ve Tertip Eden: İ.Hakkı, Muallim A. Halit Kütüphanesi, İstanbul 1932.
- Tonguç, İsmail Hakkı. Elisleri Rehberi. Maarif Vekâleti Muallim Kitapları, 1927.
- Tör, Vedat Nedim. "Çocuktaki Yaratıcı Güç", Sanat Dünyamız. 6,17: Eylül 1979.
- Tör, Vedat Nedim. Resim Öğretmeni. İstanbul 1943.
- Turani, Adnan. "Resim-İş Bölümü Sergisinin Düşündükleri", Sanat ve Sanatçılar. 1-8: Temmuz 1965.

Türkçe Sözlük. Altıncı baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1974.

Worringer, Wilhelm. Soyutlama ve Özdeşleşim. Çeviren: İsmail Tunalı.
Remzi Kitabevi, İstanbul 1985.

Yetkin, Çetin. "CHP'den DP'ye Sanat ve Kültür Anlayışı", Hürriyet
Gösteri.68: Temmuz 1986.

Yetkin, Suut Kemâl. "Güzel Sanatların Eğitimdeki Yeri", A.Ü.Eğitim
Fakültesi Dergisi.1-4: 1968.

Yurt Ansiklopedisi, Türkiye Genel, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1982-
1983-1984.

Yücel, Hasan Âli. Kültür Üzerine Düşünceler. Türkiye İş Bankası Kül-
tür Yayınları, Ankara 1974.

Yücel, Hasan Âli. "Milli Eğitim Bakanımız Hasan Âli Yücel'in Gazi Eği-
tim Enstitüsü İş-Resim Şubesinin Sergisinin Açış Nutukları".
İlk Öğretim. Cilt:10, 183-185: 1 Ağustos 1945.

SUMMARY

This thesis consists of seven main parts. It studies the education of painting in secondary schools as well as the education of painting instructors for secondary schools between the years 1923-1950 within the historical development procedure of the Turkish education of art.

In the first part; the definition of the problem, the content of the research, the research method and the definitions are given.

The second part, implicates the subject of education of art and painting, which will form the base of the research. These subjects are explained within the limits of the necessity, the qualities and the ideas of experts about the education of art and painting.

The third part deals with the first institutes which were effective in the Turkish education of painting. These were: The Military Engineering Schools, The Land Military Academy, Istanbul Teacher's School for boys and The Academy of Fine Arts.

The contribution of these institutes to the education of painting and the ideas to educate painting instructors are explained.

In the forth part, the ideas, which were effective in the Turkish education of painting are given. Atatürk and the Education of Fine Arts; Ismail Hakki Baltacıoğlu and his education of painting; Mustafa Necati and his contribution to the education of Fine Arts and Ismail Hakki Tonguç and his approach to the education of painting have been of studied. In addition, the effect of views and suggestions of foreign experts to the Turkish education of painting have been interpreted.

The fifth part studies the education of painting and the education of painting instructors in Turkey from an extensive perspective. Related to this, the Opening of GEE-RİB, Gazi Educational Institute Department of painting-work; the programs of painting lesson in secondary schools;

the experience of "The Paintnary of Painting in 1947" and the successful activities of teachers who were educated in GEE-RİB are given.

The sixth part deals with the appraisal of the inquiry which was applied to the teachers who were educated in GEE-RİB. GEE-RİB was the first institute in Turkey which educated painting instructors. The views of teachers, who were graduated from this institute, related to the education of painting in secondary schools, as well as their views and lives during their own school years are praised.

The seventh part is the summary of the whole-study. As a result, it is determined that the Turkish education of painting is based on the understanding of what Ataturk had determined as "Republic" thoughts; and it is formed according to the model of Western Education of Art.

In this period, the education of work and Art currents which were effective in the West, have also effected the Turkish education of painting. The applications were made in this way. All the attempts have ended in success thanks to the enthusiasm of the Republic. This research has also shown that the education of painting has an important contribution in the effort to bring Turkey at a contemporary level.